

**MOJA
NISMA
MY**

**INICIJATIVA
IME
INITIATIVE**

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TË RINJËVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT

IMPRESUM

Izdavač:

Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR)

Glavna urednica:

Sofija Todorović

Urednici/e:

Ivana Nikolić

Perparim Isufi

Serbeze Haxhijaj

Novinari/ke:

Dejana Cvetković

Ivana Nikolić

Jovan Kalem

Perparim Isufi

Serbeze Haxhijaj

Koordinatorica publikacije:

Ivana Jovanović

Prevodilački tim:

Eda Radoman Perković

Filip Rakočević

Nikoleta Psofiou Rakočević

Tamara Belenzada

Lektura:

Queen Victoria Education and Translations

Dizajn i prelom:

Sanja Polovina

Štampa:

Dual Mode, Beograd

Tiraž:

100

MOJA INICIJATIVA

UVOD

Pred tobom je monografija Inicijative mladih za ljudska prava u kojoj smo pokušali da damo odgovor na pitanje: Šta je tebi Inicijativa? Nismo razmišljali o rezultatu, niti smo bili sigurni da ćemo uspjeti da dođemo do odgovora. Odabrali smo da u prvi plan stavimo ljude, da razgovaramo sa onima koje mnogi od sadašnjih članova_ica timova i aktivista_kinja nisu nikada upoznali, sa željom da na jednom mestu prikažemo sve ono što često nije obuhvaćeno izveštajima, publikacijama i medijskim nastupima.

I bili smo u pravu jer je odgovor bio tu, već u prvom intervjuu: Inicijativa jesu svi njeni ljudi. Zvuči jednostavno, ali čitanjem svake od ovih priča otkrićeš da postoje mladi ljudi – da su uvek postojali – koji zamišljaju budućnost drugačije i znaju da postoje stvari koje su važnije od straha. Mladost i sve što ona sa sobom nosi obeležila je čitavo postojanje Inicijative i bila pokretačka energija svake promene kojoj smo doprineli i kojoj smo svedočili. Zato je Inicijativa „avangardna organizacija“ gde centralno mesto uvek imaju „mladost i hrabrost“, gde se ponekad ide i „glavom kroz zid“. Ona je prema rečima mnogih „nada“ a možda je ipak samo „početak“.

A iznad svega toga, Inicijativa ste ti i „tvoji ljudi koje skupiš“.

Inicijativa je osnovana 2003. u Beogradu, dve godine nakon završetka ratova na prostoru bivše Jugoslavije. U vreme kada nastaje, Inicijativa mladih za ljudska prava jeste „revolucionarna“.

Regionalna saradnja je uvek činila srž Inicijative, jer bez regionalnog povezivanja postizanje punog demokratskog potencijala na ovim prostorima nije zamislivo. Radili smo jedni sa drugima kada je to bilo najteže, uvek smo birali razgovor, istinu i odgovornost kada su nam nasilje i prekid svih veza nuđeni kao jedina moguća opcija. Gradili smo veze tamo gde ih nije bilo, iznova i iznova. Gde god je bilo ćutanja, mi smo započinjali razgovor.

Kancelarije u drugim gradovima nikada se nisu osnivale na nečiji zahtev, one su proizvod preuzimanja takve vrste inicijative od strane mladih u tim zemljama, one su refleksija potreba mladih. Tako je osnovana Inicijativa na Kosovu (Priština) 2004. godine, u Crnoj Gori (Podgorica) 2006. godine, u Bosni i Hercegovini (Sarajevo) 2007. godine i u Hrvatskoj (Zagreb) 2008. godine.

Inicijativini ljudi čije smo deliće života predstavili u ovoj knjizi misle i delaju van okvira, trče putem kojim se drugi ljudi ne usuđuju da prođu i spajaju ono što je ostalima nespojivo: Beograd i Sarajevo, Mireditu i dobar dan. Inicijativini ljudi motivišu i vraćaju veru u to da je promena moguća onda kada okupiš ljude sa kojima čvrsto veruješ u nju a onda zajedno radite drugačije kako bi ishodi bili drugačiji od onih na koje smo navikli.

Pre nego što počneš sa čitanjem, važno nam je da se zahvalimo svima koji su bili deo Inicijative na bilo koji način, a govorimo o broju od oko 16.000 ljudi iz čitavog regiona.

Posebnu zahvalnost upućujemo novinarima i novinarkama koji su radili na izradi ove knjige: Ivani Nikolić, Serbeze Haxihaj, Jovanu Kalem, Perparimu Lusifiju i Dejana Cvetković.

ANDREJ NOSOV

INICIJATIVA JE POČETAK

Andrej Nosov

regionalni direktor od 2003. do 2009. godine,
direktor i osnivač fonda „Heartefact“,
pozorišni reditelj i borac za ljudska prava.

Pre 20 godina, Srbija je bila na početku mukotrpnog perioda tranzicije, svi ratovi su napokon bili gotovi, a Andrej je bio klinac iz Prokuplja koji je verovao da ga sa druge strane administrativne linije, na Kosovu, čekaju ljudi sa mačetama i kečama na glavi, spremni da ga biju. Na Kosovo prvi put odlazi 2002. godine kao novinar *Danasa* i shvata da je njegova perspektiva o odnosima Srba i Albanaca u suprotnosti sa realnošću.

„Taj jedan neverovatan strah nije bio moj strah, nego nešto nasleđeno. A zapravo se događa suprotno: tokom te 2002. i 2003. godine ja sam video i upoznao jednu drugačiju perspektivu, doživeo drugačiji pogled na stvari i shvatio da imamo dva paralelna sveta. Ta administrativna linija između Kosova i Srbije, to Merdare, predstavlja kao neku kapiju za ulazak u drugi svet. Sećam se tog intimnog doživljaja: kad pređeš Merdare, ti kao da ulaziš u drugi svet“.

Godinu dana kasnije, 2003. godine, Andrej odlučuje da napravi organizaciju, a glavna motivacija mu je „jedno osećanje nepripadanja... nemogućnost da se u tom trenutku identifikujem sa bilo kojom postojećom inicijativom, odnosno narativom koji je već kreiran.“

Kada na stvari pogleda sa ove vremenske distance, Srbija je u tim prvim godinama trećeg milenijuma bila u svom jedinom demokratskom periodu, sa vladom na čelu sa Zoranom Đinđićem i prvim Prajdom, otkrićem masovne grobnice u Batajnici i nećutanjem o ratnim zločinima i ratu na Kosovu.

„Svađamo se tada da li nam treba lustracija, još uvek imamo vize i to je nekako...rekao bih period u kome je putovanje van granice zemlje predstavljalo takvu prepreku kakva je danas mladim ljudima potpuno nezamisliva. A nama je bila potpuno normalna stvar da stojimo u redu satima i čekamo vize, da se suočavamo sa raznim izazovima da bismo putovali“.

U takvoj atmosferi, organizacije civilnog društva bile su fokusirane na teme iz devedesetih – ili na sukobe ili na demokratizaciju. *Youth movement*-a posle Otpora nije bilo. A onda se desila Inicijativa. Ono što se uglavnom ne zna jeste da je inicijalno ime organizacije bilo Inicijativa mladih – Antitrafiking centar i da su u prvih nekoliko meseci

svog rada ove dve organizacije, koje su tu i danas, radile zajedno. Razdvojile su se nekoliko meseci po osnivanju, ali su nastavile da dele prostor. Govoreći o počecima, Andrej kaže da je posebno važno pomenuti Fond za humanitarno pravo i Natašu Kandić „koja je zapravo sve vreme bodrila nastajanje organizacije, nekada tiho, nekada kritikujući nas, a nekada postavljajući pitanja.“

„Za Natašu je pojava Inicijative značila korak dalje, jer do tog trenutka mlade ljude nije baš zanimala prošlost i niko nije hteo da se njome bavi.“

Osim Nataše Kandić i FHP-a, veliku podršku Inicijativi pružale su kancelarije IWPR-a (Institute for War and Peace Reporting) u Beogradu i Prištini, konkretno Dragana Nikolić Solomon, Jeta Džara i Tanja Matić – koje će ubrzo osnovati Balkansku istraživačku mrežu, BIRN.

HEЋY PAT

U vreme kada se rađa Inicijativa, od regionalnih organizacija koje povezuju Kosovo i Srbiju postoji još jedino Fond za humanitarno pravo. Na pitanje kako je to izgledalo, Andrej kaže da stavlja nekoliko hiljada eura u torbu, odlazi u Prištinu, u agenciju za nekretnine, gde na srpskom objašnjava da mu treba stan u centru grada za kancelariju:

„Oni kažu – nemamo ništa, javićemo vam. Sećam se da sam nakon toga otišao kod Jete Džare i Tanje Matić u IWPR kancelariju. Pijemo kafu, meni zvoni telefon, a imali smo tada one stare telefone – cigle, ja se javljam – dobar dan ovde doktor Aslani, čuo sam da vi tražite stan.

To je jedna gajba sa dnevnom sobom, devedesete, jedan klasičan stan sa kuhinjom, frižiderom, sofama, tepisima, patofnama, čivilucima, sve je tu, ali od kancelarije nema ni k. Ja kažem – šta fali, ovde spavam, ovde radim.

Onda je jednog dana u kancelariju ušetala Sara Malić, koja je videla poster na kome piše *Neću rat* na ćirilici, ja sam ga doneo. Ona je ušla da nam pomogne oko nekog poreza, jer smo nešto zabrljali i onda se samo okrenula i rekla – ja ovde moram da radim. I tako je došla, i preuzela u potpunosti Inicijativu na Kosovu.

Glavna, regionalna kancelarija nalazila se u Beogradu, odakle su osnivane kancelarije i organizacije u drugim zemljama bivše Jugoslavije. Ono što je od početka bilo specifično jeste ta naša veza i zajednički rad između

Beograda i Prištine, rad koji nije bio vezan za projekte. U to vreme, nema Zoom sastanaka, projektnih koordinatora, *cooperation agreement-a*.

Mi smo radili zajedno u pravom smislu te reči...kao da imamo jednu kancelariju. Naša planiranja su bila zajednička, tim bilding je bio zajednički, sve je bilo zajedničko. Sve to je rezultiralo time da je nastala jedna jaka veza između Beograda i Prištine i da nikad nije bila dovedena u pitanje vrednosna podela – mi smo organizaciju vrednosno organizovali, pa nije bilo moguće da neko pita da li je neko saopštenje bilo u redu iz perspektive Srbije, na primer. Mi smo pravili naše malo ostrvo na kome su važni principi, važne su vrednosti, a to što mi dolazimo sa Kosova ili Srbije bila je sekundarna stvar“.

Tokom svih godina rada u Inicijativi, nekoliko inicijativa su mu bile jako važne, a to su pre svega sve kampanje, tribine, razgovori i posete koje se odnose na Srebrenicu i srebrenički genocid, uključujući prvi odlazak u Potočare sa dva autobusa mladih iz Srbije 11. jula 2004, i kampanju sa fotografijama Tarika Samaraha na bilbordima sa porukama *Da vidiš, Da znaš, Da pamtiš*. Potom program poseta ili „Visiting program“, koji omogućava mladim osobama da putuju po regionu i upoznaju svoje vršnjake, uče o zajedničkoj prošlosti i nauče da je ne negiraju; Dani Sarajeva u Beogradu, i svi naponi i kampanje koje su na kraju pomogle uspostavljanju nezavisnih institucija u Srbiji.

U IME BUDUĆNOSTI

Andrej je u Inicijativi formalno ostao do 2009. godine i osnivanja „Heartefact“. Kaže da su on i ekipa osetili da treba da idu onda kada je došla nezavisnost Kosova – bili su tu nekih 5,6 godina, i sada je bilo vreme da organizaciju ostave nekim novim mladim ljudima. Ipak, njihova veza je, čini se, i dan-danas neraskidiva, pa kada govori o ljudima koje je upoznao u Inicijativi samog sebe podseća na oca kada priča o JNA.

„Ali zaista za mene je Inicijativa u tom nekom jugoslovenskom smislu bila prostor koji nas je vrednosno oblikovao. Ja sam klinac iz Prokuplja koji je verovao da Albanci čekaju ispred granice sa kečama i mačetama da me biju. Nisam ja neko ko je imao ove vrednosti celog svog života. U velikoj meri su Inicijativa, stvaranje Inicijative i kreiranje tog prostora oblikovali mene, moja uverenja i moje znanje, moje perspektive, prosuđivanja“.

Jedna od osnovnih vrednosti Inicijative mladih za ljudska prava jeste ona da uvek treba da govoriš u svoje ime, i u ime onih koji čute i koji ne mogu da kažu ono što misle.

„Mislim da je to najvažnija stvar koje se u Inicijativi zadržala i koja je drži na okupu. To je i pitanje solidarnosti, empatije, odnosa prema prošlosti. Kada si malo jači, imaš obavezu i zadatak da progovoriš u ime slabijeg, u ime onih koji čute.“

Na pitanje kako je bilo pre dvadeset godina, a kako je danas, Andrej kaže da danas „postoji Inicijativa, i to je ključna promena“. Postoji mesto za mlade ljude koji

ne žele da pripadaju mejnstrim narativima, koji žele sebe da oblikuju na drugačiji način, koji žele da rade na sebi i napreduju. „Sa postojanjem Inicijative postoji i garancija da ćemo se sećati onoga što se desilo u prošlosti i da ćemo se boriti protiv negiranja i nekažnjivosti, a sve u ime te budućnosti o kojoj maštamo, a to je da ovaj 21. vek bude vek bez konflikta na Balkanu što ne znam da li je moguće i da li je ostvarivo.

Za mene je Inicijativa početak, početak nekog puta, sad čega... ona je baza, ona je *start-up*.“

PETRIT SELIMI

YIHR JE DALA ZNAČENJE AKRONIMU KOJI NOSI

Bilo je to početkom 2000-ih, kada je region tek zaključio poglavlje krvavih ratova, i kada je u Solunu, u Grčkoj, mladi Kosovar Petrit Selimi upoznao svog vršnjaka iz Srbije, Andreja Nosova, aktivistu koji je u to vreme pokrивao južni region Srbije, deo blizu granice sa Kosovom.

„Njegova sposobnost da poveže ljude, objasni izazove i identifikuje alate za rešenja za veće angažovanje mladih ljudi u promociji demokratije i ljudskih prava, bili su glavni kvaliteti koji su okupili grupu mladih ljudi, prvo u Srbiji, a potom i na Kosovu, u Bosni, Hrvatskoj i Crnoj Gori“, kaže Selimi, više od dve decenije nakon što je data ideja za regionalnu omladinsku organizaciju, koja bi se borila protiv postavljenih barijera.

U toku tog dugog perioda, Selimi opisuje svoju ulogu u organizaciji kao skromnu, dok istovremeno tvrdi da organizacija u potpunosti zaslužuje ime koje nosi.

„Na Zapadnom Balkanu navikli smo da vidimo bezbroj skraćenica organizacija, međunarodnih donatora i vladinih agencija, ali YIHR je zaista stala na čelo mladih ljudi, inicijativa i ljudskih prava“, kaže on.

Prema Selimovim rečima, YIHR je postala jedinstvena organizacija jer joj nije bilo dovoljno samo da organizuje seminare, razgovore, predavanja i obuke, već se uglavnom fokusirala na aktivizam, kampanje od vrata do vrata i angažovanje na pitanjima umetnosti i kulture, tj. suštinske alate za političku promenu i posvećenost.

„Imao sam malu ulogu na početku, u početnim razgovorima pre samog osnivanja organizacije, osnivanju i prvim događajima i konferencijama, i naravno, pratio sam i podržavao akcije u narednim godinama u različitim kapacitetima od projekata podrške dijalogu i promociji kulture i umetnosti onoga što će kasnije postati država Kosovo, u Beogradu, do zaštite LGBTQ+ zajednice, osnaživanja žena i mladih itd.“, kaže Selimi.

Priseća se da su to bile godine posle rata na Kosovu kada su rane, čak i od rata i genocida u Bosni, koji je okončan godinama unazad, svuda bile prisutne u javnom diskursu.

„Rane su bile sveže, mržnja i dalje duboka, a ostaci Miloševićevog režima još uvek su mogli da prave haos, što smo i videli ubistvom premijera Srbije (Zorana Đinđića) 2003. godine, kada je YIHR osnovan“, kaže Selimi.

„U ljudima poput Andreja Nosova i Sare Malići, kao i kod mnogih drugih kolega, postojao je snažan osećaj da se ne sme dozvoliti da dostignuća budu vraćena unazad silama defetizma, ekstremnog nacionalizma, ekstremne desnice ili čak rasističkih grupa koje podržavaju grupe van kontrole u Srbiji, koje su imale za cilj da potkopaju istorijske procese oslobođenja Kosova, stvaranje demokratskih sistema u regionu i integraciju Zapadnog Balkana u Evropsku uniju“, dodaje on.

On ističe da se poslednjih godina festival „Miredita, Dobar dan!“ pokazao kao jedini most koji je ostao i jedini način da se Kosovo predstavi Srbiji i obrnuto.

„To je razlog zašto je ovaj festival često na udaru tabloida i srpskih nacionalističkih grupa“, kaže Selimi.

Ali, podvlači da je rad na praćenju govora mržnje i borbi protiv njega važan jer je to „borba protiv nečega što je zahvatilo ceo Balkan“.

Petrit Selimi se bavi aktivizmom od ranih 1990-ih, počevši ovu borbu kao 14-godišnjak kada je na samitu mladih UN govorio o važnosti angažovanja mladih kao oruđa u borbi za demokratiju, kolektivnu i ličnu slobodu. On kaže da je YIHR podržala put Kosova kada je to bilo veoma opasno.

„Ovo je omogućilo stotinama novinara, aktivista i studenata da učestvuju u jedinstvenom programu razmene kako bi bolje razumeli perspektive jedni drugih u balkanskim glavnim gradovima. To se dešavalo u vreme kada su, umesto da se otvaraju granice, tendencije vlada i medija koje kontrolišu, bile jasno usmerene ka povećanju podela i ostvarivanju hegemonije“, kaže Selimi.

„Bojim se da je deo tog entuzijazma izgubljen zbog neviđene količine vremena provedenog u tranzicionim procesima, izostanka napretka u zatvaranju otvorenih bilateralnih pitanja i rasta autoritarnosti i populizma. Sada sam više pesimista i to pokazuje koliko nam je YIHR još potrebna“, zaključuje on.

SONJA PROSTRAN

INICIJATIVA JE KONTINUIRANA BORBA

Sonja Prostran

članica UO Inicijative mladih za ljudska prava u Srbiji 2004/2005. do 2009. godine, sada direktorka USAID Projekta za jačanje sudskog sistema u Uzbekistanu i ogranka EWMI u Uzbekistanu.

Sonjina priča sa Inicijativom mladih za ljudska prava počinje marta 2003. godine. Ona je tada sekretar Okružnog suda u Beogradu, a Andrej Nosov izveštava za list *Danas* sa jednog od prvih suđenja za ratne zločine pred Okružnim sudom – suđenja za otmicu u Sjeverinu. Kada je decembra 2003. postala portparol posebnog odeljenja Okružnog suda u Beogradu za ratne zločine, počinje i njena intenzivnija saradnja sa Inicijativom u Srbiji.

Danas, 20 godina kasnije, Sonja kaže da je Inicijativa ostavila ozbiljan pečat na njen lični i profesionalni život.

„Zahvaljujući Inicijativi imala sam priliku da običnom narodu pričam o tome šta su suđenja za ratne zločine, kako se odvijaju u Srbiji, koje su sličnosti i razlike između suđenja pred sudovima u Srbiji i suđenjima pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju u Hagu. Da zapravo sa Inicijativom proputujem ne samo Srbiju već čitav region bivše Jugoslavije i da na taj način širim znanja ili informacije o tome kako funkcioniše pravni sistem u Srbiji. To je bila neverovatna prilika.“

Od 2004/2005 do 2009. godine bila je u Upravnom odboru YIHR u Srbiji. Iako povremeno jeste imala problema zbog javnog istupanja na događajima Inicijative na kojima je govorila o nikad popularnoj temi ratnih zločina, Sonja kaže da ipak niko nikada „nije smatrao neobičnim, čudnim ili ‘ne daj Bože’ protivzakonitim da nosilac pravosudne funkcije bude član upravnog odbora neke nevladine organizacije“. Sonja je 2005. izabrana za sudiju beogradskog opštinskog suda. Kaže da se tada smatralo normalnim da sudije učestvuju u društvenom i javnom životu – što je danas postala prava retkost:

„Ono što se dešavalo posle i što se dešava i dan-danas značajno je unazadilo i našu profesiju nosilaca pravosudnih funkcija, a i govori o stepenu cenzure koji danas postoji u Srbiji.“

Sonja kaže da je uživala u svakom kontaktu i druženju sa Inicijativom, kao i da su godine koje je provela tesno saradujući sa njenim aktivistima i aktivistkinjama bile vesele, pune pozitivne energije, entuzijazma, smeha i volje da se nešto promeni.

„Pamtim taj period kao jedan od najveselijih i najsrećnijih u mom životu.“

Sve kampanje i akcije u kojima je učestvovala ostavile su na nju dubok trag. Ako bi baš morala da izdvoji neke, onda bi to bilo istraživanje o transparentnosti suđenja za ratne zločine pred sudovima u Srbiji, Bosni, Hrvatskoj i na Kosovu, koje je radila zajedno sa tadašnjim novinarom B92, Milošem Milićem. Zahvaljujući tom istraživanju, na jesen 2006. godine Sonja i Miloš su otputovali u SAD, gde su predstavili rezultate istraživanja na univerzitetima u Nevadi i Kaliforniji.

Drugi projekat koji joj je ostao u posebno lepom sećanju jeste stažiranje studenata iz Srbije u Haškom tribunalu: „Tokom dva ciklusa tog internšipa ja sam sprovodila nadzor nad tim kako se projekat implementira i bilo je beskraino zanimljivo, naročito da nakon toga pratim razvojni put studenata koji su tamo učestvovali. Sa brojnima sam i dan-danas u kontaktu“.

Nakon 2009. godine i izlaska iz UO Inicijative, Sonja nije stizala da redovno prati rad organizacije. Njena karijera krenula je nekim drugim tokom – delimično zahvaljujući i Inicijativi jer je počela da radi za *East West Management Institute* (EWMI) u kome je aktivna i danas, a sa kojim ju je spojio upravo YIHR.

„Na ličnom planu Inicijativa mi je donela pre svega poznanstva sa ljudima koji i dan-danas vode borbu za ljudska prava u Srbiji i van nje, dakle to su, sada već mogu da kažem, profesionalna poznanstva. Oni su ranije bili uglavnom studenti, pa mi je osobito zadovoljstvo što sam negde posmatrala njihov razvojni put i dan danas ga pratim“.

ALEXANDRA MILENOV

INICIJATIVA JE NADA

Alexandra Milenov

koordinatorka *outreach* kancelarije Haškog tribunala u Beogradu od 2003. do 2007.

Pre tačno 20 godina, Alexandra je iz Haga došla u Beograd da vodi *outreach* kancelariju Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i da predstavlja Sekretariat Tribunala u Srbiji. Pre toga, radila je za Tužilaštvo Tribunala u Hagu od 1998. do 2003. godine. Jedna od prvih sugestija koju je dobila od svog prethodnika po dolasku u Srbiju bila je da se upozna sa Andrejem Nosovim, mladim novinarom, koji je, kako joj je rečeno „neko koga treba poznavati“ i čiji će glas biti važan u razgovoru o ratnim zločinima počinjenim tokom devedesetih godina u bivšoj Jugoslaviji.

Prethodnik je, kako kaže Alexandra, bio u pravu:

„Andrej mi je na našem prvom sastanku rekao da će osnovati Inicijativu mladih za ljudska prava. Tribunal je u to vreme sudio bivšem predsedniku Srbije Slobodanu Miloševiću, i interesovanje medija u Srbiji je bilo veliko. Nacionalistička osećanja su bila snažna, a stavovi naroda o umešanosti srpskih snaga u ratne zločine sastojali su se od raznih oblika poricanja. Andrej i mladi ljudi koje je okupio u Inicijativu mladih, hrabro su se upustili u ovu emotivnu, tešku i ponekad neprijateljsku nacionalnu diskusiju, sa kreativnošću i saosećanjem, i uverenjem da je svaki razgovor važan.“

Tokom naredne četiri godine, koliko se zadržala u Beogradu, Alexandra nije odbila ni jedan poziv iz Inicijative, koja je, kako danas kaže, bila možda čak i najvažniji partner kojeg je imala u Srbiji. Posebno izdvaja program „Suočavanje sa prošlošću“, koji je okupljao mlade iz čitave zemlje kako bi razgovarali o ratnim zločinima i radu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Jedno od tih okupljanja i danas živi u njenom sećanju:

„Na jednom takvom događaju, devojka od otprilike 16 godina je pitala: „Ali zašto Albanci žele da me ubiju?“ Dezinformacija koja stoji iza ovoga i strah koji je ona izazvala kod ove devojke ukazuju na apsolutno vitalnu važnost rada YIHR-a. To je zaista nemoguće preceniti.“ Još jedan program koji je smatrala naročito važnim jeste slanje studenata prava iz Srbije u Haški tribunal na stažiranje. Osim toga što su imali priliku da vide kako Tribunal funkcioniše i kako suđenja zaista izgledaju, dobili su jedinstvenu priliku da provedu neko vreme živeći i radeći na zapadu, kaže Alexandra.

„Jedna učesnica mi se zahvalila i rekla da ne mogu znati koliko sam im učinila tom prilikom – u stvari, ja sam je potpuno razumela, i zbog toga sam i radila sa YIHR-om kako bi se taj program ostvario.“

Tokom vremena u Beogradu, Alexandra je često učestvovala na Inicijativnim konferencijama, u grupnim diskusijama sa mladima, i na sastancima sa aktivistima. Kaže da je volela svaku vrstu interakcije sa Inicijativom, i da su je oduvek fascinirali znanje, sposobnost, i profesionalnost njenih aktivista i zaposlenih u organizovanju programa i aktivnosti. Na pitanje koji Inicijativin program joj je omiljeni, Alexandra kaže:

„Nemoguće je odabrati omiljenu inicijativu, pa ću samo spomenuti prvi događaj u kojem sam učestvovala. YIHR je pozvao dve žene iz Srebrenice da govore na javnoj debati u gradu na jugu Srbije. Dok smo se vozili, one su gledale kroz prozor i komentarisale poznati pejzaž, a njihova nervoza je nestala. Na događaju su govorile o svojim iskustvima tokom opsade i o gubitku muževa. Prisutna publika nije mogla prestati da im postavlja pitanja. Na kraju, kada su neki već počeli da odlaze, drugi su ostali, a žene su stajale i razgovarale sa njima odvojeno. Bio je to moćan trenutak ljudske veze, što je YIHR omogućio“.

Kao koordinatorka kancelarije Haškog tribunala u Beogradu, Alexandra se najviše bavila odnosima sa javnošću, saradivala je sa medijima, govorila o radu Tribunala na raznim javnim događajima, i saradivala je sa NVO sektorom u Srbiji. Njene aktivnosti uključivale su i blisku saradnju sa lokalnim pravosudnim organima koji su radili na istragama i suđenjima o ratnim zločinima. Kaže da je imala odlične odnose sa svima, ali rad sa Inicijativom ipak posebno izdvaja:

„Bez sumnje, moj rad sa YIHR-om je imao najveći uticaj. Mladi su otvoreniji da saslušaju različite perspektive i da promene stav, čak i kada je reč o emocionalno izazovnim stvarima, kao što je priznanje da su sile koje pripadaju sopstvenoj etničkoj grupi počinile strašne zločine. Zahvalnost koju sam dobila od nekih mladih ljudi koji su učestvovali u programima YIHR-a je moje najveće profesionalno dostignuće.“

EDIN VELJOVIĆ

INICIJATIVA SU HRABROST I POVEZANOST

U vreme kada je Andrej Nosov počeo da osniva Inicijativu mladih za ljudska prava te 2003. godine, Edin je radio u startapovima, ne pomišljajući da će mu karijera uskoro krenuti u drugom smeru. Te godine se prvi put sastao sa Andrejem na preporuku sestre. Andrej je tada, kao i uvek, bio ubedljiv.

Edin Veljović

istraživač projektni koordinator i menadžer, finansijski direktor, od 2003. do 2007. godine, YIHR Srbija, sada vođa tima kompanije Alexander Mann Solutions u Srbiji.

„Celog života sam sebe zamišljao u nekoj poslovnoj avanturi, a ispostavilo se da sam se u Inicijativi uskladio sa svojim vrednostima više nego ikad ranije.“

U to vreme politička i društvena klima u Srbiji je bila mučna, na momente i mračna, kako kaže Edin. Ubrzo po njegovom dolasku u YIHR formirana je Vlada Vojislava Koštunice, i Srbija je skrenula udesno. Tada su aktiviste i aktivistkinje koji se bave suočavanjem sa prošlošću u javnosti počeli da nazivaju „remetilačkim faktorom“.

„U regionu smo bili bolje prihvaćeni nego u Srbiji.“

Edin je u Inicijativi počeo da radi kao istraživač krajem 2003. godine. Rad Inicijative u ovako ranom segmentu delovanja opisuje entuzijastičnim, a taj entuzijizam je bio i ostao Inicijativina najvažnija motivaciona komponenta, kaže Edin.

Edin i Andrej ne samo da su delili prostor sa još jednom organizacijom, već su delili i računar.

„Međutim, ni u jednom trenutku niste se osećali da ste na pogrešnom mestu – ta vizija je bila ‘opipljivija’ od stvarnosti.“

YIHR je postajala ozbiljna organizacija „munjevitom brzinom“, a privukla je pažnju i ljudi građanskih vrednosti koji su se bavili istim ili sličnim temama, poput Srđe Popovića i Dragoljuba Todorovića.

„Meni je YIHR pomogao da shvatim da postoji čitava nova planeta dobrih, iskrenih i hrabrih ljudi sa građanskim vrednostima.“

Rastom Inicijative u moj život ulazi jedan po jedan divan kolega i čovek.“

I sam Edin je napredovao u Inicijativi kako je organizacija rasla. Tokom 2003. i 2004. godine radio je kao projektni koordinator, odnosno menadžer, da bi leta 2005. godine prešao na poziciju finansijskog direktora na kojoj je ostao sve do odlaska iz Inicijative, ukoliko je ikada zaista i otišao. „Inicijativi sam se vraćao čak i kada sam se već dobrano posvetio profitnim organizacijama.“

Kao neke od najznačajnijih projekata na kojima je radio kao deo YIHR izdvaja „Dane Sarajeva“ u Beogradu, kao i program „Novinari to mogu“, a tu je i projekat podsticanja zapošljavanja koji je pokazao da Inicijativa može saradivati i sa lokalnim institucijama.

Edin je Inicijativu napustio 2007. godine da bi se posvetio master studijama iz upravljanja poslovanjem na Univerzitetu u Šefildu (Engleska).

„Ne možete raditi u YIHR samo tokom radnog vremena – ili ste posvećeni promeni društva sve vreme ili niste“. Karijeru je nastavio u profitnom i korporativnom sektoru, a jedno vreme je bio predavač na Školi za menadžment u Grenoblu (Francuska).

Edin navodi da mu je rad u Inicijativi dao priliku da osnaži veštine koje su kasnije obeležile njegovu karijeru: rad na facilitaciji grupa i pružanje pomoći pojedincima unutar firmi/korporacija.

„Iskustvo koje sam stekao u YIHR mi je veoma pomoglo da razumem mnoge stvari u vezi sa organizacionom kulturom, metodama i načinima komunikacije, rezilijentnosti. Da nije bilo Inicijative nikada se ne bih profesionalno ‘zaljubio’ u teme liderstva, motivacije, i upravljanja promenama.“

SARAH MALIĆI

YIHR, ORGANIZACIJA ZA PROMENU NAČINA RAZMIŠLJANJA (MENTALITETA)

Kada je 2005. godine Andrej Nosov došao u Prištinu da otvori organizaciju za borbu za ljudska prava, Sarah Malići je otišla da se vidi sa njim.

Sara Malići je u to vreme radila u Kosovskom penzijskom fondu, ali kada joj je ponuđeno mesto programskog službenika u YIHR, nije oklevala da promeni radno mesto.

Nekoliko meseci kasnije, u septembru, ponuđena joj je pozicija vršioca dužnosti Direktora Kancelarije na Kosovu, u vreme kada su na stolu bila samo dva projekta organizacije. Godinu dana kasnije, organizacija je uzletela i proširila se širom regiona, a Sara Malići je postala zamenica regionalnog direktora.

„To je bilo razdoblje ekonomske i političke nestabilnosti, ali, iznad svega, bila je to atmosfera straha i neizvesnosti. Tada su pregovori o statusu bili na vidiku, i u tom političkom okruženju, čini mi se da smo postigli mnogo značajnih stvari“, priseća se Malići.

Ona kaže da je organizacija u to vreme imala nekoliko ciljeva, a jedan od njih je bila saradnja mladih sa Kosova i iz Srbije.

„Bio je to jedan od najvećih izazova, jer niko nije verovao da možemo da uradimo to što smo uradili. To što je uradila YIHR, teško da bi uradio neko drugi. Ljudi koji su dolazili iz Beograda na Kosovo, ili sa Kosova u Beograd, često roditeljima nisu govorili gde idu. Iskoristili smo dozvole za prisustvovanje suđenjima za ratne zločine kako bi omogućili mladima da se kreću“, kaže Sara Malići.

Seća se da kada su prvi put najavili program poseta Prištini i Beogradu, hteli da ispitaju interesovanje mladih. Usledilo bi probijanje leda.

„Oni koji su dolazili (u Prištinu) bojali su se da govore srpski na ulici. Želeli smo da pričaju srpski, a da se ljudi naviknu da ih slušaju. Pokušavali smo da otvorimo pitanje suočavanja sa prošlošću i tranzicione pravde. Želeli smo ne samo da razgovaramo o tome, već i da utičemo na stvari“, kaže Malići.

Prema njenim rečima, strateško planiranje stvari je ono što je YIHR izdvojilo od drugih organizacija. Pominje praćenje Zakona o pristupu službenim dokumentima, Konferenciju o nasilnim društvima u tranziciji, rad sa mladima i rad sa

LGBT zajednicom kao najvažnije projekte na kojima je organizacija radila tih godina.

„Zajedno sa zaposlenima pokušavali smo da proguramo neka ključna pitanja o ljudskim pravima. Bili smo okupljeni oko zajedničkog cilja, a cilj je bila pravda koja prevazilazi bilo kakve nacionalne i političke granice“, kaže Sara Malići. „Postojala je neka vrsta solidarnosti za osetljiv posao kojim smo se bavili. Nisam se plašila da ako dođu tri Srbina iz Beograda da ih pošaljem u „Male kafane“. Ljudi su mi često dobacivali 'Dobar dan, Saro'“, priseća se ona.

Neko vreme, od 2007. do početka 2008. godine, neposredno pre nego što je Kosovo proglasilo svoju nezavisnost, Malići je bila u Beogradu.

„Ako se osvrnem na ono kroz šta sam prošla, mislim da smo generacija koja je probila led i prešla barijere. Prvi smo se usprotivili veličanju ratnih zločinaca i njihovom uključivanju u institucije“, kaže ona.

Malići kaže da je Andrej Nosov bio veliki podsticaj za mnoge ljude da napreduju uz misiju i viziju organizacije. „YIHR je ojačala moje uverenje da se borim za cilj koji utiče na promene u životu zajednice. To sam nosila sa sobom gde god sam otišla. Naučilo me je da se hrabro suočim sa neuspesima. To znači da naučite da hladno gledate na ono što se dešava, ne samo u vašoj zemlji, već svuda u regionu“, kaže ona.

Ona kaže da je posebnost YIHR u tome što pomaže mladima u stvaranju novih veza sa vršnjacima u regionu, podržava civilno društvo i program razmene novinara. „Inicijativa je donela vidljive promene čak i unutar civilnog društva, u promeni društvene percepcije međunarodnih odnosa i suočavanja sa prošlošću u okruženju gde su posledice rata još uvek bile sveže“, kaže Sara Malići. „YIHR je veoma hrabra organizacija. To je promena načina razmišljanja“, zaključuje ona.

NESTALA LICA: IMENA, A NE BROJEVI

YIHR Kosovo je jedna od najaktivnijih organizacija u rešavanju pitanja nestalih osoba na Kosovu organizovanjem uličnih akcija od 2007. godine. Povodom Nacionalnog dana nestalih lica na Kosovu, aktivisti i aktivistkinje su broj nestalih lica pretvorili u imena postavljajući imena svake žrtve na zid veličine 20 metara, kako bi pokazali da žrtve treba pamtit i dostojanstveno i da one to zaslužuju. Ispred ovog zida postavljene su prazne stolice koje simbolizuju nestalu publiku.

S obzirom na to da se do sada o žrtvama govorilo samo kao o brojevima, otkrivanje njihovih identiteta bilo je osjetljivo pitanje za društvo na Kosovu s obzirom na činjenicu da imena ukazuju na određenu etničku pripadnost. Žrtve su žrtve i ne mogu se diskriminisati na osnovu etničke pripadnosti. YIHR smatra da se istina ne može sakriti, već da se zapravo treba suočiti sa njom.

DRAGAN POPOVIĆ

INICIJATIVA JE SKUP SVIH KOJI SU KROZ NJU PROŠLI I DALI JOJ DEO SEBE

Dragan Popović

programski direktor, YIHR Srbija, od 2006. do 2010. godine. Dragan trenutno radi u Evropskom fondu za demokratiju.

Po završetku Pravnog fakulteta, Dragan je neko vreme radio kao istraživač kršenja prava Roma, provodeći najveći deo vremena u romskim neformanim naseljima u Beogradu. Onda se, oktobra 2004., prijavio na konkurs za posao u Inicijativi mladih za ljudska prava. Bilo je to „turbulentno vreme obračuna sa krhkim nasleđem Zorana Đinđića i postupene demontaže petooktobarske republike“ koja je svoj sunovrat doživela 2012, povratkom radiklaske ideologije na velika vrata.

Po dobijanju posla u Inicijativi, Dragan prvi put odlazi na Kosovo kako bi pomogao osnivanje Inicijativine kancelarije u Prištini. Godina je i dalje 2004, nekoliko meseci nakon martovskog nasilja: „Teško je opisati kakav je to događaj bio za dvadesetčetvorogodišnjaka koji se prvi put sreo sa Kosovom, nekoliko meseci nakon poznatog martovskog nasilja u toj zemlji.“

Dragan je u Inicijativi proveo šest godina. Tokom tog vremena, iskristalisale su mu se njene dve najvažnije karakteristike: „Prvo, kako je neko duhovito primetio, jedna godina u Inicijativi je kao sedam ljudskih.

Druga važna karakteristika bila je specifična organizacijska kultura. Inicijativa je pre svega bila klub posvećenih ljudi, onih koji su iznad svega verovali u misiju organizacije, u to da društvo treba da bude zasnovano na principima poput istine i pravde za žrtve, zaštite ljudskih i manjinskih prava, suočavanja sa sopstvenom prošlošću. U Inicijativi se nikada nije radilo samo zbog plate,“ kaže Dragan i objašnjava da ograničeno radno vremena nije bilo prioritet, ali da je sva ta atmosfera stvarala priličan pritisak na ljude što je često vodilo do sagorevanja.

Dragan je 2010. otišao iz Inicijative, ali je nastavio da se bavi sličnim temama, radeći u civilnom sektoru, politici i nauci. Kaže da su godine provedene u YIHR bile svojevrsna škola koja ga je izgradila i pomogla da postane ono što je danas.

„Uspesi koje sam doživeo u Inicijativi neprocenjivi su bili za moj dalji rast. Devojka koja nakon svedočenja Dževada Koldžića skida majcu sa Šešeljevim likom i prilazi Dževadu da mu se izvini u Kraljevu 2006. godine, ili zahvalnost mladih u Tuzli jer smo 2010. došli da se poklonimo žrtvama iz 1995. obeležili su me za ceo život.“

Dragan ističe da je prvenstveno borba za društvene vrednosti koje Inicijativa promovise postala deo njega čime god da se u životu bavio. Ostao je i prezir prema klasičnom, projektno-orijentisanom civilnom društvu, kao izopačenoj verziji onoga što veruje da civilni sektor treba da bude. Smatra da koliko su njegovom profesionalnom razvoju doprinele uspešne akcije, toliko su možda i više doprinele greške koje su činili i porazi koje su doživeli.

„Kao generacija koja je trebalo da nasledi antiratnu ekipu iz devedesetih i koja je radila s njima rame uz rame, doživeli smo svi zajedno težak poraz, jer je danas društvo u gorem stanju nego pre 20 godina. Nesumnjivo je da u svemu tome ima i subjektivne odgovornosti nas aktivista i aktivistkinja i lidera i liderki tadašnjeg civilnog društva.

No, koliko god bila značajna za izvlačenje pouka, takva mračna situacija ne treba nikoga da demotiviše. U pitanju je proces dugog trajanja i borba za temelje na kojima ćemo izgraditi svoje društvo i državu. Verovatno najvažniji nauk iz Inicijative vezan je baš za to – najveća snaga uvek su bili ljudi. Posvećeni, vredni, uporni, često cinični i oštećeni strašnim slikama koje su gledali i još strašnijim ispovestima koje su slušali... Ljudi koji znaju zašto su bili, jesu i uvek će biti deo Inicijative mladih za ljudska prava“.

FITORE BERIŠA

YIHR, PRIMER KAKO SE OTVARAJU TEŠKI PUTEVI

Fitore Beriša je 2004. godine bila jedna od osnivačica kancelarije YIHR kada je odlučeno da se otvori u Prištini, a 2005. godine postala je njen direktor. U početku je Fitore imala samo jednog zaposlenog i nekoliko aktivista koji su pomagali organizaciji kao spoljni saradnici.

Ona se seća malog stana u centru Prištine gde je sve trebalo da bude sređeno da bi se pokrenula aktivnost organizacije, uz mlade ljude ispunjene entuzijazmom da vide promene u zemlji koje su kasnije postale deo ciljeva organizacije.

Beriša se seća dva jedina projekta koja su postojala u to vreme: „Journalists can do it“ i projekt „Visting programe“ koji je bio program razmene mladih.

Još jedna inicijativa koju je zapamtila kao simbol početka razbijanja mitova jeste odlazak 40 umetnika sa Kosova u Novi Sad, Srbiju, na festival Exit. Tada je to bilo prvo putovanje umetnika sa Kosova u Beograd. Navodi da su svi, iako je ona nosila najveći teret da inicijativa uspe, uložili napore da budu pažljivi i izbegnu incidente.

Nakon toga, YIHR je okupila aktiviste sa Kosova i iz Srbije i poslala ih na prvo putovanje u Srebrenicu, mesto gde se u julu 1995. godine dogodio genocid nad preko 8000 bosanskih civila. „Omogućili smo mladima da sami vide i osećaju šta se zaista dogodilo u Srebrenici“.

To su dva projekta na kojima je direktno i indirektno radila i još uvek ima osećaj pripadnosti njima. Bilo je vreme kada mladi nisu na taj način zamišljali ni Prištinu ni Beograd. „To je bilo vreme kada smo im pokazivali kakva su naša društva, posebno na Kosovu“.

Ona kaže da je YIHR utrla put kojim se moglo polako ići ka putu približavanja ljudi jedni drugima nakon mračne prošlosti, nešto što druge organizacije nisu mogle da urade uprkos velikom poslu koje su mnoge od njih uradile u suočavanju sa prošlošću. Godinama kasnije, Beriša kaže da je u to vreme inicijativa YIHR delovala utopijski i bilo je mnogo dilema da li će moći da uradi ono čemu je težila. „Bilo nam je teško da poverujemo da možemo da uspemo“.

Beriša, slikarka koja u fokusu ima ljudska prava, a posebno prava žena, napustila je organizaciju u kojoj je radila i pridružila se YIHR nakon što su je Andrej Nosov i drugi entuzijasti oko njega uverili da sa ovom organizacijom može da se uradi drugačiji posao koji do tada nije bio urađen.

Ona se seća vremena posle martovskih nereda na Kosovu 2004. godine, kada je morala često da putuje u Prištinu i Beograd, i kada je trebalo preduzeti korake kako bi se postavili temelji organizacije. „Nije bilo lako. Bio je to posao sa prevelikim pritiskom zbog međuetničkih tenzija“.

Ona tvrdi da je YIHR primer kako se otvaraju teški putevi i kako se postavljaju temelji za suočavanje s prošlošću, postizanje mira i pomirenje u regionu. Više od decenije otkako je napustila YIHR, 2017. godine, na festival „Miredita, Dobar dan“ u Beogradu, dovela je plesnu tačku pod nazivom „Love and Hate“, sa islandskom muzikom, ali sa plesačima sa Kosova. Koreografija je sadržala temu revolta protiv nasilja.

„Poruka je bila da smo u svakom sukobu ranjivi i pogođeni kao ljudi. Bilo je reakcija gde su ljudi govorili da ja izazivam tim plesom. Ali pokušavala sam da im objasnim da u svakom ratu, ma koliko on bio brutalan, ima i ljubavi i mržnje“, priseća se ona.

Beriša kaže da YIHR duguje to što je usvojila određenu kulturu nezavisnog rada zasnovanu na integritetu – vrednost koju od tada primenjuje u svojoj borbi protiv femicida gde god da se on pojavi.

Posle više od 15 godina života van Kosova, sada kada se vratila u svoju domovinu, Fitore se čudi kako je YIHR uspela da ostane na svom putu, a da zadrži istu posvećenost i svrhu zbog koje je i osnovana.

„YIHR je jednostavno sinonim vizije, hrabrosti i ljudskih vrednosti“, kaže Fitore Beriša.

ŠPEND ĆAMILI

YIHR, ŠKOLA KOJA NAM JE POTREBNA

Grupa entuzijastičnih mladih ljudi okupila se pre nekih 19 godina da razgovara o tome šta može da se uradi po pitanju ljudskih prava u regionu u određenom vremenskom periodu.

Špend Ćamili je bio jedan od njih.

Skoro dve decenije kasnije, Ćamili se priseća da su tada mladi ljudi bili optimisti u svojim predviđanjima.

„Mislili smo da će biti potrebno 10 godina bavljenja međuetničkim pitanjima, suočavanjem sa prošlošću i sličnim stvarima. Ta naša kalkulacija nije bila baš tačna, možda zbog entuzijazma, jer smo mislili da će stvari ići samo u pozitivnom smeru, jer region ima za cilj ulazak u Evropsku uniju i verovali smo da put ka EU raščišćava stvari“, kaže Ćamili.

Kao jedan od osnivača Kancelarije YIHR u Prištini, Ćamili kaže da je u to vreme situacija za bavljenje pitanjima za koje se ta organizacija zalagala bila povoljnija nego sada.

„U političkom smislu, krenuli smo u pravcu pomirenja, saradnje i razmene, ali nismo očekivali da će doći do eskalacije i vraćanja starih narativa. Bilo je drugačije, bilo je više optimizma“, kaže on.

Govoreći o uključivanju mladih u aktivnosti vezane za ljudska prava, Ćamili kaže da je to nešto što „zahteva finoću“.

„Jedna stvar za koju mislim da je YIHR uradila bolje od drugih jeste to što je uključila one koji misle drugačije. Dakle, to su ljudi koji veruju u drugačije narative, potpuno suprotne narativima YIHR, uključujući i mlade ljude koji su malo radikalniji. Oni su bili uključeni u naše različite inicijative“, kaže Ćamili.

„Nismo uvek pozivali samo mlade sa sklonostima ka kosmopolitskom i liberalnom razmišljanju. Pozivali smo i mlade koji prate klasičnije, radikalnije, tradicionalnije i nacionalističke narative. To je bila glavna odlika našeg rada“, dodaje on.

Tokom godina, Špend Ćamili je radio kao mentor, i bio je uključen u razne obuke i uvek konsultovan kada je bilo potrebno mišljenje onih koji se smatraju pionirima organizacije.

„Pozivali su me, poštovali su me sve generacije, i danas sam u dobrim odnosima sa svim liderima i akterima koje sam poznao i poznajem. Imam izuzetno otvoren pristup kancelarijama YIHR. Trenutno nemam nikakvu ulogu tamo, ali ih podržavam“, kaže on.

On kaže da mu je YIHR, osim mogućnosti uspostavljanja raznih kontakata tokom rada sa organizacijom, pokazala i kapacitet i potencijal delovanja koji ima civilno društvo.

„To je učinilo da čvrsto stojim s obe noge na zemlji, u smislu da uvek moram da preispitujem sebe, svoje kapacitete i mogućnosti onoga što se može uraditi. To je učinilo da shvatim da kada je ideja dobra, i kada se posao uradi dobro od početka, ideja se razvija i živi“, kaže on. „YIHR je stvorila kritičnu masu među mladima, koji sada nisu tako mladi, ali koji su radili i bili angažovani u okviru YIHR, koji su bili, jesu i biće na ključnim pozicijama u budućnosti, bilo političkim ili drugim“, ističe Špend Ćamili. Ćamili kaže da čak i na mestu u kome sada radi, izveštaji YIHR služe kao osnova za dalje razmatranje.

Ističe da se ni u vreme kada nije bio deo organizacije nije osećao da je van nje, i da je uvek bio povezan sa njenim aktivnostima na terenu.

„YIHR je škola koja nam je potrebna. Škola, jer ljudi dolaze, uče, a zatim podučavaju druge. Pokušavajući da nauče druge i oni uče još više. Ovo je verovatno najbolji način da se dostigne viši nivo“, kaže Špend Ćamili.

„Mala zemlja kao što je Kosovo ne može da se zamisli bez YIHR. Mislim da YIHR treba i dalje da postoji“, zaključuje on.

VALJON ARIFI

YIHR JE PLIVALA UZVODNO I BILA JE U PRAVU

Valjon Arifi je bio student ekonomije u Prištini kada se pridružio YIHR 2004. godine, nakon što je neko vreme radio u Savetu za zaštitu ljudskih prava u Bujanovcu. I dalje je aktivista organizacije, i jedan je od aktivista sa najdužim stažom u YIHR. To pokazuje da su u to vreme politička i društvena situacija, kao i međunacionalni odnosi, bili nestabilni, posebno posle sukoba u Preševskoj dolini 2001. godine.

Postojala je oštra podela između Albanaca i Srba. Nije bilo saradnje ili komunikacije bilo koje vrste. Nije bilo poverenja i puta ka integraciji.

Mladi su prvi put otišli u Beograd preko YIHR i mosta komunikacije koji je izgradila.

„Bilo je veoma teško odvesti mlade u Beograd, jer im porodice to nisu dozvoljavale, plašili su se za njihovu bezbednost. Nije postojalo poverenje. Do tada je problem bilo slobodno kretanje, osećaj slobode kretanja bez straha. U to vreme bilo je veoma teško naći mlade koji učestvuju u međuetničkim programima ili inicijativama, kojim god. Prvi smo se usudili da promenimo situaciju i otputujemo u Beograd da bi učestvovali na protestima ili aktivnostima vezanim za ratne zločine“, podseća on.

Arifi kaže da ne postoji projekat čiji je on bio kreator, već je bio učesnik u većem delu aktivnosti i čitav doprinos njegovog aktivizma je bio podeljen između Kosova i Preševa. Pominje aktivnosti vezano za nestala lica i diplome, dve aktivnosti u kojima je bio emotivno najuključeniji.

Kaže da je bio deo komemorativnog marša u Tuzli, u Bosni 2010. godine, gde su mladi Srbi, Albanci i Bošnjaci marširali kako bi podigli svest o prihvatanju zločina i kažnjavanju ratnih zločina.

„U početku, kada smo protestovali za nestale u Beogradu, čuvala nas je žandarmerija. Od tada su stvari počele da se pokreću, ali više u glavama ljudi nego na zvaničnom nivou“, kaže Arifi.

Učestvovao je i na drugim protestima u Srbiji, poput onog u Batajnici, na periferiji Beograda, gde su 2001. godine pronađeni posmrtni ostaci preko 700 civila kosovskih Albanaca ubijenih tokom rata 1999. godine.

YIHR i Fond za humanitarno pravo, kao i Žene u crnom, doprineli su razbijanju mita koji vlada u Srbiji da zločini nisu počinjeni, protiveći se negiranju zločina“, kaže Arifi.

Godine 2015. osvojio je nagradu „Ličnost godine u Srbiji“ koju dodeljuje Misija OEBS-a za aktivizam sa izbeglicama

tokom krize izbeglica sa istoka na putu ka zemljama Evropske unije.

„Ovo su neke od stvari koje pokazuju da nijedna organizacija civilnog društva ne bi rizikovala i usudila se da otvoreno ospori nešto od onoga što je godinama bilo ukorenjeno u našim društvima“, kaže Arifi.

„To je pre svega bila hrabrost za delovanje. YIHR je oduvek predstavljala vizionarsku generaciju koja se suprostavlja diskursu zločina, dok je, sa druge strane, pokušavala da utre put za obnovu mira, za pomirenje i normalnu međuljudsku komunikaciju u vremenima kada je to izgledalo nemoguće. YIHR je zaista okupila mlade ljude s mnogo entuzijazma koji mogu da naprave promene“, dodaje on.

Arifi se priseća da je mnogima izgledalo nemoguće da on ide u Prištinu i Beograd.

Uporedo sa oklevanjem došlo je i etiketiranje. „Govorili su da smo ‘strani plaćenici’ ili ‘plaćeni od druge strane’ u zavisnosti od toga gde smo bili ili gde smo sprovodili svoj aktivizam“, kaže on.

Valjon Arifi kaže da je YIHR promenila mnogo toga u njegovom pogledu na svet.

„Najviše što se tiče LGBT zajednice. Pre nego što sam se pridružio YIHR, kao petnaestogodišnjak ili šesnaestogodišnjak, nisam pravilno razumeo tu temu. Međutim, tokom vremena, YIHR je znatno oblikovala moj pogled“, kaže Arifi.

„Ponosan sam što sam ostao u aktivizmu i uz YIHR nakon toliko godina. Nije mi dala da je napustim...Usađeni duh aktivizma je takođe zasluga YIHR“, podvlači on. Sumirajući svoj rad i rad organizacije tokom godina, Valjon Arifi kaže: „YIHR je u početku bila utočište za neku decu, uslovno rečeno, koja su pokušavala da urade nešto ne samo potpuno drugačije od regiona, već su i plivali uzvodno i bili su u pravu“.

POVORKA PONOSA U PRIŠTINI: SLAVIMO LJUBAV!

YIHR Kosovo je jedna od organizatora Nedelje ponosa u Prištini, koja pored osnaživanja LGBTIQ+ osoba ima za cilj podizanje kolektivne svesti i vidljivosti različitih seksualnih orijentacija i/ili rodnih identiteta u kosovskom društvu. Bavi se pitanjima LGBTIQ+ zajednice i bori se protiv diskriminacije i nejednakog tretmana LGBTIQ+ osoba na Kosovu. Kosovo je i dalje strukturno homofobična država, jer su životi kvir ljudi ispunjeni mržnjom, nasiljem i diskriminacijom. Ponos je protest protiv takvih dela, a istovremeno slavi kvir otpor, različitost i radost.

Zbog kontinuirane i sistematske diskriminacije, neprihvatanja i isključivanja iz porodice, društva i države, LGBTIQ+ osobe se svakodnevno suočavaju s visokim nivoom anksioznosti, stresa i depresije. Parade ponosa u regionu takođe su postale platforme za jačanje regionalne solidarnosti aktivista i aktivistkinja i marginalizovanih grupa.

Svake godine postoji druga tema za Prištinsku paradu ponosa, međutim, na poslednjem, 7. izdanju, fokus je bio na mentalnom zdravlju LGBTIQ+ osoba i naglašene su posledice koje sistemska homofobija ima na svakodnevni kvalitet života kvir ljudi.

IVAN STOJANOVIĆ

INICIJATIVA JE MESTO GDE SAM UVEK MEĐU SVOJIMA

Ivan Stojanović

koordinator programa za mlade, koordinator Programa suočavanja sa prošlošću, koordinator kampanje „Mobilizacija građanske Srbije“, koordinator lokalnih kancelarije, koordinator za razvoj Inicijative mladih za ljudska prava od 2004. do 2013. godine, trenutno Savetnik za koordinaciju projekta u Misiji OEBS-a u Srbiji.

Ivan postaje delom Inicijative mladih za ljudska prava u Srbiji krajem 2004. godine. Do svoje 26. godine, koliko je imao kada se priključio YIHR, Ivan je već imao višegodišnje aktivističko iskustvo u nekoliko organizacija civilnog društva u Srbiji, i dugo je pratio rad Inicijative jer je, kako kaže, promovisala vrednosti za koje se i sam zalagao i bavila se temama koje su i njega interesovale – suočavanjem sa prošlošću i zaštitom ljudskih prava. Ivan je u YIHR najpre radio kao IT asistent, ali je ubrzo prešao na ono zbog čega je inicijalno i došao u organizaciju – počeo je da vodi Program za mlade i Program suočavanja sa prošlošću.

U vreme kada se pridružuje organizaciji, situacija u Srbiji je, nažalost, slična onoj koju sada živimo.

„Društvena klima je tada, nakon ubistva premijera Đinđića, kao i danas bila poražavajuća – negiranje ratnih zločina i veličanje ratnih zločinaca u javnom prostoru, bujanje nacionalizma, posebno kod mladih, nemar države po pitanju kršenja ljudskih i manjinskih prava, strah i beznade kod mladih.“

Tokom osam godina provedenih u Inicijativi, Ivan kao posebno značajne inicijative ističe Program suočavanja sa prošlošću i kampanju „Mobilizacija građanske Srbije“ za parlamentarne izbore u januaru 2007. godine, kada je u rad organizacije uključeno mnogo aktivista, te je YIHR postao prepoznatljiv u javnosti. Ivan je radio i kao koordinator lokalnih kancelarija u Nišu, Kragujevcu, Zrenjaninu i Novom Sadu, a od 2009. godine bio je i Koordinator za razvoj na regionalnom nivou, zahvaljujući čemu je sarađivao sa, kako kaže, divnim ljudima širom Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Kosova.

Ivan je u Inicijativi ostao sve do kraja 2013. godine, kada je pokrenuo sopstvenu agenciju koja se bavi pisanjem projekata i preko koje je nastavio da i u narednim godinama sarađuje sa YIHR u Srbiji. Teme kojima se bavio u Inicijativi zanimale su ga i dalje, pa je 2021. završio master studije na Fakultetu političkih nauka sa master radom na temu tranzicione pravde u Srbiji. Nakon Inicijative je radio u nekoliko međunarodnih organizacija gde je, kako kaže, primenio sva znanja i veštine koje je stekao i utvrdio kroz rad u Inicijativi.

Danas kaže da su godine provedene sa Inicijativom mladih za ljudska prava na njega ostavile neizbrisiv trag – na ličnom i na profesionalnom planu.

„Na ličnom planu, Inicijativa mi je predstavljala mesto gde sam mogao da otvoreno i efikasno zastupam svoja uverenja, pre svega po pitanju društvenog i ličnog odnosa prema ratnim zločinima i promeni stavova kod mladih kako bi društvo moglo da krene napred. Tu sam stekao puno bliskih prijatelja i uspostavio mnogo novih poznanstava sa ljudima sličnih uverenja i stavova.“

U profesionalnom smislu sam umnogome izgradio svoje veštine i znanja, koje i danas koristim svakodnevno. To se pre svega odnosi na organizaciju rada i radnu etiku, ali i na veštine pisanja i vođenja projekata, izveštavanja i komunikacije. Takođe, upoznao sam veliki broj profesionalca u različitim oblastima sa kojima i danas uspešno sarađujem.“

MARIJANA TOMA

INICIJATIVA JE GARANCIJA DA ĆE POSTOJATI MESTO SA VREDNOSTIMA U KOJE VERUJEM

Marijana Toma

saradnica Inicijative i studentkinja doktorskih studija na Katoličkom univerzitetu Luven u Belgiji.

Saradnja između Marijane Tome i Inicijative mladih za ljudska prava došla je prirodno, maltene odmah po osnivanju organizacije koja ovih dana puni 20 godina. Marijana je radila kao profesorka istorije u beogradskim osnovnim i srednjim školama, a potom u Fondu za humanitarno pravo, te joj je edukativni rad sa mladima oduvek bio blizak i važan.

„Mislim da sam 2004. bila u Risnu na jednom Inicijativinom događaju na kome su okupili mlade aktiviste iz čitavog regiona i razgovarali o suočavanju sa prošlošću. Tako je to krenulo.“

Po povratku sa magistarskih studija u Južnoafričkoj Republici, Marijanu Inicijativa počinje redovno da angažuje na svim aktivnostima i inicijativama koje su se odnosile na obrazovanje mladih o tranzicionoj pravdi. Jedan od njoj najvažnijih i najdražih projekata jeste „Škola nove politike“, gde je bila predavačica i mentorica na delu projekta koji se bavi tranzicionom pravdom. Ko-autorka je kurikulumu za tranzicionu pravdu, ali ono što je daleko važnije jeste da je imala „slobodu, čast i privilegiju“ da radi sa mladim aktivistima i aktivistkinjama.

„Bez obzira na to koliko sam umela da budem razočarana i isfrustrirana samim procesom, nemogućnošću da postignemo nešto veće pre svega kada je reč o pritiscima na državu da se suoči sa prošlošću, meni su saradnja sa Inicijativom i mladi ljudi koje je Inicijativa pronalazila vraćali nadu i veru i davali onu vrstu injekcije entuzijazma da ostanem u tom polju toliko godina. To je najvažniji aspekt moje saradnje sa Inicijativom.“

Kada bi tokom svih ovih godina pomislila da više ne može da se bavi tranzicionom pravdom, da je sve uzalud, da prolazi kroz *burn out*, pojavilo bi se „neko mlado biće koje bi Inicijativa negde pronašla: Anita Mitić, Jovana Kolarić, Marjan Maruna, Katarina Maruna, Đorđe Bojović, Sofija Todorović, Boris Dimitrijević“ i svi ostali sa kojima je radila i koji bi joj pokazali da sve to, ipak, ima smisla.

Osim Škole nove politike, Marijana kao posebno važan projekat izdvaja i „Visiting program“ namenjen mladima iz Srbije i sa Kosova, za šta posebno „skida kapu Andreju“,

čvrsto verujući da je Inicijativa stvorila neraskidivu vezu između mladih na obe strane, koju niko drugi nije imao potencijal da napravi.

Mnogo toga se promenilo u ovih 20 godina, kaže Marijana. Optimizam joj daje činjenica da danas mnogo veći broj ljudi stoji iza Inicijative i učestvuje u njenom radu. Sa druge strane, tranziciona pravda i suočavanje sa prošlošću više ne postoje u javnom diskursu, o njima se ne razgovara i te teme su bačene u zapećak. Osim Inicijative i još nekoliko organizacija u zemlji i regionu, ovim temama se više niko ne bavi.

„Volela bih da se vrati interesovanje za te teme i tu vidim Inicijativu u budućnosti, zato ona mora da nastavi sa svojim edukativnim radom.“

Ako Inicijativa nastavi da nosi taj maleni plamen suočavanja sa prošlošću i da i dalje privlači mlade ljude koji žele da se bave time, verujem da će se stvoriti ta neka inicijalna kapisla mladih kojima će se smučiti vreme i okolnosti u kojima žive i u kome ih profesor na fakultetu savetuje da idu u rat. Da će se naći jedna grupa mladih i reći – ‘ma dosta bre više’.

Marijani je Inicijativa donela mnogo: prijateljstva koja i danas traju, zadovoljstvo što su je njeni učenici prevazišli i, najvažnije, „veru da ono što radim vredi“.

„Inicijativa je garancija da postoji mesto koje održava neke vrednosti u koje ja verujem i mesto za koje sam sigurna da će postojati jednog dana kada moje dete poraste. Ja znam da će to biti njegova sigurna kuća.“

ĐERAĆINA TUHINA

YIHR, ORGANIZACIJA NEZAMISLIVIH KORAKA

Bio je kraj 2004. godine kada je Kosovo upravo prošlo kroz još jedan loš trenutak nakon martovskih nereda te godine kada je 23 ljudi, uglavnom Albanaca, ubijeno u sukobima sa policijom i mirovnim trupama NATO-a i UN, dok su neki od njih palili kuće i srpske crkve. U to vreme, Đeraćina Tuhina, istaknuta novinarka kosovskih Albanaca, odlučila je da se pridruži inicijativi koja je imala za cilj stvaranje mosta komunikacije između srpske i albanske omladine.

Ona kaže da ju je „entuzijazam“ mladića iz jednog malog mesta u Srbiji naterao da doprinese njegovoj inicijativi kako bi „vizijom podržala ovog dečaka“.

Reč je o Andreju Nosovu, pokretaču Inicijative.

„Sećam se tog nemirnog martovskog perioda iz 2004. godine, nakon događaja koji je imao ozbiljne posledice ne samo tada, već i tokom narednih decenija, te koji je uticao na oblik i suštinu formiranja države Kosova“, seća se Tuhina.

Videvši političku i društvenu atmosferu i činjenicu da Nosov nije bio tako dobro afirmisan u građanskom društvu u Srbiji, a da ga je malo ko poznavao, Tuhina je tada vrlo malo verovala da će inicijativa uspeti. Ali, kaže da je brzo uvidela da Nosov ima mnogo volje, vizije i pre svega hrabrosti da preduzme korake koji su u kontekstu vremena bili izvanredni.

Tuhina nije sumnjala da će Inicijativa funkcionisati usred teškog perioda posleratne istorije, posle nemira 2004. godine. „Sećam se kao danas kada mi je Andrej rekao da želi da formira organizaciju koja će jednog dana biti najveća u regionu. Nisam verovala da će uspeti. Na sreću, moje prognoze su se pokazale pogrešnim“, kaže ona.

Kao članica Generalnog Odbora, Tuhina je bila aktivna od prvog dana formiranja organizacije, i smatra da su neki od najvažnijih projekata ove organizacije „Visiting Program“ i druga inicijativa organizacije, „Dan neispričanih priča“.

Kaže da je mnogo naučila iz upornosti srpske i albanske omladine da ide napred bez obzira na prošlost.

„Radili smo na tome da povećamo broj uključenih, uzimajući u obzir vremenski kontekst, jer se to radilo u periodu kada se malo ko usuđivao da ode iz Prištine u Beograd ili obrnuto.

Tuhina kaže da je ono što je YIHR uradila u tom periodu, što je u njenim očima bilo nezamislivo za tadašnje prilike,

bilo stvaranje veza između omladine Kosova i Srbije, veza koje su godinama bile potpuno prekinute.

U to vreme kulturne ili druge veze su bile veoma retke i skoro da nije bilo kontakta između Srba i Albanaca sa Kosova.

YIHR je organizovala programe poseta u kojima su se mladi ljudi upoznali i fizički, uspostavili privatne i profesionalne kontakte i razbijene su predrasude i barijere koje su godinama građene i jačane ratom 1998-99.

Druge dve inicijative koje ona pamti, a koje su imale veliku težinu za vreme kada ih je YIHR pokrenula, bili su sastanci i saradnja na nivou novinara, prvi sastanak na nivou civilnog društva između dve zemlje i prvo slanje kosovske omladine na EXIT festival u Beogradu.

„Iz današnje perspektive, svi ovi elementi deluju simbolično, a ponekad i beznačajno. Ali svedoci smo da su pre 20 godina ovi koraci bili nezamislivi, kaže Đeraćina Tuhina.

Ona dodaje da je YIHR „razbila mnoge mentalne, pa i fizičke barijere, zahvaljujući viziji i volji pojedinca koji nije stao dok nije ostvario svoje snove“.

„Od vizije građanina iz malog grada u Srbiji, YIHR se pretvorila u najveću organizaciju u regionu, čija aktivnost nastavlja da daje rezultate“, kaže ona.

U ličnom smislu, Tuhina kaže da joj je YIHR 2006. godine omogućila da otputuje u Beograd, mesto gde je provela najveći deo svog detinjstva.

„Grad nisam videla od rata zbog tadašnjih okolnosti i osećaja da nisam bezbedna. Andrej Nosov me je ubedio da odem u Beograd. Poslušala sam ga. Bio je to veoma emotivan trenutak za mene“, priseća se ona.

Dve decenije kasnije, Tuhina vidi YIHR kao odraz vizije pojedinca transformisanu u najvažniju organizaciju u regionu.

TARIK SAMARAH

INICIJATIVA JE SIMBOL NADE

Tarik Samarah

saradnik akcije „Da vidiš, da znaš, da pamtiš“
2005. godine, YIHR Srbija, fotograf i osnivač
Galerije 11/07/95 u Sarajevu.

Tarikovo prijateljstvo sa Inicijativom počelo je u vreme kada je Inicijativa bila tek ideja. Tog jula 2003. godine u Srebrenici je upoznao dvojicu mladih ljudi iz Beograda, Andreja Nosova i Nemanju Stjepanovića, koji su došli da se poklone žrtvama zločina koji je počinjen u njihovo ime. Nekoliko meseci kasnije, i zvanično je osnovana Inicijativa mladih za ljudska prava.

„Iz tog našeg susreta i ljudskog prepoznavanja došlo je kasnije do formalne saradnje.“

Tarik i Andrej su se ponovo susreli 2004. godine u Sarajevu, kada kada su se i dogovorili da Tarikove fotografije iz opusa „Srebrenica“ budu prikazane u Srbiji.

Godinu dana kasnije, na desetu godišnjicu genocida u Srebrenici, fotografije Tarika Samaraha izložene su na bilbordima u Beogradu, Čačku, Novom Sadu i Nišu.

Poruka je glasila „Da vidiš, da znaš, da pamtiš“. Za Tarika je ova umetnička i aktivistička akcija bila kao postavljanje ogledala društvu koje odbija pogledati u svoj odraz.

„Nama je tada bilo izuzetno važno da se fotografije izlože u javnom prostoru, da poruka dopre do što većeg broja ljudi i da se prekinu šutnja i ignorisanje koju su tada bili prisutni.“

Cilj ove akcije je bilo pokretanje dijaloga među građanima i građankama Srbije; uključivanje medija i istaknutih ličnosti. To je bio i način da se pokaže odgovornost ove zemlje za ono što se jula 1995. godine desilo u Srebrenici.

„Tadašnjim članovima Inicijative, mladim ljudima, bila je potrebna izuzetna hrabrost da se upuste u ovaj projekt.“

YIHR za Tarika predstavlja „nadu u mogućnost“ da može doći do osvešćenja i transformacije društva u našem regionu. Ističe važnost glasova koji se opiru jednoulju i retrogradnim politikama, a koji mogu biti uzor mladima. Tarik naglašava važnost Inicijativnog rada na obrazovanju, umrežavanju i motivaciji mladih ljudi da budu nosioci društvenih promena. Ipak, ponekad se ova borba protiv destruktivnih snaga čini kao „Sizifov posao“.

„Međutim, čast je dijeliti ideju humanizma sa grupama kao što je YIHR i biti na pravredničkoj strani historije.“

Postoje čitave generacije mladih koje su odrasle na narativima negiranja, poricanja i skrivanja, ali to ne znači

da su naponi „protiv dominirajućih ideoloških matrica uzaludni“. To je, zapravo, znak da svi koji rade na kulturi sećanja trebaju biti glasniji. Suočavanje sa prošlošću je nužno za ozdravljenje društva, kaže Tarik. Ipak, u našem regionu je to i dalje samo apstraktan pojam.

„I zbog toga je još važniji rad pojedinaca i grupa kao što je YIHR, jer breme prošlosti koju nisu preradile i s kojim se nisu suočile današnje generacije, morat će da nose nove.“

Tarik Samarah je 2012. godine osnovao Galeriju 11/07/95 kao produžetak svog predašnjeg rada. Fotografije su otvaranjem Galerije u međuvremenu promenile formu – od knjige/monografije do umetničke izložbe. Svoj rad smatra kontinuumom, čiji je cilj uvek bio da prenese istinu o genocidu u Srebrenici, kao i da pozove posmatrača na odgovornost.

„Međutim, za angažiranje savremenog posmatrača nije dovoljna samo dokumentarnost fotografije. Ona mora da ide dalje od toga i apeluje na intimu onoga ko je posmatra.“

Izuzetno mu je bila važna dokumentarna podloga fotografije, jer svaka od njih je „zabilješka“ tačno određenog trenutka; od ekshumacije tela iz masovnih grobnica do grafita ispisanih na zidovima nekadašnje UN baze u Potočarima. Ipak, sama dokumentarnost nije dovoljna za angažovanje posmatrača. Zato je kombinacija dokumentarnog i umetničkog aspekta doprinos Tarika i Galerije 11/07/95 kulturi sećanja i temi suočavanja sa prošlošću. Jer umetnost, više nego bilo šta, ima mogućnost i moć da prikaže ono neizrecivo u užasu traumatičnih događaja.

„Vjerujem da svaki umjetnik (fotograf, pisac...) koji se odlučio baviti ovakvim temama ima odgovornost da kroz svoj rad bude etički angažiran i da težinu koju naravno podrazumijeva bavljenje ovakvim temama pretvori u odgovorno i angažirano svjedočanstvo.“

Na taj način, Tarikov rad zauvek otima od zaborava žrtve genocida u Srebrenici.

RADOVAN KUPRES

INICIJATIVA JE MLADOST KOJA SE NE FOLIRA DA JE BEZBRIŽNA

Radovan Kupres

Programski direktor Inicijative u Srbiji
od 2005. do 2006. godine.
Danas kreativni direktor „Crte“.

Radovan je postao deo Inicijative mladih za ljudska prava u Srbiji 2005. godine, u vreme kada je ona činila svoje prve, hrabre korake, i u vreme kada „klima u društvu nije pogodovala javnoj debati o ratnim zločinima, o krivici i odgovornosti.“ U okviru Inicijative, zagovarao je saradnju srpskih institucija sa Haškim tribunalom, i borio se za istinu o svemu što se dešavalo na prostoru bivše Jugoslavije tokom ratnih devedesetih.

Baš u to vreme, objašnjava Radovan, u Srbiji se „u boljem slučaju težilo guranju neprijatnih činjenica pod tepih, a u gorem krivotvorenju istorije i glorifikovanju zločinaca. Situacija nije mnogo bolja ni danas, ali ipak je znatno veći deo društva svestan tereta koji vučemo iz ratnih 1990-ih“.

U Inicijativi je proveo nešto više od godinu dana na poziciji programskog direktora, tokom kojih je, kako i sam kaže, bio deo nekih veoma velikih i važnih poduhvata. Na pitanje koje su najvažnije Inicijativine inicijative u kojima je učestvovao, Radovan kaže:

„*Outdoor* izložba posvećena desetogodišnjici genocida u Srebrenici je bez sumnje najvažniji trenutak mog angažovanja u Inicijativi. Uradili smo nešto veoma subverzivno i ‘drsko’, iskoristili bilborde za nešto za šta u to vreme niko nije pomišljao da mogu biti iskorišćeni. Izazvali smo mnogo besa, našli se na meti grozних napada, ali i došli do podrške mnogih koji do tada i nisu znali za nas.

Medijski odjek te kampanje bio je neverovatan – našli smo se u programima i na stranicama najuticajnijih medija od SAD do Japana i jako glasno poručili da Srbija poricanja nije jedina Srbija koja postoji.“

Kao i kod mnogih drugih Inicijativinih bivših i sadašnjih članova, i kod Radovana su se lično i profesionalno u ovoj organizaciji preplitali, i bilo ih je jako teško razdvojiti. Iako je čitav nevladin sektor početkom dvehiljaditih bio stigmatizovan, karakterisala ga je „beskompromisna hrabrost“.

„Imponovala mi je prilika da saradujem s pionirima (uglavnom pionirkama) borbe za ljudska prava i tranzicionu

pravdu iz starijih organizacija, ali i da upoznam izuzetne (tada) mlade ljude u timu Inicijative.“

Inicijativu je napustio tokom 2006. godine jer se, kako kaže, više nije osećao mladim.

„Činjenica je da sam bio stariji od većine članica i članova tima i da je nešto više životnog i profesionalnog iskustva bilo ono što sam mogao da dam organizaciji, ali svakako sam imao i dosta toga da naučim.

Posle inicijative sam nastavio da se bavim onim čime sam se najviše bavio i u njoj – komunikacijama.“

SUADA KAPIĆ

INICIJATIVA JE AVANGARDNA ORGANIZACIJA

Suada Kapić

Saradnica Inicijative 2005. i 2010. godine,
YIHR Srbija, YIHR Bosna i Hercegovina
Sada deo tima udruženja FAMA
Metodologija.

Formalno obrazovanje Suada Kapić je stekla studirajući komparativnu književnost i filozofiju na sarajevskom Filozofskom fakultetu, a kasnije i režiju na beogradskom Fakultetu dramskih umetnosti.

Pred sam početak rata 1990. godine, osniva prvu nezavisnu medijsku kuću u Jugoslaviji, FAMA International.

„Bilo je lako odlučiti se, ali su nas istorijske okolnosti odvratile od onog što smo htjeli u početku, da postanemo velika mirnodopska, nezavisna medijska kuća.“

Početak rata, a posebno opsada Sarajeva, odredili su dalji rad ove medijske kuće, na čelu sa Suadom. Suada je početkom opsade izbegla iz svog stana na Grbavici, postavši izbeglica u sopstvenom gradu naredne četiri godine.

„FAMA tim je pratio procese uvođenja u rat i četvorogodišnju destrukciju Sarajeva – nestanak jedne civilizacije i uspostavljanje nove.“

„Svjedočili smo kako se ljudi kreativnošću bore protiv terora, uvidjeli snagu ljudske prirode, pratili promjene društvenih odnosa u gradu pod opsadom, i postepeno stvarali 'Banku znanja'.“

Po završetku rata 1995. godine nastala je „Mapa opsade Sarajeva“ koja je prikazana i u Britanskoj biblioteci u Londonu kao deo izložbe „Mape koje su obeležile 20. vek“ 2016. godine. Prezentovana je i širom sveta, a deo je većeg broja svetskih enciklopedija.

„Napravili smo brojne fotografije po gradu da bismo drugima na jednom mjestu pojasnili značenje grada pod opsadom. Sama sam išla po ulicama i opasnim zonama i znala da nam je važna mapa 'sigurnog kretanja'.“

Mapa opsade je, zajedno sa enciklopedijom „Opsada Sarajeva“ (izdata 2000. godine), predstavljena u Beogradu 2005. u saradnji sa YIHR. Događaj se odigrao uz podršku aktivista i aktivistkinja, kao i intelektualne elite iz Beograda, Sarajeva i Zagreba koji su zajedno govorili o raspadu Jugoslavije.

„Bila sam istinski zadivljena odlučnošću i pametnom strategijom bez koje ne bi bilo moguće uraditi sada već

brdo inicijativa, projekata i svakako uticaja na teme koje su bile i jesu od vitalnog interesa za cijelu regiju“, Suada opisuje saradnju sa Inicijativom na čijem je čelu tada bio Andrej Nosov.

FAMA tim, koji je vodila Suada, 1996. godine je zabeležio govornu istoriju „Opsada Sarajeva 1992-1996“ koja se sastoji od snimljenih intervjua sa građanima i građankama glavnog grada Bosne i Hercegovine. Pomenuta enciklopedija se zasniva na tom projektu, kao i na mapama, albumu dejtonskih pregovora, hronologijama, stripovima, ilustracijama i fotografijama.

Saradnja sa YIHR se nastavila na projektu „Srebrenica, mapiranje genocida“ 2010. godine. Putem dokumentarne animacije, odnosno 17 animiranih mapa, prikazan je genocid u Srebrenici, sa ciljem da se edukuje šira javnost o ovom zločinu, a naročito mladi. Autor ovog projekta je FAMA tim, a ekipa Inicijative koju je tada vodila Alma Mašić je doprinela njegovoj realizaciji.

Kroz tu saradnju, u tom sada već dalekom vremenu, mi smo sa hrabrim, brzim i inteligentnim mladim ljudima dobili platformu da onome što radimo damo i edukativnu upotrebu, da mladi ljudi u cijeloj regiji vide, čuju, razmišljaju i razgovaraju na teme iz naših projekata.“

„Avangardna organizacija, zato ste mi se sviđali, zato sam vam u potpunosti vjerovala i zato smo sarađivali sa vama.“

FAMA tim je 2014. godine osnovao udruženje „FAMA Metodologija“ koje se bavi promocijom edukacije, kulture, civilnog društva i medija u ratnom i posleratnom društvu u Bosni i Hercegovini i regionu. Suada je koosnivačica ovog udruženja, kao i članica tima. Kroz svoj rad je i dalje posvećena borbi protiv političke manipulacije istorijom u regionu.

DA VIDIŠ, DA ZNAŠ, DA PAMTIŠ

Kampanja negiranja genocida u Srebrenici i dalje je u toku. Davne 2005. godine u Srbiji je veliku pažnju javnosti izazvala akcija Inicijative mladih za ljudska prava „Da vidiš, da znaš, da pamtiš” tokom koje je u Beogradu postavljeno 36 bilborda na kojima su fotografije sa motivima genocida u Srebrenici sarajevskog umetnika Tarika Samaraha. Po jedan billboard postavljen je i u Nišu, Novom Sadu i Čačku.

Akcija je sprovedena povodom desetogodišnjice srebreničkog genocida, a Inicijativa mladih tokom ove akcije bila je predmet napada nacionalistički orijentisanih grupa i pojedinaca. Dobro organizovane nacionalističke grupe ujedinjene oko „zaštite srpstva” oštetile su većinu bilborda crnom farbom i ispisivanjem fašističkih poruka kao što su „Nož, žica, Srebrenica”, „Biće repriza” i sl.

Pet godina kasnije, 2010. godine u Narodnoj skupštini Republike Srbije usvojena je Deklaracija o osudi zločina u Srebrenici. Iako se u samoj deklaraciji poziva na presudu Međunarodnog suda pravde donetu u sporu po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije, u njoj se kao kvalifikacija zločina ne koristi reč „genocid”. Udruženja građana i aktivisti i aktivistkinje neumorno su se borili protiv institucionalnog negiranja i poricanja zločina, i ta borba još uvek traje.

JETA DŽARA

YIHR JE SVETLO U TAMI KOMUNIKACIJE U REGIONU

Kosovska istraživačka novinarka Jeta Džara nikada nije bila na nekoj funkciji u YIHR, ali joj je ostala bliska od početka rada do danas.

Dve decenije nakon osnivanja organizacije, Džara kaže da je učestvovala u mnogim aktivnostima koje su organizovali mladi ljudi okupljeni u ovoj organizaciji videvši u njima energičan i mladalački duh da menjaju stvari.

„Od osnivanja YIHR, bila sam uključena ili kao aktivistkinja, ili kao panelistkinja, ili kao moderatorka“, kaže Jeta Džara, koja više od 15 godina vodi kancelariju Balkanske istraživačke mreže (BIRN) na Kosovu.

Razlog za ovo opredeljenje je zalaganje kako bi mladi ljudi iz zemalja koje su godinama unazad prošle kroz period oružanih sukoba, uspostavili mostove saradnje i komunikacije.

„Bilo je veoma malo saradnje između mladih Albanaca i Srba kada je YIHR počela da radi, i tako je i dalje. YIHR je od početka bila svetlo u ovom mraku i organizovala je programe razmene iskustava, posebno između Kosova i Srbije, što je veoma važno“, kaže ona.

„Zato ova organizacija ostaje posebno nezamenljiva, jer razbija predrasude i motiviše ljude da putuju u sredinu koja im je tokom čitavog života nametnuta kao neprijateljski nastrojena, bilo kroz obrazovanje, porodično okruženje, politiku ili medije“, dodaje ona.

Džara kaže da postoji velika vrednost u tome što možete da razbijete predrasude ljudi kroz programe kao što su programi organizacije YIHR.

Ona se priseća istraživanja koje je YIHR uradila u praćenju jezika medija u Srbiji, u kojem su identifikovali medije u Srbiji koji za Albance još uvek koriste pogrdni izraz „šiptari“.

„YIHR je važna u kontekstu organizovanja LGBTI+ parade na Kosovu, za koju je uvek potrebno mnogo hrabrosti. Sledeći najhrabriji izveštaj koji je YIHR uradila na Kosovu je „State of Constriction: Governance and Free Expression in Kosovo“ („Smanjivanje javnog prostora: Upravljanje

i sloboda izražavanje na Kosovu“). U ovom izveštaju su detaljno navedeni svi štetni uticaji na medije na Kosovu, pritisak koji su doživeli i mediji i uzbunjivači, i to kako je prostor za slobodu izražavanja na Kosovu ograničen“, kaže ona.

Na ličnom planu, Jeta Džara kaže da joj je YIHR omogućila da stekne dobre prijatelje sa kojima je i danas bliska. Ali u širem smislu, ona objašnjava da je organizacija uspela da utiče na zagovaranje ljudskih prava.

„Ovo je imalo izuzetno pozitivan efekat, jer su ljudska prava sada sastavni deo moje perspektive u svim oblastima kojima se bavim, kao što je nedavno istraživanje koje sam sprovela o diskriminaciji žena unutar javnog televizijskog sektora“, kaže ona.

Uopšteno, Džara kaže da je YIHR učinila ljude, posebno mlađe generacije, otvorenijim.

„YIHR je neophodna za postkonfliktna društva poput onih na Zapadnom Balkanu“, zaključuje Jeta Džara.

MILICA MILIĆ

INICIJATIVA JE PORODICA – VOLIŠ JE I KADA TE NERVIRA, I KADA SE NE SLAŽEŠ, A NAJVIŠE JER OSEĆAŠ SIGURNOST

Milica Milić

Koordinatorica pokreta „Moja Inicijativa”,
YIHR Srbija od 2005. do 2008. godine,
Predsednica Upravnog odbora YIHR
od 2016. do 2018. godine.
Trenutno radi kao *freelance* producentkinja.

**Kada se pridružila Inicijativi mladih
za ljudska prava 2005. godine,
Milica Milić je imala 20 godina i mnogo
entuzijazma i vere da organizacija
poput Inicijative neće imati potrebe
da postoji dugo; verovala je da će
Inicijativa zaista „promeniti sve”.
U tom trenutku, Inicijativa je mlada
organizacija, a Ratko Mladić je optužen
za ratne zločine, begunac i nacionalni
heroj.**

Danas, kada Inicijativa puni 20 godina, Milica je u svojim četrdesetim,
Ratko Mladić je osuđeni ratni zločinac na izdržavanju doživotne zatvorske
kazne. I dalje je nacionalni heroj.

„Verovala sam da ćemo taj opšti društveni mrak
nacionalizma, negiranja ili veličanja zločina, mržnje,
netrpeljivosti i međuetničkih tenzija srušiti, jer smo mi ta
nova generacija i konačno smo prekinuli praksu ćutanja,
nudimo znanje koje je zasnovano na činjenicama, sada je
to znanje dostupno svima i verovala sam da neće biti više
potrebe da radimo taj posao jer će se stvari promeniti,
prirodno. Znamo da se to nije desilo. Stvari se menjaju,
sporo i nedovoljno, ali taj proces jeste nezaustavljiv.”

Milica je bila učesnica prve generacije programa *Justice
Advocates Network* koji je te 2005. godine, kako kaže,
bio revolucionaran. Obuhvatao je vršnjačku edukaciju o
ratnim zločinima, suočavanju sa prošlošću, tranzicionoj
pravdi i predavanja o radu Haškog tribunala. Na programu
je bilo desetak odabranih polaznika/ca koji su u narednim
godinama organizovali i sproveli edukativne radionice sa
mladima na ove, tada doslovno tabu teme.

Milica je u naredne tri godine, od 2005. Do 2008. godine,
radila na programu posvećenom mladima. Učila ih je o
suočavanju sa prošlošću, o ljudskim pravima i učestvovala u
razvoju aktivističke mreže „Moja inicijativa”.

„Na mene je Inicijativa baš dosta formativno uticala.
Rad u organizaciji mi je doneo znanje, veštine, kontakte,
samopouzdanje i napravio bazu za moj dalji profesionalni
put, utemeljio mi je vrednosni sistem i profilisao društvene
teme koje su za mene od suštinske važnosti i danas. Za
mene Inicijativa nije neki poslodavac, mesto, organizacija
gde sam radila, već pitanje identiteta. Ona postoji jer je
činimo mi, na isti način na koji ona određuje nas, onda
i sada. Znam samo da ovakvo promišljanje i osećanje
nemam ni za jednu drugu organizaciju u kojoj sam radila.”
Milica je učestvovala u kampanji obeležavanja
desetogodišnjice genocida u Srebrenici – „Da vidiš, da znaš,
da pamtiš”, 2005. godine. Inicijativa je tada na različitim
lokacijama u centru Beograda na bilbordima postavila
fotografije autora Tarika Samaraha koje dokumentuju
srebrenički genocid. Svi bilbordi su nakon nekoliko sati bili
demolirani, a fotografije i poruka izvrjani auto lakom.

„U tom trenutku, bilbordi u centru Beograda su bili
najglasnije priznanje genocida u Srebrenici. Tada je
Inicijativa imala veliki odjek u javnosti, a meni lično je bila
čin hrabrosti i odlučnosti. Takođe, Inicijativa je organizovala

odlazak u Potočare 11. jula, i tada sam prvi put bila tamo.
To iskustvo je promenilo moj život.”

Od ostalih kampanja u kojima je učestvovala posebno
izdvaja GOTV kampanju „Važni smo mi”, kojom je
pokrenuta aktivistička mreža „Moja Inicijativa”. Tu je i
festival „Dani Sarajeva” u Beogradu, prva velika inicijativa
koja je iskakala iz tadašnjih okvira rada organizacije,
umetnički festival na više lokacija, sa koncertima,
izložbama, debatama i žurkama.

„To je bio najizazovniji projekat na kom sam radila.
Festival mi je neverovatno mnogo emotivno važan, a kada
smo ga prvi put organizovali, rekli smo kako ćemo praviti
„Dane Sarajeva” u Beogradu sve dok se ne desi da koncert
nekog benda iz Sarajeva bude mejnstrim događaj u
Beogradu, dok neko pozorište ne pozove predstavu Sartra
ili Kamernog teatra u sklopu redovnih gostovanja. Danas je
to potpuno normalna stvar i nema više potrebe da „Dani
Sarajeva” u Beogradu postoje. Festival „Meredita, Dobar
dan” je sledeći cilj – da ne postoji potreba da ga Inicijativa
više organizuje. Želim da verujem da će se i taj festival
ugasiti za našeg života.”

Nakon 2008. godine odlazi iz Inicijative i odlučuje da se
posveti fakultetu, a 2009. godine prihvata poziv Andreja
Nosova da zajedno grade novu organizaciju – *Heartefact
Fund*.

„Uspostavili smo nezavisnu pozorišnu produkciju, sa idejom
da kroz rad nove organizacije kreiramo jedinstven regionalni
kulturni prostor, u trenutku kada je to delovalo gotovo kao
ludost, hir, zagarantovan neuspeh. Rad u *Heartefactu* meni
je značio prirodan nastavak posla koji sam radila u Inicijativi.
Suština je uvek bila ista, ali je fokus bio različit.”

Milica se 2017. godine preselila sa porodicom u Holandiju,
gde radi kao *freelance* producentkinja. Sarađivala je sa
filmskim festivalima „Eastern Neighbours Film Festival”,
„Movies That Matter”, festivalom angažovanog filma
organizacije *Human Rights Watch* i „International
Documentary Film Festival Amsterdam – IDFA”.

„Inicijativa je za mene postavila bazu u svakom smislu.
Tokom skoro 20 godina mog profesionalnog angažmana,
uvek sam birala organizacije i poslove koji za mene imaju
smisao, koji su važni, koji tretiraju probleme i pitanja sa
društvene margine.”

MIROSLAV JANKOVIĆ

INICIJATIVA JE TU U NEIZVESNIM DANIMA

Miroslav Janković

Istraživač kršenja ljudskih prava i koordinator programa ljudskih prava, YIHR Srbija, od 2003. do 2007. godine, sada pravni savetnik u Odeljenju za medije pri Misiji OEBS-a u Srbiji.

Krajem 2003. godine Miroslav se našao pred svojevrsnom raskrsnicom: s jedne strane bila je ponuda da započne svoju advokatsku karijeru, a sa druge posao za koji je konkurisao u Inicijativi. Kada je saznao da je primljen na poziciju istraživača kršenja ljudskih prava, nije imao nikakvu dilemu da li da postane deo YIHR. Godinu dana kasnije Miroslav je prešao na poziciju koordinatora programa ljudskih prava.

Bio je to izuzetno važan i poletan period za civilni sektor u Srbiji. Inicijativa je bila na čelu tog talasa pošto smo imali sjajan tim koji je posedovao znanje, volju, energiju i integritet da se bavi složenim i teškim temama kao što su ljudska prava i suočavanje sa prošlošću.”

Iako atmosferu u timu opisuje kao sjajnu, izazovi pred njima bili su veliki i zahtevni. Tada saradnja nevladinog sektora i države „gotovo da nije ni postojala” i nije bilo lako postići promene u takvom okruženju.

„Ponekad mi se čini da su naša dostignuća bila veća nego što je to uopšte bilo moguće.”

Miroslav je posebno ponosan što je učestvovao u otvaranju Inicijativinih kancelarija u Podgorici i u Prištini, i što je bio u timu koji je obučavao druge o dokumentovanju kršenja ljudskih prava i pisanju izveštaja.

Jedna od prvih tema kojima se bavio bila je primena Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja u Srbiji.

„Radili smo obimno istraživanje, testirali transparentnost institucija i napisali prvi izveštaj u istoriji Srbije o primeni tog, za demokratska društva u tranziciji, izuzetno važnog zakona.”

Desio se i sastanak sa prvim Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Rodoljubom Šabićem.

„Moje sigurno najveće dostignuće jeste pomoć i podrška koju smo omogućili mnogobrojnim običnim ljudima čija su ljudska prava kršena od strane države koja tada čak ni deklarativno nije marila za njih, poput slučaja Živote Milanovića iz Jagodine.”

Naime, Života Milanović je kao vođa verske organizacije Hare Krišna u Srbiji bio žrtva višestrukih napada, a u više

navrata je izboden nožem. Inicijativa je pružila podršku Milanoviću i zajednički su podneli krivične prijave. Pravda je došla u vidu presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu 2010. godine, koja je stala na stranu Milanovića.

Miroslav izdvaja i slučaj 2005. kada su tražili Bezbednosno-informativnoj agenciji da im dostavi broj prisluškivanih ljudi u Srbiji tokom iste godine. Pošto BIA to nije učinila i pošto su iscrpljeni svi pravni lekovi, i ovaj slučaj se našao pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Sud je presudio u korist Inicijative 2013. godine, što je predstavljalo „putokaz ka većoj transparentnosti i nekim novim standardima u radu BIA”.

„Imali smo veliko interesovanje medija i javnosti za taj slučaj, što smo znali da pretvorimo u našu prednost. To je bila neverovatna pobeda male grupe mladih ljudi protiv jedne tako velike i moćne strukture.”

Deo Inicijative je prestao da bude novembra 2007. godine kada je prešao u Misiju OEBS-a u Srbiji gde radi i danas. Ipak, rad u Inicijativi opisuje prelomnim, jer je tu stekao znanja koja i danas koristi u svom radu.

„Ta borba nije laka i često je vidim kao maraton koji eto trčim i danas sa istim žarom i sa principima koje je u mene ugradila moja Inicijativa.”

Dodaje i da ga je rad u ovoj organizaciji naučio radnoj etici, značaju integriteta, važnosti činjenica, odnosno svemu što predstavlja preduslov za lični i profesionalni razvoj.

„Kada pomislim na Inicijativu, što se često dešava, vidim sebe u kaputu koji su mi roditelji kupili dan pred početak rada u toj organizaciji. E taj kaput je metafora i zajednički imenitelj moje Inicijative i mojih roditelja. I jedne i druge nosim i negujem u sebi i danas, a pomisao na njih me greje u hladnim i neizvesnim danima baš kao taj kaput tada.”

VLADIMIR MILOVANOVIĆ

INICIJATIVA JE DOSLEDAN POKUŠAJ ZA BOLJE I PRAVEDNIJE DRUŠTVO

U vreme kada se Vladimir pridružio Inicijativi 2005. godine, društvo u Srbiji se nakon reformi sve više okretalo konzervativnim vrednostima i ideologijama. Bio je to period nakon ubistva premijera Zorana Đinđića.

Vladimir Milovanović

koordinator projekta i kreativni direktor kampanje „Važni smo mi“, od 2005. do 2008. godine, YIHR Srbija, sada reditelj i osnivač producentske kuće „Propaganda Film“

„Istovremeno su se ratom traumatizovana društva u regionu oporavljala od krvavih sukoba i delovalo je da nove generacije u zemljama bivše Jugoslavije imaju potencijal da se distanciraju od nacionalističke politike svojih zemalja.“

Vladimir kaže da je „korov nasilja u kome živimo danas“ posejan devedesetih, ali da je doživeo procvat u periodu od 2004. do 2008. godine.

Radeći u Inicijativi, naučio je mnogo o hronologiji ratnih sukoba na tlu bivše Jugoslavije, kao i o detaljima zločina. Rad Inicijative opisuje kao „dosledan, uporan i etički beskompromisan pokušaj da naše društvo postane bolje i pravednije mesto za život svih građana“.

„YIHR je tada bila mala organizacija, ali sa nekim sjajnim ljudima.“

Bio je to zanimljiv *hub* ljudi i ideja koji je za NVO standarde proizvodio dosta avangardan sadržaj u tom trenutku.“

Znanje u oblasti tranzicione pravde produbio je radeći sa žrtvama, prateći suđenja za ratne zločine i istražujući dostupnu dokumentaciju. Svi ti dokazi svedočili su o ulozi nacionalnih elita „u inspirisanju ratova devedesetih“, kao i o ulozi državnih i paradržavnih struktura u organizovanju i sprovođenju zločina nad civilnim stanovništvom.

Vladimir je svoj rad u Inicijativi započeo kao koordinator projekta, a završio kao kreativni direktor kampanje „Važni smo mi“, što istovremeno navodi kao svoj omiljeni projekat. Pomenuta *Get out the vote*, odnosno GOTV kampanja iz 2008. godine je imala za cilj da animira mlade ljude da glasaju na izborima.

„Bila je to jedna od prvih GOTV kampanja na internetu kod nas i u svetu koja je, koristeći nove tehnologije i oblike aktivizma, tagetirala mladu populaciju u zemlji.“

Nakon što je napustio Inicijativu, Vladimir je odlučio da se povuče iz nevladinog sektora.

„Istovremeno, bilo je mnogo grešaka sa ‘naše strane’ pre svega u komunikaciji i taktici prilikom prenošenja činjenica i dokaza vezanih za ratne zločine i ulogu zvaničnih struktura i pojedinaca u njima.“

Sada je već dugo van nevladinog sektora, ali mu se čini da je osnovni problem tada, a možda i sada, projektno finansiranje i birokratsko, gotovo korporativno, upravljanje aktivnostima.

„To je sa jedne strane neophodno da bi se vodila velika organizacija, ali u toj standardizaciji procedura od apliciranja do implementacije projekta dolazilo je do velikog jaza između realnosti na terenu i onoga što je bio opis projekta.“

Vladimir smatra da je još jedan od problema i to što se nije posvećivalo dovoljno pažnje mentalnom zdravlju kako žrtava, tako i aktivista i aktivistkinja NVO sektora, koji su svakodnevno bili u kontaktu sa traumatičnim pričama – bilo kroz razgovore za žrtvama, kroz dokumentaciju ili suđenja za ratne zločine.

„Nadam se da su se stvari u međuvremenu promenile, jer svako ko radi sa žrtvama i traumama bi morao da prođe posebne psihološke obuke ali i da sam/a dobije adekvatni oblik terapijske podrške.“

Nakon NVO sektora, Vladimir je izabrao da film bude njegov način komunikacije, pa se usavršavao na master studijama iz filmske i TV režije na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu.

„Uvek sam i zauvek ću braniti i promovisati te vrednosti kroz svoj rad i ponašanje.“

EDINA HASANAGA ČOBAJ

INICIJATIVA JE PLATFORMA ZA AKTIVNO UČEŠĆE U DRUŠTVU

Još tokom studija, Edina se zainteresovala za aktivizam i delovanje nevladinog sektora. Pre nego što se pridružila Inicijativi, radila je kao podrška deci sa intelektualnim invaliditetom i bila je trenerica nenasilne komunikacije.

Edina Hasanaga Čobaj

izvršna direktorica kancelarije od 2006. do 2020. godine, sada članica Upravnog odbora, YIHR Crna Gora.

Pri osnivanju YIHR u Crnoj Gori 2006. godine, tada dvadesetšestogodišnja Edina konkurisala je za poziciju koordinatorke kancelarije. Iste godine je izabrana, i na toj poziciji ostala je sve do 2020.

Potrebu da se YIHR osnuje nametao je društveni kontekst u tom periodu – neistraženi i neprocesuirani ratni zločini, diskriminacija manjinskih i ranjivih grupa, politički motivisano nasilje, napadi na novinare i novinarke. Osim toga, Crna Gora je iste godine povratila nezavisnost, te je postojao optimizam da će u zamahu proevropskog duha ljudska prava biti visoko na agendi, seća se Edina.

„Međutim, praksa je pokazala da treba puno truda, rada i zalaganja kako bi se verbalne proevropske poruke prevele u opipljive rezultate i standard koje su postavile države koje su visoko na ljestvici poštovanja ljudskih prava.“

Rad YIHR u Crnoj Gori je u početku bio jako težak. U to vreme, državne institucije nisu u potpunosti shvatale ulogu nevladinog sektora, kako kaže Edina. Ipak, ništa od toga nije sprečilo Inicijativine aktiviste i aktivistkinje da se bave praćenjem kršenja ljudskih prava i pružanjem besplatne pravne pomoći svima kojima je ona bila potrebna.

„Na sreću, djelovanjem YIHR ta slika se danas promijenila i situacija je mnogo drugačija pa se NVO sektor prepoznaje kao partner u rješavanju brojnih društvenih i institucionalnih anomalija.“

Edina kaže da je Inicijativa vremenom postala deo njenog identiteta. Vodeći YIHR, dobila je priliku da kao žena u patrijarhalnom društvu bude uključena u procese odlučivanja.

„To je bio jedan novi prostor da ja kao žena u tradicionalnoj Crnoj Gori, pa još i iz manjinskog naroda, koji je tradicionalno diskriminisan i neprihvaćen, mogu da dobijem priliku da učestvujem u procesima odlučivanja, da pokažem svoje znanje, da budem uvažena, da vodim jednu nevladinu organizaciju i kroz taj način doprinosim

mijenjanju društva ka boljem za sve njene građane i građanke, posebno ugrožene grupe.“

Tokom godina rada u Inicijativi, Edina je pokrenula brojne akcije, inicijative i kampanje. Ipak, kao „krunu“ rada ističe osnivanje Informaciono-dokumentacionog centra kao jedinog arhiva u Crnoj Gori o ratnim zločinima koji su počinjeni devedesetih.

„Njegov značaj se ogleda u edukaciji velikog broja studenata pravnih i političkih nauka kao budućih nosilaca vlasti.“

Na regionalnom nivou, kao najupečatljivije projekte izdvaja one koji su za cilj imali razmenu mladih, doprinoseći rušenju predrasuda i stereotipa.

„Istakla bih i da smo među prvima uveli opciju da naš sajt bude na tri jezika, kako bismo uvažili manjinske narode i dali doprinos očuvanju njihovog identiteta.“

Danas, godinama nakon osnivanja Inicijative, manjinske grupe su u boljem položaju, vidljivije su, a ovim promenama doprineo je i neumoran rad Inicijativinih aktivista i aktivistkinja, kako kaže Edina. Osim toga, razni izveštaji Inicijative redovno su citirani od strane međunarodnih organizacija i inostranih ambasada.

„Međutim, ono što se nije promijenilo jeste taj nacionalistički plamen devedesetih godina koji se nikad nije u potpunosti ugasio i koji samo mijenja jačinu tinjanja u društvu.“

Inicijativa ostaje organizacija gde svi istinski borci i borkinje za ljudska prava mogu naći svoj prostor za delovanje.

„Rad u Inicijativi predstavlja jedno bogato životno iskustvo ispunjeno mnogim lijepim, živopisnim trenucima, izazovima koji su svakodnevni i vjerom da našim djelovanjem doprinosimo da nekome život bude malo bolji.“

BESA LUCI

YIHR PROMIŠLJA, PRILAGOĐAVA SE I ODGOVARA NA NOVU POLITIČKU DINAMIKU

Bilo je to leta 2006. godine, kada je devojka iz Prištine, Besa Luci, upravo završila studije političkih nauka i novinarstva na Američkom univerzitetu u Bugarskoj i spremala se za master studije, ovog puta na Univerzitetu Misuri u SAD.

U to vreme, u Beču su se vodili kosovsko-srpski razgovori o statusu Kosova, koji bi označili kraj međunarodne administracije u zemlji, a Besa je bila angažovana na medijskom praćenju ovih razgovora, zajedno sa kolegama u Beogradu koji su radili isti posao za medije u Srbiji.

„Zbog svog akademskog iskustva i interesovanja da u praksi shvatim kako novinarski narativi utiču na oblikovanje širih društvenih percepcija i znanja, ocenila sam kao dobru profesionalnu priliku angažovanje u YIHR, koja je bila poznata kao jedna od najpouzdanijih organizacija u oblasti ljudskih prava“, seća se Besa Luci 17 godina kasnije.

Kasnije se ponovo vratila u organizaciju 2009-2010. kao privremena saradnica, dok je tokom 2010-2020. bila deo Skupštine i Odbora YIHR.

Prošlo je mnogo godina, i Besa Luci sada smatra da je YIHR delovala u vreme kada suočavanje sa prošlošću nije tretirano kao sastavni deo pregovora između Kosova i Srbije, ili barem u vreme kada suočavanje sa prošlošću nije uključivalo građane obe zemlje.

Ali, uprkos godinama koje su prošle, stvari nisu baš napredovale.

„YIHR i danas nastavlja da deluje u sličnom kontekstu, jer razgovori, sada poznati kao pregovori, i dalje nedovoljno obraćaju pažnju na iskustva ljudi, njihove narative i načine suočavanja sa prošlošću“, kaže Besa Luci.

„Budući da je dugo i u jednom važnom trenutku organizacija koja okuplja mladiće i devojke sa Kosova i iz Srbije u ravnopravnim prostorima da se upoznaju, razgovaraju i solidarišu jedni s drugima o pitanjima ljudskih prava, YIHR je doprinela klimi regionalne saradnje, koja je u to vreme bila podjednako važna koliko i retka“, dodaje ona.

Iz iskustva koje je stekla u saradnji sa YIHR, Luci kaže da je na još sadržajnijem nivou shvatila koliko je važno kritički

sagledati kako se prošlost pamti, ko se pamti i kako se sam način na koji se konstruiše pamćenje mora sagledati kritički.

„Kada govorimo o demokratiji, miru ili pravdi, ne možemo ih tretirati kao procese kojima rukovode i određuju samo političke klase. U ovim procesima je od suštinskog značaja dokumentovanje i artikulacija iskustava ljudi i kako su ta iskustva povezana s kolektivnim pamćenjem“, kaže Besa Luci.

„Mislim da je YIHR u više navrata postavljala važna pitanja o tome ko se čuje, koja iskustva izbijaju na površinu, a koja se potiskuju, a ta pitanja su neophodna“, dodaje ona.

Ona kaže da ova razmišljanja i praksu preispitivanja koliko su ti procesi inkluzivni i otvoreni uključila i pokušava da uključi svakodnevno u svoj trenutni posao glavne urednice KOSOVO 2.0.

„Iako se od tada mnogo toga promenilo, i danas su ljudska prava i dalje ugrožena i krše se. Zato moramo biti i kritični i pažljivi da ih zaštitimo, kako se istine ljudi ne bi potisnule i ostale u senci, posebno u kontekstu ratova u regionu, gde obično postoji rizik da prevladaju glasovi onih koji unose razdor i odbijaju da preuzmu odgovornosti ličnu odgovornost“, kaže Luci.

I pored toga što je u YIHR angažovana uglavnom kao spoljna saradnica tokom kraćih perioda, Besa Luci kaže da će YIHR za nju uvek ostati jedna od prvih prilika da primeni znanja stečena tokom studija, ali i jedno od prvih mesta gde joj je poveren projekat od velike važnosti, u jednom osetljivom političkom kontekstu.

„YIHR je inicijativa koja ostaje verna posvećenosti zaštiti i unapređenju ljudskih prava; koja naglašava važnost suočavanja s prošlošću kao suštinskog procesa mira; koja stalno promišlja, prilagođava se i odgovara na nove dinamike politike i vlasti.“, kaže ona.

PRAZNA OBEĆANJA SU NAJBOLJA REKLAMA

Aktivisti i aktivistkinje Inicijative mladih za ljudska prava BiH su 1. oktobra, 2010. godine sa aktivistima i aktivistkinjama „Oštre nule“ iz Banjaluke organizovali predizborne ulične akcije u Sarajevu i Banjaluci sa porukom „Prazna obećanja su najbolja reklama“. Ciljevi ove predizborne akcije su bili da se građani i građanke podsjetu na prazna obećanja političara i političarki na izborima 2006. godine. Aktivisti i aktivistkinje u majicama s natpisima „Prazna obećanja su najbolja reklama“ i „3. oktobar RAZMISLI!“, dijelili su prazne paketiće prolaznicima i prolaznicama. Na paketićima je pisalo: „Bolje zdravlje“, „Bezvizni režim“, „Više radnih mjesta i zapošljavanje mladih“, „Reforma obrazovanja“, „Evropski standardi visokog obrazovanja“.

Aktivisti i aktivistkinje su se povezali lancem, te uz zvuk pištaljki prošetali od Sarajevske katedrale do poslovnog BBI centra u majicama sa natpisima: „Ne zajebavaj GLASAJ“, „Moj glas, vaša plata“, „Javljam se za riječ“, „Parlamentarac sam, BRIGA ME“, „Ima se, može se“.

Lanci su simbolizovali ograničenja mladih u Bosni i Hercegovini. Saradnja mladih iz Sarajeva sa mladima iz Banja Luke u ovoj akciji ukazivala je da su problemi mladih isti u cijeloj Bosni i Hercegovini, a da političari i političarke malo čine kako bi to promijenili.

PREDRAG MADŽAREVIĆ

INICIJATIVA JE ORGANIZACIJA KOJA IZLAZI IZ KLIŠEA

Predrag Madžarević

koordinator YIHR kancelarije u Kragujevcu, koordinator kampanje „Mobilizacija građanske Srbije“, regionalni koordinator za prikupljanje potpisa inicijative REKOM, od 2006. do 2011. godine, YIHR Srbija, sada pomoćnik reditelja i kasting director.

Predrag se prvi put pridružio Inicijativi mladih za ljudska prava u Srbiji 2006. godine. Tada je sa njime kontaktirao Ivan Stojanović, koji je već radio u YIHR, i koga se sećao još iz perioda Otpora, petooktobarskih promena i rušenja Slobodana Miloševića sa vlasti. Predragu aktivistički angažman nije bio stran. Na pitanje kakva je bila društveno-politička klima tih godina, odgovara jasno:
„Kakva politička klima može biti u državi u kojoj ubiju premijera?“

Andrej Nosov i čitava tadašnja ekipa su mu se odmah veoma dopali – bili su drugačiji od njega, ali su svi imali isti cilj.

„Inicijativu sam video kao mnogo više od organizacije koja se bavi samo ljudskim pravima. Hrabri, otvoreni za drugačije mišljenje i potpuno spremni da izađu iz klišea koji su tada bili popularni u civilnom sektoru.“

U YIHR je voleo da se bavi logistikom, organizacijom, odnosno tim „konkretnijim stvarima“. Voleo je kampanje, a ne projekte.

Kada se prvi put pridružio Inicijativi, ova organizacija je otvarala svoje kancelarije u Kragujevcu, Novom Sadu i Zrenjaninu sa ciljem decentralizacije i širenja aktivnosti. Kroz aktivnosti ovih Inicijativinih „ogranaka“ prošlo je više stotina mladih ljudi koji su prisustvovali tribinama, predavanjima, kampanjama.

„Izdvojio bih rad u kancelariji u Kragujevcu, gde smo okupili dosta dobru bazu mladih ljudi željnih da se društveno angažuju, a neki od njih su ostavili veći trag u Inicijativi od mene.“

Jedan od bitnijih segmenata Predragovog angažmana u YIHR jeste i vođenje i organizovanje kampanje „Mobilizacija građanske Srbije“ decembra 2006. i januara 2007. godine, koja je za cilj imala podsticanje mladih ljudi da izađu na izbore.

„Ta kampanja je bila nešto novo i drugačije od svega što se do tada radilo – imali smo karavan po Srbiji sa di-žejevima i promoterima koji su bili iz različitih društvenih sfera i na taj način privukli dobar deo mladih ljudi da izađu na izbore i glasaju.“

„Radili smo timski, a u svakom gradu gde smo bili odziv ljudi je bio veliki.“

Kada se drugi put pridružio Inicijativi 2011. godine, Predrag je bio koordinator za prikupljanje potpisa tokom REKOM kampanje. Pomenutu kampanju navodi kao veliki izazov, naročito u logističkom smislu. Cilj je bio uspostavljanje nezavisne regionalne komisije koja bi utvrdila činjenice o ratnim zločinima počinjenim tokom devedesetih. Tom prilikom je skupljeno više stotina hiljada potpisa.

„Mi smo mogli to da iznesemo, jer se organizacija širila, a na tome se radilo kroz sve ove kampanje, a sve na način koji je bio drugačiji od drugih organizacija.“

Kasnije je prešao u *Heartefact*, organizaciju koju je osnovao Andrej Nosov. Tu je 2012. godine dobio mogućnost da se usavršava u produkcijskom smislu, radeći na novim predstavama i organizujući igranja i gostovanja postojećih. Ovo je veoma važan korak u Predragovoj karijeri, koji ga je dalje usmerio ka televizijskoj filmskoj produkciji kojom se i danas bavi.

BESART LUMI

YIHR, POKRETAČKA SNAGA (MAŠINA) ZA LJUDSKA PRAVA

Besart Lumi je tek upisao Fakultet političkih nauka u Prištini 2006. godine kada mu je sada njegov pokojni otac, takođe aktivista za ljudska prava, rekao za poziv za „Visiting Program” koji je pozivao mlade sa Kosova da se prijave i posete Srbiju na nekoliko dana i upoznaju srpsku omladinu.

Tada osamnaestogodišnjeg Lumija u početku nije privukao ovaj poziv, ali otac je insistirao da se prijavi. Nakon što se prijavio i bio izabran za ovaj program, prvi put je prešao kosovsku granicu i ušao u Srbiju u, za njega, do tada nezamislivom trenutku. Bio je to prvi put da je prešao granicu za ulazak u Srbiju i prvi kontakt sa mladim Srbima i Srpkinjama.

Po završetku programa, Besart se vratio na Kosovo i počeo da volontira u drugim aktivnostima YIHR protiv diskriminacije. Godinu dana kasnije, u junu 2007. godine, dobija poziv za radionicu u Ulcinju u okviru programa „Moja inicijativa” i postaje deo programa.

U to vreme, Kosovo je u Beču vodilo pregovore o statusu i politička klima u zemlji bila je obavijena iščekivanjem šta će preporučiti izaslanik UN za status Kosova Marti Ahtisari.

Bilo je to vreme kada je bilo više nade i entuzijazma, neka vrsta očekivanja ljudi da će se nešto uraditi, da će Kosovo postati nezavisna država. Postojao je i veći motiv da se ljudima kaže da izađu i glasaju. Bilo je to vreme prekretnice, jer su ljudi iščekivali nezavisnost zemlje. Kaže da je u vreme kada je počeo da radi sa YIHR uspeh bio merljiviji. „Nije se uvek mislilo samo na izgradnju države, već i na razvoj društva, zemlje”.

Opšti izbori trebalo je da se održe u novembru, a Lumi je zajedno s drugima kreirao kampanju „Izađi i glasaj” (alb: Dil Voto).

Dok su neki opozicioni pokreti pozivali na bojkot izbora, Lumi je u kampanji za izlazak na izbore prikupio saglasnost od najmanje 5 hiljada građana.

„Izađi i glasaj” i „Moja inicijativa”, prema njegovim rečima, dva su uspešna društvena projekta s kojima se najviše poistovetio i duh su aktivizma u YIHR.

„Razmišljali smo o svemu što možemo da uradimo”, kaže on.

Od tada, ne računajući period 2014-2016, bio je deo YIHR s različitim ulogama i zadacima i jedan je od ljudi s najdužim stažom u organizaciji.

Za Lumija, ono što je YIHR uradila u vezi s ljudskim pravima jeste nastojanje da se grade mostovi saradnje i komunikacije između mladih ljudi iz različitih zajednica.

Kaže da je YIHR sagradila nove mostove komunikacije i olakšala interakciju mladih ljudi dve zemlje koji su dugo bili zarobljeni u podelama koje je doneo rat.

U mozaiku lične priče posle mnogo godina sa YIHR i na kraju kao član Odbora, Lumi kaže da ga je YIHR učinila otvorenijim, proširila znanja i učinila ga svesnijim dugotrajnog gneva koji rat ostavlja u ljudima.

U vreme kada smo mi radili, nije mnogo ljudi bilo uključeno u aktivnosti koje promovisu ljudska prava, mir i pomirenje.

„To je kontinuirana linija komunikacije i ugao gde uvek vidite mogućnosti za saradnju van granica koje vas okružuju. To čini da uvidite da svuda, na Kosovu, u Srbiji, Bosni, ima ljudi koji žele da uvedu pozitivne promene i ostave iza sebe teret neprijateljstva”, kaže on.

Lumi navodi da su snage protiv saradnje u svim zemljama regiona uvek bile jače od snaga za saradnju.

„Ako govorimo o saradnji ili žrtvama, s obzirom na to da se prostor za komunikaciju sužava, civilno društvo je napravilo promene, ali malo toga je primećeno. Ljudi koji su prošli kroz YIHR su ljudi okupljeni oko vrednosti”, kaže on.

Tokom godina svog aktivizma, Lumi kaže da je YIHR izazivala nacionalističke remetilačke narative i da se nije plašila da pokrene debate na teške teme. „Mislim da je YIHR pokretačka mašina koja okuplja ljude koji promovisu ljudska prava, demokratske vrednosti i koji veruju u promene i spremni su da rade za promene”, zaključuje on.

BARD BAKIJA

YIHR, DODATNA VREDNOST ZA REGION

Bard Bakija se pridružio YIHR krajem 2006. godine, kao student sociologije na Univerzitetu u Prištini. Pozvan je da učestvuje u jednoj od aktivnosti YIHR i nastavio je da bude deo organizacije. U to vreme, bio je jedan od najistaknutijih studenata, ali je napustio studije jer se nije osećao „ispunjenim“ u takvom sistemu. „Bio sam buntovan i nisam bio zadovoljan onim što se tada nudilo. YIHR je za mene bila kanal kroz koji sam mogao da prenesem tu energiju aktivizma“, seća se Bakija.

U to vreme, objašnjava Bakija, Kosovo je još uvek bilo pod međunarodnim protektoratom, čekajući početak pregovora za konačni status. „Postojale su neka mladalačka euforija i entuzijazam jer smo imali utisak da se krećemo u pravcu u kojem možemo da vršimo uticaj“, kaže on.

To vreme opisuje kao period „neviđenog idealizma“ koji im je dao snagu da krenu napred. „Identifikovani smo kao neka vrsta pokreta za napredak.“

Bakija je postao koordinator za mlade u YIHR, a potom i Direktor Programa za mlade.

Bakija pominje nekoliko važnih aktivnosti koje su počele da se odvijaju za vreme njegovog rada u YIHR, uključujući program „Putovanje u Evropu“ 2007. godine, gde je 30 studenata koji su želeli da putuju na mesec dana u evropske zemlje dobilo vize u vreme kada je Kosovo bilo izolovano, i „Ulični aktivizam“, u okviru kojeg je osmišljeno nekoliko kampanja protiv diskriminacije i za pristup javnim dokumentima.

O inicijativi „Moja inicijativa“ govori kao o konceptu neposrednog aktivizma i jednom od projekata s kojim se najviše identifikuje. „To je bio jedan od naših napora da izgradimo bazu aktivizma mladih, krećući se svuda po Kosovu kako bismo podstakli mlade ljude da se uključe u javni život.“

Bakija kaže da je ono što je YIHR uradila, za razliku od drugih organizacija, svojevrsna konstrukcija „veoma čistog“ idealizma, a da se gledano iz današnje perspektive „može reći da postoji neka vrsta cinizma“.

Prema njegovom mišljenju, YIHR je okupila drugačiju grupu mladih ljudi. „Bila je to grupa koja je želela da se otrgne od nasleđa prošlosti, pokušavajući da izgradi neku vrstu gotovo mesijanske nade za društvo koje se odvaja od destruktivne prošlosti.“

Iz današnje perspektive, on kaže da su bili „prilično radikalni i hrabri“ u akcijama koje su preduzimali,

te i da su identifikovani kao progresivni pokret. Bakija kaže da su pokušavali da izgrade nultu toleranciju prema ratnim zločinima, bez obzira na to gde su se oni dogodili.

„Uradili smo nešto što je tada za mnoge druge bilo nezamislivo. Stvorili smo komunikacijske mostove i međuetničku saradnju i neselektivni aktivizam za ljudska prava“, kaže on.

Bakija kaže da je YIHR bila generacija mladih ljudi koja je pokušavala da privuče druge u javni život. „Ovi temelji koje je postavila YIHR i kao regionalna organizacija omogućili su njenu dugovečnost“.

Inicijativa je, kaže, bila i fizički prostor, ne samo u smislu prava za koja se zalaže, već i kao mesto gde zažive ideje i osmišljavaju se aktivnosti. „Postojao je umetnički prostor nazvan *Rizoma*, koji je okupljao aktiviste, ljude koji su želeli da budu aktivniji i da daju ideje.“

Mnogo godina kasnije, Bakija kaže da je za njega YIHR imala efekat radikalne promene. „Bilo je i drugih organizacija koje su uradile veliki posao, ali YIHR je bila drugačiji univerzum.“

Proveo je dve intenzivne godine rada u YIHR i kaže da mu je to dalo novu vrstu razumevanja sebe i otvorilo mu vidike u mnogim aspektima.

„U međuetničkoj komunikaciji sam takođe učio usput. Bio sam dete rata iz Đakovice, ali nisam bio spreman da se upustim u razgovor o tome sa drugima. YIHR mi je dala neku vrstu adrenalina, jer da biste išli napred morate da rizikujete i da se suočite sa svakom vrstom moći“, kaže on. Za njega, YIHR je veoma poseban i proveren model društva, suživota među narodima u regionu, koji može biti minijaturni model kako društva mogu funkcionisati kroz zajednički sistem vrednosti na koji ni na koji način ne utiče neka vrsta orijentacije.

„Ovo čini YIHR vidom dodatne vrednosti za region“, zaključuje Bard Bakija.

NERMA JELAČIĆ

INICIJATIVA JE MOST KOJI SPAJA GENERACIJE

Nerma Jelačić

članica Upravnog odbora, od 2006. do 2007. godine, YIHR Srbija, sada direktorka za menadžment i spoljne odnose Komisije za međunarodnu pravdu i odgovornost.

Početakom dvehiljaditih, Nerma je novinarskim poslom često putovala po zemljama bivše Jugoslavije, pa je vreme provodila i u Beogradu. Andrej Nosov i ekipa su takođe dosta radili po regionu, pa su im se putevi često ukrštali. Za članicu Inicijativnog Upravnog odbora Nerma je izabrana 2006. godine upravo na Andrejev poziv. U to vreme je bila direktorica Balkanske istraživačke mreže (BIRN) u Bosni i Hercegovini.

„Bilo je to neko pozitivnije vrijeme gdje se činilo da postoji mogućnost da ustanemo prkosno protiv zločinaca, negatora i njihovih pomagača i da inspirišemo veliku većinu mladih koji su bili ‘gladni’ za znanjem.

U isto vrijeme osnivali su se i pojačavali domaći sudovi i tužilaštva za ratne zločine, uspostavljale su se diskusije o drugim oblicima tranzicione pravde, otvarale su se granice (emotivne, ne fizičke) na neki način, sa nekom energijom koju nismo vidjeli od kraja ratova devedesetih.”

Danas, međutim, nema entuzijazma i optimizma koji su postojali početkom ovog milenijuma u čitavom regionu bivše Jugoslavije „jer su glasovi klero-nacionalizma potpomognuti šund medijima i društvenim mrežama nadjačali glas razuma, ljubavi i tolerancije koje šalju organizacije kao YIHR.”

Nerma kaže da YIHR i danas služi kao primer mosta koji godinama spaja mlađe generacije iz regiona mladima koji dolaze iz konfliktnih i postkonfliktnih društava i da „nudi protivotrov otrovu u kojem odrastaju”, a koji čine državni narativi u vezi sa ratovima devedesetih i nacionalizam.

„Na ličnom planu YIHR je za mene mozaik mladih i talentovanih lica koja su radila na uspostavljanju organizacije, sa mnogim od kojih sam i dalje u kontaktu, i naravno iza kojih ostaje nasleđe YIHR u današnjem obliku – organizacija koja je potrebna i danas kao i prije 20 godina.”

Nerma kaže da je Inicijativa mladih napravila ozbiljne pomake u Bosni i Hercegovini, bilo da su realizovani lokalno ili regionalno, što je postignuto brojnim projektima kao što su letnje škole tranzicione pravde, posete mladih iz regiona i obilaženje mesta ratnih zločina.

„Mada situacija u BiH kao ni u Srbiji ne može biti opisana na pozitivan način jer vidimo povratak negiranja, dehumanizacije i ostalih oblika netrepeljivosti, angažman Inicijative ostaje jos važniji.”

Nerma je u BIRN ostala do 2008. godine, kada je izabrana za portparolku Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Na toj funkciji je ostala do 2014. godine. Nakon toga je prešla u Komisiju za međunarodnu pravdu i odgovornost, gde je i danas na poziciji direktorke za menadžment i spoljne odnose.

„Skupljamo dokaze u onim mjestima gdje međunarodne i domaće pravosudne institucije i istraživačka tijela nemaju pristupa ili gdje je rizik previsok.

Koliko god smo svjesni ograničenja u kojim krivična pravda funkcioniše, za mene je prikupljanje dokaznog materijala o onom sto se događa i osobama i institucijama koje stoje iza zločina neophodan korak ne samo za procesuiranje pred sudovima nego i za uspostavljanje činjeničnog stanja i prava na istinu koje svi građani/ke imaju.”

FESTIVAL „DANI SARAJEVA”

Festival „Dani Sarajeva” organizovan je prvi put 2007. godine, kao podsećanje na 15-godišnjicu početka 44-mesečne opsade Sarajeva, kako bi se mlađa populacija upoznala sa događajima iz nedavne zajedničke prošlosti i uputila na trenutne kulturne i društvene tokove u BiH.

„Dani Sarajeva” predstavljali su stvaranje novih veza među ljudima i umetnicima i umetnicama, a u programu festivala učestvovalo je nekoliko stotina ljudi svake godine. Za veliki broj aktivista i aktivistkinja iz Sarajeva ovo je bio prvi dolazak u Srbiju.

U okviru priprema za festival „Dani Sarajeva” 2010. godine aktivisti i aktivistkinje Inicijative mladih za ljudska prava BiH organizovali su uličnu akciju na Trgu Alije Izetbegovića, u kojoj su stanovnici Sarajeva na majicama ispisivali poruke građanima i građankama Beograda. Sarajke i Sarajlije su ispisali 150 majica koje su poslali Beograđanima i Beograđankama, kako bi obnovili ili poboljšali kontakte dva grada. Autori i autorke su objasnili zašto su ispisivali majice. Autor natpisa „Za prijatelje Beograđane od prijatelja iz Sarajeva”, kaže – „Mislim da je krajnje vrijeme da izgradimo mirne odnose između ova dva grada”.

Festival je organizovan svake godine u Beogradu sve do 2014. godine, a dobitnici i dobitnice nagrade festivala koja se uručivala pojedincima i institucijama koji doprinose uspostavljanju trajne i miroljubive komunikacije i saradnje Beograda i Sarajeva su: Jugoslovensko dramsko pozorište i tadašnji upravnik pozorišta Branko Cvejić, Mirjana Karanović, Nataša Kandić, Žene u crnom, Borka Pavićević i Biljana Srbljanović.

Inicijativa mladih za ljudska prava od 2017. godine organizuje „Miredita, Dobar dan!” festival čiji je cilj da Srbiji približi kosovski kulturnu scenu i obrnuto, da publici sa Kosova predstavi savremenu kulturno-umetničku scenu Srbije. Osim što predstavlja najbolje od savremene umetničke scene, posebna pažnja festivalskog programa usmerena je na javne debate i javno zagovaranje.

RAŠA NEDELJKOV

INICIJATIVA JE SIGURNO MESTO, KRUG PROGRESIVNIH LJUDI KOJI SE BORE ZA VREDNOSTI KOJE SU TABU-TEME U NAŠEM DRUŠTVU

Raša Nedeljkov

programski direktor YIHR od 2006. do 2007. godine. Trenutno programski direktor u „Crti.“, organizaciji civilnog društva posvećenoj razvoju demokratske kulture i građanskog aktivizma.

Period između 2006. i 2007. godine bilo je vreme u kome je postojao optimizam da će demokratske snage ojačati i postati dominantne u procesu transformacije društva, seća se Raša Nedeljkov, koji je u to vreme bio programski direktor Inicijative mladih za ljudska prava u Srbiji. Za njega kao aktivistu, Inicijativa je bila „prirodno okruženje“ i jedno od malobrojnih kutaka u kojem je mogao da ostvaruje svoje ideje i da se razvija.

„Intenzivnije sam počeo da pratim rad Inicijative 2005. godine kada su pokrenuli kampanju 'Da vidiš, da znaš, da pamtiš' o genocidu u Srebrenici. Tada sam imao dvadesetčetiri godine i verovao sam da ću moći da promenim svet. To sam idealistički pokušavao kroz aktivizam u političkoj partiji, ali nije mi bilo potrebno dugo da shvatim u kojoj meri prioriteti političke stranke nisu bile vrednosti ili političke ideje, već materijalno-politička korist i održavanje statusa kvo.

Razočaran dubokom stranačkom hipokrizijom, bilo mi je jasno da ću svoju borbu za drugačiju Srbiju teško moći da ostvarujem kroz stranački aktivizam. U takvim okolnostima, poziv da postanem deo Inicijative za mene nije bila samo velika odgovornost i čast, već i spas i šansa da se borim za ideje u koje verujem sa ljudima sa kojima sam delio iste vrednosti.“

Inicijativa je za Rašu predstavljala sigurno mesto, krug progresivnih ljudi koji se neprikosnovenno bore za vrednosti koje su bile i ostale tabu-teme u našem društvu.

„Imao sam priliku da se bavim važnim društvenim temama, usvajam nove metode rada i radim sa kreativnim i energičnim ljudima. Upravo je najveći uticaj na mene imalo to okruženje, odnosno ljudi koji su činili Inicijativu. Svi mi smo angažman u Inicijativi doživljavali kao poziv, a ne kao posao. Isti odnos prema aktivizmu, poslu i društvenom angažmanu gajim i dan danas i verujem da bi mi razvojni put bio značajno drugačiji da nisam bio u prilici da među svojim prvim profesionalnim angažovanjima imam tu privilegiju da radim u Inicijativi.“

Kao posebno važne ističe programe „Moja Inicijativa“, aktivističku mrežu koja je radila na povezivanju mladih iz celog regiona i „Justice Advocates Network“,

koju smatra takođe veoma važnom inicijativom vršnjačkog obrazovanja u oblasti tranzicione pravde.

„Iako se nije održala, mislim da je JAN inicijativa od suštinske važnosti i dan-danas, i zato se nadam da će nova generacija Inicijative možda naći inspiraciju u tim početnim pokušajima i postići daleko više nego što smo mi.“

ŽELJKO STANETIĆ

INICIJATIVA JE SRCE SRBIJE

Željko Stanetić

aktivista YIHR od 2007. godine i direktor
Vojvođanskog građanskog centra u
Novom Sadu.

**Inicijativa mladih za ljudska prava
2007. godine objavila je konkurs pod
nazivom „Rezanje granica do novih
prijatelja“. Bilo je potrebno da se na
temu odgovori u video ili foto formatu,
a pobjednik konkursa dobijao je mesto
u grupi aktivista koji će posetiti
„Sarajevo film festival“.
Željko Stanetić, tada student novinarstva
u Novom Sadu, pobedio je na konkursu,
a put u Bosnu je prilično definisao njegov
budući profesionalni život.**

Tih godina, društva u državama nastalim raspadom Jugoslavije međusobno su bila udaljenija nego što su danas. Iz saradnje sa Inicijativom pre desetak godina nastao je i Vojvođanski građanski centar (Vojvodina Civic Centre, VCC) u kome su bili angažovani aktivisti Inicijative iz Novog Sada.

„Imali smo neposrednu blizinu ratnih dešavanja u tom periodu, pojedince optužene za gruba kršenja ljudskih prava i dalje su bili na slobodi, a tačke komunikacije među ljudima iz različitih država bile su prvenstveno organizacije kao što je Inicijativa. Gotovo da niko ko pripada mlađim generacijama nije putovao u Sarajevo ili u Prištinu, ukoliko to nije bilo organizovano od strane neke od organizacija civilnog društva. Iako i dalje postoji mnoštvo nerešenih problema koji su posledica rata, vreme je učinilo to da ljudi počnu da komuniciraju i saraduju na različitim nivoima i to je proces koji se (na sreću) ne može zaustaviti.“

Inicijativa je tada imala svoju lokalnu kancelariju u Novom Sadu, a Željko se pridružio kao aktivista, neposredno zatim postao je koordinator za saradnju sa medijima.

„To je ujedno i moja prva pozicija u Vojvođanskom građanskom centru. U međuvremenu sam koordinirao mrežu 'Moja Inicijativa' na području Vojvodine, nekoliko godina bio angažovan kao trener Inicijativinog centra za obuke, i bio koordinator procesa prikupljanja potpisa podrške Inicijativi za osnivanje komisije REKOM za područje Vojvodine. Potrebe na lokalnu diktirale su taj proces, a mi smo dobili punu podršku i pomoć od Inicijative u prvim godinama rada.“

Prvi, i po njemu najznačajniji program koji su sproveli je program usmenih istorija pod nazivom „Neispričane priče“. Nastao je iz potrebe da se osvetle i zabeleže slučajevi kršenja ljudskih prava tokom devedesetih godina u Vojvodini. Tada je najveći deo resursa organizacije bio usmeren na terensko istraživanje i dokumentovanje. Danas su aktivnosti najviše vezane za predstavljanje rezultata tih istraživanja kroz različite umetničke forme u cilju izgradnje i negovanja participativne kulture sećanja. Trenutno očekuju i premijeru prvog kratkometražnog igranog filma nastalog u produkciji VCC-a.

Željko svoje profesionalno sazrevanje povezuje sa Inicijativom; radeći tamo shvatio je da želi da nastavi da se bavi ljudskim pravima, kulturom sećanja i suočavanjem sa ratnom prošlošću na ovim prostorima i uključivanjem mladih u društveno-političke procese kroz omladinski aktivizam.

„Mislim da je Inicijativa kao mreža aktivnih, posvećenih ljudi u poslednjih dvadeset godina uticala na veliki broj pozitivnih promena za društva u Srbiji i regionu. Na ličnom planu, Inicijativa mi je kroz godine rada donela mnoge meni bliske ljude koje sam tada upoznao, a danas su mi najbolji prijatelji ili prijateljice. Na profesionalnom planu, Inicijativa je za mene bila dragocena prilika da saradujem sa ljudima sa prostora cele bivše Jugoslavije, učim i napredujem u takvom okruženju“.

GOTV kampanje „Mobilizacija građanske Srbije“ i „Važni smo mi“ su u Inicijativu dovele ogroman broj mladih i talentovanih osoba, a još veći broj njih ubedile da izađu na veoma važne izbore tih godina. Viziting programi Inicijative su omogućili hiljadama mladih ljudi da prvi put u životu posete različita mesta u regionu.

Željku su među najvažnijim akcijama u kojima je učestvovao ispisivanje rečenice „Ta teška strana reč – genocid“ na trotoaru ispred republičkog parlamenta 2010. godine, neposredno nakon donošenja Deklaracije o Srebrenici.

„Akcija je organizovana kao jasan protest zbog izbegavanja upotrebe reči genocid i relativizacije činjenica o onome što se desilo u julu 1995. godine. Nažalost i danas svedočimo tom procesu.“

Saradnja VCC-a sa Inicijativom se nikada nije prekinula, samo je kroz sve ove godine menjala forme, nekad bila više ili manje intenzivna: „Mislim da aktivisti nikada ne prestaju to biti, pogotovo aktivisti YIHR“.

AGON MALIĆI

YIHR, NAJHRABRIJA STRUKTURA U ZEMLJAMA BIVŠE JUGOSLAVIJE

Saradnja Agona Malićija sa YIHR počinje prijateljstvom koje je uspostavio sa Andrejem Nosovim pre formalnog osnivanja YIHR na Kosovu. Malići i Nosov su se upoznali 2001. godine, na programu razmene mladih i tada je sve počelo više kao neka vrsta lične saradnje. Nakon osnivanja regionalnih kancelarija i širenja Inicijative, Malići je postao i formalno član YIHR, a tokom 2007-2008. bio je direktor kancelarije na Kosovu. Kasnije nije imao strukturisanu saradnju sa YIHR, ali je uvek bio na liniji saradnje sa Andrejem i organizacijom na regionalnom nivou, podržavajući YIHR na Kosovu.

Tokom 2018-2019. godine, Malići je ponovo ušao u rad s YIHR kada je postao član njenog Odbora u Beogradu. Malići opisuje vreme kada je počeo da saraduje sa Inicijativom u veoma složenom društvenom i političkom kontekstu u zemlji, posebno u prvim godinama nakon rata na Kosovu, a zatim u godinama pre proglašenja nezavisnosti Kosova.

Seća se kada je Andrej Nosov, nekoliko dana nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, napisao editorijal koji je objavljen na Kosovu, u kojem kaže da je proglašenje nezavisnosti Kosova materijalizacija istorijskog prava. Ovo je u Srbiji podstaklo pretnje prema njemu.

Oснаživanje mladih i njihovo učešće na izborima i u javnom životu, posebno u inicijativi „Moja inicijativa“ bili su neki od projekata u kojima je on imao idejnu i pokretačku ulogu u jačanju omladinskog aktivizma, podeljenog uglavnom na dve dimenzije – regionalnu saradnju i pomirenje i mir u zemlji.

Pod sloganom „Tvoje zrno, a ne očevo“, YIHR i njeni aktivisti i aktivistkinje na Kosovu u to vreme osporavali su kulturu porodičnog glasanja, ali i pozive na bojkot izbora političkih pokreta u zemlji, poput Samoopredeljenja (Vetëvendosja).

Kaže da je YIHR, posebno u to vreme, predstavljala krajnje progresivnu struju u Srbiji. „YIHR je bila istinski regionalna organizacija, kako u svojoj dimenziji tako i univerzalnom pogledu na svet.“

I van perioda svog angažovanja u organizaciji, Malići vidi YIHR kao duboko principijelnu organizaciju, s pravičnim i realističnim stavovima o istoriji Kosova. „YIHR je bila nastavak onoga što je promovisala, na primer, Nataša Kandić i FHP, organizacije koje imaju za cilj da zaštite univerzalne vrednosti, bez etničkih agendi i hegemonije.

Kaže da je ono što je YIHR na autentičan način radila postalo simbol platforme istine i ljudskih prava. „Jedinstvenost YIHR je i u tome što nije bila eksterno utemeljena ideja da se veštački promoviše mir.“

YIHR je i u Prištini odigrala aktivnu ulogu u uvođenju pitanja diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije u Ustav Kosova.

Međutim, Malići oseća da je poslednjih godina došlo do nazadovanja u putanji međuetničke komunikacije. „Možda tome doprinosi bliskost vremena sa ratom. U to vreme, ova bliskost je olakšala da se bolje razume istina o veličini tragedije koja se dogodila. Pogotovo u Srbiji, gde je bilo progresivnijih glasova nego sada“.

On pominje i političke partije koje se zalažu za priznavanje nezavisnosti Kosova i razumnije građansko društvo. „I na Kosovu je došlo do regresije. Ali u Srbiji se primećuje efekat zatvaranja. Što smo dalje od rata, ta vremenska distanca čini da rat i njegova veličina budu pod većim uticajem političkih mitologija“.

On govori o stvarnosti kada mnoge stvari postaju podložnije propagandi. „Što je više mladih generacija koje nisu doživele rat, to se više političkim elitama daje prilika da ga tumače kako im odgovara.

U to vreme, rat i njegove posledice su bili toliko sveži da se nisu mogli poreći, jer su zločini viđeni i doživljeni“, kaže. Ipak, Malići navodi da je u to vreme bilo lakše suočiti se sa razmerama zločina.

„U Srbiji su političke elite proizvele ovu zaostalost i ovu kulturu poricanja. Takođe, izgleda da je civilno društvo izgubilo tu jačinu žara koja je postojala tada“, kaže. Za Malićija, YIHR je neophodan glas. „Na Kosovu postoji zanemarivanje u postupanju prema manjinama i u etničkoj dimenziji. YIHR jedina ima neku vrstu poverenja u srpsku zajednicu“.

Uprkos jedinstvenim iskustvima, kaže da ga je nedostatak opipljivijih rezultata u odnosima Kosova i Srbije učinio ciničnijim, možda čak i „prizemnijim“.

„YIHR je bila jedna od najliberalnijih i najhrabrijih struktura u zemljama bivše Jugoslavije“, zaključuje Agon Malići.

ŽELJKO BODROŽIĆ

INICIJATIVA PREDSTAVLJA NOVU ENERGIJU U LIČNOJ I PROFESIONALNOJ GRAĐANSKOJ BORBI ZA NORMALAN BALKAN

Željko Bodrožić

urednik „Rez“ magazina, YIHR Srbija od 2007. do 2008. godine. Osnivač i urednik „Kikindskih novina“, i predsednik NUNS.

Željko Bodrožić je tokom devedesetih bio organizator građanskih protesta, a zbog svojih novinarskih tekstova više puta je osuđivan i novčano kažnjavao u vreme represivnih medijskih zakona Miloševićevog režima. Prvi je novinar u Srbiji koji je dobio spor protiv države pred Komitetom Ujedinjenih nacija za ljudska prava u Njujorku (2005. godine), kao i dva spora pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu (2009. godine).

Rad Inicijative mladih za ljudska prava podržavao je od samog osnivanja organizacije odazivajući se pozivima na različite akcije i tribine. Kako je delio iste vrednosti sa Andrejem Nosovim, 2007. godine prihvata njegov poziv da postane deo organizacije: okupljaju novinarsku ekipu iz regiona i osnivaju „Rez“ magazin, čiji je Željko bio glavni i odgovorni urednik.

„Sad kad pogledam sve brojeve, ‘Rez’ je zaista bio ispred svog vremena po mnogo čemu. ‘Kikindske’ su tada uz ‘Vranjske’, ‘Nezavisnu svetlost’ i još nekoliko lokalnih novina bile prepoznatljive širom zemlje, a i bile su kompatibilne s onim što radi Inicijativa. Andrej je imao i ranije ideju da pokrene regionalni časopis. Ekipa iz ‘Kikindskih’ je radila tehnički deo, Mila Melank kao art urednica i Miša Dragin kao tehnički urednik, a imali smo u svim zemljama dobre saradnike koji su pronalazili dobre sagovornike. Bila je to uglavnom mlađa ekipa ljudi otvorenog uma koji su želeli da izađu iz tih nacionalističkih narativa i ksenofobnih politika koje su u svim našim zemljama još uvek preovladavale.“ Kako kaže Željko, u okruženju koje je i dalje bilo prepuno nacionalističke mržnje, „Rez“ je i za to kratko vreme koliko je izlazio, uspeo da privuče pažnju javnosti.

„Hrabro je govorio o temama koje su mnogi izbegavali i osvetljavao ih sa svih eks-jugoslovenskih strana. Jasno smo bili protiv rata, podela i mržnje i beskompromisno smo želeli da se naša društva suoče sa prošlošću, da se zločinci označe i osude i da se posvetimo žrtvama na svim stranama. Uz to, magazin je, čini mi se, i u vizuelnom smislu ostavljao utisak. Imali smo, brojeve posvećene LGBT+ osobama, sa provokativnim i meni veoma lepim naslovnim stranama.“

Željko se seća da je Andrej u to vreme u Srbiji bio etiketiran kao „izdajnik i strani plaćenik“, čovek koji je za „Šiptare i Kosovo“, a svi drugi koji su se tih godina usuđivali da otvoreno govore o temama iz prošlosti bili su kvalifikovani kao „antisrbi, drugosrbijanci, šiptari, ustaše, balije“. „Verovao sam tada da ćemo se kroz nekoliko godina osloboditi tih mračnih priča, da će se društvo senzibilisati prema manjinama, ali ispostavilo se da smo još uvek u toj spirali zla i mržnje. Štaviše, nove generacije su još više zatrovane nacionalizmom i ksenofobijom. Ovdje u Srbiji im je vlast sistemski, u poslednjoj deceniji naročito, nametala tu mržnju prema drugima i drugačijima i sada je medij poput ‘Reza’ potrebniji nego ikad.“

Pored toga što su „dočekani na nož“ zbog tema kojima su se bavili, dobijali su i dosta pohvala od koleginica i kolega iz raznih redakcija. Svaki broj bio je dostupan i u internet izdanju, za šta je bio zadužen Ivan Bunčić.

„Shvatili smo posle nekog vremena da je projekat izdavanje regionalnog magazina skoro nemoguć, jer nas je opterećivala skupa i u nekim slučajevima nemoguća distribucija. Trebalo nam je mnogo više novca da bi bili dostupni svuda, i meseci promotivne kampanje, ali za tako nešto nije bilo dovoljno sredstava.“

Inicijativa je Željku pomogla da se senzibilise i učvrstila ga u njegovim stavovima. Nakon „Reza“ dobio je „novi polet“ da u „Kikindskim“ nastavi kao urednik u istom smeru.

„Prilično je deprimirajuće i frustrirajuće kada ponovo doživljavate nešto za šta ste mislili da će ostati samo ružna prošlost. Moja deca kao studenti danas nose parole koje sam ja nosio početkom devedesetih i moram da se zapitam da li smo mi išta radili i pomerili na bolje. Liči da nismo, ali ja mislim da jesmo, jer bi Srbija a i druge eks-jugoslovenske zemlje bile u još gore stanju da nije bilo nas koji smo se otvoreno suprostavljali ratu, nacionalizmima i svakom obliku mržnje. Davnih godina je Srbija skrenula u desno i veći deo građana je i dalje zarobljen u idejama koje su pogubne i po njih same i po sve druge u okruženju.“

Inicijativa je, kaže Željko, posebna jer je spajala mlade ljude iz regiona koji se nikada pre toga nisu videli, a kamoli družili. Njemu konkretno je pomogla da shvati potrebe i prava svih manjina, naročito u vreme prvih neuspešnih Prajdova i nasilja na ulicama.

„Inicijativa je bila avangarda u svakom smislu. To je bila generacija ljudi koja je bila rođena kad je Milošević došao na vlast i imali su od koga iz antiratnog pokreta da uče. Ti mladi ljudi nisu bili opterećeni ružnom prošlošću i počeli su da spajaju region. Inicijativa je u tom trenutku za neke mlade ljude otkrovenje, nešto novo što mi je još više otvaralo um, kao ja kad sam bio klinac i ‘zalepio se’ za Džonija Štulića.“

Željko je za svoj rad 2001. godine dobio Novinarsku nagradu za etiku i hrabrost „Dušan Bogavac“, a 2018. godine Nagradu „Stanislav Staša Marinković“ za posebne domete u novinarstvu.

TANJA MATIĆ

INICIJATIVA PREDSTAVLJA MLADOST I BESKOMPROMISNOST – NEMA UČAURENOSTI, MORA DA SE GLEDA U SEBE I U SVOJE DVORIŠTE

Tanja Matić

koordinatorka medija tima YIHR i zamenica glavnog urednika „Rez“ magazina od 2007. do 2008. godine. Trenutno radi kao menadžerka u onlajn turističkoj agenciji Booking, u Amsterdamu.

Na granici Kosova i Srbije, na putu ka Beogradu, tadašnja novinarka Balkanske istraživačke regionalne mreže (BIRN) sa Kosova Tanja Matić upoznala je Andreja Nosova 2004. godine, jednog od osnivača Inicijative mladih za ljudska prava. Tanja se Inicijativi pridružila 2006/2007. godine u okviru kampanje „Nisu svi isti“, koja je za cilj imala podizanje svesti o značaju izlaska na izbore. Početkom 2007. godine Inicijativa osniva magazin „Rez“, a Tanja, koja je tada već vodila medijski deo Inicijative, postaje deo uredničkog tima magazina čiji je prvi broj objavljen u junu iste godine.

„Kada smo se upoznali, radila sam u Prištini za BIRN kao novinarka u kosovskoj kancelariji. Bilo je sjajno videti nekog ko je tako mlad, a ko nije imao nikakve nacionalističke porive. Naprotiv, pokušavao je da napravi vezu između Kosova i Srbije. Nekoliko godina smo sarađivali i onda sam se preselila u Beograd, i tada sam se pridružila medijskom timu.“

U to vreme Željko Bodrožić je bio glavni i odgovorni urednik magazina, Tanja zamenica, a Jelka Jovanović je uređivala regionalnu temu. Ivan Bunčić je bio zadužen za web verziju magazina.

„To je bio divan period, imali smo novinare saradnike iz cele bivše Jugoslavije i objavili smo desetak izdanja. Nažalost, to nije bio profitabilni medij i bilo je dosta teško naći nekog ko želi da tako nešto štampa u Srbiji. Štampali smo magazin u Kikindi gde su i Kikindske novine štampane. Bilo je dosta teško naći distributore, pošto su naše teme bile provokativne, društveno i politički. Nismo imali oglašivače koji su nešto zahtevali, bili smo nezavisni, i nismo bili pristalice nijedne političke partije“.

U tom periodu, BIRN je bila jedna od retkih organizacija koja je imala novinare u celoj bivšoj Jugoslaviji, BIRN se bavio istraživačkim novinarstvom i društveno-političkim analizama, a kako nije bilo organizacija koje su se regionalno bavile kulturom i aktivizmom rodila se ideja o pokretanju „Reza“.

„Imala sam to da novinar mora da bude objektivan i da ne treba da zauzima ničiju stranu, da treba da ima svoje stavove, ali da je jako bitno da novinarstvo služi istini. Imala sam tu ličnu dilemu jer odlazim u aktivizam iz novinarstva – da li je to ok ili ne. ‘Rez’ je bio taj neki moj autput gde sam mogla da se izrazim novinarski i dalje, a sa druge strane da doprinesem organizaciji u kojoj su mladi ljudi, od kojih neki

nisu ni živeli u bivšoj Jugoslaviji. Mislim da je bilo korisno s jedne strane, a sa druge strane kad pogledam, Srbija je možda ostala ista. Neke stvari se menjaju, ali nažalost i dalje je potrebno imati organizacije kao što je Inicijativa. Mislim da je ‘Rez’ bio zaista kvalitetan magazin, i volela bih da tako nešto i dalje postoji“.

Tanja smatra da je Inicijativa pokret mladih, odlučnih, beskompromisnih i energičnih ljudi – ljudi koji nisu sujetni i koji znaju kada je vreme da odu.

„Ono što mi je bilo genijalno jeste da Andrej nije odlučio da ostane na čelu organizacije zauvek. Inicijativa je organizacija koja je menjala rukovodstvo, a Andrej je otišao da se bavi aktivizmom u kulturi. Specifično je da je organizacija uvek ostala otvorena za promene iznutra i za druge glasove, što je čini drugačijom od drugih“.

Tanja je iz Inicijative otišla u maju 2008. u novinsku agenciju SENSE da izveštava o suđenjima za ratne zločine u Hagu. Inicijativa joj je dala dobru osnovu da se bavi tranzicionom pravdom, konkretno ratnim zločinima koji su počinjeni tokom ratova devedesetih.

„Jedan od razloga zašto sam napustila Srbiju jeste što je posle tih izbora bilo dosta razočaranja jer se nije mnogo promenilo, a sa druge strane ovo je takođe bio jedan profesionalni izazov. Inicijativa me je dosta edukovala o ratnim zločinima, o stvarima koje su se dešavale na teritoriji bivše Jugoslavije, tako da je izveštavanje iz Tribunala bio prirodni nastavak celog tog puta“.

U SENSE je ostala do 2016. godine, a u Holandiji živi i dalje. Radila je kao producentkinja nekoliko dokumentarnih filmova koji se bave tranzicionom pravdom: „To sam radila uz moj komercijalni posao što znači da sam na neki način uvek ostala u tim vodama“.

JELKA JOVANOVIĆ

INICIJATIVA JE NADA

Jelka Jovanović

urednica regionalne teme YIHR magazina „Rez“ 2007. i 2008. godine, danas novinarka „Novog magazina“.

Godina je 2007. Novinarka lista „Danas“, Jelka Jovanović, oberučke prihvata ponudu svog kolege, saradnika „Danasa“ i osnivača Inicijative mladih za ljudska prava, Andreja Nosova, da piše za regionalni magazin „Rez“, koji je uređivala Tanja Matić, tadašnja novinarka BIRN-a. Zahvaljujući Andreju, Jelka je uveliko pratila rad Inicijative, na koju je u početku gledala kao na „nedostižan san grupe mladih sa prostora bivše Jugoslavije“.

„Kao novinarki koja oduvek prednost daje štampanoj reči, dopalo mi se osnivanje takvog magazina, dopalo mi se ime, dopali su mi se ljudi sa kojima sam saradivala. Okupljeni iz svih zemalja bivše Jugoslavije, većina nas je u ranijem životu već saradivala, ili smo se nekako pronalazili. Nisam ni danas sigurna da smo opravdali namere osnivača. Tada je počela kriza štampanih medija u svetu, a virtuelne poruke se nisu dovoljno pratile. Međutim, verujem da smo ipak uradili dobar posao.“

Jelka je smatrala veoma važnim činjenicu da su se u Inicijativi okupili pre svega muškarci, jer su oni ti od kojih se očekuje da ratuju, a ne da se bore protiv rata. Smatrala je značajnim i mlade žene koje su bile protiv sukobljavanja zasnovanog na mitovima i deobama bez smisla.

„Uspeli su da sačuvaju razum, ali i višak entuzijazma, iako su antifašizam i ljudska prava bili još nedostižni san za Srbiju i ovo parče Balkana. Na moju sreću, njihova snaga me je demantovala. Žao mi je što danas nema takve medijske inicijative, jer društvene mreže i internet izdanja ne mogu da popune praznine i podstaknu ljude na razmišljanje kao što to, uprkos inovacijama, čini papir.“

Sa ove dve decenije zadržke mislim da ne bi bilo loše napraviti ponovno izdanje, makar i elektronski, jer su tu i tada plasirane ideje danas življe i potrebnije nego ikada.“

Jelka se kao novinarka družila i podržavala aktiviste i aktivistkinje Inicijative. Kako objašnjava, nije bila ta koja pokreće akcije i kampanje, već aktivna pratilja i učesnica.

„Verovanje u dobre ideale i ishode, mladost i snaga kojom se boriš za te ideale – to i danas razlikuje Inicijativu od ostalih u NVO sektoru. Volela bih da još dece, koje danas mogu biti i moji unuci i unuke, pođe tim putem.“

Jelka kaže da nikada nije napustila Inicijativu, jer je to nemoguće. Trudi se da i danas učestvuje u akcijama – kao novinarka i kao građanka – što nije uvek fizički izvodljivo, ali joj donosi isto zadovoljstvo kao i na samom početku.

„Čvrsto sam uverena da ideje i, naglašavam, ideali Inicijative mladih nikada neće izgubiti ne na snazi, već na neophodnosti. Delim ih i zastupam u svom poslu i društvenom angažmanu.“

AKTIVISTIČKA MREŽA „MOJA INICIJATIVA”

Aktivizam je uvek zauzimao posebno mesto u delovanju Inicijative i organizovanju mladih. Za Inicijativu aktivizam je uvek bio planirano ponašanje ili aktivnost koja služi postizanju političkih, društvenih ili socijalnih promena. Za Inicijativu nikada nije postojala alternativa demokratiji, evropskoj budućnosti i miru.

U 2006. godini Inicijativa organizuje kampanju bojkota referenduma za novi Ustav Srbije. Ustav je formulisan bez javne rasprave i uz brojne kompromise i predstavlja korak nazad u oblasti ljudskih prava u odnosu na do tada važeća rešenja. Kroz bojkot kampanju formirana je „Moja inicijativa”, aktivistička mreža mladih ljudi iz cele Srbije koji zagovaraju suočavanje sa prošlošću i koji su za zaštitu ljudskih prava i uključivanje mladih u javni i politički život.

„Moja inicijativa” je organizovala tri kampanje. Prva kampanja, nazvana „Mobilizacija građanske Srbije”, uoči parlamentarnih izbora u Srbiji 2007. godine, imala je cilj da motiviše demokratski orijentisane mlade ljude koji su su razočarali u politiku i političare, kao i da podigne svest manjina o značaju njihovog učešća na izborima. Kampanja je sprovedena u dvanaest gradova u Srbiji. Aktivistički pokret „Moja inicijativa” je potom pokrenuo i kampanju za predsedničke izbore u Srbiji „Apstiniraš-miniraš” u januaru 2008.godine, kao i kampanju „Važni smo mi” u aprilu iste godine.

Inicijativa je na ovaj način pokušala da na drugačiji način komunicira sa mladima i uspostavi nove standarde u javnim kampanjama. Posebno važan segment jeste korišćenje novih medija u kampanjama, čime se Inicijativa istakla u odnosu na ostale srodne organizacije. Aktivistička mreža „Moja inicijativa” bila je regionalne prirode i okupljala je mlade ljude, a razne akcije organizovane su i u ostalim državama.

IVAN BUNČIĆ

BEZ ORGANIZACIJA POPUT INICIJATIVE, DRUŠTVA POPUT SRBIJE NEMAJU NIKAKVU ŠANSU DA NAPREDUJU

Ivan Bunčić

projektni menadžer, YIHR Srbija od 2007.
do 2010. godine, trenutno Senior Software
Developer u automobilskoj kompaniji Tesla.

Nakon ubistva premijera Srbije Zorana Đinđića i odluke tadašnjeg predsednika Borisa Tadića da saraduje sa vladom Vojislava Koštunice, situacija u Srbiji i regionu bila je više nego napeta. Negde u to vreme, februara 2007, Ivan Bunčić se pridružuje Inicijativi mladih za ljudska prava na preporuku svoje dobre prijateljice, a danas supruge, Milice Milić. Milica je tada bila koordinatorica pokreta „Moja Inicijativa,“ a Inicijativi je bio potreban *web developer* i sistem administrator. Bila je to mlada organizacija skromnog budžeta sa kancelarijama u Prištini, Sarajevu, Podgorici, Kragujevcu, Novom Sadu i Beogradu, a tek nekoliko godina potom, otvorena je kancelarija u Zagrebu, seća se Ivan.

„Srbija je 2007. godine nakon samo nekoliko godina svetla ponovo postala mračna sila na Balkanu. Inicijativa je bila potrebna kao spona koja bi morala da obrazuje društva regiona i primora ih da se suoče sa mračnom prošlošću kako im se ista ne bi ponovila“.

Nakon decenije rada, međunarodni partneri su Inicijativu prepoznali kao važnu organizaciju i za Srbiju i za region. „Bila je važna kao mesto na kojem se okupljaju mladi, sposobni ljudi spremni da se suprotstave mišljenju da je samo ‘Srbin čovek a svi su ostali govna’, da je žena za kuhinju, a da peder, lezbejka, Albanac i Musliman ne treba da postoje.“

Ivan se u Inicijativi nije direktno bavio ljudskim pravima. Radeći kao web developer i sistem administrator, doneo je inovacije na polju integracije IT sistema i mreže, kreirao je online materijale, radio prelome knjiga, brošura i web sajtova, za koje smatra da će ostaviti značajan trag.

„Zvučaće smešno, ali kada smo počinjali, *Twitter* i *Facebook* nisu postojali globalno, a *Google* je tek pokrenuo Gmail i custom domains za organizacije i kompanije. Do tada je svaka regionalna kancelarija imala svoj mail server kod lokalnog provajdera. To je jako otežavalo saradnju i organizaciju. *Google* koji Inicijativa i dan danas koristi, preporučio sam i implementirao iako tada nije ni bilo sigurno da će svi ti online servisi živeti ovolike godine“.

Kao važne akcije i kampanje koje su sproveli tokom njegovog angažmana izdvaja GOTV kampanju „Važni smo mi“ u kojoj su mladi sa Kosova i iz Srbije razgovarali o narativima koji su dominantni u njihovoj sredini, kao i projekte „Justice Advocates Network“ i „Rat u Srbiji“.

„Inicijativa mi je donela mnoga poznanstva i prijateljstva,

i otvorila oči, naučila me da svet posmatram iz raznih uglova. Senzibilisala me je za mnoge teme o kojima tada nisam ni razmišljao. Razlikuje se od drugih organizacija jer beskompromisno zastupa stavove i zagovara ljudska prava svih osoba bez obzira na bilo koje njihove karakteristike. Meni je Inicijativa pomogla na poslovnom i ličnom planu upravo kroz beskompromisnost u vezi bazičnih stvari preko ili ispod kojih ne mogu da idem“.

Ivan „nikad nije otišao iz Inicijative“ i živi njene vrednosti. Bio je u Upravnom odboru, a od 2007. godine je u Skupštini Inicijative mladih za ljudska prava iako, kako kaže sada „nije više mlad“.

MILAN RADOVIĆ

INICIJATIVA JE KLJUČNA PLATFORMA ZA AKTIVNO ZALAGANJE ZA POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA

Milan Radović

istraživač i koordinator projekata YIHR
Podgorica od 2007. do 2012., a danas
programski direktor u Građanskoj alijansi.

Milan se pridružuje Inicijativi mladih za ljudska prava u Podgorici 2007. godine. Sociolog po obrazovanju, želeo je da svojim znanjem doprinese procesu pomirenja, zaštiti ljudskih prava i promociji građanskih vrednosti u Crnoj Gori i u regionu. U to vreme, čitav region Zapadnog Balkana prolazio je kroz bolan proces tranzicije, „pun promjena i izazova“, a sastavni deo tog procesa činila su pitanja ratnih zločina počinjenih tokom devedesetih, prava manjina, tortura u zatvorskim jedinicama itd.

Tadašnja političko-društvena klima bila je prilično izazovna po pitanju poštovanja ljudskih prava ali i vladavine prava, te je to bila dodatna motivacija za angažovanje u ovoj organizaciji.”

Milan je u Inicijativi proveo pet godina. Za to vreme, organizacija je sprovela na desetine akcija i kampanja, a on kao najznačajnije izdvaja one koje su se bavile različitim aspektima ljudskih prava. Tim Inicijative je prikupljao dokumentaciju i istraživao činjenice o ratnim zločinima počinjenim tokom ratova devedesetih, kako bi se ti događaji zaista mogli razumeti, i kako bi žrtve i njihove porodice imale adekvatan pristup pravdi.

„Tako smo osnovali Informaciono dokumentacioni centar koji sadrži bogatu arhivu o ovim događajima i koji služi edukaciji javnosti o ovim događajima.

Organizacija studijskih posjeta, posebno posjeta Dubrovniku, omogućila je mladim ljudima, ali i predstavnicima javnih funkcija da se bliže suoče s posledicama ratova i sagledaju situaciju iz drugačije perspektive od one koja je u Crnoj Gori predstavljena”.

Osim toga, Milan izdvaja i regionalne razmene mladih koje su, kako kaže, omogućile dijalog i razmenu iskustava, „što je doprinijelo jačanju regionalnog povezivanja i izgradnji mreže mladih lidera za ljudska prava”.

Tu su i Inicijativini izveštaji o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori, koji su doprineli brojnim promenama u ovoj oblasti, i zahvaljujući kojima je Inicijativa bila prepoznata od strane velikih međunarodnih organizacija poput *Amnesty International*, ali i američkog Stejt departmenta, raznih ambasada i Evropske unije, koji su ih citirali i pozivali se na njihove nalaze.

„Ovo je bilo ključno za podizanje svijesti i da bi se izvršio pritisak na nadležne institucije da mijenjaju svoju praksu.

Veliki rezultat upravo smo ostvarili u oblasti torture, jer smo u početku registrovali i preko pedeset slučajeva godišnje, a danas je taj broj deset puta manji, i ono što je važno, svijest i politička volja vlasti u institucijama su se promijenili, te nas oni danas vide kao partnere sa kojima žele da rade, kako bi njihovi službenici poštovali ljudska prava prilikom primjene na primjer sredstava prinude.”

Sve ovo je, nastavlja Milan, ojačalo istraživačke kapacitete Inicijative u Crnoj Gori, ali i doprinelo podizanju svesti o važnosti poštovanja ljudskih prava i ostvarivanja pravde za žrtve.

Nakon godina provedenih u Inicijativi, Milan je 2012. godine karijeru nastavio u Građanskoj alijansi, koju je osnovala upravo Inicijativa. Najpre je bio koordinator programa ljudskih prava, a sada je na poziciji programskog direktora. Zato i kaže da Inicijativu, zapravo, nikad nije sasvim napustio.

„Mogu reći da su godine provedene u YIHR imale značajan uticaj na moj profesionalni razvoj, jer su mi pružile iskustvo i znanje u onim oblastima u kojima i dalje ima priliku da radim na drugim projektima u Građanskoj alijansi. Mogu reći i da je YIHR bila temelj mog profesionalnog razvitka, pružajući mi alate, znanje i mrežu kontakata, kako bih nastavio da radim na promociji ljudskih prava i pozitivnim društvenim promjenama u Crnoj Gori i šire.”

RABA ĐOŠI

YIHR, DRUŠTVENA STRUJA I IZVOR MOGUĆNOSTI ZA DELOVANJE

Bilo je proleće 2007. godine kada je Raba Doši završila studije psihologije i za nju je to bio trenutak nepoznate profesionalne budućnosti. Tada ju je neko iz Inicijative pozvao da učestvuje u radionici projekta „Moja inicijativa“, odakle je počela da mobiliše aktiviste za kampanju „Izađi i glasaj“ (alb: „Dil voto“, kojom se mladi pozivaju da glasaju.

Tada su se za Došu otvorila vrata Inicijative koja je pokušavala da izgradi most komunikacije zasnovan na razmeni mladih ljudi koji se okupljaju da govore o prošlosti, sadašnjosti i viziji budućnosti.

Kosovom je u to vreme vladala atmosfera pregovora o njegovom političkom statusu.

„Bio je to veoma težak društveni i politički kontekst, kontekst društva koje je izašlo iz rata izuzetno traumatizovano i duboko podeljeno na etničkoj osnovi“, kaže Doši.

U političkom kontekstu, seća se da je kosovsko društvo moralo da se suoči sa svojom prošlošću u izuzetno delikatnom periodu, gde je i dalje trajala određena vrsta političke borbe.

Ono što je Doši lično pomoglo da drugačije upozna političku i društvenu stvarnost u Srbiji je njena prva poseta Beogradu krajem 2007. godine. „Bilo je to ponovno proživljavanje traume, posebno kada sam videla policijska vozila tipa ‘Zastava’, što je kod mene izazvalo strah“, priseća se ona.

Doši je 2010. godine postala direktorka YIHR na Kosovu, u vreme kada je počela transformacija YIHR iz regionalne organizacije u mrežu nacionalnih organizacija.

Ona se posebno ponosi projektima u kojima vidi svoj lični doprinos, a to su inicijative usmerene na unapređenje socijalnog dijaloga putem zagovaranja i očuvanja sećanja, naročito kada je reč o osobama koje su nestale tokom rata na Kosovu.

Doši je 2010. godine odlučila da zajedno sa svojim kolegama i aktivistima Inicijative na Kosovu obeleži Nacionalni dan nestalih na poseban način, postavljajući na zidu u centru Prištine imena svih nestalih osoba, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, u skladu sa spisikom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta.

Ovo je bila jako hrabra akcija jer je prvi put u javnosti pokazala imena svih žrtava i time izazvala javni diskurs. Aktivistima su pretili iako su bili pod zaštitom policije i KFOR-a. „Morali smo da čuvamo zid cele noći da ga

ne bi srušili pre nego što ga pokažemo javnosti. Porodice stradalih su se osećale ispunjenima pomenom svojih najmilijih, ali su i podjednako bili pogođeni realnošću, izostankom pravde i prećutkivanjem istine“.

Doši pominje izazove sa kojima su se suočavali jer su bili deo organizacije, jer je bilo ljudi koji su Inicijativu doživljavali kao organizaciju iz Beograda, pa je zbog toga često izostajalo poverenje prema njoj. „Poistovećivanje sa organizacijom kao što je YIHR je bilo problematično, i često smo bili etiketirani kao izdajnici ili produžena ruka Beograda“.

Pod njenim rukovodstvom YIHR je prešla u lokalnu upravu, ojačala saradnju sa lokalnim institucijama i približila se lokalnoj zajednici svih etničkih grupa, povećavajući kredibilitet organizacije i prihvatanje od strane šire zajednice.

Na ličnom planu, Doši kaže da je rasla uz YIHR, kao što je i YIHR rasla uz nju.

„YIHR mi je omogućila da konkretizujem svoje lične vrednosti koje su se odrazile na moj angažman unutar organizacije“.

Kada je napustila YIHR 2015. godine, posle više od 8 godina, ostavivši iza sebe dobar deo svojih dvadesetih, Doši je imala duboko osećanje vrednosti tog iskustva.

„Ta je posvećenost oblikovala moju ličnost i vrednosti koje zagovaram. To iskustvo je u mene utkalo nezaboravne utiske koji su i dalje duboko ukorenjeni u meni“, kaže ona.

Doši kaže da teško da bi bilo koja druga organizacija mogla da uradi ono što je uradila YIHR. „Vodili su je retka vizija i hrabrost.“

Nakon više od decenije, suočena s dubokom etničkom podelom, Doši izražava manje entuzijazma u vezi s idejom da bi pomirenje moglo biti brzo i jednostavno ostvarivo. „Ne mogu to izgovoriti s punim uverenjem“, kaže ona.

Ona kaže da YIHR predstavlja društvenu struju i izvor mogućnosti da se prirodno deluje na osnovu nekih opštih vrednosti. „YIHR je na Kosovu predstavljala nekonvencionalnu viziju da se osnaže društvo i država“.

VJOSA REDŽEPI

BILO JE VAŽNO DA SE UZDRMA DRUŠTVENA APATIJA

Bila je to radionica organizovana u okviru kampanje zagovaranja učešća na izborima 2007. na Kosovu koja je dovela do toga da Vjosa Redžepi postane deo Inicijative mladih za ljudska prava (YIHR).

Kao deo kampanje od mesec dana, ostvarila je kontakt i stekla mnoge nove prijatelje koji su deo mreže „Moja inicijativa“, sa kojima se, kako kaže, druži i danas. Ona kaže da su kao aktivisti i aktivistkinje delili iste vrednosti i uverenja, što ju je nagnalo da nastavi da bude deo ove mreže, da učestvuje u mnogim drugim aktivnostima u budućnosti, i što je zadržalo nekoliko godina na raznim dužnostima, bilo kao deo Skupštine organizacije, ili sada kao člana njenog Odbora.

„Mislim da je u to vreme bilo veoma važno da se uzdrma društvena apatija o nepravdi i kršenju ljudskih prava. Veliki uspeh je bilo i samo stvaranje grupe aktivista i aktivistkinja koja će da digne svoj glas protiv nepravde i ovih kršenja“, kaže Vjosa Redžepi.

„YIHR je nastavila da bude glas i adresa mnogih ugnjetavanih društvenih grupa, a ono što je uradila na edukaciji i podizanju svesti mladih, kao i suočavanju sa prošlošću, donelo je ogromne promene u tim oblastima“, dodaje ona.

Govoreći o političkom kontekstu tog vremena, Vjosa Redžepi se priseća da je Kosovo u to vreme bilo u važnoj fazi institucionalnog i političkog razvoja, pa je to bio period u kome je bilo dosta prostora za rad i angažovanje na polju ljudskih prava.

„Ističem jedan od programa Inicijative, ‘Suočavanje sa prošlošću’, gde je za većinu društva bilo ‘prerano’ da se započne razgovor o pomirenju i saradnji sa Srbijom, a kamoli o razmeni poseta i upoznavanje van političke retorike“, kaže Vjosa Redžepi.

„Ni u političkom i društvenom kontekstu nismo bili spremni za novi početak u pogledu suočavanja s prošlošću. Društvo je bilo puno predrasuda, a naša dužnost je bila da ih ublažimo, dok se potpuno ne eliminišu. Put nije bio ni lak, ni kratak, i traje i dan danas“, dodaje ona.

Navodi da je YIHR stvorila infrastrukturu koja joj pomaže da bude uspešna kao zagovornik ljudskih prava u širem regionalnom kontekstu. „YIHR je bila regionalna organizacija, sa kancelarijama u skoro svim državama regiona, što ju je činilo posebnom i uspešnom u svom radu. Na ovaj način ostvareni su prvi kontakti iz svih delova regiona, preneti su stvarna iskustva iz svake zemlje, a potom je nastavljeno dalje zajedničkim projektima i povećanjem broja ljudi koji su prošli kroz različite programe“, kaže ona.

Vjosa Redžepi kaže da koristi od YIHR u ličnom aspektu prevazilaze pružanje mogućnosti za zagovaranje i promociju pitanja ljudskih prava.

„Biti deo mreže aktivista i aktivistkinja koji se bore za ljudska prava i koliko god malo imali prilike da doprinesete većem dobru i promeni u životima drugih, daje vam osećaj ispunjenosti. Tamo sam pronašla osećaj zajednice i društva i svoju strast prema ljudskim pravima podelila sam sa pojedincima koji misle isto, što je emocionalno ispunjavajuće“, kaže ona.

Ona kaže da je u vreme kada je počela da radi u YIHR, mali broj mladih bio uključen u aktivnosti ove organizacije na promociji ljudskih prava, mira i pomirenja i da su „vrlo često bili deo društvenih predrasuda“.

„Međutim, kada veruješ u te vrednosti, mnogo ti je lakše da se suočiš sa njima i da nastaviš dalje“, kaže Redžepi.

Ona ističe da je Inicijativa u svojim počecima smatrala važnim da uzdrma društvenu apatiju oko nepravdi i kršenja ljudskih prava.

„YIHR je inkluzivan prostor koji okuplja mlade ljude i podstiče ih da pojačaju svoj glas, da zaštite i promovišu ljudska prava i da dovedu do značajnih promena kroz aktivizam“, zaključuje Vjosa Redžepi.

RUŽICA DEVIĆ

INICIJATIVA JE SNAGA I ŽAR MLADIH KOJI VERUJU U BOLJU BUDUĆNOST I PRAVIČNIJE DRUŠTVO

Ružica Dević 2007. godine odlučuje da se pridruži Inicijativi mladih za ljudska prava u Srbiji kako bi saznala više o društvenim i političkim dešavanjima u regionu. Tih godina, Srbija još uvek nije imala bezvizni režim, pa je Ružica putovala samo po zemljama bivše Jugoslavije. Nezaposlenost je bila velika, posebno među mladim ljudima.

Ružica Dević

kordinatorka regionalnog programa razmene, YIHR Srbija, od 2007. do 2009. godine.

„Promene u društvu koje smo željno iščekivali posle mračnih devedesetih, i za koje se kratko činilo da se ostvaruju nakon 2000. i te 2007. godine, ponovo su izgledale kao nedostižne i daleke”, kaže Ružica.

Srbija je tih godina tonula u političku klimu koja je bila naslednik razorne politike devedesetih, a atmosfera u društvu bila je depresivna i bez perspektive. Ružica je osećala potrebu da se tome suprostavi kako ne bi upala u apatiju i opšte nezadovoljstvo.

„Kosovo je bila glavna politička tema, za mene tada potpuno nevažna. Nisam nikad upoznala Albanca/ku sa Kosova, niti me je zanimalo da odem i dobijem neko iskustvo života koji se vodio par stotina kilometara dalje. Kosovari su bili neki drugi, meni strani ljudi, o kojima sam imala stereotipno usađeno mišljenje, kao i svi u Srbiji, a koje sam stekla na osnovu medijske slike Kosova, koja se ispostavila vrlo pogrešna”.

Sa Inicijativom je prvi put otišla na Kosovo, u Prištinu i u Gračanicu, i to putovanje ju je zauvek promenilo. Razbila je stereotipe i predrasude koje je imala o ljudima na Kosovu i stekla nove prijatelje, ali se i suočila sa istinom o ratu na Kosovu, o civilnim žrtvama i zločinima.

Nakon povratka sa Kosova ubrzo je dobila i posao u Inicijativi na programima uspostavljanja saradnje između Kosova i Srbije, kao i na programu stažiranja u Haškom tribunalu. Bila je zadužena za „Visiting program” razmene mladih i do 2009. godine skoro svakog meseca vodila je nove grupe mladih, studente, novinare, aktiviste, umetnike iz Srbije i dr. u Prištinu i Sarajevo, i dočekivala mlade grupe ljudi sa Kosova i iz Bosne i Hercegovine u Beograd.

„Veliki broj mladih iz Srbije, BiH, i sa Kosova je prošao program i prvi put su posetili društva koja se u njihovim zemljama smatraju neprijateljskim i upoznali svoje vršnjake o kojima su do tada imali velike predrasude. „Visiting program” i dalje smatram jednim od najvažnijih

programa Inicijative i on jeste prvi otvorio vrata između Kosova i Srbije za mlade ljude”.

Ipak, 20 godina kasnije, ovaj program više nije tako ekskluzivan, kaže Ružica, jer mladi iz Beograda samoinicijativno idu u klabinu u Prištinu i obrnuto; bendovi iz Srbije sviraju u Prištini, a studenti iz ovih gradova saraduju. Osim toga, danas postoji veliki broj drugih, sličnih programa koji povezuju mlade sa Kosova i iz Srbije.

„I dalje postoje jake reakcije u Srbiji kada se govori o životu na Kosovu na jedan drugačiji način, kroz umetnost i kulturu koja se tamo stvara, a ne kroz jezik mržnje i negiranja drugog. To je slučaj i svaki put kada se organizuje festival kosovske kulture ‘Miredita, Dobar dan’. Kosovo je i dalje glavna tema u Srbiji na sličan način na koji je to bila i te 2007. godine, ali ipak jesmo uspeli da nešto promenimo”.

Tokom dve godine rada u Inicijativi bila je posvećena pokušajima prikazivanja jedne drugačije slike Kosova i obrazovanju mladih o ratnoj prošlosti. Nakon Inicijative je poželela da „malo vidi svet” i da se odmori, te je naredne dve godine provela van Srbije – godinu dana na stručnoj praksi u Nemačkoj, i godinu dana na studijama u Indoneziji. Po povratku u Srbiju ostala je posvećena istim idejama i vrednostima kroz aktivizam i kroz profesionalni rad.

„Pratila sam rad Inicijative i posle 2009. godine i smene novih grupa mladih koje su nastavljale naš rad sa istim žarom i strašću. Nažalost, potreba za istim temama postoji i danas. Inicijativa nikada nije odustala od te borbe i za ovih 20 godina još uvek se nije umorila”.

Ružica je do 1. septembra radila u Fondaciji za obrazovanje Roma kao koordinatorka programa edukacije. U poslednjih petnaest godina aktivna je u civilnom sektoru u Srbiji kao menadžerka, koordinatorka i istraživačica na projektima i programima iz oblasti edukacije, ljudskih i manjinskih prava, kulture sećanja i istraživanja Holokausta i genocida nad Romima.

ALMA MAŠIĆ

INICIJATIVA SU LJUBAV, STRAST I PRIJATELJSTVO

Alma Mašić

izvršna direktorka/direktorica od 2008. do 2017. godine, YIHR Bosna i Hercegovina, sada programska koordinatorka Međunarodne komisije za nestala lica u Ukrajini.

Kada se Alma pridružila Inicijativi u Bosni i Hercegovini 2008. godine kao izvršna direktorka, već je imala bogato iskustvo stečeno u međunarodnim organizacijama i diplomatiji. Inicijativa je tada bila u teškoj situaciji – neplaćeni računi, radni prostor bez struje, vode, plina, isključen telefon... Alma je pre toga bila članica nadzornog odbora ove organizacije, a YIHR je u Bosni i Hercegovini navršio tek godinu dana.

„Dakle, organizaciju je trebalo potpuno podići iz pepela i mislim da sam u to vreme bila dovoljno spremna da prihvatim takav izazov.“

Pre Inicijative, Alma je za vreme i posle rata radila u Međunarodnom komitetu za spašavanje (*International Rescue Committee*). Tada je bila među retkim ljudima koji su u vreme ratnog stanja uspevali da putuju kroz Bosnu i Hercegovinu, prelazeći granice ka Hrvatskoj i Srbiji. Na tim putovanjima, Alma je bila zaustavljena, hapšena i zatvarana. „Bez obzira na to čega sam se nagledala i na to što sam preživjela raznorazne strahote, mislim da me je taj dio posla nekako opredijelio za sve što će se dalje dešavati i što ću raditi, a to je nastojanje pomoći običnim ljudima da ne postanu žrtve.“

Nakon prelaska u Međunarodnu komisiju za nestale 1999. godine, Alma se bavila posledicama rata, temama od kojih su ljudi većinom „okretali glavu“, a jedna od njih bile su masovne grobnice.

„Odlično, rat je gotov, živio mir, idemo dalje..., a zapravo je veoma teško suočavati se s posledicama rata, naročito poslije rata u Bosni i Hercegovini, koji je završen bez pobjednika i bez poraženog, i gdje su svi bili u mogućnosti da istoriju i činjenice rata tumače na način kako to njima odgovara.“

Ono što je naučila tokom svog rada jeste da su ljudi koji su najviše pretrpeli u ratu i izgubili svoje najmilije, zapravo ljudi koji najviše teže miru i izgradnji poverenja.

Mlade ljude sa kojima je radila u YIHR-u opisuje kao izuzetne aktiviste i aktivistkinje, koji, po njenom mišljenju, predstavljaju najveće bogatstvo ove organizacije.

„Ono što je zapravo meni najvrijednije od svega toga jeste da su oni i dan-danas veliki prijatelji i da često na Fejsbuku vidim njihove zajedničke slike sa vjenčanja, proslava, rođendana djece, sa zajedničkih putovanja, ljetovanja... To je, meni lično, najveća vrijednost i bogatstvo Inicijative.“

Ipak, česti su bili politički pritisci i pretnje upućeni Almi, kao i ostalim aktivistima i aktivistkinjama Inicijative. Nazivali su ih „trovačima mladih“ koji šire laži i neistine,

što je, recimo, bio slučaj tokom rada na projektu „Mapiranje genocida u Srebrenici“.

To ih, međutim, nije sprečilo da svojim aktivnostima pomeraju granice.

Kao jednu od mnogobrojnih aktivnosti Inicijative u kojima je učestvovala, Alma izdvaja kamp u Kozarcu koji je „apsolutni hit i broj jedan“. Na kamp se nadovezala i „Škola drugačijih sjećanja“, koju su pokrenuli aktivistkinje i aktivisti u Stocu i Foči.

„To je toliko bio popularan i efekatan projekat da se vrlo lako mogao primeniti na druga područja Bosne i Hercegovine, naročito u podijeljenim i zajednicama udaljenim od većih gradova.“

Tu je i „Docu Corner Sarajevo Film Festival“, koji je započeo kao „niko i ništa u čošku neke kafane“, ali je ubrzo postao neizostavan deo programa. Izdvaja i „Dane Sarajeva“ u Beogradu, gde su beogradskoj publici predstavljeni umetnici i umetnice poput Amire Medunjanin, Damira Imamovića i Dubioza kolektiva.

Kada je Alma otišla iz Inicijative 2017. godine, odlučila je da sve ostavi iza sebe. Par godina pre toga joj je preminuo suprug i njeno zdravstveno stanje se pogoršalo, zbog čega je odlučila da se preseli u Barselonu.

Iako joj je raspored prilično gust jer boravi na relaciji Barselona – Kijev, Inicijativin rođendan ne bi propustila „ni za šta na svijetu“, pa će i ovog novembra sigurno biti u Beogradu.

„Dolazim, između ostalog, i da upoznam vas nove klince, koji ste stasali u Inicijativi, i da jednostavno i vama iskažem čast i poštovanje što ste nastavili da nosite baklju, koja je, eto, zapaljena prije 20 godina i prenosi se sa generacije na generaciju – i to veoma uspješno, moram da kažem.“

Inicijativa je za Almu oduvek bila mesto koje je pružalo podstrek na drugačije razmišljanje. Inicijativini projekti nisu bili „ukalupljeni“ – to je uvek bilo nešto bolje, hrabrije, drskije i bezobraznije.

NEDIM JAHIĆ

INICIJATIVA SU TVOJI LJUDI – LJUDI KOJE SKUPIŠ

Nedim je za Inicijativu prvi put čuo kada se prijavio da učestvuje na njihovoj radionici, održanoj na Pravnom fakultetu u Sarajevu. Tema je bila suočavanje sa prošlošću, što mu nije mnogo značilo. Ipak, vodio se mišlju koju je čuo na početku studija – uključiti se u bilo kakve radionice i seminare jer je to dobro za CV.

Nedim Jahić

volonter, projektni koordinator, vanjski saradnik, YIHR Bosna i Hercegovina, od 2008. do 2014. godine, sada *Engagement and Outreach Director* u USAID.

„Već sam pisao za par onlajn medija u BiH u to vrijeme, ali moji fokusi su bili na nekim drugim stranama. Uglavnom, Inicijativa mi je postala dobar okvir za djelovanje u to vrijeme.“

Nedim se priseća kada je sa Inicijativom posetio Beograd u okviru programa za mlade. Iako nije sklon preteranom upoznavanju, susreo se sa gomilom novih ljudi uz 'dobro zezanje'. Po povratku u Sarajevo, inspirisan tom posetom, učestvovao je u pokretanju akcije „Građanin, to sam ja“. Napravili su plakate i *Fejsbuk* grupu, te počeli da prikupljaju ljude. Tada je imao 19 godina. Skupljali su potpise za peticije, lepili plakate u Banjoj Luci, te ih u po noći zaustavi policija.

„Grupa iz Sarajeva, ljepi plakate, plakati na ćirilici. Nikom ništa nije jasno. Puste nas.“

Od brojnih putovanja sa Inicijativom, posebno izdvaja „Beer Fest“ 2008. godine u Beogradu. Tada je prisustvovao diskusiji o agresiji Rusije na Gruziju, njih petoro tu sedi, a svi sa nestrpljenjem čekaju da se diskusija završi pa da produže na Ušće.

Iako je za većinu tema imao „krhko znanje“, njegov cilj tada je bio jasan – menjanje zemlje.

„Malo obilazimo mjesta ratnih zločina. Malo čitamo o tome. Napisali smo par nekih super aktivnosti. Skupili ljude različitih nacionalnosti, idealno za svakog donatora. Topla ljudska priča. Trebalo nam je mnogo vremena da shvatimo da smo napravili ogromne korake.“

Posle tri godine Nedimovog angažovanja u Inicijativi, došla je 2011. godina i jedan veliki događaj: govorio je o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini pred Savetom za ljudska prava Ujedinjenih nacija u Ženevi.

„Ema Votson stil. Samo sa lošim odijelom, mislim da je doslovno matursko bilo. Ali to nije bilo tipa 'otišao jer sam mlad'. Otišli smo zato što smo poginuli radeći, obišli zemlju, skupili stotine potpisa. Zvučali smo bolje od zvanične delegacije Bosne i Hercegovine, što je istovremeno i dobro i grozno.“

Pored svega, bilo je i „hiljadu promašaja“ tokom rada u Inicijativi. Recimo kada su skupljali potpise za aktiviste

„Moje inicijative“ u Mostaru, leti na 40 stepeni. Opština im je dala saglasnost da na baš taj vreli dan postavite štand. Potpisao se tek „jedan i po čovjek“.

„Mi ono napravimo protest ispred spomenika Vječne vatre u Sarajevu na Dan državnosti. Pola ekipe je bilo mahmurno, ali sam ih natjerao da ustanu i dođu. Ludilo. Onda izađemo u svim novinama, jer u to vrijeme u BiH realno nije niko radio te *sit-in* i slične stvari.“

Od 2012. godine, Nedimu je „malo pukao film“ pa je otišao da se bavim drugim temama. Ipak, i tada je ostao blizu Inicijative. U saradnji sa YIHR je organizovao „Školu drugačijih sjećanja“, koja je bazirana na ideji da priča o činjenicama ne funkcioniše u međuetničkom dijalogu u BiH. Zato su odlučili da deci daju prostora da čuju mnoštvo različitih perspektiva. Tom prilikom su obišli gotovo čitavu zemlju.

Nedim kaže da više nema pojma ko je Inicijativa, ali da je to dobro.

„Jer to treba biti mjesto gdje dolaze stalno neki novi ljudi, malo nešto nauče, i idu dalje – šire ideje i tako. Volio bih da upoznam ove nove mlade ljude. Tipa ove što su poslali mejl da ovo napišem. Ovog lika što mi je rekao da pošaljem teze na par pitanja, to je doslovno ono što ja svakome kažem u poslu koji radim kada očekujem da mu je mrsko pisati i da neće napisati ništa smisleno.“

Većina njegovih prijatelja je povezana sa Inicijativom. Nedim tvrdi da to nema toliko veze sa Inicijativom koliko sa željom da svakoga koga poznaje učini delom ove organizacije.

„Pravo puno smo rizikovali u mladosti, sa tekstovima, stavovima, akcijama, svi su nam govorili da se ne petljamo, da je bolje da završavamo fakultete i tako ta 'sranja'. Elem, sve smo završili, radimo poslove, nismo propali u životu. Ali dijelimo taj komad života i unosimo ga u sve ono s čime se susrećemo. Na kraju dana, to je Inicijativa. Tvoji ljudi – koje skupiš.“

Nastavio je da se bavi temama u koje veruje, a kaže da se njegov sadašnji rad oslanja na iskustvo koje je stekao u YIHR.

MARIO MAŽIĆ

INICIJATIVA JE OKVIR KOJI ME JE OHRABRIO DA KAŽEM ŠTA TREBA REĆI, A ŠTO SE NE BIH USUDIO KAO POJEDINAC

Mario Mažić

osnivač YIHR u Hrvatskoj od 2008.
do 2018. godine; osnivač i glavni konsultant
u Europe&Southeast Consultancy.

Mario Mažić je još za vreme srednjoškolskog obrazovanja u Petrinji osnovao omladinsku grupu Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava, čiji je fokus bio na regionalnom obrazovanju mladih o ljudskim pravima. Kasnije, kroz proces REKOM, upoznao ljude iz regiona koji su deo Inicijative mladih za ljudska prava i 2008. godine odlučuje da osnuje Inicijativu i u Hrvatskoj.

„Inicijativa je tada bila regionalna, ali smo je u Hrvatskoj registrirali kao nacionalnu organizaciju što se kasnije dogodilo i u drugim organizacijama regije. Nakon toga smo potpisali memorandum o suradnji. Bilo nam je važno da regionalna Inicijativa bude glas jedne generacije mladih ljudi koji se kroz rad u organizaciji postavljaju prema povredama ljudskih prava iz prošlosti i njihovom naslijeđu.”

Hrvatska je u istom periodu kad je Mario osnovao Inicijativu bila u pregovorima sa Evropskom unijom, u koju je ušla 2013. godine.

„Postojala je visoka razina identifikacije generalne javnosti sa optuženima i osuđenima za ratne zločine. Bio je to period intenzivnog pregovora i rada sa EU. Bilo je posebnih pitanja oko temeljnih prava, suradnje i procesuiranja ratnih zločina što je u velikoj mjeri tada formiralo rad Inicijative. Pretpostavljali smo da nema puno sluha i podrške u institucionalnom ili političkom sektoru, već da moramo koristiti proces pristupanja i pregovora s EU kao jednu vrstu mogućnosti utjecaja na političke procese.”

Mario je 2012. godine tokom *fellowship*-a na Univerzitetu Kolumbija u Njujorku počeo da razvija Inicijativin regionalni program „Zajednički narativi”. Ideja je bila da okupe ljude koji nisu aktivisti, a koje je rat razdvojio, da ih međusobno povežu i da im omoguće dijalog. Mariova ideja je uspjela, i kroz ovaj program kasnije je prošlo više od 150 mladih iz celog regiona.

Mario smatra da je inicijativa REKOM takođe posebno značajan projekat koji bi omogućio utvrđivanje činjenica na regionalnom nivou i promociju perspektive „drugog” kroz javna svedočenja i javne procese suočavanja sa prošlošću. „Još uvijek imamo visok nivo nerazumevanja perspektive drugih. Ne kažem da žrtva treba razumijeti perspektivu počinitelja, ali treba razumijeti perspektivu drugog društva.”

Bez obzira na napade i pritiske na Inicijativu, nikad ga nije bilo strah. Smatrao je da ako izazivaju bilo kakvu vrstu reakcije, rade ono što je ispravno.

„Činilo mi se da najgori efekt koji možemo imati šutnja, da nas ignoriraju i ne čuju. Toga me bilo strah, toga sam se bojao.”

Inicijativa je radila istraživanja i o ratnim zločinima jer su приметили da se, bez obzira na tadašnji pritisak EU, ne radi dovoljno na njihovom procesuiranju. Mario ističe da su zločini počinjeni od strane hrvatskih snaga u Hrvatskoj i BiH posebno zanemareni i da postoje slučajevi za koje šira javnost ne zna.

„Radili smo istraživanje o zločinima nad Srbima u Vukovaru u ljeto 1991. godine, o ‘Bljesku’, o ‘Oluji’ i drugim zločinima i pokazali smo javnosti i institucijama EU da Hrvatska ne radi ono što govori da radi.”

Takođe, Mario navodi da je važan Inicijativin projekat „Mreža mladih političara/ki” (*Political Youth Network*) koji okuplja ljude iz političke sfere. Mladi razgovaraju jedni s drugima, te s etabliranim političarima o tome šta znači biti politički aktivan građanin koji svoj rad temelji na određenim vrednostima.

Mario je bio programski direktor Inicijative u Hrvatskoj do 2018. godine. Izaći iz organizacije za njega kao osnivača bilo je prilično teško.

„Mislim da može biti opasno za organizaciju kada ljudi ne znaju kada je vreme da odu. Bilo mi je važno da Inicijativa ima tim koji je funkcionalan i koji će iskreno nositi njezine vrijednosti. Također, bilo mi je važno da prije mog odlaska postavim neke ključne projekte.”

Nakon odlaska iz Inicijative otišao je na master iz Međunarodnog razvoja i politike u Čikago, u inauguralnoj generaciji *Obama Foundation Scholars*, a potom je počeo da radi kao konsultant uglavnom sa međunarodnim organizacijama, fondacijama i ljudima koji doprinose ljudskim pravima i međunarodnom miru.

„Mislim da je Inicijativa generacijska stvar i da je perspektiva po pitanju ratova i sukoba u regiji fundamentalno drugačija u zavisnosti od generacije. Važno je da prostor u Inicijativi bude posvećen novim ljudima i da bude platforma za nove generacije.”

Godine 2019. Mario je u ime Inicijative primio francusku nagradu za ljudska prava „Liberté, Egalité, Fraternité”, za projekt „Zajednički narativi.”

KNJIGA „ZAJEDNIČKI NARATIVI“

Knjiga „Zajednički narativi“ rezultat je napora više od 180 mladih ljudi iz pet postjugoslovenskih zemalja da učestvuju u procesu stvaranja zajedničkih narativa u postjugoslovenskim zemljama o najkontroverznijim događajima tokom ratova devedesetih.

Inicijativi mladih za ljudska prava – Hrvatska u 2019. godini dodeljena je nagrada Republike Francuske za ljudska prava „Sloboda, jednakost, bratstvo“ za projekat „Zajednički narativi“, a nagradu im je uručio premijer Vlade Francuske.

Ovaj projekat je ostavio snažan utisak na mnoge učesnike i učesnice, a oni su nastavili da razvijaju i unapređuju svoje angažovanje radeći sa organizacijama civilnog društva posvećenim izgradnji mira i pomirenju. Dali su i svoj akademski doprinos i nastavili dalje obrazovanje u oblasti rešavanja sukoba.

Metodologiju „Zajedničkih narativa“ kao pristupa učenju o kršenjima ljudskih prava i ratnim zločinima koji su se dogodili u prošlosti, predstavili smo brojnim stručnjacima i stručnjakinjama, kao i aktivistima i aktivistkinjama posvećenim izgradnji mira i kreiranju zajedničkih narativa u različitim delovima sveta.

VISAR MEHMETI

YIHR MI JE POMOGLA DA UKLONIM PREPREKE

Visar Mehmeti je prvi put čuo za YIHR početkom 2008. godine Visar kada je upućen poziv mladima iz Preševa da učestvuju u programu razmene iskustava.

Mladić iz opštine na jugu Srbije sa albanskom većinom kasnije će postati koordinator organizacije za ovu opštinu.

„Poziv se odnosio na organizovanje dvodnevne posete mladih iz Preševa Beogradu i Novom Sadu, i u to vreme je bio prvi put da se organizuje nešto slično, znajući da je među mladima iz Preševske doline i Beograda, odnosno gradova Srbije, bilo mnogo barijera, koje i dalje postoje“, kaže Mehmeti.

Politički kontekst je dosta doprineo podizanju prepreka. Teritorija sa tri opštine sa većinskim albanskim stanovništvom je 2000. i 2001. godine prošla kroz oružani otpor Albanaca protiv policije Srbije, koji je okončan u proleće 2001. godine političkim dogovorom.

„Bio je to period malo posle sukoba u Dolini 2001. godine, tako da je klima bila sumorna. Veoma mali broj ljudi, pa čak nevladinih organizacija, bavi se unapređenjem prava Albanaca i njihovom integracijom“, podseća on.

Mehmeti kaže da su cilj i fokus YIHR, kako i sam naziv organizacije govori, mladi i njihova informisanost i svest o bliskoj prošlosti na prostoru bivše Jugoslavije.

Mehmeti kaže da i u poslu kojim se bavi pet godina, koristi iskustvo koje je stekao sa YIHR.

Kaže da je tokom dvogodišnjeg perioda koliko je bio koordinator YIHR u Preševu, bio deo mnogih aktivnosti organizacije koja je pomogla mladima iz Preševa da se upoznaju i razmene iskustva sa vršnjacima iz regiona.

„Druga aktivnost koju vredi izdvojiti jeste izrada crteža za školske udžbenike na albanskom jeziku, kao i priznavanje diploma, akcije koja je imala veliki odjek u medijima na Kosovu i u Srbiji“, kaže Mehmeti.

Pored ovih, YIHR je organizovala i razne obuke za mlade.

Iz ličnog iskustva, Visar Mehmeti kaže da mu je YIHR mnogo pomogla.

„Znajući da je Preševo bilo i još uvek je jako malo integrisano, mogu reći da se u meni mnogo toga promenilo, uključujući predrasude i barijere koje smo imali prema drugima kao rezultat nedostatka kontakata sa našim vršnjacima u regionu“, podvlači on.

Mehmeti kaže da se tokom praktičnog rada u kancelarijama YIHR u Beogradu bavio istraživačkim radom u vezi sa ratnim zločinima koje su na Kosovu počinile srpske snage, s fokusom na ubistva porodice Bogujevci u Podujevu i porodice Beriša u Suvoj Reci, ali i na slučaj ubistva braće Bitići 1999. godine.

Takođe je pohađao Školu nove politike, koju je organizovala YIHR, koja je trajala šest meseci i koja je imala za cilj sticanje znanja o ljudskim pravima, tranzicionoj pravdi i evropskim integracijama.

„U to vreme u regionu je postojao jako mali broj organizacija koje su se bavile promocijom ljudskih prava, suočavanjem sa prošlošću, a tek u Preševu da ne govorimo. Za nas je YIHR bila nešto sasvim novo, i ono što je čini još posebnijom je činjenica da su je osnovali mladi, i vrednosti ove organizacije su uvek bile pravda, sloboda, demokratija i mir“, kaže Mehmeti.

MAJA MIĆIĆ LAZOVIĆ

INICIJATIVA JE ZA MENE OPREDELJENJE, VREDNOSNI SISTEM I ŽIVOTNA ODLUKA

Maja Mićić Lazović se pridružila Inicijativi mladih za ljudska prava u Srbiji 2008. godine. Imala je 24 godine, tek je završila Pravni fakultet, i nikada ranije nije bila aktivistkinja. O Inicijativi je čula ponešto iz medija, i odlučila da se prijavi za poziciju istraživačice za ljudska prava. Na samom intervjuu za posao shvatila je da je to ono čime želi da se bavi.

Maja Mićić Lazović

direktorka YIHR Srbija od 2010. do 2014. godine.

„Inicijativa nikad nije bila posao, Inicijativa je disala i živela. Kajala sam se što se nisam pridružila ranije, a s druge strane sam baš zbog toga i koristila priliku da budem glasna i da iskažem bunt koji je možda prethodnih godina bio uspavan.

Uvek sam smatrala da sam privilegovana, i da je najmanje što mogu da učinim da se izložim, da budem glas, i napravim prostor za one koji nemaju tu privilegiju i koji su ugroženi svakodnevno zbog onog što jesu.

Verovali smo da će se neke stvari u društvu promeniti. Kako je vreme prolazilo, mislim da smo ulazili u godine razočaranja.”

Maja kaže da je tokom njenog vremena u YIHR došlo do značajnog približavanja Beograda i Sarajeva i kroz festival „Dani Sarajeva” koji je Inicijativa organizovala od 2007. Neki od umetnika su, kaže, tada prvi put došli u Beograd nakon rata, a sada su redovni gosti.

„Jako nam je bilo važno da pričamo o opsadi Sarajeva. Sećam se da sam 2009. godine na par minuta gostovala na RTS-u 2009. i prosto sam zgrabila priliku da o tome govorim pre nego što me prekinu. Meni je to bila tako velika stvar.”

Posebno je ponosna na Ponoćni Prajd u Beogradu 2013. godine, koji je organizovan nakon što je Prajd zvanično ponovo zabranjen.

„Dosta nas je zajedno radilo na Paradi Ponosa i opet su nam zabranili šetnju. Za mene je to bilo veliko poniženje, nisam mogla da prihvatim da ćemo imati tek još jednu konferenciju i Prajd u četiri zida. I te večeri smo šetali, spontano i iskreno.”

Maja ističe da su „bili mladi, i mali koraci su ih ohrabrali”, ali da su Inicijativine mogućnosti bile ograničene.

„Iz Inicijative sam izašla u trenutku kada sam mislila da štetim organizaciji svojom negativnošću. Meni se sve srušilo u jednom trenutku, mislila sam da smo mi krivi što nismo uspeli da promenimo svet. Odlučila sam da je vreme da idem dalje, a da taj prostor ostavim mladim ljudima koji imaju neukaljanu veru i entuzijazam i koji nisu cinični. Želela sam da Inicijativu predam drugoj generaciji – sa što manje opterećenja, i organizacijski zdravu.”

Maja i dalje često analizira šta joj je Inicijativa bila u životu, i smatra da joj je pomogla da izgradi sve ono što voli kod sebe.

„Kad pričam o Inicijativi, to je emocija. Nekad je tu bilo i puno ogorčenja i frustracije jer toliko mnogo smo hteli, a toliko malo uspeli prema mojim tadašnjim standardima. Kako postajem zrelija i vidim svet izvan mehura Inicijativinog divnog univerzuma, sve mi to dobija neku novu vrednost i težinu i postaje važnije nego kad sam bila na operativnom i svakodnevnom nivou deo organizacije.”

Rad u Inicijativi je nosio „rizik” za mnoge aktiviste i aktivistkinje: između ostalog da ih ljudi koje su smatrali bliskima neće razumeti i podržati. Neki su i otišli iz njihovih života jer nisu mogli da shvate za šta se Inicijativa bori, ili nisu delili iste vrednosti.

Istovremeno, Maja kaže da su zbog Inicijative u njihov život ušli neki novi ljudi sa kojima se razumeju i „bez reči”, sa kojima su delili borbu za nešto važnije od njih samih, a koje su sami odabrali da im budu više od prijatelja, da budu porodica.

MAŠA ĐURIĆ

INICIJATIVA JE MLADOST I HRABROST, GLAVOM KROZ ZID

Maja 2008. Maša je imala 17 godina i bila je aktivna u Liberalno-demokratskoj partiji (LDP). Iako nije imala političke ambicije, LDP je bilo mesto za ljude koji su delili njoj važne ideje i vrednosti – pomirenje u regionu, slobodu i jednakost pred zakonom za sve, i Srbiju u Evropi.

Maša Đurić

aktivistkinja od 2008. do 2013. godine, *community/marketing* menadžer od 2013. do 2016.; danas se bavi digitalnim marketingom u sopstvenoj firmi.

Ideje i put za koji i dan danas moramo da se borimo i ubeđujemo, možda i više nego tad.”

Do tog maja 2008, za Mašu je LDP bio jedino takvo mesto za koje je ona znala. A onda je slučajno tokom kampanje te godine umesto na štand LDP-a otišla na štand Inicijative, gde je tada bio pokret Moja inicijativa, koja je bila u GOTV kampanji „Važni smo mi”.

„Drago mi je da su me ka Inicijativi i LDP-u na neki način usmerili i profesori. Profesor vavanja koji me je sreo na završnoj konferenciji LDP-a (na koju me je doduše mama vodila) me je posle pozvao da se učlanim u stranku, da dođem na sastanke odbora itd., a profesorka građanskog vaspitanja nas je zvala da učestvujemo u *flash mob* akciji „Srbija je stala”.

I mislim da to najbolje opisuje političku klimu – koliko god da je možda bilo neumesno da te profesori ‘vrbuju’ u aktivizam, meni je to bilo normalno i prihvatljivo, kao i mojoj majci. Mi smo bili na toj, ispravnoj strani. I ta granica je tada bila veoma jasna”.

Nakon ovih aktivističkih godina, Maša je 2012. našla ‘pravi’ posao, ali ne u Inicijativi, jer joj je bilo nezamislivo da tamo radi; Inicijativa je za nju oduvek bila „hobi i ono što radim iz ljubavi; mesto gde se okupljam sa onima sa kojima delim ne samo ideje, već vrednosti.”

Ipak, u Inicijativi je počela da radi na poziv tadašnje direktorke, Maje Mičić. Tokom naredne tri godine, od 2013. do 2016. godine, radila je kao marketing i community manager, ali se bavila i raznim projektima i komunikacijama i produkcijom u YIHR u najširem smislu reči. Na pitanje koje su joj omiljene Inicijativine inicijative u kojima je učestvovala, Maša kaže:

„Sve za koje je bila potrebna dodatna hrabrost, ali bih izdvojila dve: ‘Ponoćni Prajd 2013’, dan kada smo osvojili ulice Beograda, kada smo rekli ‘dosta’, kada smo prestali da se plašimo i dan posle kog nije bilo nazad. ‘Ta teška strana reč genocid’, kada smo izašli i napisali to ispred Skupštine”.

Na Mašu su najviše uticale godine koje je provela u Mojoj inicijativi od 2008. do 2013. godine, pre svega jer joj je, kako kaže, Inicijativa bila prozor u region u vreme kada se region u Srbiji izbegavao, i kada smo već imali prozore ka svetu i Evropi. Tako je Maša bila među prvima iz svoje generacije koji su obišli Sarajevo, Zagreb i Prištinu – to su iskustva koja su je zauvek promenila i koja su iznedrila prijateljstva koja i danas traju.

Nekoliko meseci pre nego što će se i zaposliti u Inicijativi, bila je na viziting programu u Sarajevu, na Sarajevo film festivalu.

„Tu sam (bolje) upoznala Ivana, mog muža i oca moje ćerke, sa kojim sam posle i radila u Inicijativi.

To je odredilo moj život, ali ne samo privatno, već i poslovno, jer sam tu naučila mnoge stvari, pa i to zašto nikada ne treba da radiš sa ljudima koje voliš.”

Iz Inicijative je otišla početkom 2016. godine, iz ličnih i profesionalnih razloga: „Moje znanje i moja interesovanja prerasli su potrebe organizacije, a paralelno sa time privatni odnosi su se pogoršali. Bile su to dosta emotivne i teške godine. Srećom, iz toga smo izašli mudriji i sada ceo taj period pamtim po onom lepom.”

AZRA JASEVIĆ

INICIJATIVA JE GLAS RAZUMA U VREMENU BEZUMLJA

Azra Jasević

koordinatorka programa za pružanje besplatne pravne pomoći od 2008. do 2012. godine, YIHR Crna Gora, advokatkinja u svojoj kancelariji u Podgorici.

Azra Jasević se priključila Inicijativi mladih za ljudska prava u Crnoj Gori 2008. godine. Advokatkinja po struci, želela je da doprinese osnaživanju građanskog društva, uspostavljanju vladavine prava, kao i članstvu Crne Gore u Evropskoj uniji. Zvanična Crna Gora tada nije imala snage da se suoči sa svojom neslavnom ulogom u ratnim dešavanjima na prostoru bivše Jugoslavije tokom devedesetih godina. Negovala je politiku nekažnjavanja ratnih zločina, tužilaštvo je bilo neefikasno, a sudstvo pod političkom kontrolom, pa je nevladin sektor imao pune ruke posla, priseća se Azra.

Ona i danas veruje da Inicijativa „radi u službi svojih ciljeva, a ne grantova“, i zahvalna je na neverovatnoj prilici da saraduje sa ljudima sa kojima deli isti sistem vrednosti. „Udruženim djelovanjem pomjerale su se granice u poštovanju ljudskih prava u Crnoj Gori, jer poslije dobijenih slučajeva pred sudom u Strazburu, koje sam kao advokatica vodila protiv države Crne Gore u vezi sa slučajevima policijske torture i diskriminacije, zvanična Crna Gora je naučila prve lekcije iz vladavine prava.“

U to vreme, Inicijativa mladih u Crnoj Gori je pružala besplatnu pravnu pomoć u slučajevima drastičnih kršenja ljudskih prava pred domaćim sudovima. Azra je u tim postupcima zastupala građane i građanke:

„Kako je Inicijativa u Crnoj Gori promovisala povezivanje posle sukoba i saradnju mladih koji pripadaju različitim zajednicama na prostoru bivše SFRJ (što mi se tada činilo važnom i teškom misijom), rado sam svoje lične i profesionalne potencijale stavljala u službu ove organizacije. Projektima Inicijative koje sam vodila kao advokatica, postavljeni su temelji u zaštiti ljudskih prava i sloboda, poslije čega u Crnoj Gori u tom domenu nije više bilo nemogućih misija.“

Neki od oštećenih koje je Azra zastupala bili su Dalibor Nikezić i Igor Milić – slučaj teške zatvorske torture. Kako su izgubili sve postupke pred crnogorskim sudovima, Azra je pokrenula postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, koji je 2015. godine presudio u korist Nikezića i Milića.

„Isti scenario se ponovio u slučaju Riza Alkovića, koji je kao pripadnik romske populacije diskriminisan na vjerskoj i nacionalnoj osnovi. Domaći sudovi nijesu imali sluha za povredu njegovih prava, te je satisfakciju kroz angažman

moje advokatske kancelarije dobio 2017. godine pred sudom u Strazburu. Ove presude, pionirskog karaktera, kasnije su služile kao ogledni primjeri crnogorskim institucijama kako više ne smiju postupati po pitanju ljudskih prava.“

U slučaju Prelje Đokića, crnogorskog državljanina albanske nacionalnosti, koga je pretukao policajac, Azra je uspela da pred domaćim sudovima izdejstvuje osuđujuću presudu od 3 meseca efektivnog zatvora. Bila je to jedna od prvih presuda sa efektivnom kaznom zatvora za slučaj policijske torture u Crnoj Gori.

Azra ističe da je rad u Inicijativi usmerio njen profesionalni put. Strogo politički kontrolisano sudstvo i tužilaštvo bili su zreli za promene. U Inicijativi je bila aktivna sve do 2012, kada je ušla u politiku. U periodu od 2012. do 2017. godine. Azra je bila poslanica u Skupštini Crne Gore i potpredsednica Vlade izbornog poverenja, kao i potpredsednica političke stranke Pozitivna Crna Gora po njenom osnivanju, od 2012. do 2017. godine.

Iz ove perspektive, Inicijativa je za Azru bila „inicijalna kapisla za spoznaju ličnih i profesionalnih mogućnosti“. Na profesionalnom planu, ona je osvetlila „dubinu ponora u kome se nalazila pravda u Crnoj Gori na početku dvadeset prvog vijeka“, što ju je odvelo u političke vode i osnažilo njenu ambiciju za stvaranje pravednijeg, demokratskog društva.

„Od 2012. godine, nemam nikakvu poziciju u Inicijativi, ali pratim i podržavam veliki broj aktivnosti.“

BORBA KROZ INSTITUCIJE: SLUČAJ ALKOVIĆ PROTIV CRNE GORE

Borba protiv diskriminacije i nasilja jedna je od najvažnijih borbi, jer se nasilju staje na put kada jasno i javno kažemo da na njega ne pristajemo. Inicijativa mladih za ljudska prava u Crnoj Gori pružila je besplatnu pravnu pomoć Rizu Alkoviću, Romu muslimanske vjeroispovijesti, zbog serije etnički i vjerski motivisanih napada na njega od strane njegovih komšija. Rizo Alković je tužio Crnu Goru pred Evropskim sudom za ljudska prava za povredu prava na dom i na zabranu diskriminacije. Evropskom sudu predao je predstavku nakon što je sa porodicom napustio Crnu Goru i dobio azil u drugoj zemlji. Sud je ovdje izdvojio dva napada. Prvi, koji se dogodio u maju 2009. godine kada je Rizov komšija izvadio pištolj iz auta i prema Rizovoj terasi ispalio desetak metaka. Drugi je bio napad iz septembra iste godine kada je Alković sa porodicom slavio Bajram. Tada je na vratima njegovog stana nacrtan krst i ispisane su reči: „Iselite se ili ćete gorko zažaliti“.

Ovaj slučaj je okončan tako što je Evropski sud za ljudska prava u Strazburu odlučio u korist Riza Alkovića.

DARDAN ŽEGROVA

YIHR JE URADILA PRAVU STVAR

Godinu 2008. obeležio je trenutak kada je mladić s Kosova, Dardan Žegrova, počeo da se interesuje za aktivnije bavljenje pitanjem ljudskih prava i priliku za ovo opredeljenje našao u YIHR.

Godinu 2008. obeležio je trenutak kada je mladić s Kosova, Dardan Žegrova, počeo da se interesuje za aktivnije bavljenje pitanjem ljudskih prava i priliku za ovo opredeljenje našao u YIHR.

„Priključio sam se YIHR zbog interesovanja za aktivizam i ljudska prava. Pored učešća u više događaja i uličnih akcija koje „Moja inicijativa“ sprovodi od 2008. godine, početak mog ozbiljnijeg angažovanja kao aktiviste u YIHR datira od škole ljudskih prava 2009. godine“, kaže Žegrova.

Kao učesnik u aktivnostima organizacije u to vreme, Žegrova kaže da je YIHR dobro obavila svoj deo posla.

„YIHR je kao organizacija uradila ono što je želela, ono što je trebalo da uradi. Ono što može biti posebno jeste to što su se neki pojedinci zalagali za važne projekte, ali je YIHR kao organizacija uvek opravdano ulagala raspoloživa sredstva“, kaže on.

Kaže da postoji mnogo projekata i aktivnosti koje je YIHR razvila tokom svog delovanja.

„Mislim da ima mnogo projekata i aktivnosti koje su bile veoma važne za vreme i situaciju u kojoj su se odvijale, ali meni lično su najvažnije bile ulične akcije na putevima i programi razmene sa Srbijom“, kaže on.

Žegrova kaže da je zadovoljan doprinosom koji je dao u ovakvim projektima kao aktivista i sve vreme je radio za ono što misli i veruje.

„Moja ‘zvanična’ uloga je bila uloga aktiviste/volontera, ali mislim da je bitan doprinos, a ne uloga“, naglašava Žegrova.

Kaže da su za njega ulične akcije i projekti razmene bile dobre prilike za aktivizam i kreativnost.

„Saradnja s drugim aktivistima stvorila je u meni osećaj moći koji mislim da je uticao na ono što radim i danas. Svest o pravima koja imamo je glavni pokretač za njihovo ostvarenje. Mislim da sam oduvek bio svestan onoga što mi pripada, ali YIHR/Moja inicijativa, tačnije Besart Lumi, Besa Luci, Sara Malići, Raba Doši, Marigona Shabiu, Andrej Nosov i mnogi drugi su bili važan deo moje lične priče u YIHR/Mojoj inicijativi“, kaže on.

Dardan Žegrova kaže da i pored promena koje su se desile tokom godina, pitanje ljudskih prava još uvek nije na nivou na kojem bi trebalo da bude.

„Koliko god da se promena desilo, još se nisu desile one koje ja želim da se dese“, kaže Dardan Žegrova.

„Kao aktivista za ljudska prava imam još mnogo posla, još uvek nemamo jednaka prava i promena koja treba da se desi još se nije desila“, dodaje on.

Čak se, prema njegovim rečima, kršenje ljudskih prava dešava i u zemlji u kojoj bi trebalo da budu zaštićena.

„I dalje imamo poslanike u Skupštini koji slobodno izražavaju svoju homofobiju i seksizam, imamo poslanike koji prošle godine kao predstavnici ljudskih prava nisu podržali nacrt zakona koji bi omogućio korak ka jednakim pravima građana“, kaže on aludirajući na Građanski zakonik, koji ove godine nije dobio dovoljno glasova u Skupštini zbog protivljenja poslanika svih političkih partija po pitanju istopolnih brakova.

„Tako da ne mogu da kažem da postoje promene koje se mogu procenjivati sve dok nemamo jednaka prava za sve građane“, dodaje on.

BOJAN STANKOVIĆ

MARATON POČINJE JEDNIM KORAKOM, ALI JE PREDANOST ONO ŠTO VODI DO CILJA – TO JE ZA MENE INICIJATIVA

Bojan Stanković

finansijski asistent YIHR od 2008. do 2010. godine, finansijski koordinator YIHR od 2010. do 2018, i direktor YIHR-a od 2018. godine.

Po sticanju diplome na Ekonomskom fakultetu u Nišu 2008. godine, Bojan je pozeleo da se preseli u Beograd. Kako je tražio posao u privredi, konkurisao je putem stranice Infostud na više otvorenih oglasa, između ostalog i na oglas za radno mesto finansijskog asistenta u Inicijativi mladih za ljudska prava. Razočaran, budući da nije našao posao u struci, gotovo da je odustao od ideje da se preseli u Beograd. Bio je spreman da odustane i od razgovora za posao u Inicijativi, da ga majka nije ubedila da ipak ode. Na povratku iz Beograda, u vozu za Niš, dobija poziv od osnivača Inicijative, Andreja Nosova, s kojim se tom prilikom dogovara da počne da radi već od sledećeg ponedeljka. U roku od svega dva dana, Bojan se preselio u Beograd, misleći da će mu to biti samo privremeni posao. Na „privremenom poslu“ se nalazi evo već punih 15 godina.

„Nisam došao kao aktivista, mada sam devedesetih učestvovao u studentskim protestima u Nišu, a 5. oktobra 2000. godine sam bio jedan od mnogih koji su menjali Srbiju na bolje. Ipak, bio sam neko ko nije znao za Opsadu Sarajeva ili za masovnu grobnicu na periferiji Beograda. Jednostavno, imao sam želju da u mojoj zemlji bude bolje.“

Dolaskom u Inicijativu, počinje da upoznaje ljude koji su ga menjali i rušili njegove predrasude. Od toga da samo „želi da prima platu“, Inicijativa i teme kojima se bavila polako su postale centralnim temama i u njegovom privatnom životu.

„Najviše su me promenili poslovni, a potom i prijateljski susreti sa ljudima iz regiona. Njihove životne priče, iskustva, životi..., tako da sam od izrade finansijskih izveštaja i planiranja budžeta, krenuo da pronalazim načine da timu pružim podršku i kroz administrativno-finansijski doprinos, kako bi kolegice i kolege mogli lakše da rade i da prevazilaze razne prepreke. U jednom trenutku, javila mi se želja i da prisustvujem programskim sastancima, da budem deo uličnih akcija kada to zaista nije bilo popularno, a ne da samo sedim za kompjuterom i radim na budžetima i izveštajima.“

Sa radnog mesta finansijskog asistenta, 2010. godine prelazi na mesto finansijskog koordinatora, a od 2018. godine nalazi se na funkciji direktora Inicijative. Za to vreme, Inicijativa je izrasla u značajnu regionalnu organizaciju, koju prepoznaju izvan granica Balkana, što je potvrđeno jednom od najprestižnijih nagrada za ljudska prava u Evropi – Vaclav Havel – koju dodeljuje Parlamentarna skupština Saveta Evrope.

„Ono što me ispunjava i što mi daje snagu da i sa 46 godina budem ovde, jesu mladi ljudi i njihova iskrena želja da menjaju svet, koju u njima vidim. Kada god pomislim da je naša borba uzaludna, oni me u tome demantuju,

ne daju mi da se ućaurim, da postanem apatičan, da prestanem da se borim za bolji region.“

Bojan smatra da se ono što odlikuje Inicijativu, pre svega, ogleda u karakterističnom regionalnom pristupu rešavanju problema, kao i u načinu na koji se njeni aktivisti i aktivistkinje nose sa ratnim nasleđem. Tu je, zatim, održivi mir kao krajnji cilj utemeljen u svakom projektu ove organizacije, a koji nije moguće postići reformama u samo jednom društvu, već isključivo reformisanjem regiona kao celine.

„Inicijativa je jedan od pionira civilnog društva u regionu, i ona je utrla put mnogim drugim organizacijama. To znači da sam kroz sve političke i društvene promene u tranzicionom periodu srpskog društva, kroz svoj posao u Inicijativi, našao modalitete da, zajedno sa svojim kolegama, odgovorim na izazove pred nama. Ne verujem da bih nakon Inicijative otišao da radim u banci, ali sam siguran da su mi znanja i veštine koje nosim iz Inicijative najveći adut na budućem profesionalnom putu, gde god da me odvede.“

Bojan smatra da su Inicijativini „Dani Sarajeva“ doprineli rušenju predrasuda kroz kulturu koja pomaže u prihvatanju različitosti i tolerancije, i koja utiče na razbijanje predrasuda. „Regionalni program razmene mladih“, koji postoji od osnivanja, takođe smatra važnom inicijativom. Uzajamna razmena mladih je, kako smatra, ključ za prevazilaženje predrasuda i buđenje saosećanja.

Inicijativa je prva koja je, uz velike poteškoće, uspela da realizuje ove programe, a pokazatelj koliko je to važno je situacija da je čak 20 godina kasnije gotovo nemoguće organizovati susret mladih iz Bosne i sa Kosova u jednoj ili u drugoj državi. „Pred nama je još mnogo posla ako želimo da osiguramo dugoročni mir u regionu, a realizacija programa kao što je Regionalni program razmene mladih je siguran put da se to dogaa dođe.“

JASMINA LAZOVIĆ

INICIJATIVA JE NAJZNAČAJNIJA KARIKA U PROCESIMA MOJE SOCIJALIZACIJE I PROFESIONALNOG SAZREVANJA

Jasmina Lazović

koordinatorka medija tima, koordinatorka programa tranzicione pravde, koordinatorka regionalnih programa, danas koordinatorka programa razmene u *Heartefaktu*.

Jasminin prvi kontakt sa Inicijativom mladih za ljudska prava u Srbiji desio se leta 2007. godine. Imala je 23 godine, studirala je novinarstvo na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, i prijavila se za tri Inicijativina programa: *Visiting program*, Školu nove politike, i stažiranje u medija timu. Ono što tada verovatno nije mogla ni da pretpostavi, jeste da će od tog leta pa sve do danas ostati deo Inicijative, nekad formalno, nekad neformalno.

U okviru *Visiting* programa, u septembru 2007. godine je posetila Kosovo. Mada je u poseti trebalo da ostane tri dana, ostala je duže jer joj se dopalo „...sve ono što se dešavalo oko YIHR, pa i sama organizacija.“ Jasmina je najpre bila aktivistkinja, potom Inicijativina stažistkinja u Haškom tribunalu 2008. i 2009. godine. Zvanično se zaposlila u YIHR medija timu u oktobru 2009. godine, da bi već naredne godine prešla u programe, gde je ostala do februara 2017. godine. U dva navrata bila je u Upravnom odboru, a još uvek je članica YIHR Skupštine.

U vreme kada se Jasmina pridružila Inicijativi, Kosovo još uvek nije proglasilo nezavisnost, odnosi u regionu bili su zategnuti, ali je bilo mnogo više entuzijazma nego što ga ima danas, prvenstveno zbog toga što su na prostoru bivše Jugoslavije pojedinci i organizacije civilnog društva počinjali da rade zajedno, na nekim stvarima prvi put od kraja ratova u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i na Kosovu. „Na neki način se osećalo da postoji prostor za menjanje stvari. Inicijativa je radila na različitim regionalnim projektima koji su stvarali veze među ljudima širom regiona i, mada su nas zbog toga napadali, u isto vreme smo videli neprestani napredak u produbljivanju regionalne saradnje, pre svega na ličnom nivou, ali i kroz kulturnu i ekonomsku saradnju mladih, i slično.“

U periodu nakon 2007. godine, Jasmina je radila na nekim od najznačajnijih regionalnih inicijativa i kampanja u regionu. Inicijativa joj je omogućila da organizuje parade ponosa „... kada su one bile zabranjivane, da učestvujem u ilegalnom Ponoćnom prajdu, da putujem po zemlji, regionu i svetu i srećem inspirativne i zanimljive ljude, pre svega aktiviste različitih profila, da u okviru samita mladih širom regiona organizujem okupljanja mladih aktivista iz celog sveta...“ Od svih Inicijativinih akcija u kojima je učestvovala, posebno ističe osnivanje Regionalne kancelarije za saradnju mladih (RYCO), *Visiting program* i stažiranje u Haškom tribunalu. Kada je reč o RYCO, zagovaranjem ove inicijative bavila se još od 2009. godine, a danas smatra da je postojanje ove kancelarije jedan od njenih i Inicijativinih najvećih doprinosa regionalnom miru i saradnji. „Na istom tragu – emotivno mi je najvažniji bio *Visiting program* – program razmene mladih između Kosova i Srbije, kroz koji je tokom mog angažmana u YIHR-u prošlo više stotina mladih. Ovaj program, koji smo obično zvali „trodnevna bajka“, omogućavao je mladima da jako brzo

razbiju većinu predrasuda koje imaju o Kosovu i Srbiji, i da u okolnostima konstantnih previranja između Beograda i Prištine stvore neke drugačije, lične doživljaje o odnosima između ova dva društva. Bio je to jedan od programa gde je promena bila odmah vidljiva – nakon prvih 15 minuta provedenih u Beogradu, odnosno Prištini, mladi Srbi i Albanci su gubili osećaj grča koji su neizostavno imali prilikom prvog putovanja u pomenute gradove. Ono što bih posebno podvukla jesu sve te prilike koje mi je YIHR pružila, iako ja njima možda nisam profesionalno dorasla. Omogućila mi je da radim i učim, da učim radeći.“ Jasmina je iz Inicijative zvanično otišla 2017. godine, ali je nastavila da se bavi tranzicionom pravdom, pomirenjem u regionu i suočavanjem sa prošlošću. Na pitanje da li su njen profesionalni put odredile godine provedene u Inicijativi, Jasmina kaže:

„Definitivno. Ja ovim temama ne bih mogla da nastavim da se bavim na način na koji to danas radim da nije bilo svih kontakata, poznanstava, iskustava, prilika koje sam dobila radeći u Inicijativi. Dodatno, motivaciju i želju da se bavim ovim temama i dalje crpim iz tog perioda kada sam tek počinjala da se bavim aktivizmom na ovom polju. Kada danas osetim zasićenje i da mi je teško da nađem motivaciju, obavezno pomislim na to da ako ja, sa svim iskustvom koje imam i godinama uloženog rada u ove teme kroz YIHR ne mogu da se bavim ovim temama i odustajem, kako očekujem da će onda bilo ko drugi, ko nema iskustvo slično mome, želeti da se bavim ovim.“ Zahvaljujući Inicijativi, Jasmina je danas ono što jeste, i kaže da mnogo toga duguje godinama provedenim u ovoj organizaciji – na ličnom i na profesionalnom planu. U tome joj je pomogla mnogo više od bilo koje formalne institucije ili neformalnog okruženja u kojem je odrastala i sazrevala: „Odnos koji imam prema zemljama i ljudima u regionu je direktno rezultirao iz mog angažmana u YIHR-u. Činjenica da mnoga mesta u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu poznajem jako dobro i u njima se snalazim jednako kao i u Beogradu, direktna je posledica decenije rada u Inicijativi i oko nje. Uz to dolaze i stotine ljudi koje sam upoznala, sa kojima sam saradivala, sa kojima sam se družila, ponekad se svađala, ali svakako sam sve ove okolnosti koristila da izgradim odnos prema regionu kao prostoru na kojem žive neki ljudi, prostor koji zahvaljujući angažmanu u YIHR-u ne doživljam kao neke imaginarne, bezlične teritorije, već mesta u kojima žive ljudi koje ja poznajem.“

ARBER SELMANI

YIHR, GLAS ONIH KOJI SE MANJE ČUJU

Arber Selmani je učestvovao u aktivnostima obeležavanja 12. avgusta, Međunarodnog dana mladih, a potom i u aktivnostima YIHR 2008-2009. godine. U to vreme, u svojim dvadesetim, videvši misiju i posvećenost YIHR u regionu, Selmani je odlučio da se pridruži Inicijativi. Od tada je deo YIHR povremeno, ali ne aktivno. Jedno vreme je bio i predsednik Odbora, a sada je predsednik Skupštine YIHR na Kosovu.

Selmani se pridružio YIHR u vreme kada je Kosovo proglasilo nezavisnost a u zemlji su se nastavile međuetničke i političke tenzije, dok je Kosovo pokušavalo da nastavi s izgradnjom države. „To je takođe bio period političkih turbulencija i zemlja je tragala za političkim i društvenim identitetom.“

On kaže da je u vreme kada je YIHR pokušavala da stvori most međuetničke komunikacije i dinamičnijeg aktivizma u odbrani sloboda i ljudskih prava, zemlja bila u nekoj vrsti „apatije i nedostatka političke volje da se suoči s ključnim pitanjima koja se tiču ljudskih prava“.

Budući da je u većoj meri aktivan kao spoljni saradnik, Selmani želi da se poistoveti sa jednim od projekata razvijenih tokom pandemije u zemlji pod nazivom „Personalja“ (srp.: Lično) gde je radio na terenu sa marginalizovanim zajednicama.

Pošto je dugo uz YIHR, Selmani smatra da je YIHR u javnom životu uživala ugled regionalne organizacije koja ima zajednička interesovanja i oblasti delovanja u nekoliko država nastalih bivše SFRJ koje su posle rata bile u izuzetno lošim odnosima i dubokim međuetničkim podelama. Napominje da se tokom godina mnogo toga promenilo, pa i uloga civilnog društva, ali u vreme kada je osnovana i delovala, YIHR je postigla mnoge stvari koje drugi nisu mogli. Dodaje da je, kao regionalna organizacija, YIHR često bila napadana na etničkoj osnovi, i da je istrajavala čak i kada su joj pretili ili je etiketirali.

„ U to vreme postojala je samo komunikacija među mladima, jer druge organizacije nisu mogle da se pridruže ranjivim grupama kao što su LGBT, žrtve nasilja u porodici ili osobe sa invaliditetom“, kaže Selmani.

On dodaje da je YIHR jedna od platformi koja je podstakla mlade u zajednicama da međusobno razgovaraju i govore o ratu i njegovim posledicama. „Danas mladi malo govore

o ratu iz svog ugla. Kada se govori o ratu, često se stiče utisak da su rat i njegove posledice bili manje ozbiljni nego što to zaista jesu. Danas se o njima više govori samo kada su predmet političkih dešavanja“.

U nastojanju da obnovi komunikaciju među mladim ljudima koji su bili deca rata, Selmani kaže da mu je YIHR pomogla da oseti i stvori nova prijateljstva sa mladim Srbima kakva ranije nije mogao ni da zamisli.

„Neko vreme posle rata, nije mnogo ljudi imalo hrabrosti da se bavi aktivizmom. YIHR je stvorila generaciju izuzetnih aktivista za ljudska prava i zagovornika ljudskih vrednosti“, kaže Selmani.

Više od decenije kasnije, Selmani kaže da mu je YIHR pomogla da traži i pronade različite, često ne tako lake, puteve. U duhu lične priče, kaže da mu je YIHR pomogla da bolje razume sebe i druge.

„Pomogla mi je da prepoznam, ispravim i borim se protiv svojih standarda, često dvojakih. Pre svega, to mi je dalo više empatije prema raznim pitanjima koja su me gurnula u aktivnosti i proteste na koje u normalnim uslovima verovatno ne bih izašao. To je razbilo okvire koje društvo često postavlja potpuno nepotrebno.“

Kaže da je za njega YIHR svojevrsna referentna tačka za ljudska prava svuda u regionu i da je ova organizacija okupila mnogo ljudi koji su pomogli u njenoj transformaciji. „YIHR je glas onih koji se manje čuju i zauzima važno mesto organizacijama koje štite ljudska prava“, kaže Selmani.

Pokušavajući da to opiše jednom rečenicom, Selmani kaže da YIHR vaspitava generacije koje nisu pod uticajem propagande i koje veruju da su mir i pomirenje mogući među mladima zemalja Zapadnog Balkana, nakon krvavih ratova i teških godina koje su prošle.

DANKO RUNIĆ

INICIJATIVA JE SIGURNO MESTO ZA SVE SLOBODNOMISLEĆE POJEDINCE

Danko Runić

prijatelj YIHR od 2005. godine, sada projektni menadžer Saveta Evrope u Strazburu.

U trenutku kada je osnovana Inicijativa, Danko već duži niz godina živi u inostranstvu. U tim nestabilnim i turbulentnim vremenima nakon ubistva prvog demokratski izabranog premijera Srbije, Inicijativa se pojavljuje kao glas razuma, kako kaže Danko.

„Veoma dobro se sećam neverice i šoka dok čitam jedno od brojnih saopštenja za medije Inicijative i mislim se u sebi 'ovi baš imaju petlju'.”

Hrabrost i energija Andreja Nosova i ostalih aktivista i aktivistkinja značajno utiču na njegovu odluku da se 2005. godine vrati u Srbiju nakon završenog mastera na Univerzitetu u Bolonji.

„Osećao sam da imam saveznike.”

Putevi su im se brzo ukrstili. U okviru novoosnovane Liberalno-demokratske partije Danko radi na uspostavljanju dijaloga sa civilnim društvom, a tim Inicijative postaje njihov partner i inspiracija. 2008. godine počinje da vodi resor Gradske uprave Beograda koji podrazumeva saradnju sa civilnim društvom.

„U tim godinama paljena je američka ambasada, ratni zločinci su se krili po Srbiji, ubijen je Bris Taton, huligani su divljali na stadionima i rušili grad svaki put kada su postojali pokušaji da se organizuje Parada ponosa.”
U toj atmosferi, zajedno sa timom Inicijative koji je tada vodila Maja Mičić, osmislili su kampanju „Beograd bez nasilja” koja je počela da se sprovodi na Međunarodni dan ljudskih prava. Ipak, kampanja je bila kratkog daha. „Da smo bili uporniji, možda danas aktuelna kampanja sličnog imena ne bi bila ni potrebna”, Danko dodaje uz osvrt na trenutnu situaciju u Srbiji.

„Ipak, otvorili smo vrata beogradskih institucija organizacijama koje se bave zaštitom i promocijom ljudskih prava.”

Sa YIHR je 2009. godine radio na pripremi „Samita mladih”, događaja koji je u Beogradu okupio više stotina mladih ljudi iz celog regiona radi razgovora o boljoj budućnosti.

U godinama koje su usledile, Inicijativa je uspostavila kontakte i saradnju sa predstavnicima Grada Sarajeva,

i oni su bili gosti Inicijativnog festivala „Dani Sarajeva” u Beogradu. U Skupštini Grada Beograda se tih godina obeležavala i godišnjica pada Vukovara, „jedne od najbezumnijih tragedija ratova devedesetih”.

Danko je 2016. godine kao podrška Inicijativi učestvovao u osnivanju Regionalne kancelarije za saradnju mladih (RYCO).

„Zahvaljujući zalaganjima tadašnje direktorke Anite Mitić i brojnih aktivista i aktivistkinja Inicijative, pitanje suočavanja sa prošlošću je stavljeno visoko na političku agendu.”

Jedan od njegovih najdražih trenutaka u profesionalnoj karijeri bilo je uručenje priznanja *Prijatelj Inicijative*, koje mu je dodeljeno na sedmi rođendan YIHR.

„Kroz saradnju sa Inicijativom sam stekao prijatelje za ceo život, saborce u naporima da Srbija postane pristojna zemlja.”

Dankov rad u oblasti ljudskih prava se nastavio, a svih ovih godina ostao je blizu Inicijative. Već duži niz godina Runić radi za Savet Evrope, a ljudska prava su mu i dalje u fokusu.

„Bio sam izrazito ponosan kada je 2019. godine Parlamentarna skupština Saveta Evrope odlučila da Inicijativi da nagradu *Vaclav Havel* koja se dodeljuje organizacijama koje se naročito ističu u borbi za ljudska prava. To je veliko priznanje za tim ljudi koji je u Inicijativi okupio sadašnji direktor Bojan Stanković.”

ANITA MITIĆ

YIHR JE SRCE OVOG REGIONA

Anita Mitić

aktivistkinja od 2009. do 2014. godine,
koordinatorka globalnog programa 2014.
i direktorka od 2014. do 2018. godine.

Do marta 2009. godine, Anita nije boravila ni u jednoj od zemalja bivše Jugoslavije, osim u Crnoj Gori na moru, i jednom u Hrvatskoj, u Zagrebu, u poseti rodbini. Tek nakon što je pročitala Andrićev roman „Na Drini ćuprija“, poželela je da bolje upozna Srbiju i region – i da vidi most u Višegradu. Te je godine napunila 18 godina, postala punoletna, i osetila da može da doprinese nekoj promeni, ali nije bila sigurna kako. U isto vreme, Srbija se nalazila na svojevrsnom političkom raskršću: godinu dana pre toga, Kosovo je proglasilo nezavisnost, što je dovelo do masovnih protesta kada se „...lomio grad, a Evropa delovala dalje nego ikada. Cela Srbija bila je u sloganu 'Kosovo je srce Srbije'. Za mene tu nije bilo mesta.“

U tom trenutku, seća se Anita, Inicijativa je imala kampanju „Ja sam srce Srbije“. „Dana kada je taj letak došao do mene – moj život se promenio.“

Tokom gotovo jedne decenije u Inicijativi, koju je provela na različitim pozicijama, Anita je učestvovala u velikom broju inicijativa, projekata i kampanja. Na pitanje koje su za nju bile najznačajnije, Anita odgovara:

„Sve akcije – od obeležavanja genocida u Srebrenici, do protesta protiv promocije knjige ratnog zločinca u Beški. Mnogima od nas su zdravlje i život doslovno bili ugroženi zbog učešća u nekoj od tih akcija, trpeli smo uvrede i napade, imali probleme u porodici, sa prijateljima, na fakultetima... Mnogo je suza proliveno u kancelariji zbog stresa i od bola, ali i od umora. Pretnje smrću postale su svakodnevnica. Prekršajne prijave takođe su bile uobičajene. Bez obzira na sve, aktivistkinje i aktivisti su izlazili na ulice da se bore protiv nepravde, da zapale sveću za žrtve genocida, da skrenu pažnju na neki problem, da se izbore za nečija prava. Neumorno i na suncu i na kiši, ti ljudi su, uprkos svemu, razumeli da hrabrost nije odsustvo straha već ideja da je nešto važnije od straha.“

Anita posebno navodi osnivanje Regionalne kancelarije za saradnju mladih (RYCO) i festival „Miredita, dobar dan“, „...jer, malo je šta bilo važnije, a teže raditi.“

Inicijativa je Aniti donela mnogo i na ličnom i na profesionalnom planu, iako je i sama svesna da se ova dva plana veoma često prepliću u Inicijativi. „Da li gajimo ove vrednosti jer smo radili u Inicijativi, ili smo radili u Inicijativi jer smo gajili ove vrednosti? Pritom, mi nikada jedni na druge nismo gledali samo kao na kolege, već kao i na prijatelje. Bilo je mnogo poslovnih večera i sastanaka, ali i mnogo rođendanskih proslava i druženja posle posla.“

Kako većina ljudi prolazi kroz Inicijativu u svojim dvadesetima, bilo je skoro nemoguće postaviti jasnu granicu između ličnog i poslovnog. Bilo je tu mnogo ljubavi, ali i mnogo slomljenih srca.“

Sa svojih 18 godina, Anita je videla samo Crnu Goru i Zagreb. Danas, 14 godina kasnije, neke od najvažnijih osoba u njenom životu su iz Prištine, Sarajeva i Zagreba. „Inicijativa mi je omogućila da ulicama ovog regiona koračam slobodno i srećno, da uvek imam s kim da popijem kafu, ili koga da pozovem, ukoliko mi je potrebna pomoć.“

Strogo profesionalno, YIHR joj je otvorila mnoga vrata, upoznala je sa ljudima iz čitavog sveta i utrla dalji put. Napustila ju je 2018. godine, prvenstveno zbog toga što je, kako kaže, „izgorela“. Učestali i raznovrsni napadi na nju i YIHR uzeli su danak. Tek je godinama kasnije, kada se od svega zaista oporavila psihički i fizički, shvatila koliko je naporan i stresan život aktivista i aktivistkinja, i kolika je cena koju plaćaju za ideale za koje se bore. Nakon Inicijative, neko vreme je provela živeći i radeći u Sarajevu, potom je dobila Fulbrajtovu stipendiju, zahvaljujući kojoj je završila master studije u Teksasu, gde se bavila sličnim temama – ali ovoga puta, iz akademskog ugla.

„Tada sam shvatila koliko je važno praktično iskustvo, koje sam stekla u Inicijativi, i koliko je to uticalo na moj akademski razvoj. Godine koje sam provela u Inicijativi definitivno su odredile moj profesionalni put, kao i sva moja profesionalna interesovanja.“

BORIS RAONIĆ

INICIJATIVA JE POKRETAČKA SNAGA KOJA ANGAŽUJE MLADE LJUDE DA SE ZALAŽU ZA DRUŠTVO BEZ PREDRASUDA I MRŽNJE

Boris je svoje iskustvo u borbi za ljudska prava izgradio pre dolaska na funkciju generalnog direktora Radio-televizije Crne Gore. Jedno od mesta na kojima je sticao to iskustvo bilo je radno mesto programskog direktora kancelarije YIHR u Crnoj Gori.

Boris Raonić

programski direktor, YIHR Crna Gora od 2010. do 2012. godine, sada generalni direktor Radio-televizije Crne Gore.

Glavni razlog da se pridruži Inicijativi bio je njegov lični odnos prema ljudskim pravima i demokratiji, kao i težnja za promenama u tranzicionom društvu nakon ratnih sukoba na prostorima bivše Jugoslavije. U vreme osnivanja YIHR-a, region se suočavao sa mnogobrojnim izazovima, među kojima i počinjenim ratnim zločinima, izbeglicama i raseljenim licima, što je ostavilo posledice i po Crnu Goru. Problem su naročito predstavljali nacionalistička ideologija i sukobi u polarizovanom društvu, priseća se Boris.

„S tim u vezi, pridruživanje Inicijativi bila je reakcija na potrebu za promjenom postojeće društveno političke klime u Crnoj Gori. Tu sam prepoznao potrebu za promjenama i unapređenjem društva kroz aktivno zalaganje za ove vrijednosti.“

Na ličnom planu, Boris na YIHR gleda kao na grupu mladih ljudi posvećenih istom cilju – zaštititi prava svakog pojedinca i izgraditi boljeg društva kroz edukaciju i aktivizam. Ističe da je Inicijativa mesto gde se mladi povezuju i uče od svojih vršnjaka.

Međutim, u poslovnom smislu, na Inicijativu gleda kao na ozbiljnu nevladinu organizaciju sa regionalnim uticajem. To je organizacija koja se bavi istraživanjima, ali i pružanjem pravne pomoći, uz podsticanje saradnje u regionu.

Kancelarija YIHR u Crnoj Gori je osnovana 2006. godine, a četiri godine kasnije Boris postaje njen član. Tada je rad Inicijative bio usmeren na suočavanje sa prošlošću, istraživanja i edukaciju. Pored toga, bavili su se praćenjem kršenja ljudskih prava, pružanjem podrške žrtvama nasilja i vođenjem različitih kampanja.

Ono što Boris ističe kao značajno jeste neposredan rad sa ljudima koji su pretrpeli nepravdu, kao i pružanje besplatne pravne pomoći.

„Ništa manje bitne nisu ni regionalne razmjene mladih, koje su stvorile mnoga prijateljstva i ujedno razbile mnogobrojne predrasude koje su kod njih postojale.“

Istraživanja i izveštaji kojima su prikazivali konkretne slučajeve kršenja ljudskih prava doveli su do rasvetljavanja problema, a kako Boris navodi, i do pritiska na nadležne institucije. Rad YIHR je u velikoj meri bio posvećen i aktivnoj saradnji sa predstavnicima Vlade Crne Gore, političkim partijama i medijima. To je bio i jedan od načina da se pokrene inicijativa za promene u zakonodavstvu u cilju poboljšanja društva. Boris ističe i javne kampanje, kojima se društvo dodatno informisalo o određenim pitanjima, poput ratnih zločina, ali i prava manjina i ostalih ugroženih kategorija.

„Na kraju, naveo bih da je svaka naša aktivnost imala svoj društveni kontekst i cilj koji je, kao takav, imao snažan uticaj na promociju ljudskih prava i demokratskih vrijednosti.“

Borisov aktivistički angažman postojao je i pre Inicijative, a ističe da će se nastaviti i kroz druge funkcije koje bude obavljao. Dodaje da mu je rad u YIHR omogućio razvijanje veština koje su mu i sada korisne u radu sa ljudima iz različitih sektora. On mu je, između ostalog, omogućio širenje mreže kontakata, što mu je značilo na putu profesionalnog razvoja.

„Rad na pitanjima ljudskih prava svakako zahtijeva i sposobnost duboke analize i razumijevanja složenih društvenih i pravnih izazova, koji su mi korisni i u sadašnjim situacijama na aktuelnoj funkciji.“

Iz Inicijative je otišao 2012. godine, a svoj rad je nastavio kao programski direktor Građanske alijanse. Osnivač ove organizacije je YIHR, a Boris je nastavio da prenosi princip rada pokrenut upravo u okviru Inicijative.

FORMIRANJE INFORMACIONO- DOKUMENTACIONOG CENTRA U CRNOJ GORI

Inicijativa mladih za ljudska prava je 2020. godine osnovala Informaciono-dokumentacioni centar, jedini takve vrste u Crnoj Gori, u kojem se prikupljaju i prezentuju činjenice o ratnim zločinima počinjenim na našoj teritoriji tokom devedesetih godina, ali i u regionu. Kroz rad centra organizovana su brojna predavanja za studente pravnih i političkih nauka, sastanci sa predstavnicima sudstva i tužilaštva i drugih relevantnih institucija, a sve u cilju jačanja svijesti o važnosti adekvatnog suočavanja sa ratnom prošlašću Crne Gore i rasvjetljavanja činjenica iz tog perioda.

IVAN NOVOSEL

INICIJATIVA SU MJESTA, LJUDI I SITUACIJE KOJI SU U BITNOME OBOGATILI MOJ ŽIVOT

Ivan Novosel

koordinator programa YIHR Hrvatska 2010-2015, sada programski direktor Kuće ljudskih prava u Zagrebu i predsjednik UO Inicijative u Srbiji.

Ivan je postao deo Inicijative u Hrvatskoj veoma brzo po njenom osnivanju, početkom 2010. godine. U to vreme, Hrvatska je bila u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, te se u javnosti još uvek govorilo o počinjenim ratnim zločinima, kršenju ljudskih prava tokom devedesetih, a radio se i na njihovom unapređenju. Jedna od prvih aktivnosti u kojoj je tada dvadeset dvogodišnji Ivan učestvovao, bio je okrugli sto o zločinima počinjenim u Medačkom džepu 1993.

„Inicijativa je tada bila jako aktivna u području tranzicijske pravde i suočavanja s prošlošću. Inicijativa je bila organizacija čiji sam dio želio biti, jer je okupljala ljude s kojima sam vidio mogućnost zajedničkog rada na unapređivanju poštivanja i zaštite ljudskih prava.“

Ivanu je u posebno lepom sećanju ostala i inicijativa za osnivanje meže Political Youth Network (PYN), jer je to jedan od prvih projekata u kome je aktivno učestvovao. Rad sa omladinom političkih stranaka fokusiran na suočavanje sa prošlošću, tranzicionu pravdu i zaštitu ljudskih prava u to vreme je bio na samom početku, pa su se mnoge organizacije civilnog društva u Hrvatskoj teško upuštale u takav poduhvat, priseća se Ivan.

„Glavna vrijednost PYN-a bila je tada, ali je i danas, u tome da gradi mostove između različitih mladih političara iz različitih političkih opcija u cilju boljeg razumijevanja prošlosti i sprečavanja ponavljanja ratova.“

U moru drugih akcija i projekata koje je vodio ili u kojima je aktivno učestvovao, Ivan izdvaja i kampanju „SVI MI – za Hrvatsku svih nas“, kojom su ustali protiv održavanja referenduma koji je za cilj imao zabranu javne upotrebe ćirilice u Hrvatskoj.

Više od trinaest godina nakon što je postao deo Inicijative, Ivan kaže da je ona bila bitan deo njegovog odrastanja, da je odredila njegov profesionalni put i da mu je ostavila ljude za čitav život.

„Inicijativa je obitelj. Inicijativa su ljudi s kojima sam odrastao. Inicijativa su prijateljstva za cijeli život. Inicijativa je formativno razdoblje koje je, u vrijednosnom smislu, na mene vjerojatno ostavilo najdublji trag. U Inicijativi sam shvatio da svoj profesionalni put vidim u radu na ljudskim

pravima, i u Inicijativi sam dobio podršku da se tim putem nastavim kretati.“

Ivan je iz Inicijative formalno otišao 2015. godine. Svoju karijeru nastavio je kao programski direktor u Kući ljudskih prava u Zagrebu, ali Inicijativu, zapravo, nikada nije napustio. U dva mandata bio je predsjednik Upravnog odbora YIHR Srbija, i na toj poziciji je bio do sredine 2023. godine.

SVEN MILEKIĆ

INICIJATIVA JE BORBA PROTIV SISTEMA

Sven Milekić

Koordinator/voditelj programa tranzicijske pravde, YIHR Hrvatska, od 2011. do 2014. godine.

Kada je tada dvadesetsedmogodišnji Sven rešio da postane deo Inicijative mladih za ljudska prava, Hrvatska se borila sa brojnim društveno-političkim problemima: recesijom, neoliberalnim politkama štednje i korupcijom. Situacija je dodatno bila uzdrmana prvostepenom presudom generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču, kojom su osuđeni na 24 i 18 godina za ratne zločine počinjene tokom operacije „Oluja“...

U takvim okolnostima, volonteri i koordinatori Inicijative – kojima će se uskoro priključiti Sven – trudili su se da građanima Hrvatske što je bolje predstavljaju REKOM i prikupe potpise za njegovo osnivanje.

Bio je to kraj aprila, početak maja 2011. godine. „S obzirom na to da su se zalagali za iste stvari u koje sam i ranije vjerovao – pravdu i utvrđivanje činjenica za borbu protiv etno-nacionalizma – priključio sam se prvo kao volonter, a kasnije i kao lokalni koordinator u Zagrebu. Mislilo sam da je Inicijativa pravo mjesto za mlade ljude koji žele barem pokušati utjecati na mejnstrim politiku“.

Krajem te godine, Zagreb je potpisao ugovor za pristupanje Evropskoj uniji, pa je interes Hrvatske i međunarodne zajednice za pitanja tranzicione pravde i suočavanja s prošlošću stao: „Kao dodatno cementiranje tih odnosa, generali Gotovina i Markač su u novembru 2012. godine oslobođeni, pa su političke elite, srednjestrujaški mediji (izuzev nekih) i dobar dio stanovništva to prezentirali kao trijumf pravde i zaključak kako zločina u „Oluji“ nije bilo – što ne odgovara činjenicama utvrđenim pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju,“ kaže Sven.

U godinama koje su usledile, Sven je bio deo različitih Inicijativnih inicijativa širom regiona. Ipak, kaže da su mu dve ubedljivo najvažnije – REKOM i inicijativa za imenovanje jednog zagrebačkog parka po porodici Zec, koju je hrvatska policija ubila u noći na 8. decembar 1991. godine.

„REKOM je kapitalan i pomalo utopistički projekt koji se usudi sagledavati post-jugoslavensku regiju kao jedan prostor usko povezan ratnim iskustvima. Za razliku od većine sličnih projekata koji u fokus guraju nacionalne države i unaprijed određene narode kao žrtve, naspram ostalih koji su počinitelji, ovaj projekt se usudio fokusirati na žrtve kao cjelinu, uz uvažavanje ostalih činjenica i bez ambicija guranja određenih političkih opcija.

Kada je reč o inicijativi za imenovanje parka u Zagrebu po obitelji Zec i imenovanju naselja sjećanja po ostalim zaslužnicima, tu sam dobio priliku raditi na nečemu što smatram važnim za lokalnu politiku sjećanja u mojem rodnom gradu. Tu sam opet dobio priliku gurnuti žrtve u prvi plan, surađivati s Oliverom Frljićem i uvidjeti koliko

je društvo podijeljeno između onih koji su podržali našu inicijativu i onih koji su naveli čitav niz nacionalističko-orijentiranih argumenata zašto se obitelj Zec i Aleksandra Zec ne bi trebali obilježiti“.

Za Svena, Inicijativa predstavlja grupu mladih koji sa kritičke distance posmatraju sve ono što se dešavalo tokom devedesetih godina prošlog veka, uključujući „autoritarne matrice naših post-jugoslavenskih društava“ koje su ponekad uperene jedne protiv drugih, ponekad na pripadnike LGBT zajednice, a ponekad na izbeglice i migrante.

„YIHR predstavlja, dobrim dijelom, beskompromisne pojedince koji vjerno i posvećeno zagovaraju ideale, nauštrb problemima i preprekama na koje nailaze“.

Nakon nekoliko godina provedenih u Inicijativi, Sven počinje da radi za Balkansku istraživačku regionalnu mrežu, BIRN, kao novinar koji prati tranzicionu pravdu u Hrvatskoj i regionu. „Posao u BIRN je dobrim dijelom bio nastavak bavljenja istim temama tranzicijske pravde i suočavanja s prošlošću, ali sada kroz prizmu novinara. To mi je pružilo priliku da sagledam probleme iz još šire društveno-političke perspektive“.

I BIRN i YIHR je, kako kaže, posebno zahvalan jer su mu otvorili vidike, pružili prilike da se dodatno usavršava na letnjim školama, studentskim programima i seminarima. „To mi je dalo znanje i vještine i izbrusilo moje interese za daljnju karijeru“.

Svih ovih godina, Sven je i dalje ostao deo Inicijative i REKOM, mada neformalno. Trenutno završava doktorske studije na Univerzitetu Mejnuth (*Maynooth University*) u Irskoj, koje su bile samo logičan nastavak karijere i ličnog i profesionalnog razvoja:

„Što se tiče mog dokorskog studija, toga svakako ne bi bilo bez godina rada u YIHR i BIRN, jer je tema moje disertacije – dominantni narativ o ratu devedesetih – dijelom povezana sa svime što sam radio i zastupao godinama u navedenim organizacijama“.

NINA ŠEREMET

INICIJATIVA JE HRABROST

Nina Šeremet

programska koordinatorka, YIHR Bosna i Hercegovina, od 2012. do 2014. godine, sada pravna savetnica pri Misiji OEBS-a u Bosni i Hercegovini.

Kao jedna od obožavateljki Inicijative, Nina se ovoj organizaciji u Bosni i Hercegovini pridružila leta 2012. godine. Do tada je već odavno podržavala projekat YIHR „Mladi za pravdu“. Imala je tremu kada je Nedim Jahić u ime Inicijative govorio ispred Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija, a slobodne dane je čuvala za maj kada bi se održavali „Dani Sarajeva“ u Beogradu.

„U BiH, Inicijativa je dolazila do podijeljenih zajednica, ruralnih i izoliranih sredina, postajala gravitacija oko koje su se okupljali mladi ljudi koji, da nije bilo Inicijative, ne bi bili na istom mjestu i u isto vrijeme.“

Oduševljavalo ju je što je ova organizacija ohrabivala kritičko razmišljanje mladih. Nina dodaje da je Inicijativa postavljala „škakljiva pitanja“, ona koja se nisu smela pitati, ali bez toga da nudi ili nameće odgovore.

„Iako se politička i društvena klima od kraja oružanih sukoba do danas nije značajno poboljšala, tvrdim da su se sa Inicijativom mijenjali životi mladih ljudi.“

Iz svih navedenih razloga, Nina je zamenila posao u Instituciji ombudsmana za ljudska prava u Bosni i Hercegovini poslom koordinatorke u Inicijativi. Koliko se Nina divila hrabrosti aktivistkinja i aktivista Inicijative, tako je i sama bila hrabra da zameni posao u državnoj instituciji poslom u nevladninom sektoru.

„Imala sam osjećaj da će mi Inicijativa dati krila da poletim, ali i da ja mogu biti ‘vjetar u leđa’ mladim ljudima u/oko Inicijative.“

Nini je teško da izdvoji samo nekoliko omiljenih projekata ili kampanja u kojima je učestvovala kao deo ove organizacije, jer je Inicijativa bila i ostala značajan deo njenog života. Ipak, neke od njih vidi svakog dana – poput „sarajevskih ruža“.

„Sa entuzijazmom bismo 6. aprila farbali vidljive tragove granata ispaljenih na Sarajevo tokom četvorogodišnje opsade, tzv. ‘sarajevske ruže’, koje su nepovratno nestajale sa sarajevskih ulica.“

Cilj ove akcije bilo je otimanje od zaborava autentičnih spomenika opsade Sarajeva.

„Ja se jasno sjećam rata u BiH, na primjer da nisam uspjela završiti prvi razred osnovne škole u školskim klupama zbog opsade Sarajeva, kao i da je ideja poput Inicijative bila neophodna neposredno nakon rata.“

Priseća se i kada su aktivisti i aktivistkinje protestom opomenuli javnost i političare u BiH dok su polagali cveće i odavali počast povodom Dana državnosti, da je neizvršenje sudskih odluka krivično delo. Ova „gerila akcija“ je pokrenula narativ o krivičnoj odgovornosti u ovoj zemlji za neizvršenje odluka suda, uključujući slučaj Sejdić i Finci.

„Dok se o tome svakodnevno govori, meni su prva asocijacija na to novembarsko jutro mladi koji sa transparentima sjedaju na hladni beton kuda bi trebali proći političari, plijenivši pažnju prisutnih medija, pa čak i simpatije političara.“

„Biti stalno sa aktivistima/aktivisticama je bilo neizmerno iskustvo, tako da nisam objektivno mogla sagledati koliko su zapravo veliki bili svi ti koraci.“

Nina izdvaja i tronedeljnu posetu istočnoj Francuskoj, gde je sa nevladinom organizacijom CCFD prikupljala sredstva predstavljajući aktivnosti Inicijative. Dodaje da je tek kroz reakcije u Francuskoj shvatila da su pronašli „jedinstvenu formulu“ za pomirenje, suočavanje sa prošlošću i borbu za ljudska prava.

Rad u Inicijativi joj je omogućio da se razvija i na ličnom i na profesionalnom planu. Dok je radila u ovoj organizaciji, Nina je položila pravosudni ispit, te je karijeru nastavila u pravosuđu. Od 2017. godine je pravna savetnica Misije OEBS-a u Bosni i Hercegovini.

„S ponosom pratim mlade ljude koji su bili u i oko YIHR, kao i koliko im je to iskustvo i ideja građanskog aktivizma odredilo dalji profesionalni put.“

Nina naglašava da se vremenom pokazalo da je Inicijativa još više potrebna generacijama rođenim nakon rata, jer mir nije samo odsustvo rata, već dugotrajan proces u kojem svako treba dati svoj doprinos.

„Tako i istina, pravda, odgovornost, jednakost, sloboda, demokratija i mir nisu i ne mogu biti uslovljene,“ Nina zaključuje.

ĐORĐE BOJOVIĆ

KUD GOD DA KRENEM TEBI SE VRAĆAM PONOVO

Đorđe Bojović

projektni i programski koordinator, sekretar od 2013. do 2016. godine, aktuelni član Nadzornog odbora i savetnik za Zapadni Balkan, grupa Zeleni/Evropski slobodni savez, Evropski parlament.

Đorđe je bio student prve godine Pravnog fakulteta u Beogradu kada je na Infostudu video da Inicijativa mladih za ljudska prava raspisuje poziv za mlade pravnike i pravnice koje zanimaju suđenja za ratne zločine i koji bi, u okviru Inicijativnog projekta, išli u Hag. Kako su ga ove teme oduvek zanimale, prijavljivanje na projekat bio je najlogičniji naredni korak.

„Budući da me je oduvek interesovao raspad Jugoslavije jednostavno sam gutao sve što je bilo u vezi s tim i ovo je bio onaj momenat kad dečački snovi postaju stvarnost, te se u proleće 2012. dogodio moj prvi kontakt sa Inicijativom kroz projekat sa ljudima iz Hrvatske, Francuske i Nemačke”.

U vreme kada postaje deo Inicijative, tog proleća 2012, situacija u Srbiji bila je, kako kaže, prelomna. Na izborima te godine na vlast dolazi SNS, a srpska javnost polemise o kampanji Preokret-LDP, belim listićima i tome „da li će SNS biti ono što je HDZ bio u Hrvatskoj – neko ko će dati odgovore i rezultate na teškim temama, od Kosova do Haga”.

Godinu dana nakon što se prvi put susreo sa Inicijativom, Đorđe počinje da radi kao projektni pa potom programski koordinator. Bio je i sekretar Inicijative, a i danas je u Nadzornom odboru. Želja za promenom je ono što ga je navelo da postane njen član.

„Utoliko je Inicijativa bila idealna jer nije politička stranka koja nužno mora da pravi neki kompromis, a opet se bavi najpolitičkim stvarima u zemlji. Baveći se raspadom Jugoslavije znao sam da Srbija neće moći da krene napred ni kao društvo ni kao država dok ne raskrsti sa svojom prošlošću i postane dovršena zemlja – da zna gde su joj granice, šta joj je istorija, šta joj je budućnost”.

Tokom godina provedenih u Inicijativi, učestvovao je i predvodio nekoliko inicijativa, kampanji i projekata. Međutim, jedna se izdvaja kao posebno važna – „Visiting Program” sa Kosovom.

„Ne postoji značajniji doprinos normalnosti Srbije od odvođenja hiljada mladih ljudi u Prištinu, Mitrovicu ili

bilo gde na Kosovo i razmena sa vršnjacima, političarima, aktivistima i aktivistkinjama i umetnicima sa Kosova. Taj jaz koji postoji između srpskog i kosovskog društva je toliko dubok i pun nerazumevanja i nije uslovljen samo jezičkom barijerom, da je svaki program koji povezuje dva društva – programi razmene, *'Mirëdita, Dobar dan'* festival ili nešto treće, za mene najdragocenija stvar koju je Inicijativa pionirski uradila tokom prvih 20 godina”.

Za Đorđa, Inicijativa je oduvek bila „prostor slobode”, mesto na kojem se kritički i beskompromisno promišlja o društvu, državi, prošlosti i budućnosti. Inicijativa je i „neukaljana ideja” da aktivizam može da menja svet, kao i „protest mladosti” koji na svojim plećima nosi težak teret prošlosti za koji ona sama nije odgovorna, a koji određuje njen politički i mentalni univerzum.

Iz Inicijative je otišao septembra 2016. godine. Danas je član njenog Nadzornog odbora i neko ko je do kraja ostao veran njenim idejama, načelima i vrednostima. Inicijativa je snažno uticala na Đorđev profesionalni put, formativni razvoj i kako on kaže „bila ona najtanjanija dopuna formalnog obrazovanja i odgoja.

Da nije bilo Inicijative (kao 'kosmodiska'), danas se ne bih i dalje bavio Kosovom, regionom, pomirenjem, EU integracijama i demokratijom. ”

JOSIP IVANOVIĆ

INICIJATIVA MLADIH – INICIJATIVA ZA SVE

Josip Ivanović

koordinator Regionalnog programa mobilnosti i saradnje YIHR Hrvatska 2012-2016, trenutno Savetnik za zajednice u Misiji Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) na Kosovu.

Nakon završetka osnovnih studija filozofije 2010. godine, Josip Ivanović je počeo da volontira pri Kući ljudskih prava u Zagrebu. Kroz studijska putovanja i učešće u akcijama i projektima obeležavanja masovnih zločina počinjenih između 1941. i 1995. godine, Josip shvata da je proces kolektivnog suočavanja s prošlošću „sistematično opstruiran dominantnom retorikom političke elite“. Inicijativi se pridružuje u proleće 2012. godine koju je u Hrvatskoj obeležilo suđenje generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču pred Haškim tribunalom. U novembru iste godine, obojica su oslobođeni.

„Ishod tog suđenja pružio je snažan vjetar u leđa hrvatskom ‘kratkovidnom trijumfalizmu’ kako ga je nazivao Zoran Pusić, pa je za mene konačno postalo sasvim jasno da, bez aktivnog angažmana onih kojima je stalo do društvenog pluralizma i pravednosti, situacija ne može krenuti nabolje. Uz želju da budem deo promjene koju želim videti u društvu, potreba da budem okružen ljudima komplementarnih političkih uvjerenja bila je glavni motiv mog pridruživanja Inicijativi.“

U to vreme, tim Inicijative u Zagrebu činili su uglavnom studenti političkih nauka. Za Josipa je tada bila vrlo uočljiva razlika između „pragmatično-orijentiranih i međusobno umreženih mladih aktivista proizašlih s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu“. Kako kaže, do tada je društvenoj pravednosti i akciji pristupao uglavnom iz teorijsko-istorijske perspektive.

Period prilagođavanja i upoznavanja s timom YIHR imao je formativan značaj za njegov profesionalni, ali i privatni, identitet.

„Inicijativi sam se pridružio u sklopu šestomjesečnog programa stažiranja na koji je primljena grupa stažista. Iste godine, upisao sam doktorske studije filozofije i pisao akademske tekstove o liberalnom egalitarizmu i održivosti demokratskog poretka, što je u meni hranilo sumnju u adekvatnost svake vrste društvene akcije, uključujući i one koju je vodila Inicijativa. Dugo me je zaokupljao taj percipirani jaz između teorije i prakse društvene promene, jer sam istovremeno bio aktivan na oba područja s jednakim entuzijazmom. Retrospektivno gledano, ta doživljena diskrepancija između istraživačkog i aktivističkog rada nije bila indikator suštinskog problema, već uslov daljeg razvoja na profesionalnom i ličnom planu.“

Najznačajnija inicijativa u političkom smislu koju je vodio bila je Mreža stranačkih organizacija mladih, 2014. godine, kada se četrdesetak omladinskih ogranaka pretežno parlamentarnih političkih stranaka iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova, Hrvatske i Srbije okupilo oko zajedničke platforme radi postizanja konsenzusa oko političkih načela na kojima bi trebalo da se temelje regionalno pomirenje, zaštita ljudskih prava i osnaživanje međusobne saradnje političkih stranaka.

Mreža je osnovana na regionalnoj konferenciji, kada je 19 omladinskih ogranaka iz ovih pet država potpisalo Deklaraciju o podršci Mreži stranačkih organizacija mladih. Nakon Josipovog odlaska iz Inicijative, Mreža je nastavila da raste i primila dodatne članice iz Slovenije i Severne Makedonije.

Druga, regionalna inicijativa koju smatra jako bitnom je inicijativa Sećanja mladih, koja se bavila time kako mladi percipiraju obeležena i neobeležena mesta sećanja. Projekat je okupljao desetak volontera iz Bosne, Crne Gore, Kosova, Hrvatske, Severne Makedonije i Srbije, koji su objavljivali svoje refleksije ili refleksije svedoka-žrtava o različitim mestima sećanja širom bivše Jugoslavije. Cilj projekta je bio podizanje svesti o značaju kulture sećanja i podsticanje mladih da kreiraju sopstvene, nezavisne stavove o stradanjima i političkom nasilju na ovim prostorima tokom 20. veka.

Krajem 2014. i početkom 2015. godine, imali su projekat koji se sastojao iz serije susreta zagrebačkih srednjoškolaca s ambasadorima evropskih zemalja, na kojima se diskutovalo o društveno-političkim pitanjima i učilo o specifičnim izazovima s kojima su se evropske demokratije suočavale krajem 20. i početkom 21. veka.

Četvorogodišnji rad u Inicijativi počeo je 2012. kao volonter, a završio 2016. kao voditelj Regionalnog programa mobilnosti i saradnje. Inicijativa mu je pružila brojne mogućnosti za dalji razvoj i imala ključnu ulogu u njegovoj profesionalnoj karijeri.

„Već 2013. godine, zahvaljujući angažmanu u Inicijativi, ponuđen mi je dodatan angažman od strane Balkanske istraživačke mreže (BIRN), na projektu Balkanske tranzicione pravde, na kojem sam radio kao novinar i saradnik do 2014. godine.“

Iz Inicijative je otišao početkom leta 2016. godine kada se preselio u inostranstvo u nameri da upiše postdoktorske studije, a zahvaljujući dotadašnjem radnom iskustvu u Inicijativi dobio je poslovnu ponudu u Misiji Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) već 2017. godine.

„Sve ono što sam naučio i izgradio tokom svog rada u Inicijativi, sastavni je deo mog profesionalnog delovanja i danas.“

EDIN KOLJENović

INICIJATIVA JE NADA DA NAŠA DRUŠTVA MOGU I MORAJU BOLJE

Edin Koljenović

programski koordinator, Inicijativa mladih za ljudska prava Crna Gora od 2012. do 2017. godine, danas direktor RYCO kancelarije u Podgorici.

Edin je oduvek hteo da radi u civilnom sektoru. Još tokom studija na Fakultetu političkih nauka u Podgorici, bio je angažovan u raznim studentskim organizacijama. U vreme kada završava studije, u Crnoj Gori se osniva Građanska alijansa uz veliku pomoć Inicijative mladih za ljudska prava, i te dve organizacije počinju da okupiraju njegovu pažnju, seća se Edin.

„Ipak, prvi kontakt se dešava sasvim slučajno na jednoj obuci, te na taj način započinje i moja profesionalna karijera. Znajući čime se organizacije bave i šta im je mandat i misija, moj angažman počeo je volonterski, a jako brzo se pretvorio u profesionalni angažman koji će presudno uticati na moj profesionalni i lični razvoj.“ U periodu od 2012. do 2017. godine, Edin je bio aktivan u obe organizacije: u Građanskoj alijansi kao koordinator dobrog upravljanja, a u Inicijativi mladih kao programski koordinator.

Od svih projekata koje je vodio i u kojima je učestvovao, posebno izdvaja inicijativu za osnivanje Regionalne kancelarija za saradnju mladih – RYCO. Inicijativa je jedan od ključnih zagovornika te ideje kao neko ko „uvijek vjeruje, pa i promjene u koje vjeruje ostvaruje“.

„Praktično tih godina, a pokazaće se gotovo vizionarski, regionalna mreža YIHR krenula je u veliki projekat zagovaranja i animiranja svih važnih stakeholdera, jer je znala koliko je takav jedan mehanizam važan za region. Moram reći da tada mnogi nijesu znali o čemu govorimo, a i oni koji su znali, najčešće nijesu vjerovali da je tako nešto moguće.“

Kao član Inicijative mladih za ljudska prava u Crnoj Gori, Edin je bio deo studijske posete Berlinu tokom koje se razgovaralo o narednim koracima ka osnivanju regionalne kancelarije. Avgusta 2014. i formalno počinje Berlinski proces, ideja o osnivanju RYCO postaje deo procesa, a vlade u regionu napokon preuzimaju inicijativu i daju podršku. Tokom 2014. i 2015. Edin je bio član radne grupe za uspostavljanje RYCO koja je imala zadatak da pripremi osnivačka dokumenta. Osnivački proces je i zvanično okončan potpisivanjem Sporazuma o uspostavljanju

RYCO u Jelisejskoj palati tokom Samita o Zapadnom Balkanu u Parizu 2015.

Rad na uspostavljanju RYCO, u kome danas radi, za Edina predstavlja jedan od ključnih momenata u profesionalnoj karijeri.

„Projekat zagovaranja za uspostavljanje regionalne strukture koja će raditi na povezivanju mladih i podršci programima mobilnosti u regionu jeste nešto što je ostavilo najveći pečat na mene lično. Iskustvo ovog procesa, konstantan rad s kolegama, a na kraju i zadovoljstvo kroz uspješno kreiranje jedne ovakve strukture nosi posebnu čar.“

Na pitanje šta za njega predstavlja Inicijativa na ličnom, a šta na profesionalnom planu, Edin kaže:

„Na ličnom planu YIHR predstavlja porodicu i sistem vrijednosti, skup ljudi s kojima znate dajielite iste viziju budućnosti ovog regiona. Gdje god se sreli i kad god se sreli osjećaj posebnosti i pripadnosti je nevjerovatna vrijednost koju YIHR nosi sa sobom.“

U profesionalnom smislu YIHR je bila najvažniji korak za moj dalji profesionalni razvoj, prilika za usavršavanje na profesionalnom planu, kroz rad na programima u koje istinski vjerujete. Ona je učenje, upoznavanje drugih i drugačijih, ali i cijelog regiona, prilika za učešće u brojnim programima, a ujedno i prilika da ostvarujete konkretne promjene za zajednice i društvo na terenu i na konkretnim primjerima.“

RASIM IBRAHIMAGIĆ

INICIJATIVA ME JE NAPRAVILA ČOVJEKOM KAKAV SAM DANAS

Rasim je na Inicijativu naišao slučajno. Na oglasnoj tabli Pravnog fakulteta u Tuzli je 2011. godine postavljen poziv za učešće na radionici o antidiskriminaciji. Tada nije bilo mnogo sličnih aktivnosti na fakultetu, pa su se Rasim i neke njegove kolege prijavili.

Rasim Ibrahimagić

volonter, projektni saradnik, projektni i programski koordinator, programski direktor, od 2014 do 2018. godine, YIHR Bosna i Hercegovina, sada istraživač u kancelariji fondacije Fridrih Ebert u Bosni i Hercegovini.

„Bilo je interesantno, naučili smo nešto novo i mislio sam da je to to. Međutim, dospio sam na neku YIHR mailing listu i što bi rekli *'one thing led to another'*.”

Na početku je Inicijativa za Rasima bila samo prilika da se usavršava u određenim pravnim oblastima koje nisu bile deo formalnog obrazovanja. Međutim, ubrzo je društvena i politička zbivanja počeo da posmatra kroz drugačiju prizmu i „sve je dobilo neku novu dimenziju”. U to vreme je bio deo Socijaldemokratske partije u Bosni i Hercegovini.

„Nažalost, vlast nije bila onakva kakvoj sam se nadao, a Inicijativa je dala priliku mladima iz cijele BiH da diskutuju o problemima, razmjenjuju ideje i poduzimaju konkretne akcije.”

Rasimu je veoma teško da izdvoji omiljene projekte koje je vodio ili u kojima je učestvovao kao deo Inicijative u Bosni. Nekako ipak izdvaja odlazak na „Dane Sarajeva” u Beogradu 2012. godine. Tada je shvatio da „je Inicijativa mnogo više od radionica na temu diskriminacije i upoznavanja budućih kolega pravnika iz drugih gradova”.

U Beograd je i pre dolazio često, tako da nije imao velikih očekivanja. Ipak, kada je doputovao u Beograd tada, shvatio je šta se u stvari događa.

„Neka grupa mladih ljudi iz Srbije organizuje festival na kojem se govori o ratu u BiH!?”

Tada je prvi put saznao da je sarajevska Vijećnica zapaljena u ratu, jer je Inicijativa o tome organizovala izložbu na Kalemegdanu. Seća se i da je bio „posramljen” zbog toga, jer je teme rata i suočavanja sa prošlošću odbacivao, smatrajući da nema pravo da o tome govori.

„S ove vremenske distance zapravo shvatam da je na mene kao nekoga ko je bio u Njemačkoj tokom rata bila bačena neka vrsta stigme koja me je obeshrabrivala da se tom temom bavim.

Poslije tih „Dana Sarajeva”, suočavanje s prošlošću je postala moja glavna tema.”

Kako god, svojom „bebom” i najznačajnijim projektom u YIHR smatra „Školu drugačijih sjećanja”.

Nedim Jahić je tada „vjerovatno sam sebi dao zadatak da osmisli metodologiju i program”, i pozvao je Rasima da mu se pridruži, a Alma Mašić im je dala određene ruke. Ideja je bila da dovedu mlade ljude koji nemaju sećanje na rat u zajednice gde su se dešavali zločini tokom Drugog svetskog rata i ratova devedesetih.

„Bilo je to i za nas jedno potpuno novo iskustvo, a posebno značajno nam je bilo probijanje leda u nekim zajednicama, gdje ljudima u početku nije bilo jasno ko smo mi, zašto se interesujemo za njihovu patnju i šta želimo od njih.”

Kao „simpatičnu stvar” izdvaja proteste povodom Međunarodnog dana ljudskih prava 2013. godine. Tog jutra je okupio ekipu u Živinicama, podelio im pištaljke i natpise, te predložio da isceniraju kako je Rasim došao sam. Plan je bio da mu se ostali „spontano” pridruže, jer protest nije bio prethodno prijavljen. Ubrzo nakon toga je na svim portalima i društvenim mrežama krenula da kruži fotografija Rasima kako sedi sam ispred Opštine i protestuje.

„I da bude još simpatičnije, naišla je sasvim slučajno i moja mama koja me pitala zašto sjedim na hladnom betonu, dobit ću upalu bubrega.”

Iako već nekoliko godina ne radi u YIHR, Inicijativom je okružen na različite načine. Tu je upoznao svoje najbolje prijatelje i svog venčanog kuma Nedima Jahića, koji ga je u Inicijativu i „uvukao”.

„A moj prvi 'pravi' posao je bio za Inicijativu, to sam shvatio kada me Nina Šeremet naučila da ponekad kolegama moram napraviti kafu.”

U Inicijativi je naučio sve što je mogao i preneo na druge ljude sve što je znao. Kako kaže, YIHR je definitivno odredila njegov profesionalni put. Trenutno radi u fondaciji Fridrih Ebert, a i tu se trudi da pronađe prostora za bavljenje sličnim temama. Tako su u saradnji sa YIHR ponovo uspostavili dolazak mladih iz Beograda na komemoraciju povodom masakra na Tuzlanskoj kapiji.

„Ovo su teme i stvari kojih se sigurno nikada neću moći odreći i kojima ću uvijek biti posvećen.”

GDE POČINJE ĆUTANJE, MI POKREĆEMO RAZGOVOR: ZLOČIN NA KAZANIMA

Kazani su naziv za jamu koja se nalazi na području Starog Grada u Sarajevu. Od sredine 1992. godine do druge polovice 1993. godine na Kazanima su vršena ubistva mahom srpskih civila, čija su tijela potom bacana u tu jamu. Ove ratne zločine su počinili Mušan Topalović Caco i pripadnici 10. brdske brigade Armije RBiH. Inicijativa mladih za ljudska prava u Bosni i Hercegovina jedna je od prvih organizacija koja je javno govorila o ovom zločinu i organizovala posjete ovom mjestu stradanja ukazujući na odgovornost.

Nakon rata, ostaci 23 žrtve, od kojih je 15 identificirano, ekshumirani su iz jame tijekom niza iskopavanja. Prošlo je 25 godina od počinjenja zločina u Kazanima, dok žrtvama još uvijek nije odata počast na dostojanstven način i mnogi građani i građanke glavnog grada naše države nijesu upoznati sa zločinom na Kazanima. To je bio i razlog zašto je, zajedno sa aktivistima i aktivistkinjama, YIHR BiH počeo prikupljati potpise za peticiju kojom se poziva Gradsko vijeće Sarajeva da podigne spomenik kako bi se odala počast žrtvama ratnih zločina na Kazanima.

IVAN ĐURIĆ

INICIJATIVA JE PODSETNIK ŠTA TREBA DA RADIMO AKO ŽELIMO DA BUDEMO MODERNO EVROPSKO DEMOKRATSKO DRUŠTVO

Ivan je zvanično počeo da radi u Inicijativi mladih za ljudska prava u Srbiji 2013. godine. Pre toga je bio polaznik nekih Inicijativinih programa, volonter i aktivista. Zbog toga je stalno zaposlenje u organizaciji bio najnormalniji redosled stvari.

Ivan Đurić

programski koordinator od 2013. do 2017. godine, kada preuzima funkciju programskog direktora do 2022. godine.

„To je tada bilo jedino logično, i to je bilo sve što sam želeo u životu.“

U trenutku kada Ivan postaje deo organizacije, Srbija je daleko otvorenija za pitanja kojima se Inicijativa bavi, a koje su danas gurnute u zapečak. Te 2013, ideje oko kojih su se okupili u Inicijativi dobijale su vetar u leđa, kaže Ivan. Činilo se da je došao njihov trenutak.

„U to vreme je potpisan Briselski sporazum, otvoreni su pregovori sa Evropskom unijom, a REKOM se pokrenuo sa mrtve tačke. U Beogradu je organizovana izložba o Bogujevcima sa Sarandom Bogujevci i premijerom Ivicom Dačićem. Delovalo je kao da su sve naše teme i vrednosti naše put i da je to put kojim će Srbija dalje da ide.“

Jednu deceniju kasnije, međutim, „ničeg više nema ni u tragovima – ni evropskih integracija, a ‘ne daj bože’ pomirenja – to nije ni na čijem radaru, čak je i taj Briselski sporazum demontiran“.

Tokom gotovo deset godina koliko je Ivan proveo u Inicijativi, bilo je jako mnogo projekata i inicijativa na koje je i dan danas veoma ponosan. Te 2013. dobio je zadatak da oživi i proširi grupu Inicijativinih aktivista, pa je u narednim godinama došlo veoma mnogo ljudi kroz razne programe i projekte; neki od njih danas vode organizaciju, a neki su nakon Inicijative zauzeli značajne pozicije u društvu.

„Formiranje te neke pete generacije aktivista u šta sam bio uključen i šta sam vodio je nešto na šta sam jako ponosan.“ „Jako sam ponosan i na to što sam predstavljao Inicijativu regionalno kada smo primali ‘Vaclav Havel’ nagradu u Savetu Evrope. Često sam imao priliku da predstavljam Inicijativu kao programski direktor, i osećaj da predstavljáš

sve ljude koji su tu sada, koji su bili tu i koji će sutra doći, veoma je lep.“

Još jedan važan projekat u kome je učestvovao kao deo Inicijative jeste i formiranje Regionalne kancelarije za saradnju mladih, RYCO.

Kao i mnogima koji su prošli kroz Inicijativu mladih, ili su još uvek u njoj, i Ivanu je uvek bilo veoma teško da napravi razliku između ličnog i profesionalnog. Na pitanje zašto je to tako, Ivan kaže:

„To je tako jer smo svi mi uložili cele sebe u to, i to je vrednost Inicijative. I onda si tu nešto dobio, nešto izgubio, ali svi smo uložili cele sebe. To je razlika između Inicijative i nekih drugih poslova koje smo imali ili ćemo imati. Uz to je većini ljudi Inicijativa bila i prvi posao, meni konkretno ne, ali većini ljudi jeste“.

Tokom decenije u Inicijativi, Ivan je sklopio mnogo prijateljstva i dobio priliku da ostvari ono što je oduvek želeo – da putuje i upoznaje ljude iz čitavog regiona.

„Na profesionalnom planu, donela mi je mogućnost da se okupim sa ljudima sa kojima delim iste vrednosti, omogućila nam je prostor da govorimo javno i da to neko čuje. To je meni sve, sve što sam želeo i što je bila moja potreba. To je *highlight*. Da budemo predstavnici neke škole mišljenja, nekog sistema vrednosti, kako god to nazivate.“

VENERA ČOČAJ

YIHR JE OPOZICIJA GLAVNOJ REGIONALNOJ POLITICI

Venera Čočaj je 2012. godine napunila 18 godina i završavala je srednju školu u svom rodnom mestu Poreču, u Hrvatskoj, gde su njeni roditelji emigrirali decenijama ranije, u obrazovnom sistemu sličnom drugim balkanskim zemljama, koji nije pružio mnogo znanja o krvavom poglavlju raspada bivše Jugoslavije.

Želela je da sazna više i da istražuje, a pravo vreme za to je bilo kada je YIHR ponudila program razmene mladih ljudi na temu suočavanja sa prošlošću. Za nju je to bila prva prilika koju je želela da iskoristi kako bi naučila više. „Bila je to platforma omladinskog aktivizma koja me je kasnije motivisala da se pridružim mreži YIHR, u cilju osveščivanja o društvenim promenama“, kaže Čočaj.

To ju je navelo da se preseli u Prištinu, da nastavi studije i radi u kancelariji YIHR.

Seća se da je u zemlji i regionu, u celini, vladala klima recikliranih političkih i etničkih kriza koje su ugrožavale mir i bezbednost, od kojih su, kako kaže, mnoge ostale nepromenjene. Najzabrinjavajuće je bilo pitanje nestalih tokom rata ili sloboda kretanja.

„Izgleda da smo se zaglavili u „statusu kvo“, kaže ona, podsećajući da organizacije poput YIHR nude alternativni prostor za ovu surovu stvarnost iz prošlosti.

„Moja generacija je tipična posleratna generacija, stalno zaokupljena svakodnevnim etnonacionalizmom“, dodaje ona.

Iako je od rata prošlo mnogo godina, kaže da su joj sećanja veoma sveža. „Pošto se diskusije i učenje o nedavnoj prošlosti ne čuju na časovima istorije, učili smo jednu verziju toga van škole“.

Više od decenije nakon što je napustila YIHR, Čočaj navodi dve stvari po kojima se YIHR izdvaja od ostalih: to je organizacija koju vode mladi i koja mladim ljudima pruža priliku da nauče o suočavanju sa prošlošću, LGBT i ljudskim pravima i regionalnom karakteru mreže.

„YIHR je nastavila da pokazuje potencijal mladih kao ključnog faktora u izgradnji mira i pomirenja i otišla je dalje, uključivši regionalnu dimenziju. U to vreme, ovo je bilo jedinstveno, ta vizija i misija organizacije“.

Čočaj pominje neke od inicijativa u kojima je imala organizatorsku ulogu, poput obeležavanja Međunarodnog dana nestalih osoba, regionalnog projekta Sećanja mladih, koji je uključivao postavljanje spomen-ploča na mestima koja nose teške priče iz prošlosti.

Među njima su bili „Staro sajmište“ u Beogradu, koncentracioni logor u Drugom svetskom ratu ili kuća porodice Hertica u Prištini pretvorena u školu, gde se odvijalo paralelno obrazovanje, koje je postalo simbol mirnog otpora na Kosovu, kao i koorganizacija marša „Marširamo, ne slavimo!“ 2016. godine, stvarajući platformu koja je proslavu 8. marta u Prištini pretvorila u feministički protest.

Ona kaže i da je u to vreme mnogo volela organizovanje debata i edukativnih programa za mlade, kao i nedeljnih večeri prikazivanja filmova sa temama o ljudskim pravima, socijalnoj pravdi, seksualnom nasilju i aktivizmu prema LGBT grupama.

U dimenzijama lične priče, Čočaj, sada doktorantkinja na Londonskoj školi ekonomije i političkih nauka u Londonu, kaže da je za nju YIHR bila značajna jer je nudila platformu za promišljeno delovanje. „To je opozicija glavnoj regionalnoj politici, koja nije sklona da ulaže u trajni mir“.

Ona kaže da organizacije poput YIHR nude alternativni prostor surovoj stvarnosti i podstiču kritičko razmišljanje, koje je sadržano u principima ljudskih prava.

Ipak, kaže da još uvek jedva da nailazi na suštinsku promenu u odnosima između zemalja bivše jugoslovenske federacije. „Glavni doprinos YIHR je nastavak razgovora o miru i pomirenju širom Zapadnog Balkana“.

Skoro dve decenije YIHR okuplja mlade ljude koji sede zajedno i govore javno o različitim temama, doprinoseći „stvaranju prostora koji okuplja građane da razmišljaju i deluju kritički“.

Čočaj opisuje YIHR kao sklonište za grupu mladih koji pokušavaju da razumeju svoju traumatičnu društvenu prošlost kako bi imali mirniju i prosperitetniju budućnost.

NIKOLA PUHARIĆ

INICIJATIVA JE VELIKI REGIONALNI OMLADINSKI ZAGRLJAJ U PREDANOJ I SUSTAVNOJ BORBI PROTIV NACIONALIZAMA SVIH VRSTA

Nikola Puharić

Nikola je do 2019. godine bio programski direktor Inicijative u Hrvatskoj, a sada je u njenom Upravnom odboru. Od 2019. godine do danas, radio je kao istraživač u nevladinom sektoru, razvijao je i implementirao razne EU projekte, a u poslednjih godinu dana je u odjelu za kulturu Srpskog narodnog vijeća u Zagrebu

Nikola Puharić je imao nepune dvadesetčetiri godine kada se priključio Inicijativi mladih za ljudska prava u Hrvatskoj. Prvenstveno ga je motivisala želja da bude deo nevladinog sektora i tako menja društvo na bolje. Suočavanjem sa prošlošću se bavio i ranije, pa mu ove teme nisu bile nepoznate. Tokom godina provedenih u Inicijativi, bio je programski asistent i bavio se implementacijom međunarodnih dokumenata u domaće zakonodavstvo i u političke prakse, a u cilju zaštite ugroženih manjina. Nešto kasnije, počeo je intenzivnije da se bavi suočavanjem sa prošlošću.

Na pitanje kakva je bila društveno-politička situacija u Hrvatskoj te 2014. godine kada se priključio Inicijativi, Nikola kaže:

„Moram priznati da je politička klima u Hrvatskoj tada bila poprilično turbulentna i šizofrena s obzirom da je zemlja taman postala dio Europske unije što je donijelo određeni optimizam. U isto vrijeme osnažuju se pokreti i organizacije čiji je cilj bio dokidanje ili ograničavanje prava LGBTIQ osoba, manjina i žena, što je pokazalo sliku realnosti u kojoj priključivanje EU ne rješava probleme ljudskih prava. Javlja se i sve veći izazovi u pogledu regionalne suradnje jer se Hrvatska deklarativno odmiče od zemalja Zapadnog Balkana. Kako god promatrali, trenutak za priključivanje Inicijativi je bio zanimljiv“.

Tokom pola decenije provedene u Inicijativi, Nikola je učestvovao u mnogim programima, kampanjama i inicijativama. Kaže da su mu u najlepšem sećanju ostale razmene mladih kao i studijska putovanja po zemljama bivše Jugoslavije – zato što su to bili trenuci izlaska „iz zone udobnosti naših uobičajenih mentalnih i fizičkih prostora“. Mladi su tada imali priliku da razgovaraju sa ljudima koji su prošli razdoblje zajedničke države, razdoblje ratova, a onda i razdoblje demokratizacije. U tome je Inicijativa ostala prepoznatljiva i dan-danas:

„Mladi iz različitih zemalja su imali priliku pričati o svakidašnjim, ali vrlo teškim i izazovnim temama. Inicijativa je zaista pionir po pitanju organizacije susreta mladih i njihovih ideja s naglaskom na sveobuhvatni proces suočavanja s prošlošću, i ona do danas ima jedinstven pristup.“

Nikola je do 2019. godine bio programski direktor Inicijative u Hrvatskoj, a sada je u njenom Upravnom

odboru. Od 2019. godine do danas, radio je kao istraživač u nevladinom sektoru, razvijao je i implementirao razne EU projekte, a u poslednjih godinu dana je u odjelu za kulturu Srpskog narodnog vijeća u Zagrebu. Kako sam kaže, „nažalost ili na sreću“ još uvek se bavi istim temama kao i na početku profesionalne karijere, u Inicijativi – suočavanjem sa prošlošću, memorijalizacijom, ostvarivanjem prava za žrtve itd. Zato i kaže da je rad u YIHR u potpunosti odredio njegov životni put.

„Razdoblje rada u ovoj organizaciji ću pamtiti kao ono u kojem sam imao priliku raditi s vrlo mladim, ali najhrabrijim ljudima iz cijele regije, pa volim vjerovati da sam od njih pokupio barem mali dio tih osobina i ponio ih sa sobom u borbi s novim izazovima.“

U YIHR sam stekao prijatelje i suborce iz Hrvatske, Srbije, BiH, Kosova i Crne Gore koji su postali i ostali bitan dio mog života i nakon što se moje aktivno sudjelovanje u radu organizacije završilo, i ponosan sam da sam s njima mogao dijeliti profesionalni i aktivistički angažman“.

BRANKA VIERDA

INICIJATIVA NAM DAJE OSJEĆAJ DA SMO NA PRAVOJ STRANI POVIJESTI

Branka Vierda

pravica i programska direktorka YIHR
Hrvatska od 2022. godine.

Branka Vierda je počela da se bavi aktivizmom i ljudskim pravima još u srednjoj školi. U Dokumenti – centru za suočavanje s prošlošću – radila je kao volonterka prvenstveno na programima koji se odnose na monitoring i suđenja za ratne zločine. Inicijativi mladih za ljudska prava u Hrvatskoj pridružila se nakon toga, 2017. godine, kao koordinatorica programa pravde, a potom i programa pomirenja. Danas je programska direktorka i vodi tim od četvoro ljudi, pa ne postoji „stroga podjela rada“. U Inicijativi je najviše posvećena istraživačkom radu, radu s mladima, kreiranju inkluzivne kulture sećanja i promišljanju kako politike sećanja utiču na međuetničke i međudržavne odnose u sadašnjosti i budućnosti

„Dok sam studirala, bila sam aktivna i kroz političku partiju i omladinski aktivizam, a kasnije sam se angažovala kroz civilno društvo. Znala sam da kao pravica neću raditi birokratski posao koji nema vizionarsku i društvenu perspektivu. Rad u Inicijativi mi je omogućio da kroz kontinuirano usavršavanje ozbiljno i predano doprinosim našim programima neformalnog obrazovanja mladih, baš zato što je ono u polju kojim se bavi Inicijativa, u formalnom obrazovanju, potpuno zaobiđeno.“

Program „Zajednički narativi“ koji je pokrenuo osnivač Inicijative u Hrvatskoj Mario Mažić i koji je rezultirao istoimenom knjigom koju je napisalo preko 180 mladih iz regiona, obeležio je njen rad i učinio joj regionalni identitet vrlo bliskim.

„Važno je odlaziti na mesta stradanja devedesetih i stvarati prilike mladima da razgovaraju sa obiteljima žrtava, sa stanovnicima, novinarima/kama, aktivistima i aktivistkinjama, posjetiti ako postoje neki oblici čuvanja i sećanja – muzeje i izložbe, razmišljati o odnosu onoga što nam govori mejnstrim političkog spektra, što se piše, čita. Važno je prolaziti s mladima kroz razbijanje tih nacionalnih mitova.“

Polaznici Inicijativnih programa se i nakon toga nastavljaju baviti tim temama, da li kroz akademski rad na fakultetima, aktivizam u lokalnim zajednicama, ili kroz angažman u organizacijama civilnog društva koje se bave ljudskim pravima.

„Mislim da su to mladi ljudi koji su osvestili važnost vlastite odgovornosti za kreiranje pozitivnih društvenih promena. Važan je i iznimno odgovoran rad sa mladima tim prije što je nekad riječ o samo tjedan dana druženja s njima. Te njihove reakcije i interakcije kojima svjedočimo i koje vidimo su, vjerujem, beskraino vredne i inspiracija da se gura dalje.“

Velika je privilegija da možemo vidjeti konkretne rezultate njihovih novih spoznaja, otvaranja tema koje su užasno teške i koje lome njihovu percepciju vrijednosti upisanih u nacionalni identitet. Njihova hrabrost da se dalje angažiraju i da tu spoznaju hrabro nose dalje je ogroman potencijal naših društava.“

Branka kaže da je Inicijativa veoma mnogo uticala i na njen privatni život, pa su najbliži ljudi u njenom životu upravo oni koje je upoznala u ovoj organizaciji. Sa profesionalne strane – opet ljudi, koji su, kaže, „kontinuirana inspiracija za bavljenje ovim poslom“.

Branka govori i o napadima i pritiscima sa kojima se Inicijativa mladih suočava gotovo u svim zemljama regiona, ali najviše u Srbiji. Iako aktivistima i aktivistkinjama nije svejedno kada im prete ili kada ih vlade etiketiraju kao izdajice, kaže da je sve to, ipak, veoma malo u odnosu na ono kroz šta su prošli i šta su preživeli ljudi kojima Inicijativa daje glas.

„Osobno, mislim da je to sastavni deo rada u kojem preispituješ ono što se danas vidi kao temelj naših država. To je dugotrajan proces, i promene koje zagovaramo dolaze jako sporo. Važno je ostati kontinuirano motiviran i činiti taj posao, poziv i rad novim generacijama „privlačnim“ kao i osvijestiti potrebu za takvim doprinosom. Jednostavno, normaliziraš i internaliziraš da si celo jedno vrijeme u nemiru. Promena potencijalno neće biti vidljiva u doba našeg života što je dosta teško, možda i teže od pretnji.“

Branka kaže da je rad u Inicijativi nešto što je vidljivo na duže staze i da „čuvati sebe znači doprineti tom procesu“. Smatra da Inicijativu čini specifičnom taj regionalni identitet, i da je ona oblik zajednice.

„Nije obitelj, nisu samo prijatelji i kolege, to je jedan oblik suradnje, empatije i društvenog rada. I u koji god ured Inicijative da dođeš, imaš taj osećaj iznimne predanosti“.

Branka je prva osoba iz Hrvatske koja je dobitnica nagrade „Ordinary Hero“ za 2022. godinu, koju dodjeljuje Centar za post-konfliktna istraživanja sa sedištem u Sarajevu. Nagrada se dodeljuje za hrabrost ljudi koji aktivno rade na promovisanju vrednosti pravde, mira i pomirenja.

KAMPANJA #ISPRIKA I MEMORIJALIZACIJA

Godine 2016, YIHR Hrvatska je pokrenula kampanju #APOLOGY, pozivajući Vladu Republike Hrvatske da uputi izvinjenje svim žrtvama i porodicama žrtava ratnih zločina i kršenja ljudskih prava koji su se dogodili tokom i neposredno nakon vojno-policijske operacije „Oluja“ u avgustu 1995. godine.

Kampanja je trajala nekoliko godina i obuhvatala je peticiju, javno deljenje sadržaja putem društvenih medija korišćenjem heštega #APOLOGY, bilborde, priručnik za političare „Kako se izviniti za zločine“ i javne nastupe. YIHR je dostavila peticiju i potpise predstavnicima udruženja žrtava kršenja ljudskih prava tokom i nakon „Operacije Oluja“, koje još uvek čekaju pravdu za zločine.

Nakon deset godina zagovaranja kod lokalnih vlasti da se javni prostor nazove po Aleksandri Zec – dvanaestogodišnjoj devojčici, pripadnici srpske nacionalne manjine, koja je ubijena 1991. godine u Zagrebu, u januaru 2022. godine, Fond imena iz kojeg se imenuju javne površine za područje Grada Zagreba usvojio je ime Aleksandra Zec. Budući da je to ime trenutno navedeno u Fondu, kontinuirano se zalažemo da se podigne spomen obeležje ili da se javno mesto nazove po Aleksandri Zec.

ANTE PEREZA

INICIJATIVA JE MALA SKUPINA POJEDINACA KOJI STVARAJU BOLJE OKRUŽENJE ZA SVE NAS

Nakon učešća u aktivnostima koje je organizovala Inicijativa mladih za ljudska prava u Hrvatskoj, Ante Perza je shvatio da dele iste vrednosti i ciljeve, te je 2018. godine postao njen član. Pet godina i mnogo projekata i akcija kasnije, Ante zaključuje da su neke promene u društvu vidljive, ali da je vrlo teško objektivno pričati o tome.

Ante Perza

Upravni odbor YIHR Hrvatska od 2019. godine, radi kao konzervator-restaurator umetničkih dela.

„Vjerujem da društvo postaje otvorenije prema ‘osjetljivim’ ratnim temama i spremnije prihvata kritiku, no sve to se odvija vrlo sporim korakom.“

Za Antu, Inicijativa predstavlja krug bliskih ljudi koji se bore za otvorenije i pravednije društvo. Smatra da je individualni pristup pojedincima velika prednost, jer će upravo ti pojedinci nastaviti da rade na razvoju društva u svojim zajednicama.

Ljudi koje je sreo i sa kojima je radio, kao i projekti u kojima je učestvovao, na njega su ostavili veliki kako lični, tako i profesionalni utisak.

„Upoznavanje i suradnja s mnoštvom ljudi iz različitih zemalja koji nemaju nužno iste stavove i poglede, projekti diljem regije, te istraživački i nepristrasan pristup ratnim događanjima, doveli su do toga da bolje razumijem uzroke, tijek i posljedice sukoba devedesetih na ovim prostorima, ali i da razvijem jednu razinu samokritičnosti u ljubavi prema svojoj zemlji.“

Od svih inicijativa ove organizacije u kojima je učestvovao, Ante posebno izdvaja publikaciju „Zajednički narativi“, čiji su autori mladi ljudi različitih nacionalnosti, stavova i zanimanja. Okupili su se kako bi pisali o zajedničkoj prošlosti i drugim temama koje ih spajaju ili razdvajaju, a svaku grupu su činili učesnici iz zemalja koje su bile u međusobnom sukobu. Tako su mladi iz Srbije i Hrvatske morali da se usaglase oko događaja u Vukovaru i „Oluji“, dok je grupa iz Srbije i Bosne i Hercegovine istraživala opsadu Sarajeva.

„Ja sam moderirao hrvatsko-crnogorsku grupu koja je istraživala bombardiranje Dubrovnika, okupaciju dubrovačkog područja, logor Morinj i pitanje

granice na Prevlaci. Ovim projektom smo dokazali da se pomoću činjenica i vođenja načelom pravde može pronaći zajednički jezik čak i kod najosjetljivijih tema.“

Pereza, takođe, izdvaja i takmičenje za izradu umetničkog rešenja za komemoraciju civilnih žrtava rata, koje bi se postavljalo na neobeležena mesta stradanja civila tokom ratova devedesetih na području Hrvatske.

„S obzirom na moje umjetničko obrazovanje, bio sam dio žirija koji je ocjenjivao pristigle radove. Odabrano pobjedničko rješenje predstavlja izuzetno umjetničko djelo sa snažnom porukom za koje duboko vjerujemo da će pronaći svoje mjesto u javnom prostoru.“

Ante je i dalje deo Inicijative, u kojoj učestvuje u delu rukovođenja organizacijom.

„Sudjelovanje u aktivnostima Inicijative omogućilo mi je razvoj u osobnom smislu, upoznavanje dijelova prošlosti koje su mi bile slabo ili nimalo poznate, izgradnja samokritičkog mišljenja prema povijesti, upoznavanje mnoštva ljudi kroz rad i suradnju, iskustvo organizacije i još mnogo toga.“

SENAD ŠABOVIĆ

INICIJATIVA, PAR DOBRIH LJUDI

To je filmski naslov kojeg se Senad Šabović seća kada se od njega traži da ukratko opiše Inicijativu mladih za ljudska prava (YIHR).

Naziv filma iz 1992. godine, „Par dobrih ljudi“, može se tumačiti kao odgovarajući da opiše način na koji je organizacija započela i nastavila svoj rad u nemirnom regionu.

„Nažalost, u sadašnjoj klimi, YIHR bih opisao naslovom filma ‘Par dobrih ljudi’ (*A Few Good Men*), naravno, prilagođenog kao ‘Par dobrih muškaraca i žena’“, kaže Šabović prisjećajući se prvih trenutaka s početka 2000. godine.

Šabović je upoznat sa radom YIHR od njenog osnivanja.

Kao deo regionalne scene civilnog društva, radio je u mnogim organizacijama koje su imale isti fokus.

„Divio sam se YIHR, njenom vođstvu i viziji. Uvek sam imao snažnu posvećenost pružanju podrške organizacijama sa progresivnom agendom i rado sam sarađivao sa njima na nekim aktivnostima. Bio sam još srećniji kada su me pozvali u Upravni odbor organizacije“, kaže on.

U ovom periodu Šabović je napravio više karijernih poteza, na različitim pozicijama u međunarodnim organizacijama i institutima u Prištini, ali kaže da je sve vreme u kontaktu sa YIHR, i sarađuje sa njima u raznim aktivnostima.

Kaže da je upravo ime organizacije ono što je čini posebnom.

„YIHR se fokusirala na mlade. U tom pogledu, organizacija je bila neka vrsta avangarde koja je radila na ovom frontu mnogo pre opšteg međunarodnog trenda ‘youth mainstreaming’. Ljudi koji su stvorili organizaciju, poput Andreja Nosova, procenili su upravo to da je mladima ovog kraja potrebna pažnja, da sa njima treba raditi da bi postali nosioci pozitivnih promena, da bi postali generacija koja nas vodi iz negativne prošlosti u željenu budućnost“, kaže on.

Ovo, u Šabovićevim očima, liči na ono što je uradila posleratna generacija nakon Drugog svetskog rata u Zapadnoj Nemačkoj.

„Ono što smo videli tada, i što nažalost vidimo i danas, jeste da veliki deo mladih pada u zamku samoizolacije i nacionalizma“, kaže Šabović.

Još jedna stvar kojoj Šabović pripisuje uspeh YIHR je ulični aktivizam u cilju zalaganja za pomirenje, za šta kaže da je ova organizacija pionir u regionu.

„YIHR je radila sa mladima kako bi ih usmerila ka dobrim stvarima, ka izlasku iz ‘balkanske zamke’, ka jednom zaista progresivnom sistemu, nekoj vrsti prave evropeizacije regiona. Dopalo mi se i što je YIHR bila glasna kroz mnoge ulične akcije i druge oblike javnih nastupa“, dodaje on. „Ovo je bilo osvežavajuće, s obzirom na veliki broj drugih organizacija, posebno međunarodnih, koje su favorizovale ‘zagovaranje’ i ‘javne kampanje’ kroz seminare po lepim hotelima ili na billboardima obezbeđenim preko kompanija za odnose s javnošću, koje su često istovremeno radile sa zvezdama muzičke scene koje su zapravo slale suprotnu poruku“, kaže on.

Situacija se možda menjala tokom godina, ali Šabović kaže da region Zapadnog Balkana po mnogo čemu još nije stigao tamo gde bi trebalo da bude sada, više od dve decenije nakon završetka krvavih ratova.

„Neka od fundamentalnih pitanja su i dalje prisutna. Suočavanje s prošlošću je napola završeno, a potom u velikoj meri gurnuto pod tepih, nije uspostavljeno ni pomirenje, ni funkcionalni odnosi, a sveukupni društveno-ekonomski napredak je i dalje talac nerešenih pitanja i aktuelnog etnonacionalizma, i zapravo, ponovo cveta“, podvlači Šabović.

„Vreme kada sam najintenzivnije sarađivao sa YIHR je uglavnom bilo dobro. Gledajući iz sadašnje perspektive, gde se vidi velika regresija, period od pre desetak godina bio je obećavajući. Stvari su išle u pravom smeru. U to vreme, imam utisak da su se ljudi i vlade udaljavali od ratnog nasleđa i regionalna saradnja je bila na vrhuncu“, kaže Senad Šabović.

Prema njegovim rečima, program razmene mladih sa Kosova i iz Srbije, zajedno sa mnogim drugim programima, imao je značajan efekat u oblasti suočavanja sa prošlošću.

„Što se tiče YIHR, i dalje se divim organizaciji i svim ljudima u njoj. Jasno je da ima još mnogo posla, ali se nadam da će zainteresovane strane i donatori to razumeti“, zaključio je on.

**SEĆAMO SE
ONIH KOJI
NISU VIŠE
SA NAMA**

JASNA BOGOJEVIĆ

ŽENA KOJA NE POVLAĐUJE

Jasna Bogojević
(1946-2015)

članica Skupštine i Nadzornog odbora,
2004-2015, YIHR Srbija, antifašistkinja
i antiratna aktivistkinja.

Mensura Lula Mikijelj je 1991. godine bila sekretarica režije prilikom rada na filmu Gorana Markovića „Tito i ja“. Negde u to vreme čula je za antiratnu akciju „Paljenje sveća“, kao odavanje počasti žrtvama rata i iskazivanje solidarnosti sa svima koji su se tada pobunili. Ubrzo joj se pridružila i na okupljanjima videla dosta svojih poznanika, ali i mnogo ljudi koje nije poznavala.

„Primijetim jednu lijepu, namrgođenu ženu koja povišenim tonom kritikuje što je malo ljudi.“

Tu istu ženu Lula je kasnije videla i na akciji „Crni flor“, ali i dalje nije znala ko je ona.

„Beogradski krug, sesije subotom. Pitam ljude znaju li tu ženu i kažu mi da se zove Jasna, da radi na televiziji. Upoznamo se, i poslije malo razgovora, shvatimo da smo na istoj strani, na strani protiv rata, protiv zločina.“

Lula kaže da su tada postale bliske, nerazdvojne prijateljice sapatnice, a ubrzo im se priključuje i Branka Panić, profesorka engleskog jezika.

„Jasna je bila žena koja je nekako išla uz svoje druge dve drugarice – Branku i Lulu, i nemoguće je misliti na Jasnu bez njih dve, ili na njih dve bez Jasne“, objašnjava Miloš Urošević, aktivista Žena u crnom.

Sve tri su pratile antiratna događanja, a noću su bile u telefonskom kontaktu prateći sve vesti. Lula kaže da su volele da gledaju tenis – Jasna je obožavala Federera i navijala je za njega.

„Jasna Bogojević je bila ‘teška’ žena, a težinu ‘teške’ žene karakterišu nepripadanje i nepristajanje,“ dodaje Miloš. Tvrdi da se Jasna gnušala pripadanja bilo kojoj grupi, odnosno da je bila iznad toga „...poput ptice koja svoja gnezda svija na nepristupačnim mestima.“

Malo je ljudi koji nisu propustili nijedno veče „Paljenja sveća“ od 8. oktobra 1991. do 8. februara 1992. godine. Miloš kaže da je Jasna Bogojević bila jedna od njih.

„Iako mi to nikada nije rekla, siguran sam da je učestvovala na svim sesijama Beogradskog kruga – te Druge Srbije – ‘one koja se nije mirila sa zločinom’.“

Skupljala je potpise protiv rata kod Studentskog kulturnog centra, bila je deo antiratnih akcija „Žuta traka“ i „Poslednje zvono“. Takođe je stajala u crnini i ćutanju, zajedno sa Ženama u crnom, svake srede na Trgu Republike u Beogradu tokom pet godina od 15:30 do 16:30 č. Lula ističe da su stajanja sredom za njih bila obavezna, kao i sesije Beogradskog kruga subotom.

„Jasna je bila jedna od onih žena koje su vikale: ‘Beograde, probudi se! Beograde, stidi se!’“, priseća se Miloš. Kao i Lula, i Jasna je imala prijatelje i rodbinu u Sarajevu, koje je tada bilo pod opsadom. Tada su stajale u redovima humanitarnih organizacija „Adra“, „Dobrotvor“ i „Humanus“ da bi poslale pakete. Kasnije su postale deo radne grupe organizacije „Adra“.

„Bilo je uvijek nekoliko desetina hiljada paketa i to se radilo uglavnom noću, a bila je oštra zima. Jasna je jako teško podnosila hladnoću, ali je izdržavala. Stizala je svuda“, priseća se Lula.

Tih dana, Lula i Jasna su osmislile novu akciju. Kako bi stupile u kontakt sa Sarajevom, svako veče su odlazile do drugog beogradskog radio-amatera i pozivale rođake i prijatelje, da provere kako su i da li su paketi stigli do njih. „Često su bili zarobljeni na Palama, a onda je Jasnin bijes dolazio do izražaja. Bila je stvarno pravedna, uvijek na strani žrtve i obespravljenog.“

Lula i Jasna su uspele da posete Sarajevo pod opsadom 1995. godine, što je bilo jako opasno, a put je bio dalek i težak.

U organizaciji Žena u crnom, nekada i YIHR-a, obavezno su išle svakog 11. jula u Srebrenicu.

„Jasna je prestala ići kad se razboljela, a ja jednu godinu kasnije. Uvijek smo bile potresene u susretu sa Majkama Srebrenice, ili kod njih ili kod nas u Beogradu.“ Goran Miletić objašnjava da Jasna nikada nije bila zainteresovana da nešto uradi samo zbog novca, već joj je bilo bitno da doprinese borbi za ljudska prava i suočavanju sa prošlošću. Zbog toga je odlučila da se pridruži YIHR kao jedinstvenoj organizaciji na ovim prostorima, a učestvovala je i u njenom osnivanju.

„Radila je ono što je najbolje znala – bavila se medijima, medijskom arhivom, istraživanjem i prikupljanjem drugog materijala koji je bio osnova za različite izveštaje. Bez njenog doprinosa mnogo toga što je YIHR uradila u tom periodu ne bi bilo moguće“, kaže Goran. Miloš Urošević se Jasne seća i kao neumorne ratnice, koja je vodila borbe na više frontova –uvek protiv tišine kao gluvoće, neosetljivosti posmatrača u banalnosti ravnodušnosti.

TAMARA KALITERNA

HRONIČARKA VREMENA I BESKOMPROMISNA AKTIVISTKINJA ZA ISTINU

Tamara Kaliterna
1945-2013

novinarica i članica medijskog tima YIHR
Srbija od 2004. do 2013. godine.

Tamara Kaliterna se Inicijativi mladih za ljudska prava pridružila 2004. godine, godinu dana nakog osnivanja organizacije i ubistva tadašnjeg premijera Srbije Zorana Đinđića. Bila je sociološkinja po struci i novinarka nekadašnje *Borbe*, *Danasa*, *Foneta*, novinarka i urednica *Tanjuga*, saradnica *Autonomije* i *Peščanika* i drugih regionalnih nezavisnih medija. Takođe, bila je članica Nezavisnog društva novinara Vojvodine. Tamara je u javnosti bila etiketirana kao „radikalna drugosrbijanka“ i aktivistkinja Inicijative, „Žena u crnom“ i drugih nevladinih organizacija. Kako je se seća osnivač Inicijative Andrej Nosov, „bila je izrazita Vojvođanka i Dalmatinka“. Rođena je u Zagrebu 1945. godine, a preminula je u Beogradu 2013. godine u 68. godini. U Inicijativi i drugim organizacijama je ostala do svoje smrti.

„Ona je bila važna zagovaračica lustracije za odgovornosti novinara za ratove itd. U svom radu dosta se bavila medijskom etikom, posebno u odnosu na ‘ratne huškače’. Upoznao sam je u *Danasu* gde sam radio. Prvi put smo se sreli 2001. i 2002. godine, kada sam pratio suđenje za ratne zločine. Tamara se u Inicijativi bavila pre svega praćenjem medija, medijskim programima, medijskom arhivom, pres klipingom. Bila je jedna vrsta mentorke svima nama, a posebno novim ljudima koji su dolazili u Inicijativu jer je Tamara u svom sećanju i iskustvu imala čitav raspad bivše Jugoslavije,“ kaže Andrej.

Tamara je bila posvećena programu saradnje novinarki i novinara sa Kosova i iz Srbije pod nazivom „Novinari to mogu“ iz kojeg je proizašla i istoimena knjiga koju je Inicijativa izdala. Sakupljala je isečke iz novina i radila analize i tekstove sa urednicima, odnosno dokumentovala je kršljenje novinarskih standarda u vezi sa izveštavanjem o ratovima devedesetih. Takođe, uređivala je Inicijativin njuzleter između 2004. i 2005. godine, koji je prethodio Inicijativinom magazinu „Rez“ u čijem osnivanju je učestvovala 2007. godine.

„U to vreme njuzleter nije bio nešto što je uobičajeno nego se smatrao jednom vrstom publikacije, a ona je pravila ta prva onlajn izdanja. Napraviti njuzleter tada u pdf formatu bila je revolucija, i to je izgledalo kao da mi radimo ‘ne znam šta’ jer se tada to tek pojavilo. U kampanji koju je Inicijativa radila za bojkot ustava 2006. godine za vreme tadašnjeg premijera Vojislava Koštunice koji je i dalje na snazi smo imali oko 50 izdanja njuzletera koje je napisala“, seća se Andrej.

Aktivistički duh imala je još kao tinejdžerka, kada je zbog organizovanja štrajkova izbačena iz Riječke gimnazije i bio joj je zabranjen upis u sve riječke gimnazije. Studirala je sociologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu, i učestvovala je u studentskim protestima 1968. godine na kojima je bila jedina ranjena vatrenim oružjem. Bila je osumnjičena da je kamenicom „oštetila vatrogasno vozilo i počinila štetu narodnoj imovini“, a istražnom sudiji je tada odgovorila „da nasilje nije iz njenog političkog repertoara“.

Uredila je *Bilten o Rezoluciji 1325* o feminističko-antimilitarističkom pristupu bezbednosti, demilitarizaciji i uticaju žena na rešavanje problema u postkonfliktnim društvima.

Tamara, kako navodi Andrej, „nije bila uobičajena uposlenica nevladinih organizacija, pripadala je i Inicijativi i drugim organizacijama, ali je bila svoja“.

„Tamara je često umela da bude najradikalnija u stvarima koje radi. Nakon što sam otišao iz Inicijative i napravio *Heartefact*, došla je kod nas. Praktično do svoje smrti bila je na sličnim poslovima i u Inicijativi i u *Heartefactu*, ujedno i aktivistkinja ‘Žena u crnom’.“

Željko Stanetić, koji je radio u novosadskoj kancelariji Inicijative mladih za ljudska prava, upoznao je Tamaru na jednoj pozorišnoj predstavi Sarajevskog ratnog teatra za vreme „Dana Sarajeva“ u Beogradu. Tamara u novinarstvu ima „monumentalan značaj“, kaže Željko:

„Bila je prava hroničarka vremena u kome je živela i beskompromisna aktivistkinja za istinu o onome što se dešavalo tokom ratova devedesetih. Tekstovi su joj objavljivani u desetinama različitih regionalnih dnevnih novina, magazina i portala, u mnogima su bili i zabranjivani. Neposredno pre njene smrti objavljena je knjiga ‘Ponavljajući lažne istorije’, koja je zapravo zbornik tekstova koje je napisala između 1990. i 2013. godine“.

Promociji knjige prisustvovala je tada Kaliterna koja je, između ostalog, rekla:

„Želim da se zahvalim svima koji su doprineli tome da knjiga izađe – kolegama i kolegamicama koji su je isprovocirali površnim izveštavanjem; teleprinteristkinji *Tanjuga* koja je, rizikujući posao, slala moje tekstove medijima u BiH; Slobodanu Miloševiću, koji bi na svaki moj argumentovan šamar okrenuo drugi obraz i nastavio sa svojim nedelima; Aleksandru Vučiću, koji me svojim Zakonom o informisanju materijalno unakazio a moralno utešio da sam u pravu, jer šta očekivati od Zakona čiji je autor večita desna ruka četničkog vojvode“.

ZORICA TRIFUNOVIĆ

INTERVENTNA BRIGADIRKA, ČVRSTA I PRINCIPIJELNA ŽENA

Zorica Trifunović
(1954-2022)

članica Upravnog i Nadzornog odbora,
od 2005. do 2022. godine, YIHR Srbija,
antiratna aktivistkinja i feministkinja.

**Marija Perković, aktivistkinja
Žena u crnom, Zoricu je upoznala
u zimu 1998/1999. godine. Zorica,
inače prevoditeljka, bila je u poseti
humanitarnoj organizaciji „OsmeH”
iz Vrbasa, koja je prvenstveno radila sa
izbeglim stanovništvom.**

„Nekoliko godina kasnije, shvatila sam da je nenametljiva prevoditeljka ujedno i aktivistkinja Žena u crnom kojima sam se priključila 1999. godine”, kaže Marija.

Taj prvi susret je zauvek obeležio Marijino viđenje Zorice – upravo kao nenametljive.

„No, kako smo se upoznavale dve decenije kroz aktivistički angažman u ‘Ženama u crnom’, vrlo brzo sam shvatila da taj njen nežan osmeh, nenametljivost, tanani humor, često i autoironija, nosi zapravo vrlo zaokružena (u političkom smislu), čvrsta i principijelna žena.”

U Ženama u crnom, Zorica je „klizila” kroz papirologiju, Marija se priseća. Sa lakoćom je rešavala sve probleme, zbog čega bi Marija, uvek kada je radila sa Zoricom, pomislila „hej, pa to je ništa”.

„Ali je samo Zorica umela da od toga napravi da je to ‘ništa’, u svim drugim slučajevima, rad na papirologiji bez nje mi je bio ‘ok, sad želim da umrem’.”

Zorica je umela lepo da masira, „bajkovito”, seća se Marija, i imala je šake pijanistkinje.

„Tanani zglobovi, dugi prsti, a ta specifična masaža koju je savladala je više ličila na pokrete mađioničara, ili na ples, nego na ono što ja znam o masaži.”

Zorica je bila deo grupe žena koje su „bukvalno stvarale istoriju”.

„Jedna od žena koje su pokrenule antiratni otpor, koje su jačale antiratni pokret, i to upravo sa feminističkog stanovišta.”

Pred sam rat, Zorica je, zajedno sa svojim saborkinjama, učestvovala u osnivanju „Ženske stranke” 1990. godine. Pre toga je učestvovala i u osnivanju „Ženskog parlamenta” i „Beogradskog lobija”. Ove organizacije su bile „kao glas, ženski glas protiv nacionalizma i rata” i izrasle su iz konferencije „Drug-ca žena”, a osnovane „da bi se jasno čuo artikulisan, politički artikulisan glas žena sa levice”.

„I upravo su te žene, feministkinje sa levice, organizovale u Beogradu prvi antiratni skup. To je antiratni skup u punom smislu reči – politički artikulisan, održan u februaru 1991. godine, a zahtevale su da se prestane sa militarizacijom Jugoslavije.”

Zorica je, kao i ostale žene koje su stvarale istoriju antiratnog i antimilitarističkog pokreta u Srbiji, smatrala da je političko organizovanje žena vrlo važno i „da je politički artikulisan protest jedini protest.”

„Stoga se pridružila i kasnije formiranim ‘Ženama u crnom’. Mislim da su ti stavovi o nužnosti politizacije vodili Zoricu kasnije i u Inicijativu mladih – preneti tu politiku sledećim generacijama”, Marija zaključuje.

Alma Mašić, koja je bila direktorka Inicijativine kancelariji u Bosni i Hercegovini, Zorice se seća kao „interventne brigadirke”. Zorica je učestvovala u aktivističkim akcijama YIHR u Srbiji, naročito u onima koje su bile posvećene srebreničkom genocidu.

„Zorka je uvijek bila uporna, odlučna, beskompromisna i uvijek je služila kao primjer nama mlađima u Inicijativi”, kaže Alma.

Nije gubila veru, pozitivan stav i energiju ni kada se razbolela. Preminula je 5. novembra 2022. godine.

IMPRESUMI

Botuese:

Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut (YIHR)

Kryeredaktore:

Sofija Todoroviq

Redaktorë:

Ivana Nikoliq

Përparim Isufi

Serbeze Haxhijaj

Gazetar/e:

Dejana Cvetković

Ivana Nikoliq

Jovan Kalem

Përparim Isufi

Serbeze Haxhijaj

Koordinatorë e publikimit:

Ivana Jovanović

Ekipi i përkthyesve:

Eda Radoman Perković

Filip Rakočević

Nikoleta Psofiou Rakočević

Tamara Belenzada

Lektorimi:

Queen Victoria Education and Translations

Dizajni dhe faqosja:

Sanja Pollovina

Shtypi:

Dual Mode, Beograd

Tirazhi:

100

NISMA

IME

HYRJE

Para teje është monografia e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut, në të cilën u përpoqëm t’i përgjigjemi pyetjes: Çfarë është Nisma për ty? Nuk menduam për rezultatin dhe as nuk ishim të sigurt se do të arrinim të gjenim përgjigjen. Zgjedhëm që të vëmë njerëzit në plan të parë, të bisedojmë me ata që shumë prej anëtarëve/eve dhe aktivistëve/eve aktualë të ekipit nuk i kanë takuar kurrë, me dëshirën për të treguar në një vend gjithçka që shpesh nuk përfshihet në raporte, publikime dhe dalje në media.

Dhe patëm të drejtë sepse përgjigja ishte aty, që në intervistën e parë: Nisma janë të gjithë njerëzit e saj. Tingëllon e thjeshtë, por duke lexuar secilën nga këto histori do të zbulosh se ka të rinj – që kanë egzistuar gjithmonë – që e imagjinojnë të ardhmen ndryshe dhe e dinë se ka gjëra që janë më të rëndësishme se frika. Rinia dhe gjithçka që ajo sjell me vete shënoi gjithë ekzistencën e Nismës dhe ishte forca shtytëse pas çdo ndryshim për të cilin kontribuam dhe dëshmuam. Prandaj Nisma është një “organizatë avangarde” ku “rinia dhe guximi” kanë gjithmonë një vend qendror, ku ndonjëherë shkon “me kokën nëpër mur”. Me fjalët e shumë njerëzve, ajo është „shpresa”, por ndoshta është vetëm „fillimi”.

Dhe mbi të gjitha, Nisma je ti dhe „njerëzit e tu që mbledh”.

Nisma u themelua në vitin 2003 në Beograd, dy vjet pas përfundimit të luftërave në ish-Jugosllavi. Në kohën e krijimit, Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut ishte „revolucionare”.

Bashkëpunimi rajonal ka qenë gjithmonë thelbi i Nismës, sepse pa lidhje rajonale, arritja e potencialit të plotë demokratik në këto hapësira është e paimagjinueshme. Kemi punuar me njëri-tjetrin në kohën më të vështirë, kemi zgjedhur gjithmonë bisedën, të vërtetën dhe përgjegjësinë kur na ofrohej dhuna dhe shpeshputja e të gjitha lidhjeve si e vetmja mundësi e mundshme. Ndërtuam lidhje aty ku nuk kishte, pa pushim. Kudo që kishte heshtje filluam bisedën.

Zyrat në qytetet e tjera nuk janë themeluar asnjëherë me kërkesë të dikujt, ato janë produkt i marrjes së kësaj lloji nisme nga të rinjtë e atyre vendeve, janë reflektim i nevojave të të rinjve. Kështu u themelua Nisma në Kosovë (Prishtinë) në vitin 2004, në Mal të Zi (Podgoricë) në vitin 2006, në Bosnje dhe Hercegovinë (Sarajevë) në vitin 2007 dhe në Kroaci (Zagreb) në vitin 2008.

Njerëzit e Nismës, pjesët e jetës së të cilëve kemi paraqitur në këtë libër, mendojnë dhe veprojnë jashtë kornizës, vrapojnë në një rrugë që njerëzit e tjerë nuk guxojnë ta kalojnë dhe lidhin atë që është e papajtuueshme për të tjerët: Beogradin dhe Sarajevën, Mireditën dhe dobar dan-in. Njerëzit e Nismës motivojnë dhe kthejnë besimin në faktin se ndryshimi është i mundur atëherë kur mbledh njerëz me të cilët beson fort në të dhe më pas punoni së bashku ndryshe, me qëllim që rezultatet të jenë të ndryshme nga ato me të cilat jemi mësuar.

Para se të fillosh të lexosh, për ne ka shumë rëndësi që të falënderojmë të gjithë ata që në çfarëdo mënyre ishin pjesë e Nismës, dhe flasim për një numër prej rreth 16.000 personash nga i gjithë rajoni.

Falënderime të veçanta shkojnë për gazetarët dhe gazetarët që punuan në realizimin e këtij libri: Ivana Nikoliq, Serbeze Haxhijaj, Jovan Kalemi, Përparim Isufi dhe Dejana Cvetkoviq.

ANDREJ NOSOV

NISMA ËSHTË FILLIMI

Andrej Nosov

drejtor rajonal 2003-2009, drejtor dhe themelues i Heartefact, regjisor teatri dhe aktivist për të drejtat e njeriut.

Para 20 viteve, Serbia ishte në fillimin e një periudhe të dhimbshme tranzicioni, të gjitha luftërat më në fund mbaruan dhe Andrej ishte një fëmijë nga Prokuplja që besonte se në anën tjetër të vijës administrative, në Kosovë, e presin njerëz me hanxhar dhe qelesh në kokë gati për ta rrahur. Ai vajti në Kosovë për herë të parë në vitin 2002 si gazetar i Danas-it dhe e kuptoi se perspektiva e tij për marrëdhëniet ndërmjet serbëve dhe shqiptarëve ishte në kundërshtim me realitetin.

“Ajo frikë e pabesueshme nuk ishte frika ime, por diçka e trashëguar. Dhe në fakt ndodh e kundërta: gjatë viteve 2002 dhe 2003, pashë dhe njoha një këndvështrim tjetër, përjetova një këndvështrim tjetër të gjërave dhe kuptova se kemi dy botë paralele. Ajo vijë administrative mes Kosovës dhe Serbisë, ajo Merdare, është si një portë për në një botë tjetër. Më kujtohet ajo përvojë intime: kur kalon Merdarin, të duket sikur hyn në një botë tjetër”.

Një vit më vonë, në vitin 2003, ai vendosi të krijonte një organizatë, dhe motivimi kryesor ishte “ndjenja e mospërkatësisë... pamundësia për t’u identifikuar në atë moment me çdo iniciativë ekzistuese, pra me narrativën që ishte krijuar”.

Duke parë nga kjo distancë kohore, Serbia në ato vite të para të mijëvjeçarit të tretë ishte në periudhën e vetme demokratike, me qeverinë e Zoran Gjingjiqit në krye dhe Prajdin e parë; zbulimin e varrezave masive në Batajnicë dhe mosheshtjen për krimet e luftës dhe luftën në Kosovë.

“Ne debatojmë nëse kemi nevojë për lustracion, kemi ende viza dhe është disi... Do të thosha një periudhë në të cilën udhëtimet jashtë kufijve të vendit përfaqësonin një pengesë të tillë që është krejtësisht e paimagjinueshme për të rinjtë sot. Dhe ishte krejt normale që të rrinim në radhë me orë të tëra dhe të prisnim vizat, të përballeshim me sfida të ndryshme për të udhëtuar”.

Në një atmosferë të tillë, organizatat e shoqërisë civile u fokusuan në temat e viteve të nëntëdhjeta – ose konfliktet ose demokratizim. Youth movement pas Rezistencës nuk kishte. Dhe më pas ndodhi Nisma. Ajo që më së shumti nuk dihet është se emri fillestar i organizatës ishte Nisma e të Rinjve – Qendra Kundër Trafikimit dhe se në muajt e parë të punës së tyre, këto dy organizata, të cilat janë

edhe sot këtu, kanë punuar së bashku. U ndanë disa muaj pas themelimit, por vazhduan të ndajnë ambientin. Duke folur për fillimet, Andrej thotë se është veçanërisht e rëndësishme të përmendet Fondi për të Drejtën Humanitare dhe Natasha Kandiç, “e cila në fakt inkurajoi krijimin e organizatës gjatë gjithë kohës, ndonjëherë në heshtje, ndonjëherë duke na kritikuar, ndonjëherë duke bërë pyetje”.

Për Natashën, shfaqja e Nismës nënkuptonte një hap përpara, sepse deri në atë moment të rinjtë nuk ishin të interesuar realisht për të kaluarën dhe askush nuk donte të merrej me të”.

Përveç Natasha Kandiçit dhe FDH-së, mbështetje të madhe dhanë edhe zyrat e IWPR (Institute for War and Peace Reporting) në Beograd dhe Prishtinë, veçanërisht Dragana Nikoliq Solomon, Jeta Xhara dhe Tanja Matiq – të cilat së shpejti themeluan Rrjetin Ballkanik të Kërkimeve, BIRN.

NUK DUA LUFTË

Në kohën kur lindi Nisma, e vetmja organizatë rajonale që lidh Kosovën dhe Serbinë ishte Fondi për të Drejtën Humanitare. I pyetur se si dukej kjo, Andrej thotë se i fut disa mijëra euro në çantë, shkon në Prishtinë, në një agjenci për paluejtshmëritë, ku shpjegon serbisht se i duhet një apartament në qendër të qytetit për zyrë:

“Ata thonë – nuk kemi asgjë, do t’ju njoftojmë. Më kujtohet se pas kësaj shkova te Jeta Xhara dhe Tanja Matiq në zyrën e IWPR. Pinim kafe, mua më bie zilja e telefonit, dhe ishin ata telefonat e vjetër – tulla, përgjigjem – mirëdita, jam doktor Asllani, dëgjova se kërkonti banesë.

Është një banesë me një sallon, nga vitet e nëntëdhjeta, një apartament klasik me kuzhinë, frigorifer, divane, qilima, papuçe, varëse – gjithçka është aty, por për zyrë nuk ka as “Z”. Thashë, – ç’më mungon, këtu flë, këtu punoj.

Pastaj një ditë hyri në zyrë Sara Maliqi, e cila pa një poster me shkrimin cirilik “*Neću rat*” (*Shqip – Nuk dua luftë*)“ në alfabetin cirilik, e solla unë. Ajo hyri për të na ndihmuar për ca taksa, sepse kishim ngatërruar diçka, dhe pastaj u kthye dhe tha – unë duhet të punoj këtu. Dhe ashtu erdhi, ajo e mori komplet Nismën në Kosovë”.

Zyra kryesore rajonale ishte e vendosur në Beograd, prej nga u themeluan zyra dhe organizata në vende të tjera të ish-Jugosllavisë. Ajo që ishte specifike që në fillim ishte “lidhja jonë dhe puna e përbashkët mes Beogradit dhe Prishtinës, e cila nuk kishte të bënte me projekte”.

Në atë kohë nuk ka takime Zoom, koordinatorë projektsh, cooperation agreement-a.

“Kemi punuar bashkë në kuptimin e vërtetë të fjalës... sikur të kishim një zyrë. Planifikimi ynë ishte i përbashkët, team building-u ishte i përbashkët, gjithçka ishte e përbashkët. E gjithë kjo rezultoi në krijimin e një lidhjeje të fortë ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës dhe se ndarja e vlerave nuk u vu kurrë në dyshim – ne organizuam organizimin në bazë të vlerave, kështu që nuk ishte e mundur që dikush të pyeste nëse ky njoftim ishte në rregull nga perspektiva e Serbisë, p.sh. Ne ndërtonim ishullin tonë të vogël ku parimet janë të rëndësishme, vlerat janë të rëndësishme dhe fakti që vijmë nga Kosova apo Serbia është një çështje dytësore”.

Gjatë gjithë viteve të punës në Nismë, disa nisma ishin për mua shumë të rëndësishme. Para së gjithash, të gjitha fushatat, forumet, bisedat dhe vizitat në lidhje me Srebrenicën dhe gjenocidin e Srebrenicës, duke përfshirë udhëtimin e parë në Potoçare me dy autobusë të rinjsh nga Serbia më 11 korrik 2004 dhe fushatën me fotografitë e Tarik Samarach në billborde me mesazhet “*Të shikosh, Të dish, Të mbash mend*”. Më pas programi i vizitave, apo visiting program, i cili u mundëson të rinjve të udhëtojnë nëpër rajon dhe të takojnë bashkëmoshatarët e tyre, të mësojnë për të kaluarën e përbashkët dhe të mësojnë të mos e mohojnë atë; *Ditët e Sarajevës* në Beograd dhe të gjitha përpjekjet dhe fushatat që në fund ndihmuan në krijimin e institucioneve të pavarura në Serbi.

NË EMËR TË SË ARDHMES

Andrej formalisht qëndroi në Nismë deri në vitin 2009 dhe themelimin e Heartefact-it. Ai thotë se ai dhe ekipi e kanë ndërjerë se duhet të shkojnë atëherë kur erdhi pavarësia e Kosovës – aty ishin rreth 5, 6 vite, dhe tani ishte koha që organizimin t’ia linin disa të rinjve të tjerë. Gjithsesi, lidhja mes tyre duket se është e pathyeshme edhe sot e kësaj dite, ndaj kur flet për personat që ka takuar në Nisma, e kujton veten për babain e tij, kur flet për APJ-në (serbisht: JNA).

“Por realisht, për mua, Nisma, në njëfarë kuptimi jugosllav, ishte një hapësirë që na formoi neve përsa i përket vlerës. Unë jam një fëmijë nga Prokuplja që besoja se shqiptarët prisnin para kufirit me qeleshe dhe hanxharë për të më rrahur. Unë nuk jam dikush që i kam pasur këto vlera gjatë gjithë jetës sime. Në një masë të madhe, Nisma, krijimi i Nismës dhe krijimi i asaj hapësire më formësoi mua, bindjet dhe njohuritë, këndvështrimet dhe gjykimet e mia në përgjithësi”.

Një nga vlerat themelore të Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut është që gjithmonë duhet të flasësh në emrin tënd dhe në emër të atyre që heshtin dhe nuk mund të thonë atë që mendojnë.

“Mendoj se kjo është gjëja më e rëndësishme që ka mbetur në Nisma dhe që e mban të bashkuar. Është edhe çështje solidariteti, ndjeshmërie, raporti me të shkuarën. Kur je pak më i fortë, ke detyrim dhe detyrë të flasësh në emër të më të dobët, në emër të atyre që heshtin”.

I pyetur se si ishte njëzet vjet më parë dhe si është sot, Andrej thotë se sot ekziston Nisma, “dhe ky është një ndryshim kyç”, ekziston një vend për të rinjtë që nuk duan t’i përkasin narrativave mejnstrim, që duan të formojnë veten në një mënyrë tjetër, ata duan të punojnë me veten dhe të përparojnë. Me ekzistencën e Nismës, ekziston edhe garancia se do të kujtojmë atë që ka ndodhur në të kaluarën dhe se do të luftojmë kundër mohimit dhe mosndëshkimit, gjithçka në emër të së ardhmes që ëndërrojmë, e cila është ta bëjmë shekullin e 21-të një shekull pa konflikte në Ballkan, që nuk e di nëse është e mundur apo e arritshme.

Për mua, Nisma është fillimi, fillimi i një rruge, tani çfarë... është baza, është start up-i”.

Andrej Nosov, drejtor rajonal 2003-2009, drejtor dhe themelues i Heartefact, regjisor teatri dhe aktivist për të drejtat e njeriut.

PETRIT SELIMI

YIHR-A I DHA KUPTIM SHKURTESËS QË MBAN

Ishte fillimi i viteve 2000, kur rajoni sapo kishte përmbyllur kapitullin e luftërave të përgjakshme, kur në Selanik të Greqisë, i riu kosovar Petrit Selimi ishte takuar me moshatarin e tij nga Serbia, Andrej Nosovin, një aktivist që atë kohë mbulonte rajonin e jugut të Serbisë, pjesë në afërsi të kufirit me Kosovën.

“Aftësia e tij për rrjetëzim, shpjegimi i sfidave dhe identifikimi i mjeteve për zgjidhjet për një angazhim më të madh të të rinjve në promovimin e demokracisë dhe të drajtave të njeriut, ishin cilësitë kryesore që bënë bashkë grupin e të rinjve, së pari në Serbi e pastaj edhe në Kosovë, Bosnjë, Kroaci e Mal të Zi”, thotë Selimi më shumë se dy dekada pasi u dha ideja për një organizatë rajonale të të rinjve, në luftim të barrierave që ishin vendosur.

Në një kalim kohe kaq të gjatë, Selimi thotë se roli i tij në organizatë ka qenë modest, ndërsa për organizatën thotë se e ka merituar plotësisht shkurtësën që mban.

“Në Ballkanin Perëndimor ne jemi mësuar të shohim shkurtësia pafund të organizatave, donatorëve ndërkombëtarë e agjencive qeveritare, por YIHR-a me të vërtetë është vënë në ballë të të rinjve, nismave dhe të drejtave të njeriut”, thotë ai.

Sipas Selimit, YIHR-a është bërë organizatë unike sepse nuk është mjaftuar vetëm në organizimin e seminareve, bisedave, ligjeratave dhe trajnimeve, por është fokusuar kryesisht në aktivizëm, fushata derë më derë dhe angazhim në çështje të artit e kulturës, si mjete esenciale për ndryshim politik dhe angazhim.

“Unë kam luajtur një rol të vogël në fillim, diskutimet fillestare para se të themelohej organizata, themelimin dhe ngjarjet e konferencat e para, dhe natyrisht i kam ndjekur dhe mbështetur aksionet në vitet e mëpasme në kapacitetet e ndryshme që nga projektet në mbështetje të dialogut dhe promovimit të kulturës dhe artit të asaj që më vonë do të bëhej shteti i Kosovës, në Beograd, deri te mbrojtja e komunitetit LGBTQ+, fuqizimi i gruas dhe rinisë etj”, thotë Selimi.

Ai kujton se bëhej fjalë për vitet pas luftës në Kosovë kur plagët, qoftë edhe të luftës dhe gjenocidit në Bosnjë, që kishte përfunduar vite më parë, ishin çdokund të pranishme në diskursin publik.

“Plagët ishin të freskëta, urrejtja ende ishte e thellë dhe mbetjet e regjimit të Milosheviqit ishin ende në gjendje të bënin kërdrinë, siç e pamë me vrasjen e kryeministrit të Serbisë (Zoran Djindjiç) në vitin 2003, në periudhën kur YIHR-a sapo ishte themeluar”, thotë Selimi.

“Te njerëzit si Andrej Nosovi dhe Sarah Maliqi, si dhe shumë kolegë të tjerë, ekzistonte një ndjenjë e fuqishme që të mos lejonin që të arriturat të ktheheshin mbrapa nga forcat e defetizmit, nacionalizmi ekstrem, e djathta ekstreme apo madje edhe nga grupet raciste të mbështetura nga grupet jashtë kontrollit në Serbi, që po synonin t’i përmbysnin proceset historike të çlirimit të Kosovës, krijimin e sistemeve demokratike në rajon dhe integrimin e Ballkanit Perëndimor në Bashkimin Evropian”, shton ai.

Ai nënvizon se në vitet e fundit, festivali “Mirëdita, Dobar Dan!” ka dëshmuar se është ura e vetme e mbetur në këmbë dhe mjeti i vetëm për të ekspozuar Kosovën në Serbi dhe anasjelltas.

“Kjo është arsyeja pse ky festival shpesh sulmohet nga tabloidet dhe grupet nacionaliste serbe”, thotë Selimi.

Por ai nënvizon se puna në monitorimin e gjuhës së urrejtjes dhe luftimi i saj është gjithashtu e rëndësishme sepse “po luftohet diçka që e ka kapluar tërë Ballkanin”.

Petrit Selimi është marrë me aktivizëm që në fillim të viteve 1990, duke filluar si 14 vjeçar kur në një samit të OKB-së për të rinjtë kishte folur për rëndësinë e angazhimit të të rinjve si mjet në luftën për demokraci si dhe liri kolektive e personale.

Ai thotë se YIHR-a e ka mbështetur rrugën e Kosovës atëherë kur ka qenë shumë e rrezikshme për ta bërë këtë.

“Ajo i mundësoi qindra gazetarëve, aktivistëve, studentëve të marrin pjesë në programin unik të shkëmbimit për të parë perspektivat e njëri-tjetrit në kryeqytetet ballkanike, në një kohë kur në vend që të hapeshin kufijtë, tendencat e qeverive dhe mediave që ato kontrollojnë u vunë qartë në shërbim të rritjes së ndarjeve dhe hegjemonisë”, thotë Selimi.

“Frikësohem se pak nga ai entuziazëm është humbur për shkak të kohës së paprecedent të kaluar nën proceset tranzicionale, mungesa e progresit në përmbylljen e çështjeve të hapura bilaterale dhe rritja e autoritarizmit dhe populizmit. Tani jam më pesimist, dhe kjo tregon se sa shumë na duhet ende YIHR-a”, përfundon ai.

SONJA PROSTRAN

NISMA ËSHTË NJË LUFTË E VAZHDUESHME

Sonja Prostran

anëtare e Bordit Drejtues të Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi 2004/2005-2009, tani drejtoreshë e Projektit të USAID-it për forcimin e sistemit gjyqësor në Uzbekistan dhe degës së EWMI në Uzbekistan.

Historia e Sonjës me Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut fillon në mars të vitit 2003. Ajo atëherë ishte sekretare e Gjykatës së Qarkut në Beograd dhe Andrej Nosov raportonte për gazetën "Danas" nga një nga gjyqet e para për krime të luftës para Gjykatës së Qarkut – gjyqi për rrëmbimin në Sjeverin. Në dhjetor të vitit 2003, kur u bë zëdhënëse e Departamentit special të Gjykatës së Qarkut në Beograd për krimet e luftës, filloi bashkëpunimi i saj më intensiv me Nismën në Serbi.

Sot, 20 vite më vonë, Sonja thotë se Nisma la gjurmë serioze në jetën e saj personale dhe profesionale.

"Falë Nismës, pata mundësinë të bisedoja me njerëzit e thjeshtë se çfarë janë gjykimet për krimet e luftës, si zhvillohen ato në Serbi, cilat janë ngjashmëritë dhe dallimet ndërmjet gjykimeve para gjykatave në Serbi dhe gjykimeve para Tribunalit Penal Ndërkombëtar për ish-Jugosllavisë në Hagë. Realisht, të udhëtoja me Nismën jo vetëm nëpër Serbi, por në gjithë rajonin e ish-Jugosllavisë, dhe në atë mënyrë të përhapja njohuri apo informacione se si funksionon sistemi juridik në Serbi.

Ishte një mundësi e pabesueshme."

Nga vitet 2004/2005 deri në vitin 2009, ishte në Bordin e Drejtorëve të YIHR-së në Serbi. Edhe pse kohë pas kohe kishte probleme për shkak të daljeve publike në ngjarjet e Nismës ku fliste për temën asnjëherë të popullarizuar të krimeve të luftës, Sonja thotë se askush nuk e "konsideronte kurrë të pazakontë, të çuditshme apo, Zoti na ruajt, të paligjshme që një bartës i një posti gjyqësor të jetë anëtar i Bordit drejtues të një organizate joqeveritare." Në vitin 2005 Sonja u zgjodh gjyqtare e Gjykatës Komunale të Beogradit. Thotë se në atë kohë konsiderohej normale që gjyqtarët të merrnin pjesë në jetën shoqërore dhe publike, gjë që sot është bërë një gjë e rrallë:

"Ajo që ndodhi më pas dhe ajo që po ndodh sot e kësaj dite e ka rikthyer dukshëm profesionin tonë si bartës të pozitive gjyqësore dhe gjithashtu flet për nivelin e censurës që ekziston sot në Serbi".

Sonja thotë se është kënaqur në çdo kontakt dhe shoqërim me Nismën, si dhe se vitet që ka kaluar duke punuar ngushtë me aktivistët dhe aktivistet e saj kanë qenë të gëzueshme, plot energji pozitive, entuziazëm, të qeshura dhe vullnet për të ndryshuar diçka.

"E mbaj mend atë periudhë si një nga më të gëzuarat dhe më të lumturat në jetën time".

Të gjitha fushatat dhe veprimet në të cilat ajo mori pjesë lanë gjurmë të thella tek ajo. Nëse do t'i duhej vërtet të veçonte disa, atëherë do të ishte hulumtimi mbi transparencën e gjyqeve për krimet e luftës para gjykatave në Serbi, Bosnjë, Kroaci dhe Kosovë, të cilin ajo e bëri së bashku me gazetarin e atëhershëm të B92, Milosh Miliq. Falë këtij hulumtimi, në vjeshtën e vitit 2006, Sonja dhe Milosh udhëtuan në SHBA, ku prezantuan rezultatet e hulumtimit në universitetet në Nevada dhe Kaliforni.

Një projekt tjetër që ka mbetur në kujtesën e saj veçanërisht të dashur është praktika e studentëve nga Serbia në Tribunalin e Hagës:

"Gjatë dy cikleve të asaj praktike kam mbikëqyrur mënyrën se si realizohej projekti dhe ishte pafundësisht interesante, sidomos të ndiqja rrugën e zhvillimit të studentëve që merrnin pjesë atje. Unë jam ende në kontakt me shumë prej tyre edhe sot e kësaj dite".

Pas vitit 2009 dhe largimit të saj nga Bordi Drejtues i Nismës, Sonja nuk arriti të ndiqte rregullisht punën e organizatës. Karriera e saj mori një rrjedhë tjetër – pjesërisht falë Nismës, sepse ajo filloi të punojë për Institutin e Menaxhimit të Lindjes Perëndimore (EWMI), ku është aktive edhe sot, dhe me të cilin ishte lidhur pikërisht nga YIHR-ja.

"Në planin personal, Nisma më solli fillimisht njohje me njerëz që ende luftojnë për të drejtat e njeriut në Serbi dhe jashtë saj, kështu që tashmë mund të them se këto janë njohje profesionale. Më parë kanë qenë kryesisht studentë, ndaj jam veçanërisht e kënaqur që diku kam vëzhguar rrugën e tyre të zhvillimit dhe e ndjek deri më sot"

ALEKSANDRA MILENOV

NISMA ËSHTË SHPRESË

Aleksandra Milenov

, koordinatore e zyrës outreach të Tribunalit të Hagës në Beograd, 2003-2007.

Pikërisht 20 vjet më parë, Alexandra erdhi nga Haga në Beograd për të drejtuar zyrën outreach të Gjykatës Penale Ndërkombëtare për ish-Jugosllavinë dhe për të përfaqësuar Sekretariatit e Tribunalit në Serbi. Para kësaj, ajo punoi për Prokurorinë e Gjykatës së Hagës nga viti 1998 deri në 2003. Një nga sugjerimet e para që mori nga paraardhësi i saj me të mbërritur në Serbi ishte të takonte Andrej Nosov, një gazetar i ri, i cili, siç i tha, “Dikush që duhet ta njohë” dhe zëri i të cilit do të jetë i rëndësishëm në bisedën për krimet e luftës të kryera gjatë viteve të nëntëdhjeta në ish-Jugosllavi.

Paraardhësi kishte të drejtë, thotë Aleksandra:

“Në takimin tonë të parë, Andrej më tha se do të themelonte Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut. Asokohe gjykata gjykoi ish-presidentin e Serbisë, Slobodan Millosheviq dhe interesimi i mediave në Serbi ishte i madh. Ndjenjat nacionaliste ishin të forta dhe qëndrimet e njerëzve për përfshirjen e forcave serbe në krimet e luftës përbëheshin nga forma të ndryshme mohimi.

Andrej, dhe të rinjtë që ai mbledhi në Nismën e të Rinjve, hynë me guxim në këtë diskutim kombëtar emocional, të vështirë e herë-herë armiqësor, me kreativitet e dhembshuri dhe me bindjen se çdo bisedë është e rëndësishme”.

Gjatë katër viteve të ardhshme, sa ka qëndruar në Beograd, Aleksandra nuk ka refuzuar asnjë ftesë nga Nisma, e cila, siç thotë sot, ishte ndoshta edhe partneri më i rëndësishëm që kishte në Serbi. Përmendet veçanërisht programin “Ballafaqimi me të kaluarën”, i cili mbledhi së bashku të rinj nga i gjithë vendi për të diskutuar për krimet e luftës dhe punën e Gjykatës Penale Ndërkombëtare për ish-Jugosllavinë. Një nga ato mbledhje ende jeton në kujtesën e saj edhe sot:

“Në një ngjarje të tillë, një vajzë rreth 16-vjeçare pyeti: “Po pse duan të më vrasin shqiptarët?” Keqinformimi pas kësaj dhe frika që i shkaktoi kësaj vajze tregon për rëndësinë absolutisht jetike të punës së YIHR-së. Është vërtet e pamundur të mbivlerësohet”.

Një program tjetër që ajo e konsideroi veçanërisht të rëndësishëm është dërgimi i studentëve të drejtësisë nga Serbia në Tribunalin e Hagës për praktikë. Përveçse patën mundësinë të shihnin se si funksionon gjykata dhe si duken në të vërtetë gjyqet, ata patën një mundësi unike për të kaluar pak kohë duke jetuar dhe punuar në perëndim, thotë Aleksandra.

“Një pjesëmarrëse më falënderoi dhe tha se nuk mund ta dijë se sa kam bërë për ta në atë rast – në fakt, e kuptova plotësisht, dhe kjo është arsyeja pse punova me YIHR-ën për ta realizuar atë program.”

Gjatë kohës së saj në Beograd, Aleksandra ishte pjesëmarrëse e shpeshtë në konferencat e Nismës, në diskutime në grup me të rinjtë dhe në takime me aktivistë. Ajo thotë se i ka pëlqyer çdo lloj ndërveprimi me Nismën dhe se gjithmonë ka qenë e magjepsur nga njohuritë, aftësitë dhe profesionalizmi i aktivistëve dhe punonjësve të saj në organizimin e programeve dhe aktiviteteve. Kur u pyet se cili është programi i saj i preferuar i Nismës, Aleksandra thotë:

“Është e pamundur të zgjedhësh një të preferuar, ndaj do të përmend vetëm eventin e parë në të cilin kam marrë pjesë. YIHR ftoi dy gra nga Srebrenica për të folur në një debat publik në qytetin në Serbinë jugore. Ndërsa ecnim me makinë, ata shikuan nga dritarja dhe komentuan peizazhet e njohura dhe nervozizmi i tyre u zhduk. Në këtë aktivitet ata folën për përvojat e tyre gjatë rrethimit dhe për humbjen e bashkëshortëve të tyre. Publiku i pranishëm nuk mund të ndalonte së shtruar pyetje. Në fund, kur disa kishin filluar të largoheshin, të tjerët mbetën, dhe gratë qëndruan dhe biseduan me to veçmas. Ishte një moment i fuqishëm i lidhjes njerëzore, i mundësuar nga YIHR”.

Si koordinatore e zyrës së Tribunalit të Hagës në Beograd, Aleksandra më së shumti merrej me marrëdhënie me publikun, bashkëpunonte me media, fliste për punën e Tribunalit në ngjarje të ndryshme publike dhe bashkëpunonte me sektorin e OJQ-ve në Serbi. Ajo gjithashtu bashkëpunoi ngushtë me autoritetet gjyqësore lokale që punuan në hetime dhe gjyqe për krime lufte. Ajo thotë se ka pasur marrëdhënie të shkëlqyera me të gjithë, por punën me Nismën ende e veçon:

“Pa dyshim, ndikimin më të madh e ka pasur edhe puna ime me YIHR. Të rinjtë janë më të hapur për të dëgjuar perspektiva të ndryshme dhe për të ndryshuar qëndrime, edhe kur bëhet fjalë për çështje sfiduese emocionale, si p.sh. pranimi se forcat që i përkasin grupit të tyre etnik kanë kryer krime të tmerrshme.

Mirënjohja që mora nga disa prej të rinjve që morën pjesë në programet e YIHR-së është arritja ime më e madhe profesionale”.

EDIN VELOVIQ

NISMA ËSHTË GUXIM DHE LIDHJE

Edin Veloviq

studiues, koordinator dhe menaxher projekti, drejtor financiar, 2003-2007, YIHR Serbi, tani udhëheqës i ekipit të *Alexander Mann Solutions* në Serbi.

Në kohën kur Andrej Nosov filloi themelimin e Nismës së të rinjve për të drejtat e njeriut në vitin 2003, Edini punonte në startup-e, duke mos menduar se së shpejti karriera e tij do të mernte një drejtim tjetër. Gjatë atij viti ai u takua me Andrejin për herë të parë me rekomandimin e motrës së tij. Andreji atëherë, si gjithmonë, ishte bindës.

“Gjatë gjithë jetës e imagjinova veten në një lloj aventure biznesi dhe doli që në Nismë u orientova më shumë se kurrë më parë në përputhje me vlerat e mia”.

Në atë kohë, klima politike dhe sociale në Serbi ishte e dhimbshme, ndonjëherë edhe e errët, thotë Edini. Menjëherë pas ardhjes së tij në YIHR, u formua Qeveria e Vojislav Koshtunicës dhe Serbia u kthye djathtas. Më pas aktivistet dhe aktivistët që merren me ballafaqimin me të kaluarën në publik filluan të quheshin “faktor shqetësues”.

“Ne u pranuan më mirë në rajon sesa në Serbi.”

Edini filloi në Nismë si studiues në fund të vitit 2003. Ai e përshkruan punën e Nismës në një segment kaq të hershëm si entuziaste dhe ai entuziazëm ishte dhe mbetet komponenti i saj më i rëndësishëm motivues, thotë Edini.

Edini dhe Andreji jo vetëm që ndanë hapësirë me një organizatë tjetër, por edhe një kompjuter.

“Megjithatë, në asnjë moment nuk u ndjetë sikur ishit në vendin e gabuar – ai vizion ishte më “i prekshëm” sesa realiteti”.

YIHR-a u bë një organizatë serioze “me shpejtësi rrufe” dhe tërhoqi vëmendjen e njerëzve me vlera qytetare që trajtonin tema të njëjta apo të ngjashme, si Sërgja Popoviq dhe Dragolub Todoroviq.

“YIHR-a më ndihmoi të kuptoj se ekziston një planet krejtësisht i ri me njerëz të mirë, të ndershëm dhe të guximshëm me vlera qytetare.

Me rritjen e Nismës, në jetën time një nga një hyn koleg dhe person i mrekullueshëm”.

Vetë Edini përparoi në Nismë me rritjen e organizatës. Gjatë viteve 2003 dhe 2004 ka punuar si koordinator

projekti, përkatësisht menaxher dhe në verën e vitit 2005 kaloi në pozitën e drejtorit financiar, ku qëndroi deri sa u largua nga Nisma – nëse iku ndonjëherë në të vërtetë.

“Iu ktheva Nismës edhe kur i isha përkushtuar tashmë organizatave fitimprurëse”.

Si disa nga projektet më të rëndësishme në të cilat ka punuar si pjesë e YIHR-së, ai veçon “Ditët e Sarajevës” në Beograd, si dhe programin “Gazetarët mund ta bëjnë atë”. “Këtu është edhe projekti për nxitjen e punësimit, i cili tregoi se Nisma mund të bashkëpunojë edhe me institucionet vendore”.

Edini u largua nga Nisma në vitin 2007 për t’iu përkushtuar studimeve master në menaxhimin e biznesit në Universitetin e Sheffield (Angli).

“Nuk mund të punoni në YIHR gjatë orarit të punës: ose jeni të përkushtuar për të ndryshuar shoqërinë gjatë gjithë kohës ose nuk jeni”.

E vazhdoi karrierën në sektorin fitimprurës dhe korporata, dhe një kohë të caktuar ishte pedagog në Shkollën e Menaxhimit në Grenoble (Francë).

Edini thotë se puna në Nismë i dha mundësinë për të forcuar aftësitë që shënuan më vonë karrierën e tij: të punojë në ndërmjetësimin e grupeve ofrimin e asistencës për individët brenda kompanive/korporatave.

“Përvoja që fitova në YIHR më ndihmoi shumë për të kuptuar shumë gjëra që lidhen me kulturën organizative, metodat dhe mënyrat e komunikimit, qëndrueshmërisë”.

Po të mos ishte Nisma, unë kurrë nuk do të kisha “dashuruar” profesionalisht me temat e lidhshimit, motivimit dhe menaxhimit të ndryshimit”.

SARAH MALIQI

YIHR-A, ORGANIZATË E NDRYSHIMIT TË MENDËSISË

Kur në vitin 2005 Andrej Nosovi kishte ardhur në Prishtinë për të hapur një organizatë për të drejta të njeriut, Sarah Maliqi kishte shkuar ta takojë.

Atëherë Sarah Maliqi punonte në Trustin Pensional të Kosovës, por sa iu ofrua pozita si Zyrtare e Programit në YIHR, nuk kishte hezituar që ta ndërronte vendin e punës.

Muaj më pas, në shtator, asaj i ishte ofruar pozita e Ushtrueses së Detyrës së Drejtores së Zyrës në Kosovë, në një kohë kur në tavolinë kishte vetëm dy projekte të organizatës. Një vit më vonë, organizata veçse kishte marrë hov e ishte zgjeruar në tërë rajonin e Sarah Maliqi u bë Zëvendës Drejtore Rajonale.

“Ka qenë një kohë e jostabilitetit ekonomik e politik, por mbi të gjitha ka qenë një atmosferë e frikës dhe pasigurisë. Ishte koha kur pritej të fillonin negociatat për statusin dhe në atë mjedis politik më duket se kemi bërë shumë gjëra të mëdha”, kujton Maliqi.

Ajo thotë se organizata në atë kohë kishte disa qëllime dhe një prej tyre ka qenë bashkëpunimi i të rinjve të Kosovës e Serbisë.

“Ishte një prej sfidave më të mëdha sepse askush nuk ka besuar se mund ta bëjmë këtë. Kjo është një gjë që e ka bërë YIHR-a dhe të tjerët vështirë se do ta bënin në atë mënyrë. Njerëzit që kanë ardhur nga Beogradi në Kosovë, ose nga Kosova në Beograd, shpesh as prindërve nuk u kanë treguar se ku venë. Shfrytëzonim lejet për pjesëmarrje në gjykime për krime lufte për të lëvizur dhe dërguar të rinjtë”, thotë Sarah Maliqi.

Kujton se kur kishin shpallur për herë të parë programin vizitues mes Prishtinës dhe Beogradit, atë e kishin bërë për të testuar interesimin e të rinjve.

Thyerja e akullit do të vinte tek më pas.

“Ata që vinin (në Prishtinë) kishin frikë të flisnin serbisht në rrugë. Ne donim që ata të flisnin dhe njerëzit të mësohen t’i dëgjojnë. Përpiqeshim të hapim çështjen e ballafaqimit me të kaluarën dhe drejtësinë tranzicionale. Jo vetëm të flasim por edhe t’i prekim gjërat”, thotë Maliqi.

Sipas saj, planifikimi strategjik i gjërave ka qënë ajo që e ka dalluar YIHR-në nga organizatat e tjera, derisa përmend monitorimin e Ligjit për Qasje në Dokumente Zyrtare, Konferencën për shoqëritë e dhunshme në tranzicion, punën me të rinjtë dhe punën me komunitetin LGBT si projektet më të rëndësishme në të cilat organizata ka punuar gjatë atyre viteve.

“Së bashku me stafin jemi përpjekur të shtyjmë disa nga çështjet thelbësore të të drejtave të njeriut. Jemi lidhur aq shumë për një qëllim të përbashkët dhe qëllimi ka qenë drejtësia, përtej çdo kufiri nacional e politik”, thotë Sarah Maliqi.

“Ka pasur një lloj solidariteti për punët e ndjeshme me të cilat merreshim. Nuk kam pasur frikë nëse tre serbë vinin nga Beogradi dhe t’i dërgoja te “Kafet e vogla”. Shpesh njerëzit më shpotitnin “Dobar Dan, Sarah”, kujton ajo.

Për një kohë, në vitin 2007 deri në fillim të vitit 2008, pak para se Kosova ta shpallte pavarësinë, Maliqi ishte zhvendosur në Beograd.

“Nëse shoh në retrospektivë se nëpër çfarë kam kaluar, mendoj se jemi një gjeneratë që thyente akullin, kalonte barrierat. Ishim të parët që kundërshtonim glorifikimin e kriminelëve të luftës dhe përfshirjen e tyre në institucione”, thotë ajo.

Maliqi thotë se Andrej Nosov ka qenë shtytja e madhe e shumë njerëzve për të ecur përpara me misionin dhe vizionin e organizatës.

“YIHR-a më ka forcuar bindjen të luftoj për një qëllim që ndikon në ndryshimin e jetës së komunitetit. Këtë e kam marrë me vete kudo që kam shkuar. Më ka mësuar që me kurajo të përballoj dështimet. Kjo do të thotë të mësosh të shohësh ftohtë atë që ndodh, jo vetëm në vendin tënd por kudo në rajon”, thotë ajo.

Ajo thotë se veçori e YIHR-së është ndihma për të rinjtë në krijimin e lidhjeve të reja me moshatarë në rajon, mbështetja për shoqërinë civile si dhe programet e shkëmbimit të gazetarëve.

“Nisma ka sjellë ndryshime të dukshme edhe brenda shoqërisë civile, në ndryshimin e perceptimit shoqëror për raportet ndëretnike, ballafaqimin me të kaluarën në një ambient ku pasojat e luftës ishin ende të freskëta”, thotë Sarah Maliqi.

“YIHR është tejet e guximshme. Është ndryshim i mendësisë”, përfundon ajo.

PERSONAT E ZHDUKUR: EMRA, JO NUMRA

YIHR Kosovo është një nga organizatat më aktive në zgjidhjen e çështjes së personave të pagjetur në Kosovë duke organizuar aksione në rrugë që nga viti 2007. Me rastin e Ditës Kombëtare të Personave të Zhdukur në Kosovë, aktivistët e kthyen në emra numrin e të zhdukurve duke vendosur emrin e secilës viktimë në një mur 20 metra, për të treguar se viktimat duhet të kujtohen me dinjitet dhe se e meritojnë. Përpara këtij muri janë vendosur karrige bosh, që simbolizojnë audiencën e munguar.

Duke pasur parasysh se deri tani për viktimat flitej vetëm si për numra, zbulimi i identitetit të tyre ishte një çështje e ndjeshme për shoqërinë në Kosovë duke pasur parasysh faktin se emrat tregojnë një përkatësi të caktuar etnike. Viktimat janë viktimat dhe nuk mund të diskriminohen në bazë të përkatësisë etnike. YIHR-a beson se e vërteta nuk mund të fshihet, përkundrazi duhet të bëhet ballafaqimi me të.

DRAGAN POPOVIQ

NISMA ËSHTË NJË Mbledhje e të gjithëve që e kanë kaluar dhe i kanë dhënë një pjesë të vetes

Dragan Popović

Drejtor Programi, YIHR Serbi, 2006-2010.
Dragani aktualisht punon në Fondi European për Demokraci.

Pas diplomimit në Fakultetin Juridik, Dragani punoi ca kohë si hulumtues për shkeljet e të drejtave të romëve, duke kaluar shumicën e kohës në vendbanimet e tyre informale në Beograd. Më pas, në tetor të vitit 2004, ai aplikoi për punë në Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut. Ishte një "kohë e turbullt e llogaritjes me trashëgiminë e brishtë të Zoran Gjingjiqit dhe shpërbërjes graduale të Republikës së 5 Tetorit", e cila përjetoi rënien e saj në vitin 2012, me kthimin e madh të ideologjisë radikale.

Pas punësimit në Nismë, Dragani shkoi për herë të parë në Kosovë për të ndihmuar në themelimin e zyrës së Nismës në Prishtinë. Viti është ende 2004, pak muaj pas dhunës së marsit: "Është e vështirë të përshkruhet se çfarë ngjarje ishte për një 24-vjeçar që takoi Kosovën për herë të parë, disa muaj pas dhunës së njohur të marsit në atë vend".

Dragani kaloi gjashtë vjet te Nisma. Gjatë asaj kohe, për të u kristalizuan dy karakteristikat e saj më të rëndësishme: "Së pari, siç ka thënë me humor dikush, një vit në Nismë është si shtatë vite njerëzore.

Një karakteristikë tjetër e rëndësishme ishte kultura specifike organizative. Nisma ishte para së gjithash një klub njerëzish të përkushtuar, atyre që mbi të gjitha besonin në misionin e organizatës, që shoqëria të bazohej në parime si e vërteta dhe drejtësia për viktimat, mbrojtja e të drejtave të njeriut dhe minoriteteve, përballja me të kaluarën e vet. Në Nismë nuk kemi punuar asnjëherë vetëm për pagë", thotë Dragani dhe shpjegon se orët e kufizuara të punës nuk ishin prioritet, por e gjithë ajo atmosferë krijonte presion të konsiderueshëm të njerëzimit, që shpesh çonte në djegie ose burnout.

Dragani u largua nga Nisma në vitin 2010, por vazhdoi të merrej me tema të ngjashme, duke punuar në sektorin civil, politikë dhe shkencë. Ai thotë se vitet e kaluara në YIHR ishin një lloj shkolle që e ndërtoi dhe e ndihmoi të bëhej ky që është sot.

"Sukseset që përjetova në Nismë ishin të paçmueshme për rritjen time të mëtejshme. Vajza që, pas dëshmisë së Xhevad Kolxhiq-it, heq bluzën me fotografinë e Sheshelit dhe i afrohet atij për t'i kërkuar falje në Krlevë në 2006, ose mirënjohja e të rinjve në Tuzla, sepse erdhëm në

vitin 2010 për t'i bërë nderimet tona viktimave të vitit 1995, më shënuan për tërë jetën.

Dragani thekson se mbi të gjitha, lufta për vlerat shoqërore të promovuara nga Nisma u bë pjesë e tij, çfarëdo që bëri në jetë. Mospërfillja për shoqërinë civile klasike dhe të orientuar nga projektet mbeti, si një version i çoroditur i asaj që besonte se duhet të ishte sektori civil. Ai beson se aq sa kanë kontribuar veprimet e suksesshme në zhvillimin e tij profesional, ndoshta edhe më shumë kanë kontribuar gabimet që kanë bërë si dhe disfatat që kanë përjetuar.

"Si një brez që duhej të trashëgonte ekipin e antiluftës nga viteve të 90-ta dhe që ka punuar me ta krah për krah, të gjithë bashkë përjetuam një disfatë të rëndë, sepse sot shoqëria është në një gjendje më të keqe se 20 vite më parë. Nuk ka dyshim se në gjithë këtë ka një përgjegjësi subjektive të ne aktivistëve dhe liderëve të shoqërisë civile të asaj kohe.

Megjithatë, sado e rëndësishme të jetë për të mësuar mësimet, një situatë kaq e errët nuk duhet të demotivojë askënd. Është një proces afatgjatë, një luftë për themelet mbi të cilat do të ndërtojmë shoqërinë dhe shtetin tonë. Lidhur me këtë është ndoshta mësimi më i rëndësishëm nga Nisma – forca më e madhe kanë qenë gjithmonë njerëzit. Të përkushtuar, punëtorë, këmbëngulës, shpesh cinikë dhe të dëmtuar nga imazhet e tmerrshme që shikonin dhe rrëfimet akoma më të tmerrshme që dëgjonin... Njerëzit që e dinë pse ishin, janë dhe do të jenë gjithmonë pjesë e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut".

FITORE BERISHA

YIHR-A, SHEMBULL SE SI HAPEN RRUGËT E VËSHTIRA

Fitore Berisha ishte njëra ndër themelueset e zyrës së YIHR-së kur u vendos që ajo të hapej në Prishtinë në vitin 2004, dhe në vitin 2005 ishte drejtore e saj. Në fillim, Fitorja kishte vetëm një anëtare stafi dhe disa aktivistë që e ndihmonin organizatën nga jashtë.

Ajo kujton një banesë të vogël në qendër të Prishtinës ku duhej të rregullohej gjithçka për të nisur aktivitetin e organizatës dhe plot të rinj entuziastë për të parë një lëvizje të gjërave në vend që po bëheshin pjesë e synimeve të organizatës.

Berisha kujton dy projektet e vetme që ishin në atë kohë: "Journalists can do it" dhe projekti "Visting programe" që ishte një program shkëmbimi rinor.

Një tjetër iniciativë të cilën ajo e ka memorizuar si një simbol ku fillojnë të thyhen mitet ishte udhëtimi në Novi Sad të Serbisë i 40 artistëve nga Kosova për në festivalin Exit. Në atë kohë ishte udhëtimi i parë i artistëve nga Kosova në Beograd. Ajo thotë se edhe pse kishte barrën më të madhe të mbarëvajtjes, secili mendohej të ishte i kujdesshëm që t'i shmangeshin incidenteve.

Pas kësaj, YIHR mblodhi aktivistë nga Kosova e Serbia dhe i dërgoi në udhëtimin e parë në Srebrenicë, vendin ku në korrik 1995 ndodhi gjenocidi ndaj mbi 8000 mijë civilëve boshnjakë. "Ne po i bënim të rinjtë të shohin dhe të prekin vetë atë që vërtetë kishte ndodhur në Srebrenicë".

Këto janë dy projektet ku ajo punoi më shumë në mënyrë direkte dhe indirekte dhe për të cilat ende ka një ndjenjë përkatësie. Ishte një kohë që të rinjtë nuk e imagjinonin Prishtinën apo Beogradin në atë mënyrë. "Ishte koha kur ne po u pasqyronim si ishin shoqëritë tona sidomos kjo në Kosovë".

Ajo thotë se YIHR-a po shtronte një rrugë në të cilën ngadalë mund të ecej drejt një shtegu të afrimit të njerëzve pas një të kaluarë të errët, një gjë që nuk mund ta bënin të njëjtë organizatat e tjera pavarësisht punës së madhe që bënin shumë prej tyre në ballafaqimin me të kaluarën. Vite më vonë Berisha thotë se në atë kohë nisma e YIHR-së dukej utopike dhe me shumë dilema nëse do të mund ta bënte atë për të cilën synonte. "Thjesht e kishim të vështirë ta besonim nëse do të mund t'ia dilnim".

Berisha, një piktore që në fokusin e saj ka të drejtat e njeriut dhe sidomos të grave, u largua nga organizata ku punonte dhe iu bashkua YIHR-së pasi Andrej Nosovi dhe njerëz të tjerë entuziastë rreth tij e bënë të besonte se me këtë organizatë mund të bëhej një punë ndryshe që nuk ishte bërë deri atëherë.

Ajo kujton kohën e pastrazirave të marsit të vitit 2004 në Kosovë kur duhej të udhëtonte shpesh mes Prishtinës dhe Beogradit dhe me kujdes i duhej të veprohej për të vënë një bazë të organizatës në atë kohë. "Nuk ka qenë e lehtë. Ishte një punë me tepër presion për shkak të tensioneve ndëretnike".

Ajo thotë se YIHR-a është një shembull se si hapen rrugët e vështira dhe si trasohen rrugët drejt një synimi për ballafaqimin me të kaluarën, paqen dhe pajtimin në rajon. Më shumë se një dekadë që kur ajo kishte lënë YIHR-në, në vitin 2017, në festivalin "Mirëdita, Dobar Dan" në Beograd ajo solli një pikë vallëzimi të titulluar "Love and Hate", me një muzikë islandeze por me valltarë nga Kosova. Koreografia përmbante temën e revoltës kundër dhunës.

"Mesazhi ishte se në çdo konflikt jemi të cenueshëm dhe të goditur si njerëz. Kishte reagime se unë provokoj me atë vallëzim. Por po përpiqesha t'ua shpjegoja se në çdo luftë, sado brutale që të jetë, ka dashuri dhe urrejtje", kujton ajo.

Berisha thotë se YIHR-së ia ka borxh njëfarë kulturë pune të pavarur, të bazuar në integritet – një gjë që më pas e ka përdorur për të luftuar femicidin çdokund ku ekziston.

Pas më shumë se 15 viteve të jetës saj jashtë Kosovës, tani kur është kthyer sërish në vendlindje, Fitorja është e habitur se si YIHR-a ka mundur të qëndrojë në rrugëtimin e vet duke ruajtur të njëjtin përkushtim dhe qëllim për të cilin ishte themeluar.

"YIHR-a është thjesht një sinonim i vizionit, guximit dhe vlerave njerëzore", thotë Fitore Berisha.

SHPEND QAMILI

YIHR-A, SHKOLLË QË NA DUHET

Një grup të rinjsh entuziastë ishin mbledhur dikur para 19 viteve për të biseduar rreth asaj se çfarë mund të arrihet në rajon brenda një periudhe kohore në çështjen e të drejtave të njeriut.

Shpend Qamili ishte njëri nga ta.

Gati dy dekada më pas, Qamili kujton se atë kohë, të rinjtë ishin treguar optimistë në parashikime.

“Ne kemi menduar që do të na duhen nja 10 vjet që të merremi me çështjet ndëretnike, ballafaqimin me të kaluarën e gjëra të tilla. Ishte kalkulim jo mjaft i qëlluar nga ana jonë, ndoshta për shkak të entuziazmit, se mendonim se gjërat do të shkojnë në drejtim vetëm pozitiv për shkak se rajoni synon Bashkimin Evropian dhe besonim se rruga drejt BE-se i spastron disa gjëra”, thotë Qamili.

Si njëri ndër themeluesit e Zyrës së YIHR-së në Prishtinë, Qamili thotë se në atë kohë, situata për t’u marrë me çështjet të cilat i avokonte organizata ishte më e favorshme se tani.

“Drejtimi të cilin e kemi pas marrë në aspektin politik ka qenë njëfarë trendi drejt pajtimit, drejt bashkëpunimit, drejt shkëmbimit, ndërsa nuk kemi pritur që do të ndodh eskalimi dhe kthimi i narracioneve të vjetra. Ka qenë pak më ndryshe, ka pasur më shumë optimizëm”, thotë ai.

Kur flitet për përfshirjen e rinisë në aktivitete që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut, Qamili thotë se kjo është një gjë “që kërkon finesë”.

“Një gjë që mendoj që e ka bërë YIHR-a më mirë se të tjerët është ajo që ka përfshirë ata të cilët nuk janë pjesë e mendimit të njëjtë. Pra, janë njerëz që besojnë në narracione të tjera, krejtësisht të kundërta me ato të YIHR-ës, përfshirë edhe të rinjtë të cilët janë pak më të radikalizuar. Ata ishin përfshirë në nisma të ndryshme tonat.”, thotë Qamili.

“Nuk kemi shkuar gjithmonë t’i ftojme të rinjtë të cilët kanë një tendencë të jenë më kosmopolitanë, më liberalë, por kemi ftuar edhe të rinj që vijnë me një narracion më klasik, më radikal, më tradicional, më nacionalist dhe kjo ka qenë veçoria kryesore”, shton ai.

Përgjatë viteve, Shpend Qamili ka shërbyer si mentor, është përfshirë në trajnime të ndryshme dhe është konsultuar kur

ka pasur nevojë për një opinion nga ata që konsiderohen si pionierë të organizatës.

“Më kanë thirrë, më kanë respektuar të gjitha gjeneratat dhe edhe sot kam marrëdhënie të mira me të gjithë udhëheqësit dhe aktorët të cilët i kam njohur dhe i njoh. Kam qasje jashtëzakonisht të mirë te zyrat e YIHR-ës. Nuk kam ndonjë rol, jam vetëm përkrahës”, thotë ai.

Ai thotë se përveç mundësisë së krijimit të kontakteve gjatë punës me organizatën, YIHR-a i ka dëshmuar edhe kapacitetin dhe potencialin që ka shoqëria civile për të vepruar.

“Më ka kthyer me dy këmbë në tokë në kuptimin që duhet ta rivlerësoj gjithmonë vetveten, kapacitet dhe mundësitë se ç’ka mund të bëhet. Mua më ka bërë të kuptoj që kur ideja është e mirë dhe kur puna bëhet në mënyrë të mirë në fillim, ajo ide vazhdon”, thotë ai.

“YIHR-a ka krijuar një masë kritike mes të rinjve të cilët tani nuk janë edhe aq të rinj, por që kanë punuar dhe janë angazhuar në kuadër të YIHR-ës dhe kanë qenë, janë e do të jenë në të ardhmen nëpër poste kyçe, qoftë politike, qoftë të tjera”, nënvizon Shpend Qamili.

Qamili thotë se edhe në vendin e punës ku punon tani, raportet e YIHR-ës i shërbejnë si bazë për shqyrtim të mëtejshëm.

Ai nënvizon se edhe në kohët kur nuk ka qenë pjesë e organizatës, asnjëherë nuk e ka ndier veten jashtë saj dhe se gjithmonë ka qenë i lidhur me aktivitetet e saj në terren.

“YIHR-a është shkollë që na duhet. Shkollë, sepse njerëzit vijnë, mësojnë, e më pas i mësojnë të tjerët. Duke u munduar t’i mësojnë të tjerët, mësojnë veten akoma më shumë. Kjo është ndoshta gjëja më e mirë për të arritur në një stad tjetër”, thotë Shpend Qamili.

“Një vend i vogël si Kosova, nuk mund të imagjinohet pa YIHR-ën. Mendoj se YIHR-a duhet të ekzistojë”, përfundon ai.

VALON ARIFI

YIHR-A KA VEPRUAR KUNDËR RRJEDHËS DHE KA PASUR TË DREJTË

Valon Arifi ishte student i Ekonomisë në Prishtinë kur iu bashkua YIHR-së në vitin 2004, pasi kishte punuar një kohë me Këshillin për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut në Bujanoc. Ai vazhdon të jetë aktivist i organizatës dhe është ndër aktivistët më jetëgjatë në YIHR. Tregon se në atë kohë situata politike e shoqërore dhe raportet ndëretnike ishte jo stabile, sidomos pas konfliktit në Luginë të Preshevës të vitit 2001.

Aty kishte një ndarje të prerë mes shqiptarëve dhe serbëve. Nuk kishte asnjë lloj bashkëpunimi apo komunikimi. Nuk kishte asnjë lloj besimi dhe nuk kishte rrugë për integrim.

Për herë të parë të rinjtë shkuan në Beograd përmes YIHR-ës dhe urës së komunikimit që krijoi.

“Ishte shumë problem të merreshin të rinjtë për të shkuar në Beograd, sepse familjarët nuk i lejonin, sepse kishin frikë për sigurinë e tyre. Nuk kishte aspak besim. Deri në atë kohë ishte problem lëvizja e lirë, ndjesia e lirisë së lëvizjes pa frikë. Në atë kohë ishte tejet e vështirë të gjeje të rinj që merrnin pjesë në programe apo nisma ndëretnike, çfarëdo qofshin ato. Ne ishim të parët që morëm guximin të sfidonim atë gjendje dhe të udhëtonim në Beograd për të marrë pjesë në protesta apo aktivitete që ndërlidheshin me krimet e luftës”, kujton ai.

Arifi thotë se nuk ka projekt që ka qenë ideator, por që në shumicën e aktiviteteve ka qenë pjesëmarrës dhe i gjithë kontributi i aktivizimit të tij është ndarë mes Kosovës dhe Preshevës. Ai përmend aktivitetet për të zhdukurit dhe diplomave, dy prej aktiviteteve ku ka qenë më shumë i përfshirë emocionalisht.

Ai thotë se ka qenë pjesë e marshit përkujtimor në Tuzlla të Bosnjës në vitin 2010 ku të rinj serbë, shqiptarë e boshnjakë po marshonin për ngritur vetëdijesimin për pranimin e krimeve dhe ndëshkimin e krimeve të luftës.

“Në fillim kur protestonim për të zhdukurit në Beograd na ruante Xhandarmëria. Që atëherë gjërat filluan të lëvizin më shumë në mendjet e njerëzve sesa në rrafshin zyrtar”, thotë Arifi.

Ai ka marrë pjesë edhe në protesta të tjera në Serbi, siç është ajo në Batajnicë, në periferi të Beogradit, lokacionin ku në vitin 2001 u gjetën mbetjet mortore të mbi 700 civilëve shqiptarë të Kosovës, të vrarë gjatë luftës së vitit 1999.

“YIHR-a dhe Fondi për të Drejtën Humanitare dhe Gratë me të Zeza kanë kontribuar në thyerjen e mitit që mbizotëron në Serbi se nuk janë kryer krimet, duke iu kundërvënë mohimit të krimeve”, thotë Arifi.

Ai në vitin 2015 fitoi çmimin “Personaliteti i Vitit në Serbi” të ndarë nga Misioni i OSBE-së për aktivizimin me refugjatë gjatë krizës së refugjatëve nga Lindja në rrugën e tyre drejt vendeve të Bashkimit Evropian.

“Janë disa nga gjëra që tregojnë se asnjë organizatë e shoqërisë civile nuk do të merrte përsipër një rrezik dhe do të guxonte të sfidonte hapur disa nga ato që ishin rrënjësor me vite në shoqëritë tona”, thotë Arifi.

“Para së gjithash ishte guximi për të vepruar. YIHR-a ka përfaqësuar gjithmonë një gjeneratë me vizion që sfidonte diskursin e krimit, ndërsa në anën tjetër, përpiquej të shtronte rrugë për rivendosjen e paqes, pajtimin dhe komunikimit normal të njerëzve në një kohë kur kjo dukej e pamundur. YIHR-a realisht ka mbledhur të rinjtë entuziastë që mund të bënin ndryshime”, shton ai.

Arifi kujton se shumë njerëzve u dukej e pamundur kur u thoshte se shkon në Prishtinë dhe Beograd.

Bashkë me hezitimet vinin edhe etiketimet.

“Na thonin “të paguar nga jashtë” ose “të paguar nga ana tjetër” varësisht se ku ishim apo ku zhvillonim aktivizimin tonë”, thotë ai.

Valon Arifi thotë se YIHR-a ka ndryshuar shumë në botëkuptimin e tij.

„Por më së shumti përse i përket komunitetit LGBT. Para se t'i bashkohesha YIHR-së, si 15-16 vjeçar, nuk kam perceptuar drejt. Por rrugës, YIHR-a ka formësuar shumë në pikëpamjet e mia”, thotë Arifi.

“Ndjehem krenar që kam mbetur në aktivizim dhe me YIHR-në pas kaq shumë viteve. Nuk më ka lënë të shkëputem... Shpirti i aktivizimit që është rrënjësor tek unë është gjithashtu meritë e YIHR-së”, nënvizon ai.

Duke rikapitulluar punën e tij dhe të organizatës ndër vite, Valon Arifi thotë: “YIHR-a në fillim ka qenë ishull i disa fëmijëve, t'i quaj kushtimisht, që kanë provuar të bëjnë diçka jo vetëm komplet ndryshe prej rajonit, por që kanë vepruar kundër rrjedhës dhe që kanë pasur të drejtë”

PARADA E KRENARISË NË PRISHTINË: FESTOJMË DASHURINË!

YIHR Kosovo është një nga organizatorët e Javës së Krenarisë në Prishtinë, e cila përveç fuqizimit të personave LGBTQI+, synon të rrisë vetëdijen kolektive dhe dukshmërinë e orientimeve të ndryshme seksuale dhe/ose identiteteve gjinore në shoqërinë kosovare. Merret me çështje të komunitetit LGBTQI+ dhe lufton kundër diskriminimit dhe trajtimit të pabarabartë të personave LGBTQI+ në Kosovë. Kosova është ende një shtet strukturor homofobik, sepse jetët e njerëzve queer janë të mbushura me urrejtje, dhunë dhe diskriminim. Krenaria është një protestë kundër akteve të tilla, duke festuar gjithashtu rezistencën queer, diversitetin dhe gëzimin.

Për shkak të diskriminimit të vazhdueshëm dhe sistematik, mospranimit dhe përjashtimit nga familja, shoqëria dhe shteti, personat LGBTQI+ përballen çdo ditë me nivele të larta ankthi, stresi dhe depresioni. Paradat e krenarisë në rajon janë bërë gjithashtu platforma për forcimin e solidaritetit rajonal të aktivistëve dhe aktivisteve dhe grupeve të marginalizuara.

Çdo vit ka një temë të ndryshme për Paradën e Krenarisë në Prishtinë, megjithatë, në edicionin e fundit, të 7-të, fokusi ishte në shëndetin mendor të personave LGBTQI+, duke theksuar pasojat që homofobia sistemike ka në cilësinë e përditshme të jetës së njerëzve queer.

IVAN STOJANOVIQ

NISMA ËSHTË VEND KU JAM GJITHMONË NË MESIN E NJERËZVE TË MI

Ivan Stojanović

Koordinator i Programit për të rinjtë,
Koordinator i Programit të ballafaqimit me të kaluarën, Koordinator i Fushatës „Mobilizimi i Serbisë Qytetare“, Koordinator i Zyrave Lokale, Koordinator për Zhvillim i Nismës së të rinjve për të Drejtat e Njeriut, 2004-2013. Aktualisht këshilltar për koordinimin e projekteve në Misionin e OSBE-së në Serbi.

Ivani u bë pjesë e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi në fund të vitit 2004. Deri në moshën 26 vjeçare, sa ishte kur iu bashkua YIHR-së, Ivani kishte shumë vite përvojë aktiviste në disa organizata të shoqërisë civile në Serbi dhe kishte ndjekur gjatë punën e Nismës sepse ajo “promovonte vlerat për të cilat isha edhe unë dhe trajtonte tema që më interesonin – ballafaqimin me të kaluarën dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut”. Ivani fillimisht punoi në YIHR si asistent i TI-së, por shpejt kaloi në atë për të cilën fillimisht erdhi në organizatë: filloi të drejtonte Programin për të rinjtë dhe Programin për ballafaqimin me të kaluarën.

Në kohën kur ai iu bashkua organizatës, situata në Serbi, për fat të keq, ishte e ngjashme me atë që po jetojmë tani:

“Klima shoqërore e atëhershme, pas vrasjes së kryeministrit Gjingjiriq, ishte tmerruese, siç është edhe sot – mohimi i krimeve të luftës dhe glorifikimi i kriminelëve të luftës në hapësirën publike, ngritja e nacionalizmit, sidomos tek të rinjtë, neglizhenca e shtetit në lidhje me shkeljet e të drejtave të njeriut dhe të pakicave, frika dhe humbja e shpresës tek të rinjtë”.

Gjatë tetë viteve të kaluara në Nismë, Ivani veçon si nisma më të rëndësishme Programin për ballafaqimin me të kaluarën dhe fushatën “Mobilizimi i Serbisë Qytetare” për zgjedhjet parlamentare të janarit 2007, kur shumë aktivistë ishin të përfshirë në punën e organizatës, dhe YIHR-a u bë e njohur në publik. Ivani ka punuar edhe si koordinator i zyrave lokale në Nish, Kragujevc, Zrenjanin dhe Novi Sad, ndërsa që nga viti 2009 ka qenë edhe koordinator për zhvillim në nivelin rajonal, falë të cilit ka bashkëpunuar, siç thotë ai, me njerëz të mrekullueshëm në mbarë Serbinë. Bosnjë dhe Hercegovina, Kroaci, Mali të Zi dhe Kosovë.

Ivani qëndroi në Nismë deri në fund të vitit 2013, kur krijoi agjencinë e tij që merret me shkrime të projekteve dhe përmes së cilës vazhdoi të bashkëpunojë me YIHR-ën në Serbi edhe në vitet në vijim. Ai është ende i interesuar për temat që trajtoi në Nismë, kështu që në vitin 2021 ka përfunduar studimet master në Fakultetin e Shkencave Politike me punimin e magjistraturës me temën e drejtësisë tranzicionale në Serbi. Pas Nismës ka punuar në disa organizata ndërkombëtare ku, siç thotë ai, “i kam aplikuar të gjitha njohuritë dhe aftësitë që i kam marrë dhe i kam krijuar me punën time në Nismë”.

Sot ai thotë se vitet që ka kaluar me Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut kanë lënë gjurmë të paheqshme tek ai – si personalisht ashtu edhe profesionalisht:

“Në planin personal, Nisma ishte për mua një vend ku unë mund të përfaqësoja hapur dhe efektivisht bindjet e mia, mbi të gjitha në aspektin e qëndrimeve sociale dhe personale ndaj krimeve të luftës dhe ndryshimit të qëndrimeve të të rinjve në mënyrë që shoqëria të mund të ecë përpara. Aty kam bërë shumë miq të ngushtë dhe kam krijuar shumë njohje të reja me njerëz me besime dhe qëndrime të ngjashme.

Në aspektin profesional, i kam zhvilluar shumë aftësitë dhe njohuritë e mia, të cilat i përdor ende çdo ditë. Kjo i referohet kryesisht në organizimin e punës dhe të etikës së punës, por edhe të shkruarit dhe menaxhimit të projekteve, raportimeve dhe komunikimeve. Gjithashtu, kam takuar një numër të madh profesionistësh të fushave të ndryshme me të cilët bashkëpunoj me sukses edhe sot”.

MARIJANA TOMA

NISMA ËSHTË GARANCI SE DO TË EGZISTOJË NJË VEND ME VLERA TË CILAVE U BESOJ

Marijana Toma

bashkëpunëtore e Nismës dhe doktorante në Universitetin Katolik të Louvain në Belgjikë.

Bashkëpunimi mes Marijana Tomës dhe Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut erdhi natyrshëm, pothuajse menjëherë pas themelimit të organizatës, e cila aktualisht po mbush 20 vjet. Marijana ka punuar si mësuese e historisë në shkollat fillore dhe të mesme të Beogradit, e më pas në Fondin për të Drejtën Humanitare, dhe puna edukative me të rinjtë ka qenë gjithmonë e afërt dhe e rëndësishme për të.

“Mendoj se në vitin 2004 isha në Risan në një ngjarje të Nismës ku mblodhën aktivistë të rinj nga i gjithë rajoni dhe diskutuan për ballafaqimin me të kaluarën. Kështu filloi”.

Pas kthimit nga studimet master në Republikën e Afrikës së Jugut, Nisma fillon ta angazhojë Marijanën rregullisht në të gjitha aktivitetet dhe nismat që kanë të bëjnë me edukimin e të rinjve për drejtësinë tranzicionale. Një nga projektet e saj më të rëndësishme dhe më të preferuar është “Shkolla e Politikës së Re”, ku ka qenë pedagoge dhe mentore në pjesën e projektit që ka të bëjë me drejtësinë tranzicionale. Ajo është bashkëautore e kurrikulës për drejtësinë tranzicionale, por ajo që është shumë më e rëndësishme është se ajo kishte “lirinë, nderin dhe privilegjin” për të punuar me aktivistet dhe aktivistët e rinj.

“Pavarësisht se sa e zhgënjyer dhe e frustruar isha nga vetë procesi, nga pamundësia për të arritur diçka më të madhe, mbi të gjitha kur bëhet fjalë për presionet ndaj shtetit për t’u ballafaquar me të kaluarën, bashkëpunimi me Nismën dhe të rinjtë që gjeti Nisma më ka rikthyer shpresën dhe besimin dhe më ka dhënë atë lloj injeksioni entuziazmi për të qëndruar në atë fushë kaq shumë vite. Ky është aspekti më i rëndësishëm i bashkëpunimit tim me Nismën”.

Kur gjatë gjithë këtyre viteve mendonte se nuk mund të merrej më me drejtësinë tranzicionale, se gjithçka ishte e kotë, se po kalonte djegie, “do të shfaqej ndonjë qenie e re që Nisma do ta gjente diku: Anita Mitiq, Jovana Kolariç, Marjan Maruna, Katarina Maruna, Gjorgje Bojoviq, Sofija Todoroviq, Boris Dimitrijeviq” dhe të gjithë të tjerët me të cilët ka punuar dhe do t’i tregonin se e gjithë kjo ka kuptim, në fund të fundit.

Përveç Shkollës së Politikës së Re, Marijana veçon si një projekt veçanërisht të rëndësishëm Viziting Program të

dedikuar për të rinjtë nga Serbia dhe Kosova, për të cilin veçanërisht “e heq kapelen për Andrejin”, duke besuar fuqishëm se Nisma ka krijuar një lidhje të pathyeshme mes të rinjtë e të dyja palëve, gjë që askush tjetër nuk ka pasur potencial për ta bërë.

Shumë gjëra kanë ndryshuar në këto 20 vite, thotë Marijana. Optimizëm na jep fakti se sot një numër shumë më i madh njerëzish qëndrojnë pas Nismës dhe marrin pjesë në punën e saj. Nga ana tjetër, drejtësia tranzicionale dhe ballafaqimi me të kaluarën nuk ekzistojnë më në diskursin publik, nuk diskutohen dhe këto tema janë hedhur në plan të dytë. Përveç Nismës dhe disa organizatave të tjera në vend dhe rajon, askush nuk merret më me këto tema.

“Unë do të doja të shikoja që interesimi për ato tema të rikthehet, dhe këtu e shoh Nismën në të ardhmen, kështu që duhet të vazhdojë me punën e saj edukative.

Nëse Nisma vazhdon të mbajë atë flakë të vogël të ballafaqimit me të kaluarën dhe të vazhdojë të tërheqë të rinjtë që duan të merren me të, besoj se do të krijohen disa kapsula fillestare të rinjsh që do të jenë të neveritur nga koha dhe rrethanat në të cilat jetojnë dhe në të cilën profesori i këshillon në fakultet për të shkuar në luftë. Se do të dal një grup i të rinjve që do të thonë – mjaft më”.

Nisma i solli shumë Marijanës: miqësi që vazhdojnë edhe sot e kësaj dite, kënaqësi që nxënësit e tejkaluan atë dhe, më e rëndësishmja, “besimin se ajo që bëj ia vlen”.

“Nisma është një garanci se egziston një vend që ruan disa vlera në të cilat unë besoj dhe një vend që jam e sigurt se do të ekzistojë një ditë kur të rritet fëmija im. E di që do të jetë shtëpia e tij e sigurt”.

GJERAQINA TUHINA

YIHR-A, ORGANIZATË E HAPAVE TË PAIMAGJINUESHËM

Ishte fundi i 2004 kur Kosova sapo kishte kaluar një moment tjetër të mbrapshtë pas trazirave të marsit të atij viti, kur 23 persona, shumica shqiptarë, u vranë në përleshje me policinë dhe trupat paqeruajtëse të NATO-s dhe OKB-së, derisa disa prej tyre po digjnin shtëpi dhe kisha serbe. Në atë kohë Gjerajina Tuhina, një gazetare e shquar shqiptare e Kosovës, vendosi t'i bashkohej një nisme që synonte të krijonte një urë komunikimi mes të rinjve serbë e shqiptarë.

Ajo tregon se ishte "entuziazmi" i një djaloshi atëbotë të ri nga një qytet i vogël i Serbisë që e shtyri të kontribuojë në nismën e tij me qëllim që "ta përkrahë këtë djalë me vision".

Fjala është për Andrej Nosovin, nismëtar të Nismës...

"Ishte periudha post-trazirave të marsit të vitit 2004, një ngjarje që prodhoi pasoja serioze jo vetëm të momentit, por edhe në dekadat në vijim, e që ndikoi edhe në formën dhe substancën e shtetkrijimit të Kosovës", kujton Tuhina.

Duke parë atmosferën politike e shoqërore dhe faktin se Nosovi nuk ishte edhe aq mirë i etabluar në shoqërinë civile në Serbi, dhe pakkush e njihte, në atë kohë Tuhina shumë pak kishte besuar se Nisma do kishte sukses. Por tregon se shpejt e pa se Nosovi kishte shumë vullnet, vizion dhe mbi të gjitha guxim që të bëjë hapa që në kontekstin kohor ishin të jashtëzakonshëm.

Tuhina nuk dyshonte se Nisma do të funksiononte në një kohë kur ishte periudhë e rëndë në historinë e pasluftës, pas trazirave të vitit 2004. "E mbaj në mend si sot kur Andreji më tha se donte të formonte organizatën që një ditë do jetë më e madhja në rajon. Nuk besoja se do t'ia dilte. Fatmirësisht, parashikimet e mia dolën të gabuara", thotë ajo.

Si anëtare e Këshillit të Përgjithshëm, nga dita e parë e formimit të organizatës, Tuhina ishte aktive në këtë organizatë dhe ajo ndien se disa nga projektet më të rëndësishme të kësaj organizate ishin "Visiting Program" dhe nisma tjetër e organizatës, "Dita e Papërshtuar e Historisë".

Ajo thotë se mësoi shumë nga këmbëngulja e të rinjve serbë e shqiptarë që të ecin përpara pavarësisht së kaluarës. "Ne punonim që të rritej numri i atyre që përfshiheshin, duke marrë parasysh kontekstin kohor sepse po bëhej në periudhën kur pakkush guxonte të nisej nga Prishtina në Beograd apo anasjelltas".

Tuhina thotë se ajo çfarë ka bërë YIHR-a në atë periudhë, e që në sytë e saj ka qenë e paimagjinueshme për rrethanat e kohës, ishte krijimi i lidhjeve mes të rinjve të Kosovës dhe Serbisë, të cilat ishin plotësisht të shkëputura për shumë vjet.

Në atë kohë lidhjet kulturore apo të tjera ishin tepër të rralla dhe pothuajse nuk kishte fare kontakt mes serbëve dhe shqiptarëve të Kosovës.

YIHR-a organizoi programe vizitore ku të rinjtë u takuan e u njohën fizikisht, u krijuan kontaktet private e profesionale dhe u thyen paragjykimet si dhe barrierat të cilat ishin ndërtuar me vite e që ishin forcuar nga lufta e viteve 1998-99.

Dy nisma të tjera që Tuhina i kujton si me më shumë peshë për kohën që ishin nisur nga YIHR-a, ishin takimet dhe bashkëpunimet në nivel të gazetarëve, takimi i parë në nivel të shoqërisë civile në mes të dy vendeve dhe dërgimi për herë të parë i të rinjve kosovarë në festivalin EXIT në Beograd.

"Nga këndvështrimi i sotëm, të gjitha këto elemente duken simbolike e ndonjëherë të parëndësishme. Por jemi dëshmitarë se 20 vite me parë ishin këto hapa të paimagjinueshëm", thotë Gjerajina Tuhina.

Ajo shton se YIHR-a ka "thyer shumë barriera mentale e madje edhe fizike, falë vizionit dhe vullnetit të një individi që nuk u ndal derisa realizoi ëndërrën e tij".

"Nga një vizion i një qytetari të një qyteti të vogël të Serbisë, YIHR-a u shndërrua në organizatën më të madhe në rajon, veprimtaria e së cilës vazhdon të prodhojë rezultate", thotë ajo.

Në aspektin personal, Tuhina thotë se ishte YIHR-a që në vitin 2006 ia mundësoi udhëtimin në Beograd, vendin ku ajo kishte kaluar pjesën më të madhe të fëmijërisë.

"Nuk e kisha parë qytetin që nga lufta për shkak të rrethanave të asaj kohe dhe ndjenjës së pasigurisë. Andrej Nosovi më bindi që të shkoja në Beograd. E dëgjova. Ishte moment shumë emocionues për mua", kujton ajo.

Dy dekada më vonë Tuhina e sheh YIHR-në si paqyrën e një vizioni të një individi të shndërruar në organizatën më të rëndësishme në rajon.

TARIK SAMARAH

NISMA ËSHTË NJË SIMBOL I SHPRESËS

Tarik Samarah

bashkëpunëtor i aksionit „Të shikosh, të dish, të kujtosh“ në vitin 2005, YIHR Serbia, fotograf dhe themelues i Galerisë 11/07/95 në Sarajevë.

Miqësia e Tarikut me Nismën filloi kur Nisma ishte vetëm një ide. Atë korrik 2003, në Srebrenicë, ai u takua me dy të rinj nga Beogradi, Andrej Nosovin dhe Nemanja Stjepanoviqin, të cilët erdhën për të nderuar viktimat e krimit të kryer në emër të tyre. Disa muaj më vonë u themelua zyrtarisht Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut.

“Nga ai takimi ynë dhe njohja njerëzore, më vonë erdhi bashkëpunimi formal.”

Tariku dhe Andreji u takuan përsëri në vitin 2004 në Sarajevë, kur ranë dakord që fotografitë e Tarikut nga opusi “Srebrenica” të shfaqen në Serbi.

Një vit më vonë, në dhjetëvjetorin e gjenocidit në Srebrenicë, fotot e Tarik Samarahut u shfaqën në billborde nëpër Beograd, Çaçak, Novi Sad dhe Nish.

Mesazhi ishte: “Të shikosh, të dish, të kujtosh.” Për Tarikun, ky veprim artistik dhe aktivist ishte si të mbante një pasqyrë ndaj një shoqërie që refuzon të shikojë reflektimin e vet.

“Në atë kohë për ne ishte jashtëzakonisht e rëndësishme që fotot të ekspozoheshin në një hapësirë publike, që mesazhi të arrinte te sa më shumë njerëz dhe të thyhej heshtja dhe injorimi që ishin të pranishëm në atë kohë.”

Qëllimi i këtij aksioni ishte fillimi i dialogut mes qytetarëve dhe qytetareve të Serbisë; duke përfshirë mediat dhe personalitete të shquara. Ishte gjithashtu një mënyrë për të treguar përgjegjësinë e këtij vendi për atë që ndodhi në korrik 1995 në Srebrenicë.

“Anëtarët e Nismës në atë kohë, të rinjtë, kishin nevojë për një guxim të jashtëzakonshëm për t’u nisur me këtë projekt.”

Për Tarikun, YIHR-a përfaqësonte “shpresën në mundësinë” që shenjtërimi dhe transformimi i shoqërisë në rajonin tonë mund të ndodhë. Ai thekson rëndësinë e zërave që i rezistojnë politikave të një mendjeje dhe retrograde dhe që mund të jenë model për të rinjtë. Tariku thekson rëndësinë e punës së Nismës për edukimin, rrjetëzimin dhe motivimin e të rinjve për të qenë agjentë të ndryshimeve sociale. Megjithatë, ndonjëherë kjo luftë kundër forcave shkatërruese duket si “vepra e Sizifit”.

“Megjithatë, është një nder të ndash idenë e humanizmit me grupe si YIHR-a dhe të jesh në anën e drejtë të historisë.”

Ka breza të tërë të rinjsh që janë rritur mbi narrativat e mohimit, kundërshtimit dhe fshehjes, por kjo nuk do

të thotë se përpjekjet “kundër matricave ideologjike dominuese” janë të kota. Në fakt, është një shenjë se të gjithë ata që punojnë në kulturën e kujtesës duhet të jenë më të zëshëm. Ballafaqimi me të kaluarën është e nevojshme për shërimin e shoqërisë, thotë Tariku. Megjithatë, në rajonin tonë është ende vetëm një koncept abstrakt.

“Dhe kjo është arsyeja pse puna e individëve dhe grupeve si YIHR-ja është edhe më e rëndësishme, sepse barrën e së kaluarës që nuk e kanë përpunuar ata dhe që nuk e kanë përballuar brezat e sotëm, do të duhet ta mbajnë të rinjtë.

Tarik Samarah themeloi Galerinë 11/07/95 në 2012 si një vazhdim i punës së tij të mëparshme. Ndërkohë, me hapjen e Galerisë, fotografitë kanë ndryshuar formë – nga një libër/monografi në një ekspozitë arti. Ai e konsideron punën e tij një vazhdimësi, qëllimi i së cilës ka qenë gjithmonë për të përcjellë të vërtetën për gjenocidin në Srebrenicë, si dhe për të kërkuar llogari nga shikuesi. “Megjithatë, vetëm natyra dokumentare e fotografisë nuk mjafton për të angazhuar vëzhguesin modern. Ajo duhet të shkojë përtej kësaj dhe të apelojë në intimitetin e shikuesit”.

Baza dokumentare e fotografisë ishte jashtëzakonisht e rëndësishme për të, sepse secila prej tyre është „shënim“ i një momenti të caktuar; nga zhvarrosja e trupave nga varret masive e deri te mbishkrimet e shkruara në muret e ish-bazës së OKB-së në Potoçare. Megjithatë, vetëm dokumentari nuk mjafton për të angazhuar shikuesin. Prandaj ndërthurja e aspekteve dokumentare dhe artistike është kontributi i Tarikut dhe Galerisë 11/07/95 në kulturën e kujtesës dhe temën e ballafaqimit me të kaluarën. Sepse arti, më shumë se çdo gjë tjetër, ka aftësinë dhe fuqinë për të përshkruar të pathënën në tmerrin e ngjarjeve traumatike.

“Besoj se çdo artist (fotograf, shkrimtar...) që ka vendosur të merret me tema të tilla ka përgjegjësinë të angazhohet në mënyrë etike përmes punës së tij dhe peshën që natyrshëm sjell trajtimi i temave të tilla, ta kthejë në një dëshmi të përgjegjshme dhe të përkushtuar.”

Në këtë mënyrë, vepra e Tarikut rrëmben përgjithmonë nga harresa viktimat e gjenocidit në Srebrenicë.

RADOVAN KUPRES

NISMA ËSHTË RINIA QË NUK PRETENDON TË JETË E SHKUJDESUR

Radovan Kupres

drejtor programi i Nismës në Serbi 2005-2006, sot drejtor kreativ i Crta-s.

Radovani u bë pjesë e Nismës së Rinisë për të Drejtat e Njeriut në Serbi në vitin 2005, në një kohë kur ajo po ndërmerre hapat e saj të parë, të guximshëm dhe në një kohë kur “klima në shoqëri nuk ishte e favorshme për një debat publik rreth krimeve të luftës, rreth fajit dhe përgjegjësisë”. Si pjesë e Nismës, ai ka avokuar bashkëpunimin e institucioneve serbe me Tribunalin e Hagës dhe ka luftuar për të vërtetën për gjithçka që ndodhi në territorin e ish-Jugosllavisë gjatë luftës së viteve të nëntëdhjeta.

Pikërisht në atë kohë, shpjegon Radovani, në Serbi, “në rastin më të mirë, ata prireshin të shtynin fakte të pakëndshme nën qilim, në rastin më të keq – të falsifikonin historinë dhe të lavdëronin kriminelët”. Situata nuk është shumë më e mirë edhe sot, por prapëseprapë një pjesë shumë më e madhe e shoqërisë është e vetëdijshme për barrën që po mbajmë nga vitet e luftës së viteve 1990-ta”.

Ai kaloi pak më shumë se një vit në Nismë në pozicionin e drejtorit programor, gjatë të cilit, siç thotë edhe vetë, ishte pjesë e disa sipërmarrjeve shumë të mëdha dhe të rëndësishme. I pyetur se cilat janë nismat më të rëndësishme të Nismës në të cilën ka marrë pjesë, Radovani thotë:

“Ekspozita Outdoor kushtuar 10 vjetorit të gjenocidit në Srebrenicë është pa dyshim momenti më i rëndësishëm i përfshirjes sime në Nismë. Bëmë diçka shumë subversive dhe “të guximshme”, përdorëm billborde për diçka që në atë kohë askush nuk mendonte se mund të përdoreshin. Shkaktuam shumë zemërim, ishim shënjestër e sulmeve të tmerrshme, por fituam edhe mbështetjen e shumë njerëzve që deri atëherë as nuk dinin për ne.

Jehona mediatike e asaj fushate ishte e pabesueshme – ne u shfaqëm në programet dhe faqet e mediave më me ndikim nga SHBA-ja deri në Japoni dhe me shumë zë të lartë porositëm se Serbia e mohimit nuk është e vetmja Serbi që ekziston”.

Si te shumë anëtarë të tjerë të Nismës, ish dhe aktual, edhe te Radovani, në këtë organizatë ishin të ndërthurura personalja dhe profesionalja dhe ishte shumë e vështirë të ndaheshim. Edhe pse i gjithë sektori joqeveritar u stigmatizua në fillim të viteve të 2000-ta, ai u karakterizua nga “guxim i pakompromistë”.

“Më bëri përshtypje mundësia për të bashkëpunuar me pionierë (kryesisht pioniere) të luftës për të drejtat e njeriut dhe drejtësinë tranzicionale nga organizata të vjetra, por edhe për të takuar të rinj të jashtëzakonshëm (atëherë) në ekipin e Nismës”.

Ai u largua nga Nisma gjatë vitit 2006 pasi siç thotë ai, nuk ndihej më i ri.

“Është fakt se unë isha më i vjetër se shumica e anëtarëve dhe anëtarëve të ekipit, dhe se pak më shumë përvojë jetësore dhe profesionale, ishte ajo që mund t’i jepja organizatës, por sigurisht që kisha shumë edhe për të mësuar.”

Pas nismës vazhdova të merresha me atë që më së shumti merresha në të – komunikimet”.

SUADA KAPIQ

NISMA ËSHTË NJË ORGANIZATË AVANGARDE

Suada Kapiq

bashkëpunëto e Nismës në 2005 dhe 2010, YIHR Serbi, YIHR Bosnjë dhe Hercegovinë, tani pjesë e ekipit të shoqatës së Metodologjisë FAMA.

Suada Kapiq mori arsimin e saj formal duke studiuar letërsi dhe filozofi krahasuese në Fakultetin Filozofik në Sarajevë, dhe më vonë regjinë në Fakultetin e Arteve Dramatike në Beograd.

Pak para fillimit të luftës në vitin 1990, themeloi shtëpinë e parë të pavarur mediatike në Jugosllavi, *FAMA International*.

“Ishte e lehtë për të vendosur, por rrethanat historike na shpërqendruan nga ajo që donim në fillim, të bëheshim një shtëpi e madhe mediatike e pavarur në kohë paqeje.”

Punën e mëtejshme të kësaj shtëpie mediatike, të udhëhequr nga Suada, e përcaktoi fillimi i luftës, veçanërisht rrethimi i Sarajevës. Në fillim të rrethimit, Suada iku nga banesa e saj në Grbavicë, duke u bërë refugjate në qytetin e saj për katër vitet e ardhshme.

“Ekipi i FAMA-s ndoqi proceset e hyrjes në luftë dhe shkatërrimin katërvjeçar të Sarajevës: zhdukjen e një qytetërimi dhe krijimin e një të riu.”

“Ne dëshmuam se si njerëzit luftuan kundër terrorit me kreativitet, pamë forcën e natyrës njerëzore, ndoqëm ndryshimet në marrëdhëniet shoqërore në një qytet të rrethuar dhe gradualisht krijuam një Bankën e Dijes.”

Pas përfundimit të luftës në vitin 1995, u krijua Harta e Rrethimit të Sarajevës, e cila u ekspozua edhe në Bibliotekën Britanike në Londër si pjesë e ekspozitës “Hartat që shënuan shekullin e 20-të” në vitin 2016. Është prezantuar në të gjithë botën, dhe është pjesë e një numri të madh enciklopedish botërore.

“Ne bëmë foto të shumta nëpër qytet për t’u shpjeguar të tjerëve në një vend kuptimin e qytetit të rrethuar. Kam ecur vetëm nëpër rrugë dhe zona të rrezikshme dhe e dija se një hartë e “lëvizjes së sigurt” është e rëndësishme për ne.”

Harta e rrethimit, së bashku me enciklopedinë e Rrethimit të Sarajevës (botuar në vitin 2000), u prezantua në Beograd në vitin 2005 në bashkëpunim me YIHR. Ngjarja u zhvillua me mbështetjen e aktivistëve dhe aktivisteve, si dhe të elitës intelektuale nga Beogradi, Sarajeva dhe Zagrebi, të cilët folën së bashku për shpërbërjen e Jugosllavisë.

“U mahnita vërtet nga vendosmëria dhe strategjia e zgjuar, pa të cilën nuk do të ishte e mundur të bëhej numri tashmë

i madh i nismave, projekteve dhe sigurisht ndikimi në tema që ishin dhe janë me interes jetik për të gjithë rajonin”, Suada përshkruan bashkëpunimi me Nismën e drejtuar atëherë nga Andrej Nosov.

Ekipi FAMA, i drejtuar nga Suada, në vitin 1996 regjistroi historinë e folur “Rrethimi i Sarajevës 1992-1996”, i cili përbëhet nga intervista të regjistruara me qytetarë dhe qytetare të kryeqytetit të Bosnjë-Hercegovinës. Enciklopedia e përmendur bazohet në atë projekt, si dhe në harta, album të negociatave të Dejtonit, kronologji, libra komik, ilustrime dhe fotografi.

Bashkëpunimi me YIHR vazhdoi në projektin “Srebrenica, Harta e Gjenocidit” në vitin 2010. Përmes animacionit dokumentar, gjegjësisht 17 hartave të animuara, u shfaq gjenocidi në Srebrenicë, me qëllim që të edukohet opinioni i gjerë për këtë krim, veçanërisht të rinjtë. Autor i këtij projekti është Ekipi i FAMA-s dhe në realizimin e tij ka kontribuar ekipi i Nismës i udhëhequr nga Alma Mashiq.

“Përmes atij bashkëpunimi, në atë kohë tani të largët, me të rinj të guximshëm, të shpejtë dhe inteligjentë, ne morëm një platformë që ajo që bëjmë të ketë një përdorim edukativ, në mënyrë që të rinjtë në të gjithë rajonin të shohin, dëgjojnë, mendojnë dhe flasin për temat nga projektet tona”.

“Një organizatë avangarde, prandaj më keni pëlqyer, prandaj ju besova plotësisht dhe prandaj bashkëpunuam me ju”.

Në vitin 2014, Ekipi i FAMA-s themeloi shoqatën FAMA Metodologjia, e cila merret me promovimin e arsimit, kulturës, shoqërisë civile dhe mediave në shoqërinë e luftës dhe të pasluftës në Bosnjë dhe Hercegovinë dhe në rajon. Suada është bashkëthemeluese e kësaj shoqate, si dhe anëtare e ekipit. Përmes punës së saj, ajo ende i është përkushtuar luftës kundër manipulimit politik të historisë në rajon.

TË SHIKOSH, TË DISH, TË KUJTOSH

Fushata e mohimit të gjenocidit në Srebrenicë ende vazhdon. Në vitin 2005, aksioni i Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut „Të shikosh, të dish, të kujtosh“, gjatë të cilit në Beograd u shfaqën 36 bilborda me fotografi që përshkruanin gjenocidin në Srebrenicë nga artisti sarajevas Tarik Samarah, tërhoqi vëmendje të madhe të publikut në Serbi. Nga një billboard u vendos edhe në Nish, Novi Sad dhe Çaçak.

Aksioni u realizua me rastin e dhjetëvjetorit të gjenocidit të Srebrenicës dhe Nisma e të Rinjve gjatë këtij aksioni ishte objekt i sulmeve të grupeve dhe individëve nacionalistë. Grupet nacionaliste të mirëorganizuar të bashkuara rreth „mbrojtjes së serbizmit“ dëmtuan shumicën e billboardave me bojë të zezë dhe shkruajtën mesazhe fashiste si „Thika, teli, Srebrenica“, „Do të përsëritet“ e të ngjashme.

Pesë vjet më vonë, në vitin 2010, Kuvendi Kombëtar i Republikës së Serbisë miratoi një deklaratë që dënonte krimet në Srebrenicë. Edhe pse vetë deklarata i referohet vendimit të Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë në rastin e Bosnjës dhe Hercegovinës kundër Serbisë, në të nuk përdoret fjala „gjenocid“ si kualifikim i krimit. Shoqatat e qytetarëve dhe aktivistët/et luftuan pa u lodhur kundër mohimit institucional të krimeve dhe kjo luftë ende vazhdon.

JETA XHARRA

YIHR-A ËSHTË DRITË NË ERRËSIRËN E KOMUNIKIMIT NË RAJON

Gazetarja hulumtuese kosovare Jeta Xharra nuk ka mbajtur ndonjëherë ndonjë pozitë në YIHR, por i ka qëndruar afër që nga fillimi deri tash.

Dy dekada pas themelimit të organizatës, Xharra thotë se ka marrë pjesë në shumë aktivitete që i kanë organizuar të rinjtë e mbledhur brenda kësaj organizate pasi ka parë në ta shpirtin energjik e rinor për t'i ndryshuar gjërat.

“Që nga themelimi i YIHR-ës kam qenë e involvuar ose si aktiviste, ose paneliste, ose si moderatore”, thotë Jeta Xharra, që drejton për më shumë se 15 vjet zyrën e Rrjetit Ballkanik për Gazetari Hulumtuese (BIRN) në Kosovë.

Arsyeja për këtë angazhim është avokimi që të rinjtë nga vendet që vite më parë kishin kaluar nëpër një periudhë konflikti të armatosur, të vendosin ura bashkëpunimi e komunikimi.

“Shumë pak bashkëpunim ka pasur mes të rinjve shqiptarë e serbë kur filloi punën YIHR-a dhe kjo vazhdon të jetë ashtu. YIHR-a që nga fillimi ishte drita në këtë errësirë që organizonte programe të shkëmbimit të përvojave sidomos mes Kosovës e Serbisë, gjë që është shumë me rëndësi”, thotë ajo.

“Askush, as sot, as atëherë, nuk organizon vizita të të rinjve shqiptarë në Beograd dhe anasjelltas, vizita të të rinjve serbë në Prishtinë. Andaj, ky organizim sidomos mbetet i pazëvendësueshëm sepse i thyen paragjykimet dhe i shtyn njerëzit të shkojnë në një ambient të cilin gjithë jetën e kanë të mësuar si armiqësor nga shkolla, familja, politika dhe mediat”, shton ajo.

Xharra thotë se është vlerë e madhe që të arrish t’ia thyesh paragjykimet njerëzve me programe të tilla siç bën YIHR-a.

Asaj i kujtohet një hulumtim që e kishte bërë YIHR-a në monitorimin e gjuhës së mediave në Serbi në të cilin i patën identifikuar mediat në Serbi që ende e përdorin termin derogativ “shiptari” për shqiptarët.

“YIHR-a është e rëndësishme në kontekstin e organizimit të paradës LGBTI+ në Kosovë, gjë për të cilën gjithmonë duhet shumë guxim. Raporti tjetër më i guximshmi

që e ka bërë YIHR-a në Kosovë është “State of Constriction: Governance and Free Expression in Kosovo” (Tkurrja e Hapësirës Publike: Qeverisja dhe Liria e Shprehjes në Kosovë) – ky raport i listoi në mënyrë detajiste të gjitha ndikimet e dëmshme në mediat në Kosovë, presionin që e përjetojnë edhe mediat por edhe kallxuesit dhe me këtë si limitohet hapësira për liri të shprehjes në Kosovë”, thotë ajo.

Në aspektin personal, Jeta Xharra thotë se YIHR-a i ka mundësuar të bëjë miq të mirë të cilët i qëndrojnë dhe u qëndron afër edhe sot.

Por në aspekt më të gjerë, ajo shpjegon se organizata ka arritur të ndikojë në avokimin për të drejtat e njeriut.

“Ka ndikuar shumë pozitivisht sepse tash të drejtat e njeriut janë pjesë e perspektivës time në gjithë temat që i bëj, ja duke e përmendur edhe hulumtimin e fundit që e kam bërë për diskriminimin e grave brenda televizionit publik”, thotë ajo.

Në përgjithësi, Xharra thotë se YIHR-a i ka bërë njerëzit, e sidomos gjeneratat më të reja, më mendjehapur.

“YIHR-a është e domosdoshme për shoqëritë post-konfliktuale si ato të Ballkanit Përendimor”, përfundon Jeta Xharra.

MILICA MILIQ

NISMA ËSHTË NJË FAMILJE – E DONI EDHE KUR TË MËRZIT, DHE KUR NUK JE DAKORD, DHE MBI TË GJITHA SEPSE NDIEN SIGURI

Milica Miliq

koordinatore e lëvizjes “Nisma ime”, YIHR Serbi 2005-2008, në vitin 2016-2018, Kryetare e Bordit të Drejtorëve të YIHR. Aktualisht punon si producente e pavarur.

Kur iu bashkua Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në vitin 2005, Milica Miliq ishte 20 vjeçe dhe kishte shumë entuziazëm dhe besim se një organizatë si Nisma nuk do të kishte nevojë të ekzistonte për një kohë të gjatë; ajo besonte se Nisma vërtet do të “ndryshonte gjithçka”. Në atë moment, Nisma është një organizatë e re, Ratko Mlladiq akuzohej për krime lufte, i arratisur dhe hero kombëtar.

Sot, kur Nisma mbush 20 vjet, Milica është në të dyzetat, Ratko Mlladiq është një kriminel lufte i dënuar me burgim të përjetshëm. Ai është ende hero kombëtar.

“Besoja se errësirën e përgjithshme shoqërore të nacionalizmit, mohimit apo glorifikimit të krimeve, urrejtjes dhe intolerancës, tensioneve ndëretnike do t’i thyenim, sepse ne jemi brezi i ri dhe më në fund e ndërpreme praktikën e heshtjes, ofrojmë njohuri që është bazuar në fakte dhe tani këto njohuri janë të disponueshme për të gjithë dhe besoja se nuk do të kishte më nevojë ta bëjmë atë punë sepse gjërat do të ndryshonin, natyrshëm. Ne e dimë që kjo nuk ndodhi. Gjërat po ndryshojnë ngadalë dhe në mënyrë të pamjaftueshme, por procesi është i pandalshëm”.

Milica ishte pjesëmarrëse e gjeneratës së parë të programit të Rrjetit të Avokatëve të Drejtësisë, i cili, siç thotë ajo, ishte revolucionar në vitin 2005. Ai përfshinte edukimin e bashkëmoshatarëve mbi krimet e luftës, që kanë të bëjnë me të kaluarën, drejtësinë tranzicionale dhe leksione mbi punën e Tribunalit të Hagës. Programi përfshinte dhjetë pjesëmarrës/e të përzgjedhur/a, të cilët në vitet në vijim organizuan dhe zhvilluan punëtoritë edukative me të rinjtë mbi këto, atëherë fjalë për fjalë “tabu” tema.

Në tre vitet e ardhshme, 2005-2008, Milica punoi në një program kushtuar të rinjve – ajo i mësoi ata për ballafaqimin me të kaluarën, i edukoi për të drejtat e njeriut dhe mori pjesë në zhvillimin e rrjetit aktivist “Nisma Ime”.

“Nisma pati një efekt të madh formues tek unë, puna në organizatë më solli njohuri, aftësi, kontakte, vetëbesim dhe krijoi një bazë për rrugën time të mëtejshme profesionale, vuri themelin e sistemit tim të vlerave dhe profilizoi tema sociale që janë thelbësore për mua dhe sot. Për mua, Nisma nuk është ndonjë punëdhënëse, vend, organizatë ku kam punuar, por çështje identiteti, ajo ekziston sepse ne e bëjmë atë, në të njëjtën mënyrë që na përcakton ajo neve, atëherë dhe tani. Di vetëm që nuk kam këtë lloj mendimi dhe ndjesie për asnjë organizatë tjetër ku kam punuar”.

Milica mori pjesë në fushatën për shënimin e dhjetëvjetorit të gjenocidit në Srebrenicë – TË shikosh, të dish, të kujtosh, në vitin 2005. Në atë kohë, Nisma vendosi fotografi që dokumentojnë gjenocidin e Srebrenicës nga autori Tarik Samarach në billborde në lokacione në qendër të Beogradit. Pas disa orësh, të gjitha billbordet u shkatërruan, ndërsa fotografitë dhe mesazhet u zhgaravitën me llak makinash.

“Në atë moment, billbordet në qendër të Beogradit ishin njohja më e zhurmshme e gjenocidit në Srebrenicë. Në atë

kohë Nisma pati një jehonë të madhe në opinion, për mua personalisht ishte një akt guximi dhe vendosmërie. Gjithashtu, Nisma organizoi një udhëtim në Potoçare më 11 korrik, kur unë isha atje për herë të parë. Ajo përvojë më ndryshoi jetën.”

Ndër fushatat e tjera në të cilat ka marrë pjesë, ajo veçon fushatën e GOTV “Të rëndësishëm jemi Ne”, e cila lançoi rrjetin aktivist “Nisma ime”. Ekziston edhe festivali “Ditët e Sarajevës” në Beograd – Nisma e parë e madhe që doli nga korniza e punës së organizatës në atë kohë. Festivali i artit, në disa lokacione, koncerte, ekspozita, debate, mbrëmje.

“Ishte puna më sfiduese që kam punuar ndonjëherë. Festivali është tepër i rëndësishëm emocionalisht për mua, kur e organizuam për herë të parë, thamë se do të bënim “Ditët e Sarajevës” në Beograd, derisa ndodhi që koncerti i një grupi nga Sarajeva u bë një ngjarje kryesore në Beograd, derisa ndonjë teatër të ftojë një shfaqje Sartri ose Teatri i Dhomës si pjesë e paraqitjeve të rregullta të ftuara. Sot është një gjë krejt normale dhe nuk ka më nevojë që në Beograd të ekzistojnë “Ditët e Sarajevës”. Festivali “Mirdita, dobar dan” është synimi i radhës – që të mos ketë më nevojë që Nisma ta organizojë. Dua të besoj se edhe ky festival do të shuhet sa jemi gjallë”.

Pas vitit 2008 u largua nga Nisma dhe vendosi t’i përkushtohet fakultetit dhe në vitin 2009 pranoi ftesën e Andrej Nosov për të ndërtuar së bashku një organizatë të re – Fondin Heartefact.

“Kemi krijuar një produksion teatror të pavarur, me idenë për të krijuar një hapësirë unike kulturore rajonale përmes punës së një organizate të re, në një kohë që dukej pothuajse si çmenduri, tek, një dështim i garantuar. Puna në Heartefact, për mua, ishte një vazhdim i natyrshëm i punës që bëra në Nismë. Thelbi ishte gjithmonë i njëjtë, por fokusi ishte i ndryshëm”.

Në vitin 2017, Milica u zhvendos me familjen e saj në Holandë, ku punon si producente e pavarur. Ajo ka bashkëpunuar me festivalet e filmit “Eastern Neighbors Film Festival”, “Movies That Matter”, festivalin e filmit të angazhuar të organizatës Human Rights Watch dhe “International Documentary Film Festival Amsterdam – IDFA”.

“Nisma hodhi themelet për mua në çdo kuptim. Gjatë gati 20 viteve të angazhimit tim profesional, kam zgjedhur gjithmonë organizata dhe punë që kanë kuptim për mua, që janë të rëndësishme, që trajtojnë problemet dhe çështjet nga margjina sociale”.

MIROSLAV JANKOVIQ

NISMA ËSHTË KËTU NË DITË TË PASIGURTA

Miroslav Janković

studiuës i shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe koordinator i programit të të drejtave të njeriut, YIHR Serbi, 2003-2007, tani këshilltar ligjor në Departamentin për media të Misionit të OSBE-së në Serbi.

Në fund të vitit 2003, Miroslav u gjend në një lloj udhëkryqi: nga njëra anë, ishte një ofertë për të filluar karrierën e avokatit, dhe nga ana tjetër, puna për të cilën aplikoi në Nismë. Kur mori vesh se ishte pranuar në pozitën e studiuesit të shkeljeve të të drejtave të njeriut, nuk pati dilemë veçse të bëhej pjesë e YIHR-ës. Një vit më vonë, Miroslavi kaloi në pozicionin e koordinatorit të programit për të drejtave të njeriut.

“Ishte një periudhë jashtëzakonisht e rëndësishme dhe e vrullshme për sektorin civil në Serbi. Nisma ishte në ballë të asaj vale pasi kishim një ekip të përsosur që zotëronte njohuri, vullnet, energji dhe integritet për t’u marrë me tema komplekse dhe të vështira siç janë të drejtat e njeriut dhe ballafaqimi me të kaluarën.”

Edhe pse e përshkruan atmosferën në ekip si të përsosur, sfidat para tyre ishin të mëdha dhe kërkuese. Në atë kohë, bashkëpunimi mes sektorit joqeveritar dhe shtetit “pothuajse nuk ekzistonte” dhe nuk ishte e lehtë të arriheshin ndryshime në një mjedis të tillë.

“Ndonjëherë më duket se arritjet tona ishin më të mëdha se sa ishte e mundur”.

Miroslavi është veçanërisht krenar që ka marrë pjesë në hapjen e zyrave të Nismës në Podgoricë dhe në Prishtinë, dhe që ka qenë në një ekip që ka trajnuar të tjerët për dokumentimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe shkrimin e raporteve.

Një nga temat e para me të cilat është marrë ishte zbatimi i Ligjit për qasje të lirë në informacione publike në Serbi.

“Kemi bërë një hulumtim të gjerë, kemi testuar transparencën e institucioneve dhe kemi shkruar raportin e parë në historinë e Serbisë për zbatimin e atij ligji jashtëzakonisht të rëndësishëm për një shoqëri demokratike në tranzicion.”

U bë edhe takimi me Komisionerin e parë për informacione me rëndësi publike dhe mbrojtjen e të dhënave personale, Rodolub Shabiqin.

“Arritja ime më e madhe është padyshim ndihma dhe mbështetja që u kemi dhënë shumë njerëzve të thjeshtë të cilëve shteti u ka shkelur të drejtat e njeriut dhe të cilët as deklarativisht nuk kujdeseshin për ta në atë kohë, siç ishte rasti i Zhivota Millanoviçit nga Jagodina”.

Gjegjësisht, Zhivota Millanoviç, si udhëheqës i organizatës fetare “Hare Krishna” në Serbi, ishte viktimë e sulmeve të shumta, dhe disa herë ishte shpuar me thikë. Nisma e mbështeti Millanoviçin dhe së bashku ngritën kallëzime penale. Drejtësia erdhi në formën e një vendimi nga

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut në Strasburg në vitin 2010, e cila qëndroi në anën e Millanoviçit.

Miroslavi veçon edhe rastin në vitin 2005 kur ata i kërkuan Agjencisë së Sigurisë dhe Inteligjencës t’u jepte atyre numrin e personave të përgjuar në Serbi gjatë të njëjtit vit. Meqenëse BIA (ASI) nuk e bëri një gjë të tillë dhe pasi ishin shteruar të gjitha mjetet juridike, kjo çështje përfundoi edhe në Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut në Strasburg. Gjykata vendosi në favor të Nismës në vitin 2013, e cila përfaqësonte “një udhërrëfyes drejt një transparence më të madhe dhe disa standardeve të reja në punën e BIA-s”.

“Ne kishim një interesim të madh mediatik dhe publik për atë rast, të cilin ditëm ta kthejmë në avantazhin tonë. Një fitore e pabesueshme e një grupi të vogël të rinjsh kundër një strukture kaq të madhe dhe të fuqishme”.

Ai nuk është më pjesë e Nismës që nga nëntori i vitit 2007 kur kaloi në Misionin e OSBE-së në Serbi, ku punon edhe sot. Mirëpo, punën e tij në Nismë ai e cilëson si pikë kthese, sepse aty mori njohuri që i përdor edhe sot në punën e tij.

“Ajo luftë nuk është e lehtë dhe shpesh e shoh si një maratonë që po vrapoj edhe sot me të njëjtin entuziazëm dhe me parimet që m’i ka rrënjësuar Nisma ime”.

Shton se puna në këtë organizatë i ka mësuar etikën e punës, rëndësinë e integritetit, rëndësinë e fakteve, pra gjithçka që është parakusht për zhvillim personal dhe profesional.

“Kur mendoj për Nismën, që ndodh shpesh, e shoh veten me pallton që më blenë prindërit një ditë para se të filloja të punoja në atë organizatë. Dhe kjo pallto është një metaforë dhe emëruesi i përbashkët i Nismës sime dhe prindërve të mi. Të dyja i mbaj dhe i ruaj në vete edhe sot, dhe mendimi për to më ngroh në ditë të ftohta dhe të pasigurta, ashtu si ajo palltoja e asaj kohe”.

VLLADIMIR MILLOVANOVIQ

NISMA ËSHTË NJË PËRPPJEKJE E VAZHDUESHME PËR NJË SHOQËRI MË TË MIRË DHE MË TË DREJTË

Në kohën kur Vlladimiri iu bashkua Nismës në vitin 2005, shoqëria në Serbi po i drejtohej gjithnjë e më shumë vlerave dhe ideologjive konservatore pas reformave. Ishte periudha pas vrasjes së kryeministrit Zoran Gjingjiq.

Vlladimir Millovanović

koordinator projekti dhe drejtor kreativ i fushatës “Të rëndësishëm jemi ne” 2005-2008, YIHR Serbi, tani drejtor dhe themelues i kompanisë së produksionit “Propaganda Film”.

“Në të njëjtën kohë, shoqëritë e traumatizuara nga lufta në rajon po shëroheshin nga konfliktet e përgjakshme dhe dukej se gjeneratat e reja në vendet e ish-Jugosllavisë kishin potencialin të distancoheshin nga politika nacionaliste e vendeve të tyre.

Vlladimiri thotë se “barërat e këqija të dhunës në të cilat jetojmë sot” u mbollën në vitet nëntëdhjeta, por lulëzuan në periudhën 2004-2008.

Duke punuar në Nismë, ai mësoi shumë për kronologjinë e konflikteve të luftës në vendet ish-Jugosllavisë, si dhe për detajet e krimeve. Ai e cilëson punën e Nismës si një “përpjekje konsistente, këmbëngulëse dhe etike pa kompromis për ta bërë shoqërinë tonë një vend më të mirë dhe më të drejtë për jetën e të gjithë qytetarëve”.

“YIHR-a ishte një organizatë e vogël atëherë, por me disa njerëz të shkëlqyeshëm. Ishte një hub interesant njerëzish dhe idesh që, sipas standardeve të OJQ-ve, prodhonin përmbajtje mjaft avangarde në atë kohë.”

Ai thelloi njohuritë e tij në fushën e drejtësisë tranzicionale duke punuar me viktimat, duke ndjekur gjyqet për krime lufte dhe duke hulumtuar dokumentacionin në dispozicion. Të gjitha ato prova dëshmonin për rolin e elitave kombëtare “në frymëzimin e luftërave të viteve të nëntëdhjeta”, si dhe për rolin e strukturave shtetërore dhe parashtetërore në organizimin dhe kryerjen e krimeve kundër popullatës civile.

Vlladimiri e filloi punën e tij në Nismë si koordinator projekti, dhe përfundoi si drejtor kreativ i fushatës “Të rëndësishëm jemi ne”, të cilën e cilëson edhe si projektin e tij të preferuar. Fushata e lartpërmendur Get out the vote, GOTV, e vitit 2008 kishte për qëllim të animonte të rinjtë për të votuar në zgjedhje.

“Ishte një nga fushatat e para të GOTV-së në internet në vendin tonë dhe në botë, e cila, duke përdorur teknologji dhe forma të reja aktivizimi, synonte popullatën e re në vend.

Pas largimit nga Nisma, Vlladimir vendosi të tërhiqej nga sektori joqeveritar.

“Në të njëjtën kohë, ka pasur shumë gabime nga ana jonë, në radhë të parë në komunikim dhe taktikë gjatë përcjelljes së fakteve dhe provave lidhur me krimet e luftës dhe rolin e strukturave zyrtare dhe individëve në to.

Tani ai ka kohë që është jashtë sektorit joqeveritar, por i duket se problemi kryesor atëherë, ndoshta edhe tani, është financimi i projekteve dhe menaxhimi i aktiviteteve burokratike, thuajse korporative.

“Nga njëra anë është e nevojshme të drejtohet një organizatë e madhe, por në atë standardizim të procedurave nga aplikimi deri në zbatimin e projektit, kishte një hendek të madh mes realitetit në terren dhe atij që ishte përshkrimi i projektit.

Vlladimiri beson se një problem tjetër është se nuk iu kushtua vëmendje e mjaftueshme shëndetit mendor si të viktimave ashtu edhe të aktivistëve dhe aktivisteve të sektorit të OJQ-ve, të cilët ishin në kontakt të përditshëm me histori traumatike – qoftë përmes intervistave me viktimat, përmes dokumentacionit apo gjyqeve për krimet e luftës.

“Shpresoj që gjërat të kenë ndryshuar ndërkohë, sepse të gjithë ata që punojnë me viktimat dhe trauma do të duhet t’i nënshtrohen trajnimeve të veçanta psikologjike, por edhe vetë të marrin një formë adekuate të mbështetjes terapeutike.”

Pas sektorit të OJQ-ve, Vlladimiri zgjodhi filmin si mjet komunikimi, kështu që studimet master për regji filmi dhe televizioni i kreu në Fakultetin e Arteve Dramatike në Beograd.

“Unë gjithmonë i kam mbrojtur dhe do t’i promovoj ato vlera përmes punës dhe sjelljes sime.

EDINA HASANAGA ÇOBAJ

NISMA ËSHTË NJË PLATFORMË PËR PJESËMARRJE AKTIVE NË SHOQËRI

Që gjatë studimeve Edina u interesua për aktivizmin dhe aktivitetet e sektorit joqeveritar. Para se t'i bashkohej Nismës, ajo ka punuar si mbështetëse për fëmijët me aftësi të kufizuara intelektuale dhe ka qenë trajnere e komunikimit pa dhunë.

Edina Hasanaga Çobaj

drejtore ekzekutive e zyrës 2006-2020, tani anëtare e Bordit të Drejtorëve, YIHR Mali i Zi.

Kur YIHR u themelua në Mal të Zi në vitin 2006, atëherë Edina njëzet e gjashtë vjeçare aplikoi për pozitën e koordinatorës së zyrës. Në të njëjtin vit, ajo u zgjodh dhe qëndroi në atë detyrë deri në vitin 2020.

Nevoja për themelimin e YIHR-së u imponua nga konteksti social i asaj periudhe: krimet e luftës të pahetuara dhe të paproceduara, diskriminimi ndaj pakicave dhe grupeve vulnerabël, dhuna e motivuar politikisht, sulmet ndaj gazetarëve dhe gazetareve. Përveç kësaj, Mali i Zi e rifitoi pavarësinë në të njëjtin vit dhe pati optimizëm se në vullin e frymës pro-evropiane, të drejtat e njeriut do të ishin në krye të axhendës, kujton Edina.

“Megjithatë, praktika ka treguar se duhet shumë përpjekje, punë dhe angazhim për të përkthyer mesazhet verbale pro-evropiane në rezultate të prekshme dhe standarde të vendosura nga vendet që janë të larta në shkallën e respektimit të të drejtave të njeriut”.

Puna e YIHR-së në Mal të Zi ishte shumë e vështirë në fillim. Në atë kohë, institucionet shtetërore nuk e kuptonin plotësisht rolin e sektorit joqeveritar, thotë Edina. Megjithatë, asnjë nga këto nuk i pengoi aktivistët dhe aktivitetet e Nismës që të monitorojnë shkeljet e të drejtave të njeriut dhe të ofrojnë ndihmë juridike falas për të gjithë ata që kishin nevojë.

“Fatmirësisht, me veprimin e YIHR-së, ajo pamje sot ka ndryshuar dhe situata është shumë më ndryshe, kështu që sektori i OJQ-ve njihet si partner në zgjidhjen e anomalive të shumta sociale dhe institucionale.

Edina thotë se me kalimin e kohës Nisma është bërë pjesë e identitetit të saj. Duke udhëhequr YIHR-në, ajo pati mundësinë të përfshihej në proceset vendimmarrëse si grua në një shoqëri patriarkale.

“Ishte një hapësirë e re ku unë, si grua në Malin e Zi tradicional, edhe nga një komb pakicë, i cili tradicionalisht diskriminohet dhe nuk pranohet, mund të merrja mundësinë të marr pjesë në proceset vendimmarrëse, të tregojta njohuritë e mia, të jem e nderuar, të drejtoj

një organizatë joqeveritare dhe përmes kësaj mënyre të kontribuoj në ndryshimin e shoqërisë për të mirë për të gjithë qytetarët e saj, veçanërisht grupet vulnerabël”.

Gjatë gjithë viteve të punës në Nismë, Edina nisi aksione, nisma dhe fushata të shumta. Megjithatë, si “kurorë” të veprës, ai vë në pah krijimin e Qendrës së Informacionit dhe Dokumentacionit si arkivi i vetëm në Mal të Zi për krimet e luftës të kryera në vitet 1990.

“Rëndësia e saj reflektohet në edukimin e një numri të madh studentësh të shkencave juridike dhe politike si pushtetarët e ardhshëm.”

Në nivel rajonal, ajo veçon si projektet më mbresëlënëse ato që synonin shkëmbimin e të rinjve, duke kontribuar në thyerjen e paragjytimeve dhe stereotipeve.

“Dëshiroj gjithashtu të theksoj se ne ishim ndër të parët që prezantuan opsionin që uebfaqja jonë të jetë në tre gjuhë, në mënyrë që të respektojmë popujt pakicë dhe të kontribuojmë në ruajtjen e identitetit të tyre.

Sot, vite pas themelimit të Nismës, grupet minoritare janë në pozitë më të mirë, janë më të dukshme dhe në këto ndryshime ka kontribuar puna e palodhshme e aktivistëve dhe aktivisteve të Nismës, thotë Edina. Gjithashtu, raporte të ndryshme të Nismës janë cituar rregullisht nga organizatat ndërkombëtare dhe ambasadat e huaja.

“Megjithatë, ajo që nuk ka ndryshuar është ajo flaka nacionaliste e viteve të nëntëdhjeta, e cila nuk është shuar kurrë plotësisht dhe që vetëm ndryshon intensitetin e djegjes në shoqëri.

Nisma mbetet një organizatë ku të gjithë luftëtarët dhe luftëtarët e vërtetë për të drejtat e njeriut mund të gjejnë hapësirën e tyre për veprim.

“Puna në Nismë përfaqëson një përvojë të pasur jetësore të mbushur me shumë momente të bukura, plot ngjyra, sfida të përditshme dhe besimin se përmes veprimeve tona kontribuojmë për ta bërë jetën e dikujt pak më të mirë.

BESA LUCI

YIHR-A REFLEKTON, ADAPTOHET E PËRGJIGJET NDAJ DINAMIKAVE TË REJA POLITIKE

Ishte vera e vitit 2006 kur një vajzë nga Prishtina, Besa Luci, sapo kishte përfunduar studimet në Shkenca Politike dhe Gazetari në Universitetin Amerikan në Bullgari dhe po bëhej gati për studimet master, këtë herë në Universitetin e Missouri-t në SHBA.

Në atë kohë, në Vjenë po zhvilloheshin bisedimet Kosovë-Serbi për statusin e Kosovës, i cili do shënonte fundin e administrimit ndërkombëtar të vendit dhe Besa u angazhua në mbulimin mediatik të këtyre bisedimeve, krahas punës së njëjtë që bënin kolegët e saj në Beograd të mediave në Serbi.

“Për shkak të prapavijës akademike time dhe interesimit për ta kuptuar në praktikë se si narrativat gazetareske ndikojnë në formësimin e perceptimeve dhe njohurive më të gjera shoqërore, e vlerësova si një mundësi të mirë profesionale angazhimin në YIHR, e cila njihej si një ndër organizatat më të besueshme në fushën e të drejtave të njeriut”, kujton Besa Luci 17 vjet më pas.

Më vonë ajo do të kthehej sërish në organizatë në vitet 2009-2010 si bashkëpunëtoresh e kohëpaskohshme ndërsa gjatë viteve 2010-2020 ishte pjesë e Kuvendit dhe Bordit të YIHR-së.

Shumë vite kanë kaluar dhe Besa Luci tani mendon se YIHR-a ka shërbyer në një kohë kur ballafaqimi me të kaluarën nuk ishte trajtuar si pjesë përbërëse e bisedimeve midis Kosovës e Serbisë, ose të paktën, në një kohë kur ballafaqimi me të kaluarën nuk ka përfshirë qytetarët e të dy vendeve.

Por pavarësisht viteve që kanë ecur, gjërat nuk është se kanë avancuar me kalimin e tyre.

“YIHR-a vazhdon të funksionojë në një kontekst të ngjashëm edhe sot, sepse bisedimet, tash të njohura si negociata, vazhdojnë të mos jenë mjaftueshëm të vëmendshme ndaj përvojave të njerëzve, rrëfimeve të tyre dhe mënyrave të tyre për t’u ballafaquar me të kaluarën”, thotë Besa Luci.

“Duke qenë për një kohë të gjatë e në një kohë të rëndësishme një organizatë që ka mbledhur të rinjtë dhe të rejtat nga Kosova e Serbia në hapësira të barabarta për ta njohur njëri-tjetrin, për të diskutuar e për t’u solidarizuar me njëri-tjetrin në kauza të të drejtave të njeriut, YIHR-a ka kontribuar në një klimë bashkëpunimi rajonal, që asokohe ka qenë aq e rëndësishme sa e rrallë”, shton ajo.

Nga përvoja që ka fituar me YIHR-ën, Luci thotë se e ka kuptuar në nivel edhe më përmbajtësor se sa e

rëndësishme është të shikohet me sy kritik se si kujtohet e kaluara, kush kujtohet dhe se si vetë mënyra se si ndërtohet kujtesa duhet parë me sy kritik.

“Kur flasim qoftë për demokraci, për paqe, apo për drejtësi – nuk mund t’i trajtojmë si procese që udhëhiqen e përcaktohen vetëm nga klasat politike. Në këto procese qenësore janë dokumentimi dhe artikulumet i përjetimeve të njerëzve dhe i asaj se si ato përjetime ndërliken me kujtesën kolektive”, thotë Besa Luci.

“Mendoj që YIHR-a ka ngritur vazhdimisht pyetje të rëndësishme rreth asaj se kush dëgjohej, cilat përvoja ia dalin të jenë në sipërfaqe e cilat janë shtypur – dhe këto pyetje janë të domosdoshme”, shton ajo.

Këto reflektime dhe praktikën e vënies në pikëpyetje të asaj se sa gjithëpërfshirëse e të hapura janë këto procese ajo thotë ta ketë përfshirë dhe përpiket ta përfshijë çdo ditë në punën e saj aktuale si kryeredaktore në KOSOVO 2.0.

“Ndonëse shumëçka ka ndërruar prej atëherë, edhe sot të drejtat e njeriut vazhdojnë të jenë të cenueshme e të cenuara. Prandaj, nevojitet të jemi edhe kritik edhe të vëmendshëm që t’i mbrojmë ato, ashtu që të vërtetat e njerëzve të mos shtypen e të mos mbeten në hije, sidomos në një kontekst të luftërave në rajon, ku zakonisht rrezikojnë të mbizotërojnë zërat e atyre që përcajnë e që refuzojnë të marrin përgjegjësitë që u takojnë”, thotë Luci.

Pavarësisht se ka qenë e angazhuar në YIHR kryesisht si bashkëpunëtoresh e jashtme për periudha më afatshkurtëra, Besa Luci thotë se YIHR-a për të gjithmonë do të mbetet një ndër mundësitë e para për të vënë në praktikë dijen e marrë gjatë studimeve, por edhe një ndër vendet e para, ku i ishte besuar një projekt me peshë të madhe, në një kontekst të ndjeshëm politik.

“YIHR-a është një nismë që qëndron besnike ndaj përkushtimit për të mbrojtur e promovuar të drejtat e njeriut; që vë në pah rëndësinë e ballafaqimit me të kaluarën si proces qenësor i paqes; dhe që vazhdimisht reflekton, adaptohet e përgjigjet ndaj dinamikave të reja politike e atyre të pushtetit”, thotë ajo.

PREMTIMET E ZBRAZËTA JANË REKLAMA MË E MIRE

Më 1 tetor 2010, aktivistët dhe aktivistet e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut të Bosnjës dhe Hercegovinës, së bashku me aktivistët/et e „Zeros së mprehtë“ nga Banjalluka, organizuan një aksion parazgjedhor në rrugë në Sarajevë dhe Banjallukë me mesazhin „Premtimet e zbrazëta janë reklama më e mirë“. Qëllimet e kësaj fushate parazgjedhore ishin t'i kujtonin qytetarëve/eve premtimet zbrazëta të dhëna nga politikanët/et në zgjedhjet e vitit 2006. Aktivistët/et me bluza me mbishkrimet „Premtimet e zbrazëta janë reklama më e mirë“ dhe „3 Tetori MENDO!“, u shpërndanë kalimtarëve/eve pako bosh. Në paketa shkruhej: „Shëndetësia më e mirë“, „Regjim pa viza“, „Më shumë vende pune dhe punësim të të rinjve“, „Reforma në arsim“, „Standarde evropiane të arsimit të lartë“.

Aktivistët/et u lidhën me një zinxhir dhe, me tingujt e bilbilave, ecën nga Katedralja e Sarajevës deri në qendrën e biznesit BBI me bluza me mbishkrimet: „Mos u tall, VOTO“, „Zëri im, rroga juaj“, „Kërkoj fjalën“, „Unë jam parlamentar, M'U PRISH PUNA“, „E ke të lehtë kur ke“.

Zinxhirët simbolizonin kufizimet ndaj të rinjve në Bosnje dhe Hercegovinë. Bashkëpunimi i të rinjve nga Sarajeva me të rinjtë nga Banja Lluca në këtë aksion tregoi se problemet e të rinjve janë të njëjta në mbarë Bosnjën dhe Hercegovinën dhe se politikanët/et bëjnë pak për ta ndryshuar atë.

PREDRAG MAXHAREVIQ

INICIJATIVA JE ORGANIZACIJA KOJA IZLAZI IZ KLIŠEA

Predrag Maxhareviq

koordinator i zyrës së YIHR-së në Kragujevc, koordinator i fushatës "Mobilizimi i Serbisë Qytetare", koordinator rajonal për mbledhjen e nënshkrimeve të nismës KOMRA, 2006-2011, YIHR Serbi, asistent regjisor dhe drejtor casting-u.

Predragu fillimisht iu bashkua Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi në 2006. Më pas ai u kontaktua nga Ivan Stojanoviqi, i cili tashmë punonte në YIHR dhe të cilin e kujton që nga periudha e Rezistencës, ndryshimet e 5 tetorit dhe rrëzimi i Sllobodan Millosheviqit nga pushteti. Predragu nuk e kishte të panjohur angazhimin aktivist. I pyetur se si ishte klima socio-politike në ato vite, ai përgjigjet qartë:

"Çfarë klime politike mund të ketë në një vend ku vritet kryeministri?"

Andrej Nosov dhe i gjithë ekipi në atë kohë i pëlqyen shumë që në fillim – ata ishin të ndryshëm nga ai, por të gjithë kishin të njëjtin qëllim.

"E pashë Nismën si shumë më tepër sesa një organizatë që merret vetëm me të drejtat e njeriut".

Të guximshëm, të hapur ndaj një mendimi tjetër dhe plotësisht të gatshëm për të dalë nga klisetë që ishin të njohura në sektorin civil në atë kohë.

Në YIHR i pëlqente të merrej me logjistikë, organizim, pra me ato "gjëra më konkrete". I pëlqenin fushatat, jo projektet.

Kur ai u bashkua për herë të parë Nismës, kjo organizatë hapte zyrat e saj në Kragujevc, Novi Sad dhe Zrenjanin me qëllim të decentralizimit dhe zgjerimit të aktiviteteve. Njëpërmjet aktiviteteve të këtyre "degëve" të Nismës, qindra të rinj morën pjesë në forume, leksione dhe fushata.

"Do të veçoja punën në zyrën në Kragujevc, ku kemi krijuar një bazë mjaft të mirë të të rinjve, të etur për t'u angazhuar socialisht, disa prej tyre kanë lënë gjurmë më të madhe në Nismë sesa unë."

Një nga segmentet më të rëndësishme të angazhimit të Predragut në YIHR është udhëheqja dhe organizimi i fushatës "Mobilizimi i Serbisë Qytetare" në dhjetor 2006 dhe janar 2007, e cila kishte për qëllim inkurajimin e të rinjve për të votuar.

"Ajo fushatë ishte diçka e re dhe ndryshe nga çdo gjë që ishte bërë më parë, ne kishim një karvan me DJ-a nëpër Serbi, me promovues nga sfera të ndryshme sociale dhe

në atë mënyrë tërhoqëm një numër të mirë të të rinjve për të dale në votime dhe për të votuar.

"Ne punuam si ekip dhe në çdo qytet ku ishim, reagimi i njerëzve ishte i madh".

Kur iu bashkua Nismës për herë të dytë në vitin 2011, Predragu ishte koordinator për mbledhjen e nënshkrimeve të fushatës për KOMRA. Fushatën e përmendur ai e përmend si sfidë të madhe, sidomos në aspektin logjistik. Qëllimi ishte krijimi i një komisioni të pavarur rajonal që do të vërtetonte faktet për krimet e luftës të kryera gjatë viteve të nëntëdhjeta. Me atë rast u mbledhën qindra mijëra nënshkrime.

"Kemi mundur ta përballojmë këtë, sepse organizata po zgjerohej dhe po punohej në të gjitha këto fushata, në një mënyrë të ndryshme nga organizatat e tjera.

Më vonë kaloi në Heartefact, një organizatë e themeluar nga Andrej Nosov. Aty, në vitin 2012, ai pati mundësinë të përmirësohej në aspektin e produksionit, duke punuar në shfaqje të reja dhe duke organizuar luajtje dhe shfaqje mysafire të atyre ekzistuese. Ky është një hap shumë i rëndësishëm në karrierën e Predragut, i cili e drejtoi më tej drejt produksionit të filmit televiziv, me të cilin është i angazhuar edhe sot.

BESART LUMI

YIHR-A, MAKINË LËVIZËSE PËR TË DREJTAT E NJERIUT

Besart Lumi sapo kishte regjistruar Fakultetin e Shkencave Politike në Prishtinë në vitin 2006 kur i ati i tij i ndjerë, gjithashtu aktivist i të drejtave të njeriut, i kishte treguar për një thirrje për "Visiting Program" që ftonte të rinjtë e Kosovës të bëheshin pjesë e këtij programi për të vizituar disa ditë Serbinë dhe për t'u takuar me të rinj serbë.

Në atë kohë Lumi 18 vjeçar, fillimisht nuk e tërhiqte kjo thirrje, por i ati insitonte që të aplikonte. Pasi kishte aplikuar dhe përzgjedhur për këtë program, ai kishte kaluar për herë të parë kufirin e Kosovës dhe kishte hyrë në Serbi në një moment të papërfytyrueshëm për të deri atëherë. Ishte hera e parë që ai kishte kaluar kufirin për të hyrë në Serbi dhe kontakti i tij i parë me të rinj serbë.

Pasi kishte përfunduar programin, Besarti ishte kthyer në Kosovë dhe kishte filluar të merrte pjesë në aktivitete të tjera të YIHR-së kundër diskriminimit si vullnetar. Një vit më vonë, në qershor të vitit 2007, ai mori një ftesë për një punëtor në Ulqin, si pjesë e programit "Nisma ime" dhe u bë pjesë e programit.

Në atë kohë Kosova po zhvillonte negociatat në Vjenë për statusin dhe klima politike në vend ishte mbështjellë në pritjet se çfarë do të rekomandonte i dërguari i OKB-së për statusin e Kosovës, Martti Ahtisaari. Ishte një kohë kur kishte më shumë shpresë dhe entuziazëm, një lloj pritje e njëjërzve se do të bëhet diçka, do të ketë shtet të pavaur. Kishte gjithashtu një motiv më të madh për t'u thënë njerëzve të dalin e të votojnë. Ka qenë një kohë e një pike kthese ngase njëjërzët ishin duke pritur pavarësinë e vendit. Ai thotë se koha kur ai nisi të punonte me YIHR-ën ishte gjithashtu një kohë kur ishte më e matshme se çka është sukcesi. "Nuk ishte gjithmonë mendimi për shtetndërtim, por më tepër për zhvillim si shoqëri, si vend".

Zgjedhjet e përgjithshme do të mbaheshin në nëntor dhe Lumi së bashku me të tjerët ideoi fushatën "Dil Voto".

Përderisa disa lëvizje opozitare bënë thirrje për bojkotim të zgjedhjeve, Lumi në fushatën për të dalë në votime mblodhi konfirmimin e të paktën 5 mijë qytetarëve.

"Dil voto" dhe "Nisma Ime", sipas tij, janë dy projekte të suksesshme të shoqërisë më të cilët ai më së shumti e identifikonin veten dhe janë shpirti i aktivizimit në YIHR.

"E kemi pasë njëmend çkado që jemi munduar të bëjmë", thotë ai.

Që atëherë, duke përjashtuar vitet 2014-2016, ai është pjesë e YIHR-ës me role e detyra të ndryshme dhe është një ndër personat më jetëgjatë në organizatë.

Për Lumi, atë që e ka bërë YIHR-a në raport me të drejtat e njeriut ka qenë përpjekja për krijimin e urave të bashkëpunimit dhe komunikimit mes të rinjve të komuniteteve të ndryshme.

Ai thotë se YIHR-a ka krijuar ura të reja komunikimi dhe ka lehtësuar ndërveprimin e të rinjve të dy vendeve që për një kohë të gjatë janë të bllokuara në ndarjet që u ka sjellë lufta.

Në mozaikun e një historie personale pas shumë viteve me YIHR-ën e së fundmi edhe si anëtar Bordi, Lumi thotë se YIHR-a e bëri më të hapur, ia zgjeroi dijen dhe e bëri më të vetdijshëm për meritë afatgjata që lufta lë të njerëzit.

Në kohën kur kemi punuar ne, jo shumë njerëz ishin të kyçur në aktivitete të tilla të promovimit të të drejtave të njeriut, paqes dhe pajtimit.

"Është një linjë e vazhdueshme komunikimi dhe një kënd ku gjithmonë sheh mundësi bashkëpunimi përtej kufijve që të rrethojnë. Të bën të shohësh se kudo, në Kosovë, Serbi, Bosnjë, ka njerëz që duan t'i shtojnë përpara ndryshimet pozitive dhe të lënë pas barrën e armiqësive", thotë ai.

Lumi shprehet se forcat kundër bashkëpunimit në të gjitha vendet e rajonit kanë qenë gjithmonë më të fuqishme sesa forcat për bashkëpunim.

"Nëse flisni për bashkëpunim ose për viktimat, duke patur parasysh se hapësira për komunikim ngushtohet, shoqëria civile ka bërë ndryshime, por janë vërejtur pak. Njerëzit që kanë kaluar nëpër YIHR kanë qenë njerëz te grumbulluar rreth vlerave", thotë ai.

Gjatë viteve të veprimtarisë së vetë, Lumi thotë se YIHR-a ka sfiduar narativat nacionaliste e përçarëse dhe nuk është frikësuar që të ngrisë për debat temat e vështira.

"Mendoj që YIHR-a është një makinë lëvizëse që mbledh njerëz që promovojnë të drejtat e njeriut, vlerat demokratike dhe që besojnë në ndryshim dhe janë të gatshëm për të punuar për ndryshim", përfundon ai.

BARDH BAKIJA

YIHR-A, VLERË E SHTUAR PËR RAJONIN

Bardh Bakija i është bashkuar YIHR-së në fund të vitit 2006, sa ishte student i Sociologjisë në Universitetin e Prishtinës.

Ai u ftua të merrte pjesë në një nga aktivitetet e YIHR-ës dhe vazhdoi të jetë pjesë e organizatës.

Në kohën kur u bashkua, kishte qenë një prej studentëve më të dalluar që braktisi studimet ngase nuk po ndihej "i përmbushur" në atë lloj sistemi. "Isha më rebel dhe nuk mjaftohesha me ato që ofroheshin në atë kohë. YIHR-a për mua ishte ai kanali ku mundesha ta çoja përpara atë energji të aktivizimit", kujton Bakija.

Në atë kohë, Bakija shpjegon se Kosova ishte ende nën protektorat ndërkombëtar, në pritje të nisjes së negociatave për statusin final. "Kishte një lloj euforie e entuziazmi rinor sepse kishim përshtypjen që po ecim në një drejtim ku ne mund të kishim ndikim", thotë ai.

Ai e përshkruan atë kohë si një periudhë "idealizmi të hatashëm" që u jepte forcë për të ecur përpara. "Ne identifikoheshim si një lloj lëvizje për progres".

Bakija u bë Koordinator i të Rinjve në YIHR e pastaj Drejtor i Programit për të Rinjtë.

Bakija përmend disa aktivitete me rëndësi që filluan të jetësoheshin gjatë kohës sa ishte në YIHR e që përfshijnë programin "Ravelling to Europe" në vitin 2007, ku iu mundësua marrja e vizave 30 studentëve që donin të udhëtonin për një muaj në vendet evropiane në një kohë kur Kosova ishte e izoluar dhe "Street activism", brenda të cilit ishin ideuar disa fushata kundër diskriminimit dhe për qasje në dokumente publike.

Ai flet për nismën "Nisma ime" si koncept i bërjes së një aktivizimi të drejtpërdrejtë dhe një prej projekteve me të cilin ai e identifikon më shumë veten. "Ka qenë një prej përpjekjeve tona për të ndërtuar një bazë të aktivizimit të të rinjve, duke lëvizur kudo nëpër Kosovë për të nxitur të rinjtë që të angazhohen në jetën publike".

Bakija thotë se ajo që ka bërë YIHR-a, për dallim nga organizatat e tjera, është një lloj ndërtimi i idealizmit "shumë të pastër" e që krahasuar me tani "mund të thuhet se ka një lloj cinizmi".

Në këndvështrimin e tij në YIHR ishte mbledhur një grup i të rinjve ndryshe. "Ishte një grup që donte të shpërbëhej nga një trashëgimi e së kaluarës, duke u përpjekur të ndërtojë një lloj shprese gati mesianike për një shoqëri që shpërbëhet nga e kaluara shkatërruese".

Nga perspektiva e tanishme, ai thotë se ishin "goxha radikalë dhe të guximshëm", në aksionet që bënin, dhe identifikoheshin si një lëvizje progresiste. Bakija thotë se janë përpjekur të ndërtojnë një intolerancë ndaj krimeve të luftës pavarësisht se ku kanë ndodhur ato.

"Kemi bërë diçka që atëherë ka qenë e paimagjinueshme për shumë të tjerë. Kemi krijuar ura komunikimi e bashkëpunimi ndëretnik dhe një aktivizimi jo selektiv për të drejtat e njeriut", thotë ai.

Bakija thotë se në YIHR ishim një gjeneratë e të rinjve që po përpiqeshim të tërhiqim të tjerët në jetën publike. "Këto themele që ka hedhur YIHR-a dhe të qenit e një organizatë rajonale e kanë bërë të mundur jetëgjatësinë e saj".

Ai thotë se YIHR-a ishte edhe hapësirë fizike jo vetëm në aspektin e të drejtave për të cilat avokon, por edhe si një vend ku jetësohen ide dhe dizajnohen aktivitete. "Ishte një hapësirë arti e quajtur Risoma ku mblidhte aktivistë, njerëz që kanë dashur ta shohin veten aktivë dhe jepnin ide".

Vite pas, Bakija thotë se për të YIHR-a ka pasur një ndryshim rrënjësor. "Ka pasur organizata të tjera që kanë bërë punë të mëdha por YIHR-a ka qenë një univers tjetër".

Ai ka kaluar dy vite intensive të punës me YIHR-ën dhe në aspektin personal thotë se kjo i ka dhënë atij një lloj kuptimi të ri për veten dhe i ka hapur horizonte në shumë aspekte.

"Në komunikimin ndëretnik edhe unë kam mësuar rrugës. Isha një fëmijë i luftës nga Gjakova, por nuk isha i përgatitur. YIHR-a ma ka dhënë një lloj adrenaline se për të çarë përpara duhet të rrezikosh dhe të ballafaqohesh me çfarëdo lloj pushteti", thotë ai.

Për të, YIHR-a është një model shumë i veçantë dhe i provuar i një shoqërie, një koekzistence mes popujve të rajonit, që mund të jetë një model në miniaturë se si shoqëritë mund të veprojnë përmes një sistemi të përbashkët të vlerave që nuk është në asnjë mënyrë i ndikuar nga ndonjë lloj orientimi.

"Kjo e identifikon YIHR-ën dhe e paraqet si një lloj vlere të shtuar për rajonin", përfundon Bardh Bakija.

NERMA JELLAÇIQ

NISMA ËSHTË URË QË BASHKON BREZAT

Nerma Jellaçiq

anëtare e Bordit të Drejtorëve, 2006-2007,
YIHR Serbi, tani drejtoreshë e menaxhimit
dhe marrëdhënieve me jashtë të Komisionit
për Drejtësi Ndërkombëtare dhe Përgjegjësi.

Në fillim të viteve 2000, Nerma shpesh udhëtonte në vendet e ish-Jugosllavisë si gazetare, kështu që ajo kaloi kohë edhe në Beograd. Andrej Nosov dhe ekipi gjithashtu punuan shumë në rajon, kështu që rrugët e tyre shpesh kryqëzoheshin. Nerma u zgjodh anëtare e Bordit Drejtues të Nismës në vitin 2006 pikërisht me ftesë të Andrejit. Në atë kohë, ajo ishte drejtoreshë e Rrjetit Ballkanik të Kërkimeve (BIRN) në Bosnje dhe Hercegovinë.

“Ishte një kohë më pozitive kur dukej se ekzistonte mundësia për t’u ngritur sfidues kundër kriminelëve, mohuesve dhe ndihmësve të tyre dhe për të frymëzuar shumicën dërrmuese të të rinjve që ishin “të uritur” për dije.

Në të njëjtën kohë, gjykatat e brendshme dhe prokuroritë për krime lufte u krijuan dhe u forcuan, u vendosën diskutime për forma të tjera të drejtësisë tranzicionale, kufijtë (emocionalë, jo fizikë) u hapën në një mënyrë, me njëfarë energjie që nuk e kemi parë që nga viti fundi i luftërave të viteve të nëntëdhjeta.”

Megjithatë, sot nuk ka asnjë entuziazëm dhe optimizëm që ekzistonte në fillim të këtij mijëvjeçari në të gjithë rajonin e ish-Jugosllavisë, “sepse zërat e kleriko-nacionalizmit të mbështetur nga mediat e rreme dhe rrjetet sociale mbizotëruan zërin e arsyes, dashurisë dhe toleranca e dërguar nga organizata si YIHR-a.”

Nerma thotë se YIHR ende sot jep një shembull për të rinjtë që vijnë nga shoqëritë konfliktuale dhe pas konfliktit, se është një urë që lidh brezat e rinj nga rajoni prej vitesh dhe “ofron një antidot për helmin në të cilin ata rriten”, që përbëhet nga narrativa shtetërore që lidhen me luftërat e viteve të nëntëdhjeta dhe nacionalizmin.

“Në nivelin personal, YIHR-a është për mua një mozaik i njerëzve të rinj dhe të talentuar që punuan për themelimin e organizatës, me shumë prej të cilëve jam ende në kontakt, dhe sigurisht pas të cilëve mbetet trashëgimia e YIHR-së në formën e saj aktuale – një organizatë që nevojitet sot si 20 vjet më parë.”

Nerma thotë se Nisma e të Rinjve ka bërë progres serioz në Bosnje dhe Hercegovinë, pavarësisht nëse ato janë

realizuar në nivel lokal apo rajonal, gjë që është arritur përmes projekteve të shumta si shkollat verore të drejtësisë tranzicionale, vizitat e të rinjve nga rajoni dhe vizitat në vendet e krimeve të luftës.

“Edhe pse situata në BeH si dhe në Serbi nuk mund të përshkruhet në një mënyrë pozitive, sepse shohim kthimin e mohimit, dehumanizimit dhe formave të tjera të mosdurimit, angazhimi i Nismës mbetet edhe më i rëndësishëm.”

Nerma qëndroi në BIRN deri në vitin 2008, kur u zgjodh zëdhënëse e Gjykatës Penale Ndërkombëtare për ish-Jugosllavinë. Ajo qëndroi në atë pozicion deri në vitin 2014. Pas kësaj, ajo kaloi në Komisionin për Drejtësi dhe Përgjegjësi Ndërkombëtare, ku ende mban postin e drejtoreshës së menaxhmentit dhe marrëdhënieve me jashtë.

“Ne mbledhim prova në ato vende ku institucionet dhe organet hetuese ndërkombëtare dhe vendase nuk kanë akses ose ku rreziku është shumë i lartë.

Sado që jemi të vetëdijshëm për kufizimet në të cilat funksionon drejtësia penale, për mua mbledhja e provave për atë që po ndodh dhe personat dhe institucionet që qëndrojnë pas krimit është një hap i domosdoshëm jo vetëm për ndjekjen penale para gjykatave, por edhe për konstatimin e gjendjes faktike dhe të drejtën për të vërtetën që kanë të gjithë qytetarët/et”.

FESTIVALI „DITËT E SARAJEVËS“

Festivali „Ditët e Sarajevës“ u organizua për herë të parë në vitin 2007, si përkujtim i 15-vjetorit të fillimit të rrethimit 44-mujor të Sarajevës, me qëllim të njohjes së popullatës së re me ngjarjet e përbashkëta të kohëve të fundit, të kaluarën dhe me rrjedhat aktuale kulturore dhe sociale në Bosnjë dhe Hercegovinë.

„Ditët e Sarajevës“ përfaqësonin krijimin e lidhjeve të reja midis njerëzve dhe artistëve/eve, dhe disa qindra njerëz merrnin pjesë në programin e festivalit çdo vit. Për një numër të madh aktivistësh/esh nga Sarajeva, kjo ishte vizita e tyre e parë në Serbi.

Si pjesë e përgatitjeve për festivalin „Ditët e Sarajevës“ në vitin 2010, aktivistët/et e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut të BeH organizuan një aksion në rrugë në sheshin Alija Izetbegović, në të cilin banorët e Sarajevës u shkruan mesazhe qytetarëve/eve të Beogradit në bluza. Qytetarët dhe qytetarët e Sarajevës printuan 150 bluza që ua dërguan qytetarëve/eve të Beogradit, për të rivendosur ose përmirësuar kontaktet mes dy qyteteve. Autorët/et shpjeguan pse i printuan bluzat. Autori i mbishkrimit „Për miqtë nga Beogradi, nga miqtë nga Sarajeva“, thotë – „Mendoj se është koha për të ndërtuar marrëdhënie paqësore midis këtyre dy qyteteve“.

Festivali organizohej çdo vit në Beograd deri në vitin 2014 dhe fitues/e të çmimit të festivalit, i cili iu dorëzua individëve dhe institucioneve që kontribuojnë në vendosjen e komunikimit dhe bashkëpunimit të përhershëm dhe paqësor ndërmjet Beogradit dhe Sarajevës, janë: Teatri Jugosllav i Dramës dhe menaxheri i atëhershëm teatrit Branko Cvejiq, Mirjana Karanović, Natasha Kandić, Gratë me të zeza, Borka Pavićević dhe Bilana Srblanović.

Që nga viti 2017, Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut organizon „Mirëdita, Dobar dan!“ një festival, qëllimi i të cilit është të afrojë skenën kulturore të Kosovës me Serbinë dhe anasjelltas, të prezantojë skenën bashkëkohore kulturore dhe artistike të Serbisë para publikut nga Kosova. Përveç prezantimit më të mirë të skenës së artit bashkëkohor, vëmendja e veçantë e programit të festivalit është përqendruar në debatet publike dhe avokimin publik.

RASHA NEDELKOV

NISMA ËSHTË NJË VEND I SIGURT, RRETH I NJERËZVE PËRPARIMTARË QË LUFTOJNË PËR VLERAT QË JANË TEMA TABU NË SHOQËRINË TONË

Rasha Nedelkov

drejtor programi i YIHR-së 2006 - 2007.
Aktualisht drejtor programi në "Crta", një
organizatë e shoqërisë civile e dedikuar
për zhvillimin e kulturës demokratike dhe
aktivizmit qytetar.

Periudha ndërmjet viteve 2006 dhe 2007 ishte koha kur ekzistonte optimizmi se forcat demokratike do të forcoheshin dhe do të bëheshin dominuese në procesin e transformimit të shoqërisë, kujton Rasha Nedelkov, i cili në atë kohë ishte drejtor i programit të Nismës së të rinjve për të drejtat e njeriut në Serbi. Për atë si aktivist, Nisma ishte një "ambient natyror" dhe një nga këndet e pakta ku ai mund të realizonte idetë e tij dhe të zhvillohej.

"Fillova të ndjek më intensivisht punën e Nismës në vitin 2005 kur ata filluan fushatën "Të shikosh, të dish, të kujtosh" për gjenocidin në Srebrenicë. Unë isha 24 vjeç atëherë dhe besoja se do të isha në gjendje të lëvizja botën. Këtë e provova në mënyrë idealiste përmes aktivizmit në një parti politike, nuk m'u desh shumë kohë për të kuptuar se deri në çfarë mase prioritetet e një partie politike nuk ishin vlerat apo idetë politike, por përfitimi materialo-politik dhe ruajtja e statusit quo.

I zhgënjyer nga hipokrizia e thellë e partisë, e kisha të qartë se vështirë do të mund ta realizoja luftën time për një Serbi tjetër përmes aktivizmit partiak. Në rrethana të tilla, ftesa për t'u bërë pjesë e Nismës ishte jo vetëm një përgjegjësi dhe nder i madh për mua, por edhe një shpëtim dhe një shans për të luftuar për idetë që besoj me njerëz me të cilët ndaja të njëjtat vlera".

Nisma përfaqësonte një vend të sigurt për Rashën, një rreth njerëzish përparimtarë që luftojnë padiskutim për vlerat që ishin dhe mbeten tema tabu në shoqërinë tonë.

"Kam pasur mundësinë të merrem me çështje të rëndësishme sociale, të mësoj metoda të reja pune, të punoj me njerëz kreativë dhe energjikë. Ka qenë mjedisi, pra njerëzit që përbënin Nismën që kanë pasur ndikimin më të madh tek unë. Të gjithë ne e pamë angazhimin në Nismë si thirrje, jo si punë. Edhe sot kam të njëjtin qëndrim ndaj aktivizmit, punës dhe angazhimit social dhe besoj se rruga ime e zhvillimit do të kishte qenë dukshëm ndryshme nëse nuk do të kisha pasur mundësinë të punoja në Nismë në angazhimet e mia të para profesionale".

Si veçanërisht të rëndësishme, ai vë në dukje programet "Nisma ime", një rrjet aktivist që punoi për të lidhur të rinjtë nga i gjithë rajoni dhe "Justice Advocates Network",

të cilin e konsideron gjithashtu një nismë shumë të rëndësishme të edukimit të bashkëmoshatarëve në fushën e drejtësisë tranzicionale.

"Edhe pse nuk zgjati, mendoj se Nisma JAN është edhe sot e një rëndësie thelbësore, ndaj shpresoj që gjenerata e re e Nismës do të gjejë frymëzim në ato përpjekje fillestare dhe të arrijë shumë më tepër se ne.

ZHELKO STANETIQ

NISMA ËSHTË ZEMRA E SERBISË

Zhelko Stanetiç

aktivist i YIHR-së që nga viti 2007 dhe drejtor i Qendrës Qytetare të Vojvodinës në Novi Sad.

Në vitin 2007, Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut shpalli një konkurs të quajtur “Me prerjen e kufijve deri te miqtë e rinjë”. Ishte e nevojshme t’i përgjigjesh temës në format video ose fotografie dhe fituesit të konkursit do t’i jepej vend në grupin e aktivistëve që do të vizitonin “Festivalin e Filmit të Sarajevës”. Zhelko Stanetiç, atëherë student i gazetarisë në Novi Sad, fitoi në konkurs, dhe udhëtimi në Bosnje përcaktoi mjaft jetën e tij të ardhshme profesionale.

Në ato vite, shoqëritë në vendet e krijuara nga shpërbërja e Jugosllavisë ishin më të larguara nga njëra-tjetra sesa sot. Qendra Qytetare e Vojvodinës (QQV) lindi si rezultat i bashkëpunimit me Nismën dhjetë vjet më parë, në të cilën ishin angazhuar aktivistë të Nismës nga Novi Sadi.

“Afërsia e ngjarjeve të luftës në atë periudhë, individët e akuzuar për shkelje të rënda të të drejtave të njeriut ishin ende të lirë, dhe pikat e komunikimit mes njerëzve nga vende të ndryshme ishin kryesisht organizata të tilla si Nisma. Pothuajse askush që i përkiste gjeneratave të reja nuk udhëtoi në Sarajevë apo Prishtinë, përveç nëse organizohej nga njëra prej organizatave të shoqërisë civile. Edhe pse ka ende shumë probleme të pazgjidhura nga lufta, koha ka bërë të mundur që njerëzit të fillojnë të komunikojnë dhe të bashkëpunojnë në nivele të ndryshme dhe ky është një proces që (fatmirësisht) nuk mund të ndalet”.

Në atë kohë, Nisma kishte zyrën e saj lokale në Novi Sad, dhe Zhelko iu bashkua si aktivist, menjëherë pas kësaj u bë koordinator për bashkëpunim me media.

“Ky është njëkohësisht edhe pozicioni im i parë në Qendrën Qytetare të Vojvodinës. Ndërkohë, kam koordinuar rrjetin “Nisma ime” në zonën e Vojvodinës, kam qenë i angazhuar si trajner i qendrës së trajnimit të Nismës disa vite dhe kam qenë koordinator i procesit të mbledhjes së nënshkrimeve në mbështetje të Nismës për themelimin e komisionit të KOMRA-s për zonën e Vojvodinës. Nevojat lokale e diktuan atë proces dhe ne morëm mbështetjen dhe ndihmën e plotë nga Nisma në vitet e para të punës”.

Programi i parë dhe sipas tij më i rëndësishëm që realizuan ishte programi i rrëfimeve gojore i quajtur “Histori të patreguara”. Lindi nga nevoja për të theksuar dhe regjistruar rastet e shkeljeve të të drejtave të njeriut gjatë viteve të nëntëdhjeta në Vojvodinë. Në atë kohë, shumica e burimeve të organizatës ishin të përqendruara në kërkimin dhe dokumentacionin në terren. Sot, aktivitetet kanë të bëjnë më së shumti me prezantimin e rezultateve të atyre kërkimeve përmes formave të ndryshme të artit për të ndërtuar dhe ushqyer një kulturë pjesëmarrëse të kujtesës. Aktualisht janë në pritje të premierës së filmit të parë të metrazhit të shkurtër të prodhuar nga QQV.

Zhelko e lidh zhvillimin e tij profesional me Nismën; duke punuar atje, ai kuptoi se dëshiron të vazhdojë të merret me të drejtat e njeriut, kulturën e kujtesës dhe ballafaqimin me të kaluarën e luftës në këto zona dhe përfshirjen e të rinjve në proceset socio-politike përmes aktivizmit rinor.

“Mendoj se Nisma si rrjet i njerëzve aktivë, të përkushtuar, ka ndikuar në një numër të madh të ndryshimeve pozitive për shoqëritë në Serbi dhe në rajon në njëzet vitet e fundit. Në planin personal, gjatë viteve të punës, Nisma më solli shumë njerëz të afërt që i njoha atëherë, dhe sot i kam mikeshat dhe miqtë e mi më të mirë. Në planin profesional, Nisma ishte për mua një mundësi e vlefshme që të bashkëpunoja me njerëz nga vendet e gjithë ish-Jugosllavisë, të mësoja dhe të përparoja në një ambient të tillë”.

Fushatat e GOTV, “Mobilizimi i Serbisë Qytetare” dhe “Të rëndësishëm jemi Ne” sollën një numër të madh të rinjsh dhe të talentuarish në Nismë dhe bindën një numër edhe më të madh të tyre për të marrë pjesë në zgjedhjet shumë të rëndësishme të atyre viteve. Programet e vizitave të Nismës kanë mundësuar mijëra të rinj të vizitojnë vende të ndryshme të rajonit për herë të parë në jetën e tyre.

Ndër veprimet më të rëndësishme në të cilat mori pjesë Zhelko ishte shkrimi i fjalisë “Ajo fjalë e vështirë e huaj – gjenocid” në trotuarin para parlamentit të Republikës në vitin 2010, menjëherë pas miratimit të Deklaratës për Srebrenicën.

“Aksioni u organizua si një protestë e qartë për shmangien e përdorimit të fjalës gjenocid dhe relativizimin e fakteve për atë që ndodhi në korrik të vitit 1995. Fatkeqësisht, ne jemi dëshmitarë të këtij procesi edhe sot”.

Bashkëpunimi i QQV-së me Nismën nuk është ndërprerë asnjëherë, vetëm ka ndryshuar forma gjatë gjithë këtyre viteve, ndonjëherë ka qenë pak a shumë intensiv: “Mendoj se aktivistet dhe aktivistët nuk pushojnë kurrë të jenë të tillë, veçanërisht aktivistet dhe aktivistët e YIHR-së”.

AGON MALIQI

YIHR, STRUKTURA MË E GUXIMSHME NË VENDET E ISH-JUGOSLLAVISË

Bashkëpunimi i Agon Maliqit me YIHR-në nis me miqësinë që krijoi me Andrej Nosov para se të themelohej formalisht YIHR-a në Kosovë. Maliki dhe Nosovi ishin takuar në vitin 2001, në programin e shkëmbimeve rinore dhe atëherë e gjitha kishte filluar më shumë si një lloj bashkëpunimi personal. Pasi ishin themeluar zyrat rajonale dhe Nisma zgjerohej më shumë, Maliki ishte bërë edhe formalisht anëtar i YIHR-ës dhe mes viteve 2007-2008 ai ishte drejtor i zyrës në Kosovë. Më vonë ai nuk pati ndonjë bashkëpunim të strukturuar me YIHR-ën, por gjithmonë ishte në një linjë bashkëpunimi me Andrejin dhe organizatën në nivelin rajonal, duke mbështetur gjithashtu YIHR-ën në Kosovë.

Mes viteve 2018-2019, Maliki hyri sërish në sferën e YIHR-ës kur u bë anëtar i Bordit të saj në Beograd.

Maliki e përshkruan në një kontekst tejet kompleks shoqëror e politik në vend kohën kur ai nisi të bashkëpunonte me Nismën, sidomos në vitet e para pas luftës në Kosovë, pastaj në vitet para shpalljes së pavarësisë së Kosovës.

Ai kujton kur Andrej Nosovi, pak ditë pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës, shkruajti një editorial që u publikua në Kosovë ku thoshte se shpallja e pavarësisë së Kosovës ka qenë materializim i një të drejte historike, gjë që nxiti shumë kërcënime ndaj tij në Serbi.

Fuqizimi i të rinjve dhe pjesëmarrja e tyre në zgjedhje dhe jetën publike, sidomos në nismën "Nisma ime" ishin disa nga projektet ku ai kishte një rol ideues dhe shtytës, për të forcuar aktivizimin rinor, të ndarë kryesisht në dy dimensione: bashkëpunimin rajonal dhe paqen e pajtimin në vend.

Nën sloganin: "Kokrra jote, jo e babës", YIHR-a dhe aktivistët e saj në Kosovë, në atë kohë, po sfidonin kulturën e votimit familjar, por edhe thirrjet për bojkotim të zgjedhjeve nga lëvizjet politike në vend, si Vetëvendosja.

Ai thotë se YIHR-a, sidomos në atë kohë, ka përfaqësuar një rrymë skajshmërisht progresiste të Serbisë. "YIHR-a ishte një organizatë vërtetë rajonale, në dimensionin e saj dhe në botëkuptimin universal".

Përtej kohës së angazhimit të tij në organizatë, Maliki e sheh YIHR-në si thellësisht parimore, me qëndrime të drejta dhe reale sa i përket historisë së Kosovës. "YIHR-a ka qenë vazhdimësi e asaj që e ka promovuar p.sh. Natasha Kandiç dhe HLC, organizata që kanë për qëllim të mbrojnë vlera universale, pa agjenda etnike apo hegjemonie". Në një dimension autentik, ai thotë se atë që e bëri YIHR-a është një simbol i një platforme të së vërtetës, dhe të drejtave të njeriut. "Veçoria e YIHR-ës ishte gjithashtu se nuk ishte ide e themeluar nga jashtë për të promovuar paqen artificialisht".

YIHR-a në Prishtinë luajti gjithashtu një rol aktiv që çështja e diskriminimit mbi bazën e orientimit seksual të futej në Kushtetutën e Kosovës.

Megjithatë, në trajektoren e komunikimit ndëretnik, Maliki ndjen se në vitet e fundit ka pasur regres. "Ndoshta këtë e bën afërsia kohore me luftën. Në atë kohë kjo afërsi e ka bërë më të lehtë që të kuptohet më shumë e vërteta për përmasën e tragjedisë që ka ndodhur. Veçanërisht në Serbi kishte më shumë zëra progresiv sesa tani".

Ai përmend partitë politike pro njohjes së pavarësisë së Kosovës dhe një shoqëri civile më të arsyeshme. "Kthim prapa ka edhe në Kosovë. Por në Serbi po vërehet efekti i ngujimit. Sa më shumë po largohen në kohë nga lufta ajo distancë kohore po e bën luftën dhe përmasën e saj më të ndikueshme prej mitologjive politike".

Ai flet për një realitet kur shumëçka po bëhet më e cenueshme prej propagandës. "Sa më shumë breza vijnë që nuk e ka përjetuar luftën, aq më shumë po u jepet mundësia elitave politike për ta interpretuar atë ashtu siç u përshtatet".

"Në atë kohë, lufta dhe pasojat e saj ishin të freskëta dhe nuk mund të mohoheshin, ngase krimet ishin parë dhe përjetuar", thotë ai.

Sidoqoftë, Maliki thotë se në atë kohë ka qenë më e lehtë përballja me përmasën e krimeve.

"Në Serbi elitat politike e kanë prodhuar këtë kthim prapa dhe këtë kulturë mohimi. Gjithashtu, shoqëria civile si duket e ka humbur atë zellin në atë nivel që ka qenë atëherë", thotë ai.

Maliki thotë se YIHR-a është një zë i nevojshëm. "Në Kosovë vërehet një shpërfillje në perspektivën e trajtimit të pakicave dhe në dimensionin etnik. YIHR-a është e vetmja që ka një lloj besimi te komuniteti serb".

Pavarësisht përvojave unike, ai thotë se mungesa e rezultateve më të prekshme në raportet Kosovë-Serbi e kanë bërë pak më cinik, po edhe më shumë "me këmbë në tokë".

"YIHR-a ka qenë një prej strukturave liberale dhe më të guximshme në vendet e ish Jugosllavisë", përfundon Agon Maliki.

ZHELKO BODROZHIQ

NISMA PËRFAQËSON ENERGJI TË RE NË LUFTËN CIVILE PERSONALE DHE PROFESIONALE PËR NJË BALLKAN NORMAL

Zhelko Bodrozhiq

redaktor i revistës “Rez”, YIHR Serbi 2007-2008. Themelues dhe redaktori “Kikindske novine” (“Gazeta e Kikindës”), dhe kryetar i NUNS-it (APGS).

Gjatë viteve të nëntëdhjeta, Zhelko Bodrozhiq ishte organizator i protestave civile dhe për shkak të artikujve të tij gazetaresk, ai u dënua dhe u gjobit disa herë në kohën e ligjeve represive për media të regjimit të Millosheviqit. Ai është gazetari i parë në Serbi që fitoi një çështje kundër shtetit para Komitetit të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut në Nju Jork (në vitin 2005), si dhe dy raste para Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në Strasburg (në vitin 2009).

Ai e ka mbështetur punën e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut që nga themelimi i organizatës, duke iu përgjigjur ftesave për aksione dhe forume të ndryshme. Duke qenë se ndante të njëjtat vlera me Andrej Nosovin, në vitin 2007 pranoi ftesën e tij për t’u bërë pjesë e organizatës: ata mbledhën një ekip gazetarësh nga rajoni dhe themeluan revistën “Rez” (“Prerje”), kryeredaktor i së cilës ishte Zhelkua.

“Tani që i shikoj të gjitha numrat, “Rez-i” ishte vërtetë përpara kohës së tij në shumë mënyra. Në atë kohë, “Kikindske”, së bashku me “Vranjske”, “Nezavisna svetlost” dhe disa gazeta të tjera lokale, ishin të njohura në mbarë vendin dhe ishin në përputhje me atë që bën Nisma. Andrej ka patur edhe më parë idenë për të krijuar një revistë rajonale. Ekipi nga “Kikindske” ka punuar në pjesën teknike, Mila Melank si redaktore arti dhe Misha Dragin si redaktor teknik, por kemi pasur edhe bashkëpunëtorë të mirë në të gjitha vendet që kanë gjetur bashkëbisedues të mirë. Ishte kryesisht një grup më i ri njerëzish mendjehapur që donin të dilnin nga ato narrativa nacionaliste dhe politika ksenofobike që ishin ende të përhapura në të gjitha vendet tona”.

Siç thotë Zhelkua, në një ambient ende plot urrejtje nacionaliste, “Rez-i” edhe për aq kohë të shkurtër që u publikua, arriti të tërheqë vëmendjen e publikut.

“Ai foli me guxim për tema që shumë i shmangën dhe i ndriçoi nga të gjitha anët e ish-Jugosllavisë. Ne ishim qartazi kundër luftës, ndarjes dhe urrejtjes dhe donim pa kompromis që shoqëritë tona të ballafaqoheshin me të kaluarën, që kriminelët të etiketoheshin dhe të dënoheshin dhe t’u përkushtoheshim viktimave në të gjitha anët. Përveç kësaj, revista, më duket, ka lënë mbresa edhe në kuptimin vizual. Kishim numra kushtuar personave LGBT+, me kopertina provokuese dhe për mua shumë të bukura”.

Zhelko kujton se Andrej në atë kohë në Serbi u etiketua si „tradhtar dhe mercenar i huaj“, njeri që është për “Shqiptarët dhe Kosovën”, dhe të gjithë të tjerët që guxuan të flisnin hapur për çështjet e së kaluarës në ato vite u cilësuan si “antiserbë, serbë të dytë, shqiptarë, ustash, balie”. “Atëherë besoja se pas pak vitesh do liroheshim nga ato histori të errëta, se shoqëria do të bëhej më e ndjeshme ndaj minoriteteve, por doli që ne jemi ende në atë spirale të së keqes dhe urrejtjes. Për më tepër, gjeneratat e reja janë edhe më të helmua nga nacionalizmi dhe ksenofobia. Këtu në Serbi, qeveria në mënyrë sistematike, sidomos në dekadën e fundit, e ka imponuar këtë urrejtje ndaj të tjerëve dhe atyre që

janë ndryshe dhe tani një medium si “Rez-i” nevojitet më shumë se kurrë”.

Përveç kësaj se u “pritën në thikë” për shkak të temave që trajtuan, ata morën shumë lavdërime edhe nga kolegët dhe koleget e redaksive të ndryshme. Çdo numër ishte i disponueshëm edhe në edicionin në internet, për të cilin ishte i ngarkuar Ivan Bunçiq.

“E kuptuam pas disa kohësh se projekti i botimit të një reviste rajonale ishte thujse i pamundur, sepse na rëndonte shpërndarja e shtrenjtë dhe në disa raste e pamundur. Na duheshin shumë më tepër para për t’i bërë ato të disponueshme kudo, dhe muaj të tërë fushatash promovuese, por për diçka të tillë nuk kishte fonde të mjaftueshme.” Nisma e ndihmoi Zhelkon të bëhej më i ndjeshëm dhe forcoi pikëpamjet e tij. Pas “Rez-it”, ai mori një “ngazëllim të ri” për të vazhduar si redaktor në të njëjtin drejtim në “Kikindske”. “Është mjaft dëshpëruese dhe zhgënjyese kur ripërjeton diçka që menduat se do të mbetej vetëm një e kaluar e shëmtuar. Fëmijët e mi si studentë sot mbajnë parullat që unë mbajta në fillim të viteve të nëntëdhjeta dhe më duhet të pyes veten nëse kemi bërë diçka dhe e kemi çuar përpara. Duket se nuk kemi bërë, por mendoj se kemi bërë, sepse Serbia dhe vendet e tjera ish-jugosllave do të ishin në një gjendje edhe më të keqe nëse nuk do të ishim ne që kundërshtuam hapur luftën, nacionalizmin dhe çdo formë urrejtjeje. Vite më parë, Serbia u kthye djathtas dhe shumica e qytetarëve janë ende të bllokuar në ide që janë katastrofike si për veten e tyre, ashtu edhe për të gjithë të tjerët në mjedis”.

Nisma, thotë Zhelko, është e veçantë sepse bashkoi të rinjtë nga rajoni që nuk ishin parë kurrë më parë, e lëre më të shoqëroheshin. Atë e ndihmoi posaçërisht për të kuptuar nevojat dhe të drejtat e të gjitha pakicave, veçanërisht gjatë Paradave të para të pasuksesshme dhe dhunës në rrugë. “Nisma ishte avangarde në çdo kuptim. Ky ishte brezi i njerëzve që lindën kur Millosheviqi erdhi në pushtet dhe ata kishin dikë nga lëvizja kundër luftës për të mësuar. Këta të rinj nuk u rënduan nga e kaluara e shëmtuar dhe filluan të bashkohen rajonin. Në atë moment, Nisma ishte një zbulim për disa të rinj, diçka e re që ma hapi edhe më shumë mendjen, siç kam bërë kur isha fëmijë dhe “i ngjitur! me Xhoni Shtuliqin”. Për punën e tij, Zhelko mori çmimin e gazetarit “Dushan Bogavac” për etikë dhe guxim në vitin 2001, dhe çmimin “Stanislav Stasha Marinković” për arritje të veçanta në gazetari në vitin 2018.

TANJA MATIQ

NISMA PËRFAQËSON RININË DHE PAKOMPROMISIN – NUK KA MBYLLJE, DUHET TË SHIKOHET VETJA DHE OBORRI I VET

Tanja Matiq

koordinatore për mediat e ekipit të YIHR-ës dhe zëvendës kryeredaktore e revistës “Rez” në periudhën 2007 - 2008. Aktualisht punon si menaxhere në agjencinë turistike online Booking, në Amsterdam.

Në kufirin e Kosovës dhe Serbisë, rrugës për në Beograd, gazetarja e atëhershme e Rrjetit Ballkanik për Gazetari Hulumtuese (BIRN) nga Kosova, Tanja Matiq, takoi Andrej Nosovin në vitin 2004, një nga themeluesit e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut. Tanja iu bashkua Nismës në vitin 2006/2007, në kuadër të fushatës “Nuk janë të gjithë njësoj”, e cila synoi ndërgjegjësimin për rëndësinë e daljes në votime. Në fillim të vitit 2007, YIHR themeloi revistën “Rez”, dhe Tanja, e cila në atë kohë drejtonte pjesën mediatike të Nismës, u bë pjesë e ekipit redaktues të revistës, numri i parë i së cilës doli në qershor të të njëjtit vit.

“Kur u njohëm, unë punoja në Prishtinë për BIRN-in si gazetare në zyrën e Kosovës. Ishte fantastike të shihje dikë kaq të ri që nuk kishte ndonjë nxitje nacionaliste. Përkundrazi, përpiqej të bënte një lidhje mes Kosovës dhe Serbisë. Punuam së bashku disa vite dhe më pas u shpërngula në Beograd dhe atëherë iu bashkova ekipit të mediave”.

Në atë kohë, Zhelko Bodrozhiq ishte kryeredaktor i revistës, Tanja zëvendëse, ndërsa Jelka Jovanović redaktonte temën rajonale. Ivan Bunçiq ishte i ngarkuar për versionin në internet të revistës.

“Ishte një periudhë e mrekullueshme, kishim bashkëpunëtorë gazetarë nga e gjithë ish-Jugosllavia dhe botuam rreth 10 botime. Fatkeqësisht, nuk ishte një medium fitimprurës dhe ishte mjaft e vështirë të gjeje dikë që donte të printonte diçka të tillë në Serbi. Revistën e kemi shtypur në Kikindë, ku shtypeshin edhe gazetat e Kikindës. Ishte mjaft e vështirë për të gjetur shpërndarës, pasi temat tona ishin provokuese, shoqërore dhe politike. Nuk kishim reklamues që kërkonin diçka, ishim të pavarur dhe nuk ishim mbështetës të asnjë partie politike”.

Në atë periudhë, BIRN-i ishte një nga organizatat e pakta që kishte gazetarë në të gjithë ish-Jugosllavinë, BIRN-i ishte i angazhuar në gazetari investigative dhe analiza socio-politike, dhe duke qenë se nuk kishte organizata që merreshin me kulturën dhe aktivizmin në rajon, lindi ideja për të formuar “Rez-in” (“Prejje-n”).

“Kam menduar se gazetari duhet të jetë objektiv dhe të mos mbajë anën e askujt, të ketë pikëpamjet e veta, por është shumë e rëndësishme që gazetaria t’i shërbejë të vërtetës. Kam pasur këtë dilemë personale sepse po shkoj në aktivizëm nga gazetaria – a është mirë apo jo. “Rez-i” ishte pika ku mund të vazhdoja të shprehesh si gazetare, dhe nga ana tjetër, të kontribuoja në një organizatë të re ku ka të rinjë, disa prej të cilëve as që jetonin në

ish-Jugosllavi. Mendoj se ishte e dobishme nga njëra anë, dhe nga ana tjetër, kur e shikoj, Serbia ndoshta ka mbetur e njëjtë. Disa gjëra ndryshojnë, por fatkeqësisht ende është e nevojshme të kemi organizata si Nisma. Mendoj se “Rez-i” ishte një revistë shumë cilësore, do të doja që diçka e tillë të ekzistonte ende”.

Tanja mendon se Nisma është një lëvizje e të rinjve, të vendosur, të pakompromis dhe energjikë – njerëzve që nuk janë kryelartë dhe që e dinë se kur është koha për t’u larguar.

“Ajo që ishte gjeniale për mua ishte se Andreji nuk vendosi të qëndronte përgjithmonë në krye të organizatës. Nisma është një organizatë që ndryshoi drejtuesit e saj, Andreji u largua për t’u angazhuar në aktivizëm në kulturë. Është specifike që organizata ka qëndruar gjithmonë e hapur ndaj ndryshimeve nga brenda dhe ndaj zërave të tjerë, gjë që e bën atë të ndryshme nga të tjerët”.

Tanja u largua nga Nisma në maj të vitit 2008 në agjencinë e lajmeve SENSE për të raportuar për gjyqet e krimeve të luftës në Hagë. Nisma i dha asaj një bazë të mirë për t’u marrë me drejtësinë tranzicionale, veçanërisht krimet e luftës të kryera gjatë luftërave të viteve të nëntëdhjeta.

“Një nga arsytet pse u largova nga Serbia është se pas atyre zgjedhjeve pati shumë zhgënjim sepse nuk kishte ndryshuar shumë, dhe nga ana tjetër kjo ishte edhe sfida profesionale. Nisma më edukoi shumë për krimet e luftës, për gjërat që ndodhën në territorin e ish-Jugosllavisë, kështu që raportimi nga Tribunali ishte një vazhdim i natyrshëm i gjithë atij rrugëtimi”.

Në SENSE ishte deri në vitin 2016 dhe ende jeton në Holandë. Ka punuar si producente e disa filmave dokumentarë që Mirren me drejtësinë tranzicionale: “Këtë e kam bërë krahas punës sime komerciale, që do të thotë se kam qëndruar gjithmonë në ato ujëra”.

JELKA JOVANOVIQ

NISMA ËSHTË SHPRESË

Jelka Jovanović

redaktore e temës rajonale të revistës "Rez" të YIHR-së në vitet 2007-2008. Sot gazetare e Novo Magazin.

Është viti 2007. Gazetarja e Danas-it, Jelka Jovanović pranon me kënaqësi ofertën e kolegut të saj, bashkëpunëtorit të Danas-it dhe themeluesit të Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut, Andrej Nosov, për të shkruar për revistën rajonale "Rez", të cilën e redaktonte Tanja Matiq, gazetare e atëhershme e BIRN-it. Falë Andrejit, Jelka e ndiqte nga afër punën e Nismës, të cilën fillimisht e konsideroi si "ëndërr të paarrtshme të një grupi të të rinjve nga vendet ish-Jugosllavisë".

"Si gazetare që gjithmonë e kam preferuar printin, më ka pëlqyer themelimi i një reviste të tillë, më ka pëlqyer emri, më kanë pëlqyer njerëzit me të cilët kam punuar. Të mbledhur nga të gjitha vendet e ish-Jugosllavisë, shumica prej nesh bashkëpunonin në jetët tona të mëparshme ose disi e gjetëm njëri-tjetrin. Edhe sot nuk jam e sigurt se i kemi justifikuar synimet e themeluesit. Atëherë në botë filloi kriza e printimit dhe mesazhet virtuale nuk u ndoqën sa duhet. Megjithatë, besoj se kemi bërë një punë të mirë".

Jelka e konsideroi shumë të rëndësishëm faktin që në Nismë u mbledhën para së gjithash burrat, sepse ata janë ata nga të cilët pritet të bëjnë luftë, dhe jo të luftojnë kundër luftës. Ajo gjithashtu i konsideroi të rëndësishme gratë e reja që ishin kundër konfliktit "të bazuar në mite dhe ndarje të pakuptimta".

"Ata ia dolën të ruajnë mendjen e shëndoshë, por edhe më shumë entuziazëm, edhe pse antifashizmi dhe të drejtat e njeriut ishin ende një ëndërr e paarrtshme për Serbinë dhe këtë pjesë të Ballkanit. Dhe, për fatin tim, forca e tyre më kundërshtoi. Më vjen keq që sot nuk ka një nismë të tillë mediatike, sepse rrjetet sociale dhe publikimet online nuk mund të mbushin boshllëqet dhe t'i bëjnë njerëzit të mendojnë si letra, pavarësisht risive. Me këto dy dekada vonesë, mendoj se nuk do të ishte keq të bëhej një riprintim qoftë edhe elektronik, sepse idetë që u vendosën aty janë më të gjalla dhe më të nevojshme sot se kurrë".

Si gazetare, Jelka është shoqëruar dhe ka mbështetur aktivistët e Nismës. Siç shpjegon ajo, nuk ka qenë nismëtare e aksioneve dhe fushatave, por një ndjekëse dhe pjesëmarrëse aktive.

"Besimi në idealet dhe rezultatet e mira, rinia dhe forca me të cilën lufton për ato ideale – kjo ende e dallon

Nismën në sektorin e OJQ-ve nga të tjerët. Do të doja që më shumë fëmijë, që sot mund të ishin nipërit dhe mbesat e mia, të ndiqnin atë rrugë".

Jelka thotë se nuk është larguar asnjëherë nga Nisma, sepse kjo është e pamundur. Ajo ende sot përpiqet të marrë pjesë në aksione – si gazetare edhe si qytetare – gjë që jo gjithmonë është e realizueshme fizikisht, por i sjell të njëjtën kënaqësi dhe kënaqësi si në fillim.

"Jam e bindur plotësisht se idetë dhe, theksoj, idealet e Nismës së të Rinjve nuk do të humbasin kurrë jo forcën e tyre, por domosdoshmërinë e tyre. Unë i ndaj dhe i përfaqësoj në punën dhe përfshirjen time shoqërore".

RRJETI AKTIVIST “NISMA IME”

Aktivizmi ka zënë gjithmonë një vend të veçantë në aktivitetet e Nismës dhe organizimin e të rinjve. Për Nismën, aktivizmi ka qenë gjithmonë një sjellje apo aktivitet i planifikuar që shërben për të arritur ndryshime politike, shoqërore apo sociale. Demokracia, e ardhmja evropiane dhe paqja nuk kanë pasur kurrë alternativë për Nismën.

Në vitin 2006, Nisma organizoi një fushatë për bojkotimin e referendimit për Kushtetutën e re të Serbisë. Kushtetuta u formulua pa debatuar, me kompromise të shumta dhe paraqet një hap prapa në fushën e të drejtave të njeriut sipas zgjidhjeve të vlefshme deri atëherë. Përmes fushatës së bojkotit u formua „Nisma ime”, një rrjet aktivist i të rinjve anembanë Serbisë, të cilët avokojnë ballafaqimin me të kaluarën dhe që janë për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe përfshirjen e të rinjve në jetën publike dhe politike.

„Nisma ime” organizoi tre fushata. Fushata e parë, e quajtur „Mobilizimi i Serbisë Qytetare”, në prag të zgjedhjeve parlamentare në Serbi në vitin 2007, me qëllim të motivonte të rinjtë me orientim demokratik të cilët ishin të zhgënjyer nga politika dhe politikanët, si dhe të rriste ndërgjegjësimin e pakicave për rëndësinë e pjesëmarrjes së tyre në zgjedhje. Fushata u bë në dymbëdhjetë qytete të Serbisë. Lëvizja aktiviste „Nisma ime” më pas nisi fushatën për zgjedhjet presidenciale në Serbi „Abstinsoninon” në janar 2008, si dhe fushatën „Të rëndësishëm jemi ne” në prill të po atij viti.

Në këtë mënyrë, Nisma u përpoq të komunikonte me të rinjtë në një mënyrë tjetër dhe të vendoste standarde të reja në fushatat publike. Një segment veçanërisht i rëndësishëm është përdorimi i mediave të reja në fushata, të cilat e veçojnë Nismën nga organizatat e tjera të ndërlidhura. Rrjeti aktivist „Nisma ime” ishte rajonal dhe mbledhi të rinjtë, ndërsa aksione të ndryshme u organizuan edhe në vende të tjera.

IVAN BUNÇIQ

PA ORGANIZATA SI NISMA, SHOQËRITË SI SERBIA NUK KANË MUNDËSI TË PËRPAROJNË

Ivan Bunçiq

menaxher projekti, YIHR Serbi 2007 - 2010,
aktualisht Senior Software Developer në
kompaninë e automobilave Tesla.

Pas vrasjes së kryeministrit serb Zoran Gjingjiq dhe vendimit të presidentit të atëhershëm Boris Tadiq për të bashkëpunuar me qeverinë e Vojisllav Koshtunicës, situata në Serbi dhe në rajon ishte më se e tensionuar. Rreth asaj kohe, në shkurt 2007, Ivan Bunçiq iu bashkua Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut me rekomandimin e mikeshës së tij mirë, dhe tani gruas së tij, Milica Miliq. Milica në atë kohë ishte koordinatore e lëvizjes "Nisma ime" dhe Nisma kishte nevojë për një web developer dhe administrator të sistemit. Ishte një organizatë e re me buxhet modest me zyra në Prishtinë, Sarajevë, Podgoricë, Kragujevc, Novi Sad dhe Beograd dhe vetëm pas disa vitesh u hap zyra në Zagreb, kujton Ivani.

"Në vitin 2007, pas vetëm disa vitesh dritë, Serbia përsëri u bë një forcë e errët në Ballkan. Nisma duhej si një hallkë që do të duhej të edukonte shoqëritë e rajonit dhe t'i detyronte të përballeshin me të kaluarën e errët me qëllim të mos përsëritej".

Pas një dekade pune, partnerët ndërkombëtarë e kanë njohur Nismën si një organizatë të rëndësishme si për Serbinë ashtu edhe për rajonin.

"Ishte e rëndësishme si një vend ku mblidhen të rinj, të aftë, të gatshëm për të kundërshtuar mendimin se vetëm "serbi është njeri dhe të gjithë të tjerët janë mut", se "gruaja është për kuzhinë, dhe se pederi, lezbikja, shqiptari dhe muslimani nuk duhet të ekzistojnë."

Ivani nuk është marrë drejtpërdrejt me të drejtat e njeriut në Nismë. Duke punuar si web developer dhe administrator i sistemit, ai solli risi në fushën e integritit të sistemit dhe rrjetit të IT-së, krijoi materiale online, bëri lidhjen e librave, broshura dhe faqe interneti, të cilat ai beson se do të lënë gjurmë të rëndësishme.

"Do të tingëllojë qesharake, por kur filluam, Twitter dhe Facebook nuk ekzistonin globalisht, dhe Google sapo kishte lançuar Gmail dhe domene të personalizuar për organizata dhe kompani. Deri atëherë, çdo zyrë rajonale kishte mail serverin e vet te provajderi lokal. Kjo e vështirësoi shumë bashkëpunimin dhe organizimin. Unë rekomanova dhe zbatova Google, të cilin Nisma e përdor edhe sot, megjithëse në atë kohë nuk ishte as e sigurt që të gjitha ato shërbime online do të mbijetonin për kaq shumë vite".

Si aktivitete dhe fushata të rëndësishme të realizuara gjatë angazhimit të tij, ai veçon fushatën e GOTV

"Të rëndësishëm jemi Ne" në të cilën të rinjtë nga Kosova dhe Serbia diskutuan për narrativat që janë dominuese në mjedisin e tyre; si dhe projektet „Justice Advocates Network" dhe "Lufta në Serbi".

"Nisma më solli shumë njohje dhe miqësi dhe më hapi sytë, më mësoi të vëzhgoja botën nga këndvështrime të ndryshme. Ajo më sensibilizoi për shumë tema që as nuk i mendoja në atë kohë. Ndryshon nga organizatat e tjera sepse mbron pa kompromis pikëpamjet dhe mbron të drejtat e njeriut të të gjithë personave, pavarësisht nga karakteristikat e tyre. Nisma më ka ndihmuar në aspektin biznesor dhe personal pikërisht përmes pakompromisit për gjërat elementare përtej apo poshtë të cilave nuk mund të shkoj".

Ivani "nuk ka ikur kurrë nga Nisma" dhe jeton vlerat e saj. Ai ka qenë në Bordin Drejtues, ndërsa që nga viti 2007 është në Asamblenë e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut edhe pse, siç thotë tani, "nuk është i ri".

MILLAN RADOVIQ

NISMA ËSHTË NJË PLATFORMË KYÇE PËR AVOKIMIN AKTIV PËR RESPEKTIMIN E TË DREJTAVE TË NJERIUT

Millan Radoviq

, studiues dhe koordinator i projektit të YIHR Podgoricë 2007-2012, sot drejtor programi në Aleancën Qytetare.i.

Millani iu bashkua Nismës së të rinjve për të Drejtat e Njeriut në Podgoricë në 2007. Si sociolog nga arsimi, ai dëshironte të kontribuonte me njohuritë e tij në procesin e pajtimit, mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe promovimin e vlerave qytetare si në Mal të Zi ashtu edhe në rajon. Në atë kohë, i gjithë rajoni i Ballkanit Perëndimor po kalonte një proces të dhimbshëm tranzicioni, “plot ndryshime dhe sfida”, dhe pjesë përbërëse e këtij procesi ishin çështjet e krimeve të luftës të kryera gjatë viteve të nëntëdhjeta, të drejtat e pakicave, torturat në njësitë e burgjeve etj.

“Klima politiko-sociale në atë kohë ishte mjaft sfiduese për sa i përket respektimit të të drejtave të njeriut por edhe sundimit të ligjit dhe kjo gjë ishte një motiv shtesë për t’u angazhuar në këtë organizatë.

Millani kaloi pesë vjet në Nismë. Gjatë asaj kohe, organizata ka realizuar dhjetëra veprime dhe fushata, ndërsa si më të rëndësishmet ai veçon ato që kanë të bëjnë me aspekte të ndryshme të të drejtave të njeriut. Ekipi i Nismës mblodhi dokumentacion dhe hulumtoi fakte rreth krimeve të luftës të kryera gjatë luftërave të viteve të nëntëdhjeta, në mënyrë që të kuptoheshin me të vërtetë ato ngjarje dhe në mënyrë që viktimat dhe familjet e tyre të kishin qasje adekuate në drejtësi.

“Kështu krijuam Qendrën e Dokumentacionit dhe Informacionit, e cila përmban një arkiv të pasur për këto ngjarje dhe që shërben për edukimin e publikut për këto ngjarje. Organizimi i vizitave studimore, veçanërisht vizita në Dubrovnik, u mundësoi të rinjve si dhe përfaqësuesve të funksioneve publike që të përballen nga afër me pasojat e luftërave dhe ta shohin situatën nga një këndvështrim tjetër nga ai i paraqitur në Mal të Zi”.

Krahas kësaj, Millani veçon shkëmbimet rinore rajonale të cilat, siç thotë ai, mundësuan dialogun dhe shkëmbimin e përvojave, “që kontribuan në forcimin e lidhjeve rajonale dhe ndërtimin e një rrjeti të liderëve të rinj për të drejtat e njeriut”. Ka edhe raporte të Nismës për gjendjen e të drejtave të njeriut në Mal të Zi, të cilat kontribuan në ndryshime të shumta në këtë fushë, dhe falë të cilave Nisma u njoh nga organizata të mëdha ndërkombëtare si Amnesty International, si dhe Departamenti i Shtetit të SHBA-ve, të ambasadave të ndryshme dhe Bashkimit Evropian të cilët i cituan dhe iu referuan gjetjeve të tyre.

“Kjo ishte vendimtare për ngritjen e vetëdijes dhe presionin ndaj institucioneve kompetente për të ndryshuar praktikën e tyre.

Rezultat të madh kemi arritur pikërisht në fushën e torturës sepse në fillim kemi regjistruar edhe mbi 50 raste në vit, ndërsa sot ky numër është dhjetëfish më i vogël, dhe ajo që është e rëndësishme, ka ndryshuar ndërgjegjësimi dhe vullneti politik i autoriteteve në institucione, dhe sot na shohin si partnerë me të cilët duan të punojnë në mënyrë që punonjësit e tyre të respektojnë të drejtat e njeriut kur përdorin, për shembull, mjete shtrënguese”.

E gjithë kjo, vazhdon Millani, forcoi kapacitetet kërkimore të Nismës në Mal të Zi, por gjithashtu kontribuoi në ngritjen e vetëdijes për rëndësinë e respektimit të të drejtave të njeriut dhe arritjes së drejtësisë për viktimat.

Pas viteve të kaluara në Nismë, në vitin 2012 Millani vazhdoi karrierën e tij në Aleancën Qytetare, e cila u themelua nga Nisma. Fillimisht ka qenë koordinator i programit për të drejtat e njeriut, ndërsa tani mban postin e drejtorit të programit. Prandaj thotë se asnjëherë nuk është larguar plotësisht nga Nisma.

“Mund të them se vitet e kaluara në YIHR patën një ndikim të rëndësishëm në zhvillimin tim profesional sepse më dhanë përvojë dhe njohuri në ato fusha që kam pasur dhe kam mundësi t’i zbatoj në projekte të tjera në Aleancën Qytetare. Mund të them gjithashtu se YIHR ishte një themel kyç në rrugën time profesionale, duke më ofruar mjete, njohuri dhe një rrjet kontaktesh për të vazhduar punën në promovimin e të drejtave të njeriut dhe ndryshimeve pozitive sociale në Mal të Zi dhe më gjerë”.

RABA GJOSHI

YIHR-A, RRYMË SHOQËRORE DHE BURIM I MUNDËSISË PËR TË VEPRUAR

Ishte pranvera e vitit 2007 kur Raba Gjoshi sapo kishte përfunduar studimet në psikologji dhe për të ishte një moment i një të ardhmeje të panjohur profesionale. Në atë kohë dikush nga YIHR-a e kishte ftuar të merrte pjesë në një punëtori të projektit “Nisma Ime”, nga u agazhua në mobilizimin e aktivistëve për fushatën “Dil Voto”, e cila u bënte thirrje të rinjve për të dalë në zgjedhje.

Më pas dera ishte e hapur për Gjoshin në Nismë që përpiquej të ndërtonte një urë komunikimi mbi bazën e shkëmbimit të të rinjve që mblidheshin për të komunikuar për të kaluarën, aktualitetin dhe vizionin për të ardhmen.

Kosova atëbotë mbizotërohej nga atmosfera e negociatave për statusin e saj politik.

“Ka qenë një kontekst shumë i vështirë social dhe politik, i një shoqërie të dalë prej luftës, skajshmërisht të traumatizuar dhe thellësisht të ndarë në baza etnike”, thotë Gjoshi.

Në aspektin politik, ajo kujton se shoqëria kosovare ballafaqohej me të kaluarën, në një kohë tejet të ndjeshme ku mbizotëronte një lloj vazhdimësie e luftës politike.

Ajo që ndihmoi Gjoshin, në aspektin personal, që të ketë një njohuri tjetër për realitetin politik e shoqëror në Serbi ishte vizita e saj e parë në Beograd në fund të vitit 2007. “Ishte rikthim i traumave, sidomos kur kam parë veturat e policisë të tipit “Zastava”, më ngjallnin një lloj frike”, kujton ajo.

Në vitin 2010, Gjoshi u bë drejtoreshë e YIHR-ës në Kosovë, në kohën kur kishte filluar transformimi prej organizatës rajonale në rrjet të organizatave nacionale.

Projektet me të cilat krenohet ajo, dhe sheh gjurmët e saj, janë ato të nxitjes së dialogut shoqëror përmes aksioneve avokuese dhe të memorializimit, kryesisht për personat e zhdukur gjatë luftës në Kosovë. Në vitin 2010, Gjoshi kishte vendosur që së bashku me kolegët e aktivistët e YIHR-së në Kosovë të shënonin Ditën Kombëtare të të Pagjeturve, përmes një muri të vendosur në qendër të Prishtinës me emrat e të gjithë personave të zhdukur, pa dallim etnie sipas listës së Komitetit Ndërkombëtar të Kryqit të Kuq.

Aksioni kishte qenë tejet i guximshëm meqë për herë të parë shfaqti në publik emrat e të gjitha viktimave dhe kështu sfidoi diskursin publik. Aktivistët u kërcënuan edhe pse ishin nën mbrojtje të policisë dhe KFOR-it. “Është dashur ta ruajmë murin gjithë natën që të mos na e rrënonin para se ta shfaqnim për publikun”. Familjarët e viktimave aq sa ishin ndier të përmbushur me përkujtimin

e të dashurve të tyre, po aq ishin goditur nga realiteti i drejtësisë së munguar dhe të vërtetës së heshtur.

Gjoshi përmend sfidat e të qenit pjesë e organizatës, ngase kishte njerëz që YIHR-në e perceptonin si organizatë nga Beogradi, dhe rrjedhimisht shpesh kishte mungesë besimi. “Identifikimi me një organizatë si YIHR-a ishte problematik, dhe shpesh na etiketonin si tradhëtar apo dorë e zgjatur e Beogradit”.

Nën drejtimin e saj, YIHR-a kaloi në qeverisje lokale, fuqizoi bashkëpunimin me institucionet vendore dhe u afrua më tutje me komunitetin vendor nga të gjitha etnitë duke bërë që organizata të rrisë kredibilitetin dhe pranimin nga komuniteti i gjerë.

Në aspektin personal ajo thotë se është rritur me YIHR-ën, sikurse YIHR-a është rritur me të. “YIHR-a më ka dhënë mundësi të materializoj vlerat e mia personale të cilat janë reflektuar në punën time në organizatë”.

Kur u largua nga YIHR-a në vitin 2015, pas më shumë se 8 viteve, duke lënë pas pjesën më të madhe të të njëzetave të saj, Gjoshi, thotë se ndjeu vlerën e asaj përvoje.

“Ishte një angazhim që kishte ndikuar në formësimin e personalitetit tim dhe vlerave që përfaqësoj. Është një përvojë e përjetimeve unike e cila ka mbetur e integruar brenda meje”, thotë ajo.

Gjoshi thotë se vështirë që ndonjë organizatë tjetër do të mund ta bënte atë që ka bërë YIHR-a. “Është udhëhequr nga vizioni dhe guximi i rrallë.”

Më shumë se një dekadë pas, duke parë një ndarje të thellë etnike, Gjoshi thotë se tani është më pak entuziaste se pajtimi mund të jetë i lehtë dhe i shpejtë. “Nuk mund ta them me gojën plot”, thotë ajo.

Ajo thotë se YIHR-a është një rrymë shoqërore dhe burim i mundësisë për të vepruar natyrshëm bazuar në disa vlera të përgjithshme. “YIHR-a në Kosovë ka përfaqësuar një vizion jokonvencional për fuqizimin e shoqërisë dhe shtetit”.

VJOSA REXHEPI

ISHTE E RËNDËSISHME TË SHKUNDEJ APATIA SHOQËRORE

Ishte një punëtori e organizuar në kuadër të një fushate që avokonte pjesëmarrjen në zgjedhjet e vitit 2007 në Kosovë ajo që bëri që Vjosa Rexhepi të bëhet pjesë e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut (YIHR).

Duke qenë pjesë e fushatës për një muaj rresht, asaj i ka rënë të ketë kontakt me shumë shokë e shoqe të reja pjesë të rrjetit “Nisma Ime” të cilët thotë se i ka pjesë të shoqërisë edhe sot. Ajo thotë se si aktivistë dhe aktiviste ndanin vlera dhe besime të njëjta, gjë që e shtyu që të vazhdonte të ishte pjesë e këtij rrjeti, e të mernte pjesë edhe në shumë e shumë aktivitete të tjera në vijim, angazhim të cilin e ka mbajtur për disa vjet në detyra të tjera qoftë si pjesë e Kuvendit të organizatës por edhe tani si anëtare e Bordit të saj.

“Për atë kohë mendoj që ishte shumë e rëndësishme shkundja e apatisë shoqërore rreth padrejtësive dhe shkeljes së të drejtave të njeriut. Vetë krijimi i një grupi të aktivistëve dhe aktivisteve për të ngritur zërin kundër padrejtësive dhe këtyre shkeljeve ishte një sukses”, thotë Vjosa Rexhepi.

“YIHR-a ka vazhduar të jetë zëri dhe adresa e shumë grupeve shoqërore të shtypura dhe puna që e ka bërë në edukimin e vetëdijësimin e të rinjve si dhe ballafaqimin me të kaluarën sollën ndryshim të jashtëzakonshëm në ato fusha”, shton ajo.

Kur flet për kontekstin politik të asaj kohe, Vjosa Rexhepi kujton se Kosova atëbotë ishte në një fazë të rëndësishme zhvillimi institucional dhe politik, prandaj ishte një periudhë ku kishte shumë hapësirë për punë dhe angazhim në fushën e të drejtave të njeriut.

“Po e theksoj njërin nga programet e YIHR-së, atë të “Ballafaqimit me të kaluarën”, ku për shumicën e shoqërisë ishte “mjaft herët” për të filluar një diskutim që ka të bëjë me pajtimin dhe bashkëpunimin me Serbinë, e të mos flasim për shkëmbim të vizitave dhe njohje të njëri-tjetrit jashtë retorikave politike”, thotë Vjosa Rexhepi.

“Edhe në kontekstin politik por edhe atë shoqëror, nuk ishim të gatshëm për një fillim të ri në aspektin e ballafaqimit me të kaluarën. Shoqëria ishte e mbushur me shumë paragjykime, dhe ishte detyra jonë që t’i zbusim ato, derisa sa të eliminohen plotësisht. Rruga nuk ishte e lehtë, dhe as e shkurtër, vazhdon deri sot”, shton ajo.

Ajo thotë se YIHR i kishte krijuar vetes infrastrukturë për të qenë e suksesshme në punën që bën si promotore e të

drejtave të njeriut në një kontekst më të gjerë rajonal. “YIHR-a ishte një organizatë rajonale, me zyra në pothuajse të gjitha shtetet e regjionit, gjë që e bëri të veçantë e të suksesshme në punën e saj. Në këtë mënyrë u vunë kontaktet e para nga të gjitha anët e rajonit, u ndanë eksperiencia reale nga secili shtet dhe pastaj mbi to u vazhdua më tutje me projekte të përbashkëta dhe rritje të numrit të njerëzve të cilët kaluan nëpër programe të ndryshme”, thotë ajo.

Vjosa Rexhepi thotë se përfitimet nga YIHR-a në aspektin personal shkojnë përtej dhënies së mundësisë për avokim e promovim të çështjeve të drejtave të njeriut.

“Duke qenë pjesë e një rrjeti të aktivistëve që lufton për të drejtat e njeriut dhe sado pak ke mundësi që të kontribuosh për një të mirë më të madhe dhe ndryshim në jetën e të tjerëve, kjo të jep një ndenjë përmbushjeje. Aty kam gjetur ndjenjën e komunitetit dhe shoqërisë duke ndarë pasionin për të drejtat e njeriut me individë të të njejtit mendim, gjë që të përmbushë emocionalisht”, thotë ajo.

Ajo thotë se në kohën kur kishte nisur punën në YIHR, shumë pak të rinj ishin inkuadruar në aktivitete të organizatës për promovim e të drejtave të njeriut, paqes dhe pajtimin dhe se “shumë shpesh edhe paragjykohehe nga shoqëria”.

“Mirëpo, në rastin kur t’i beson në ato vlera, e ke shumë më të lehtë për t’u përballur me to dhe për të vazhduar tutje”, thotë Rexhepi.

Ajo nënvizon se në fillimet e saj, YIHR-a e kishte të rëndësishme që ta shkundë apatinë shoqërore rreth padrejtësive dhe shkeljes së të drejtave të njeriut.

“YIHR-a është një hapësirë gjithëpërfshirëse që bashkon të rinjtë për të përforcuar zërat e tyre, për të mbrojtur dhe promovuar të drejtat e njeriut dhe për të sjellur ndryshime domethënëse përmes aktivizmit”, përfundon Vjosa Rexhepi.

RUZHICA DEVIQ

NISMA ËSHTË FORCA DHE ENTUZIAZMI I TË RINJVE QË BESOJNË NË NJË TË ARDHME MË TË MIRË DHE NJË SHOQËRI MË TË DREJTË

Në vitin 2007, Ruzhica Deviq vendosi t'i bashkohet Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi për të mësuar më shumë rreth ngjarjeve sociale dhe politike në rajon. Në ato vite Serbia ende nuk kishte një regjim pa viza, ndaj Ruzhica udhëtonte vetëm në vendet e ish-Jugosllavisë. Papunësia ishte e lartë, sidomos tek të rinjtë.

Ruzhica Deviq

koordinatore e programit të shkëmbimit rajonal, YIHR Serbi, 2007-2009.

Në vitin 2007, Ruzhica Deviq vendosi t'i bashkohet Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi për të mësuar më shumë rreth ngjarjeve sociale dhe politike në rajon. Në ato vite Serbia ende nuk kishte një regjim pa viza, ndaj Ruzhica udhëtonte vetëm në vendet e ish-Jugosllavisë. Papunësia ishte e lartë, sidomos tek të rinjtë.

“Ndryshimet në shoqëri, të cilat i prisnim me padurim pas viteve të errëta të 90-ta, dhe që shkurtimisht u duk se u realizuan pas vitit 2000, dhe në vitin 2007, përsëri dukeshin të paarrtshme dhe të largëta”, thotë Ruzhica.

Serbia në ato vite zhytej në një klimë politike që ishte trashëgimtare e politikës destruktive të viteve të nëntëdhjeta dhe atmosfera në shoqëri ishte depresive dhe pa perspektivë. Ruzhica ndjeu nevojën për t'u përballur me këtë për të mos rënë në apati dhe pakënaqësi të përgjithshme.

“Kosova ishte tema kryesore politike, krejtësisht e parëndësishme për mua në atë kohë. Nuk kam takuar asnjëherë një shqiptar/e nga Kosova, as nuk kam qenë e interesuar të shkoj e të marr ndonjë përvojë të jetës që është disa qindra kilometra larg. Kosovaret ishin disa të tjerë, të huaj për mua, për të cilët kisha një mendim të ngulitur në mënyrë stereotipike, si të gjithë në Serbi dhe të cilin e fitova në bazë të imazhit mediatik të Kosovës, që doli të ishte shumë i gabuar”.

Me Nismën shkoi për herë të parë në Kosovë, Prishtinë dhe Graçanicë dhe ai udhëtim e ndryshoi përgjithmonë. Ajo theu stereotipet dhe paragjykimet që kishte për njerëzit në Kosovë dhe bëri miq të rinj, por u përball edhe me të vërtetën për luftën në Kosovë, për viktimat civile dhe krimet.

Pas kthimit nga Kosova, shpejt u punësua në Nismë për krijimin e programeve të bashkëpunimit ndërmjet Kosovës dhe Serbisë, si dhe në programin e praktikës në Tribunalin e Hagës. Ajo ishte në krye të programit të shkëmbimit të të rinjve Visiting dhe deri në vitin 2009, pothuajse çdo muaj drejtonte grupe të reja të rinjsh, studentë, gazetarë, aktivistë, artistë nga Serbia etj. në Prishtinë dhe Sarajevë dhe mirëpriti grupe të rinjsh nga Kosova dhe Bosnja e Hercegovina në Beograd.

“Një numër i madh i të rinjve nga Serbia, BeH dhe Kosova e kaluan programin dhe për herë të parë vizituan shoqëritë që konsiderohen armiqësore në vendet e tyre dhe takuan bashkëmoshatarët e tyre për të cilët deri atëherë kishin paragjykime të mëdha. Unë ende e konsideroj programin Visiting një nga programet më të rëndësishme të Nismës dhe ishte i pari që hapi derën mes Kosovës dhe Serbisë për të rinjtë”.

Megjithatë, 20 vjet më vonë, ky program nuk është më aq ekskluziv, thotë Ruzhica, sepse të rinjtë nga Beogradi shkojnë në klabinë në Prishtinë me iniciativën e tyre dhe anasjelltas; grupe muzikore nga Serbia shkojnë në Prishtinë dhe studentë nga këto qytete bashkëpunojnë. Përveç kësaj, sot ka një numër të madh të programeve të tjera të ngjashme që lidhin të rinjtë nga Kosova dhe Serbia.

“Në Serbi ende ka reagime të forta kur flitet për jetën në Kosovë ndryshe, përmes artit dhe kulturës që krijohet atje, e jo përmes gjuhës së urrejtjes dhe mohimit të tjetrit. Kështu ndodh edhe sa herë që organizohet festivali i kulturës kosovare ‘Miredita, Dobar dan’. Kosova është ende tema kryesore në Serbi në një mënyrë të ngjashme si në vitin 2007, por gjithsesi arritëm të ndryshonim diçka”. Gjatë dy viteve të punës në Nismë, ajo ishte e përkushtuar në përpjekjen për të treguar një imazh ndryshe të Kosovës dhe për të edukuar të rinjtë për të kaluarën e luftës. Pas Nismës, ajo donte të “shihnte pak botën” dhe të pushonte, kështu që dy vitet e ardhshme i kaloi jashtë Serbisë – një vit në praktikë profesionale në Gjermani dhe një vit në studime në Indonezi. Pas kthimit në Serbi, ajo mbeti e përkushtuar ndaj të njëjtave ide dhe vlera përmes aktivizmit dhe punës profesionale.

“Punën e Nismës e kam ndjekur edhe pas vitit 2009 dhe ardhjen e grupeve të reja të rinjsh që vazhduan punën tonë me të njëjtin zell dhe pasion. Fatkeqësisht, nevoja për të njëjtat tema ekziston edhe sot. Nisma nuk hoqi dorë kurrë nga ajo luftë dhe në këto 20 vite ende nuk është lodhur”. Deri më 1 shtator, Ruzhica punoi në Fondacionin për Arsimin e Romëve si koordinatore e programit arsimor. Në pesëmbëdhjetë vitet e fundit, ajo është aktive në sektorin civil në Serbi si menaxhere, koordinatore dhe hulumtuese në projekte dhe programe në fushën e arsimit, të drejtave të njeriut dhe të pakicave, kulturës së përkujtimit dhe kërkimit mbi Holokaustin dhe gjenocidin kundër romëve.

ALMA MASHIQ

NISMA JANË DASHURI, PASION DHE MIQËSI

Alma Mashiq

drejtore/drejtoreshë ekzekutive, 2008-2017, YIHR Bosnjë dhe Hercegovinë, tani koordinatore e programit të Komisionit Ndërkombëtar për Personat e Zhdukur në Ukrainë.

Kur iu bashkua Alma Nismës në Bosnje dhe Hercegovinë në vitin 2008, si drejtoreshë ekzekutive, atëherë kishte përvojë të pasur të fituar në organizata ndërkombëtare dhe diplomaci. Në atë kohë, Nisma ishte në një situatë të vështirë: llogari të papaguara, hapësirë pune pa rrymë, ujë, gaz, telefoni ishte fikur. Para kësaj, Alma ishte anëtare e Bordit mbikëqyrës të kësaj organizate dhe YIHR-a në Bosnje dhe Hercegovinë funksiononte vetëm një vit.

“Pra, organizata duhej të ngrihej tërësisht nga hiri nga e para, dhe mendoj se në atë kohë isha mjaftueshëm e gatshme për të pranuar një sfidë të tillë”.

Para Nismës, Alma punoi në Komitetin Ndërkombëtar të Shpëtimit (International Rescue Committee) gjatë dhe pas luftës. Në atë kohë, ajo ishte ndër të paktët njerëz që arritën të udhëtonin nëpër të gjithë Bosnjën dhe Hercegovinën gjatë kohës së luftës, duke kaluar kufijtë e Kroacisë dhe Serbisë. Almën e kishin ndaluar, arrestuar dhe mbyllur.

“Kështu që, pavarësisht se kam parë dhe kam mbijetuar tmerre të ndryshme, mendoj se kjo pjesë e punës më përcaktoi disi për gjithçka që do të ndodhte më vonë dhe çfarë do të bëja, dhe kjo është pikërisht përpjekja për të ndihmuar njerëzit e zakonshëm që të mos behen viktime.” Pasi kaloi në Komisionin Ndërkombëtar për të Zhdukurit në vitin 1999, ajo u mor me pasojat e luftës, përkatësisht me atë që i bënte njerëzit më së shumti “të kthenin kokën” – siç janë varret masive.

“Yupi, lufta mbaroi, rroftë paqja, le të vazhdojmë ne, dhe është pikërisht vështirësi e madhe të përballohen ato pasoja”.

“Sidomos pas luftës në Bosnje dhe Hercegovinë, e cila nuk përfundoi as me fitues e as me humbës, por të gjithë mundën të interpretonin historinë dhe faktet e luftës në një mënyrë që u përshtatet.

Ajo që mësoi gjatë punës së saj është se njerëzit që kanë vuajtur më shumë në luftë dhe kanë humbur të dashurit e tyre janë në fakt njerëzit që përpiqen më shumë për paqen dhe ndërtimin e besimit.

Ajo i përshkruan të rinjtë me të cilët ka punuar në YIHR si aktiviste dhe aktivistë të jashtëzakonshëm, të cilët për atë përfaqësojnë pasurinë më të madhe të kësaj organizate. “Dhe ajo që në fakt është për mua më e vlefshme nga të gjitha, është se ata janë ende miq të shkëlqyer dhe që shpesh i shoh disa foto të tyre të përbashkëta në Facebook nga dasmat, festat, ditëlindjet e fëmijëve, nga udhëtimet e përbashkëta, pushimet verore”.

“Dhe kjo për mua personalisht është vlera dhe pasuria më e madhe e Nismës”.

Megjithatë, ka pasur presione dhe kërcënime të shpeshta politike ndaj Almës, si dhe ndaj aktivistëve dhe aktivisteve të tjerë të Nismës. Ata u quajtën “helmues të të rinjve” që përhapin gënjeshtër dhe të pavërteta, për shembull gjatë punës në projektin “Harta e gjenocidit në Srebrenicë”.

Kjo nuk i pengoi ata të shtyjnë kufijtë me aktivitetet e tyre. Si një nga aktivitetet e shumta të Nismës në të cilat ka marrë pjesë, me vështirësi mund të veçojë kampin në Kozarac, i cili është një “hit absolut dhe numër një”. Kampi u pasua nga “Shkolla e kujtimeve të ndryshme” e nxitur nga aktivistet dhe aktivistët në Stocë dhe Foçë.

“Ishte një projekt kaq popullor dhe efektiv, saqë mund të shumëfishohej lehtësisht në zona të tjera të Bosnjës dhe Hercegovinës, veçanërisht në komunitetet e ndara dhe ato larg qyteteve më të mëdha.”

Këtu është edhe “Docu Corner” i Festivalit të Filmit në Sarajevë, i cili nisi si “askush dhe asgjë në disa cepa të kafeneve”, por shumë shpejt u bë pjesë e pazëvendësueshme e programit. Veçon edhe “Ditët e Sarajevës” në Beograd, ku artiste dhe artistë si Amira Medunjanin, Damir Imamović dhe Dubioza kolektivi u prezantuan para publikut të Beogradit.

Kur u largua Alma nga Nisma në vitin 2017, vendosi të linte gjithçka pas. Disa vite më parë i vdiq i shoqi dhe iu përkeqësua shëndeti, për këtë arsye vendosi të shpërngulej në Barcelonë.

Edhe pse orari i saj është mjaft i ngjeshur për shkak se jeton mes Barcelonës dhe Kievit, ajo nuk e lë ditëlindjen e Nismës “për asgjë në botë”, kështu që padyshim këtë nëntor do të jetë në Beograd.

“Dhe t’ju takoj juve fëmijët e rinj, që jeni rritur në Nismë, dhe thjesht t’ju shpreh nderin dhe respektin që vazhdoni të mbani pishtarin, i cili u ndez 20 vitesh më parë dhe po përcillet brez pas brezi. Dhe duhet ta them, me shumë sukses”.

Për Almën, Nisma ka qenë gjithmonë vend që ka dhënë një nxitje për të menduar ndryshe; Projektet e Nismës nuk ishin “të kallupuar” – është gjithmonë diçka më e mirë, më e guximshme, më këmbëngulëse dhe më të vrazhdë.

NEDIM JAHIQ

NISMA ËSHTË POPULLI YT – NJERËZIT QË Mbledh

Nedim Jahiq

vullnetar, koordinator projekti, bashkëpunëtor i jashtëm, YIHR Bosnjë dhe Hercegovinë, 2008 – 2014, tani *Engagement and Outreach Director* në USAID.

Nedimi dëgjoi për Nismën për herë të parë kur aplikoi për të marrë pjesë në punëtorinë e tyre, të mbajtur në Fakultetin Juridik në Sarajevë. Tema ishte ballafaqimi me të kaluarën, e cila nuk kishte shumë rëndësi për të. Megjithatë, ai u drejtua nga mendimi që dëgjoi në fillim të studimeve të tij: përfshirja në çdo trajnim dhe seminar sepse është e mirë për CV-në.

“Atëherë shkruaja për disa media online në BeH në atë kohë, fokusi im ishte në disa anë të tjera. Në thelb, Nisma u bë një kornizë e mirë për mua për të vepruar në atë kohë”. Nedimi kujton kur vizitoi Beogradin me Nismën si pjesë e programit për të rinjtë. Edhe pse nuk është shumë për njohje, takoi shumë njerëz të rinj me shaka të mirë. Pas kthimit në Sarajevë, i frymëzuar nga vizita, ai mori pjesë në nisjen e fushatës “Qytetar, unë jam ai”. Ata bënë postera dhe një grup në Facebook dhe filluan të mbledhin njerëz. Ai ishte 19 vjeç në atë kohë. Ata mbledhën firma për peticione, vendosën pankarta në Banja Llukë dhe “në mes të natës” i ndaloi policia.

“Një grup nga Sarajeva, duke vendosur pankarta, pankarta në alfabetin cirilik. Asgjë nuk është e qartë për askënd. Na lëshuan.”

Nga udhëtimet e shumta me Nismën, veçohet *Beer Fest* 2008 në Beograd. Më pas ai mori pjesë në një diskutim për agresionin e Rusisë kundër Gjeorgjisë, pesë veta rrinë atje dhe të gjithë presin me padurim që të përfundojë diskutimi dhe pastaj të vazhdojnë për në Ushqë.

Edhe pse ai kishte “njohuri të paktë” për shumicën e temave, qëllimi i tij në atë kohë ishte i qartë – ndryshimi i vendit.

“Vizitojmë pak vendet e krimeve të luftës. Lexojmë pak për ato. Kemi shkruar disa aktivitete interesante. Mbledhën njerëz të kombësive të ndryshme, ideale për çdo donator. Një histori e ngrohtë njerëzore. Na u desh shumë kohë për të kuptuar se kishim bërë hapa të mëdha”.

Pas tre viteve të përfshirjes së Nedimit në Nismë, erdhi viti 2011 dhe një ngjarje e madhe: ai foli për gjendjen e të drejtave të njeriut në Bosnje dhe Hercegovinë para Këshillit të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut në Gjenevë.

“Stili i Emma Watson-it. Vetëm me një kostum të dobët, mendoj se ishte fjalë për fjalë mature. Por nuk ishte si një djalë sepse isha i ri. U larguam se vdiqëm duke punuar, shëtitëm vendin, mbledhëm qindra nënshkrime. Ne tingëlluam më mirë se delegacioni zyrtar i Bosnje-Hercegovinës, gjë që është edhe e mirë edhe e tmerrshme në të njëjtën kohë”.

Krahas së gjithave ka pasur edhe “mijëra dështime” gjatë punës në Nismë. Për shembull kur u mbledhën nënshkrime

për aktivistët e “Nismës Ime” në Mostar, në verë në 40 gradë. Bashkia u dha leje për të ngritur një stendë në atë ditë shumë të nxehtë. Nënshkruan vetëm “një njeri e gjysëm”.

“Ne bëmë një protestë para Flakës së Përgjeshme në Sarajevë në Ditën e shtetit. Gjysma e ekipit është e përgjumur, por unë i bëra që të ngrihen dhe të vijnë. Çmenduri. Pastaj dalim në të gjitha gazetatat, sepse në atë kohë në BeH nuk kishte njeri që të bënte “sit-inet” dhe gjëra të ngjashme”.

Që nga viti 2012, Nedimit “iu prish pak filmi”, dhe iku të merrej me tema të tjera. Mirëpo, edhe atëherë ka qëndruar pranë Nismës. Në bashkëpunim me YIHR-ën, organizoi “Shkollën e Kujtimeve ndryshe”, e cila bazohet në idenë se të folurit për fakte nuk funksionon në dialogun ndëretnik në BeH. Kjo është arsyeja pse vendosën t’u japin fëmijëve një hapësirë për të dëgjuar shumë këndvështrime të ndryshme. Me atë rast ata vizituan pothuajse të gjithë vendin.

Nedimi thotë se nuk e di më kush është Nisma, por se është mirë.

“Sepse duhet të jetë një vend ku vijnë njerëz të rinj gjatë gjithë kohës, mësojnë diçka dhe ecin përpara – përhapin ide e kështu me radhë.” Do të doja të njihja këta njerëz të rinj. Si këta që më dërguan email-in që ta shkruaj këtë. Atë djalë që më tha të dërgoja tezat për disa pyetje, kjo është ajo që u them të gjithëve në punën që bëj – kur pres që ai përton të shkruajë dhe nuk do të shkruajë asgjë me kuptim.”

Shumica e miqve të tij janë të lidhur me Nismën. Nedimi pretendon se nuk ka të bëjë shumë me Nismën, sesa me dëshirën për të bërë pjesë të kësaj organizate këdo që njeh.

“Kemi marrë shumë rreziqe në rini, me tekste, qëndrime, veprime, të gjithë na thoshin të mos ngatërroheshim, se më mirë të mbarojmë fakultetin dhe gjithë ato mutra”. Por, kemi mbaruar gjithçka, punojmë, nuk kemi dështuar në jetë. Por ne e ndajmë atë pjesë të jetës dhe e fusim atë në gjithçka që hasim. Në fund të fundit, kjo është Nisma. Njerëzit e tu – të cilët i mbledh”.

Ka vazhduar të ndjekë temat në të cilat beson dhe thotë se puna e tij aktuale bazohet në përvojën që ka fituar në YIHR.

MARIO MAZHIQ

NISMA ËSHTË KORNIZË QË MË INKURAJOI TË THEM ATË QË DUHET THËNË DHE ATË QË NUK DO TË GUXOJA TA THEM SI INDIVID

Mario Mazhiq

themelues i YIHR-së në Kroaci 2008-2018;
themelues dhe konsulent kryesor në
Europe&Southeast Consultancy.

Gjatë shkollës së mesme në Petrinjë, Mario Mazhiq themeloi grupin e të rinjve të Komitetit Kroat të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut, fokusi i të cilit ishte edukimi rajonal i të rinjve për të drejtat e njeriut. Më vonë, përmes procesit të KOMRA-s, ai u takua me njerëz nga rajoni të cilët janë pjesë e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut, dhe në vitin 2008 vendos që të themelojë Nismën edhe në Kroaci.

“Në atë kohë Nisma ishte rajonale, por ne e kemi regjistruar si organizatë kombëtare në Kroaci, gjë që më vonë ka ndodhur edhe në organizata të tjera në rajon. Pas kësaj, nënshkruam një memorandum bashkëpunimi. Për ne ishte e rëndësishme që Nisma Rajonale të ishte zëri i një brezi të rinjsh që, me punën e tyre në organizatë, ngrihen kundër shkeljeve të të drejtave të njeriut nga e kaluara dhe trashëgimisë së tyre”.

Në të njëjtën periudhë kur Mario themeloi Nismën, Kroacia ishte në negociatë me Bashkimin Evropian, të cilit iu bashkua në vitin 2013.

“Kishte një nivel të lartë të identifikimit të publikut të gjerë me të akuzuarit dhe të dënuarit për krime lufte. Ishte një periudhë negociatash dhe pune intensive me BE-në. Kishte pyetje të veçanta për të drejtat themelore, bashkëpunimin dhe ndjekjen penale të krimeve të luftës, i dhanë së shumti formë punës së Nismës në atë kohë. Ne supozuam se nuk ka shumë vëmendje dhe mbështetje në sektorin institucional apo politik, por se duhet të përdorim procesin e anëtarësimit dhe negociatave me BE-në si një lloj mundësie për të ndikuar në proceset politike”. Në vitin 2012, gjatë fellowship në Universitetin e Columbias në Nju Jork, Mario filloi të zhvillonte programin rajonal të Nismës “Narrativat e përbashkëta”. Ideja ishte që të mblidheshin njerëz që nuk janë aktivistë, të cilët i ndau lufta, t’i lidhin ata me njëri-tjetrin dhe t’u mundësohet dialogu. Ideja e Marios pati sukses dhe më vonë këtë program e kaluan mbi 150 të rinj nga i gjithë rajoni. Mario beson se nisma KOMRA është gjithashtu një projekt veçanërisht i rëndësishëm që do të mundësonte vërtetimin e fakteve në nivel rajonal dhe promovimin e perspektivës së „tjetrit” përmes dëshmive publike dhe proceseve publike të ballafaqimit me të kaluarën.

„Ne kemi ende një nivel të lartë të keqkuptimit të perspektivës së të tjerëve. Nuk them që viktima duhet të kuptojë këndvështrimin e dhunuesit, por duhet të kuptojë këndvështrimin e një shoqërie tjetër”. Pavarësisht sulmeve dhe presioneve ndaj Nismës, ai nuk u tremb asnjëherë. Ai e ndjente se nëse do të provokonin çfarëdo lloj reagimi, bëjnë gjënë e duhur. „Më dukej se efekti më i keq që mund të kemi është heshtja, se nuk na marrin parasysh dhe nuk na dëgjojnë. Nga kjo kisha frikë, kjo ishte frika ime”.

Nisma ka kryer edhe hulumtime për krimet e luftës, sepse kanë vërejtur se, pavarësisht nga presioni i BE-së në atë kohë, nuk po bëhej mjaftueshëm për t’i ndjekur penalisht. Mario thekson se krimet e kryera nga forcat kroate në Kroaci dhe BeH janë veçanërisht të neglizhuara dhe se ka raste që publiku i gjerë nuk i di.

„Ne bëmë kërkime mbi krimet kundër serbëve në Vukovar në verën e vitit 1991, për „Blesak”, për „Ollujën” dhe krime të tjera, dhe i treguam publikut dhe institucioneve të BE-së se Kroacia nuk bën atë që thotë se po bën.”

Gjithashtu, Mario thekson se është i rëndësishëm projekti i Nismës “Rrjeti i politikanëve/eve të rinj/reja” (Political Youth Network) i cili bashkon njerëz nga sfera politike. Të rinjtë flasin me njëri-tjetrin dhe me politikanë të njohur se çfarë do të thotë të jesh një qytetar politikisht aktiv, i cili e mbështet punën e tij në vlera të caktuara.

Mario ishte drejtor programi i Nismës në Kroaci deri në vitin 2018. Largimi nga organizata për të si themelues ishte mjaft i vështirë.

„Unë mendoj se mund të jetë e rrezikshme për një organizatë kur njerëzit nuk e dinë se kur është koha për t’u larguar. Për mua ishte e rëndësishme që Nisma të ketë një ekip që është funksional dhe që do të mbajë sinjerisht vlerat e saj. Gjithashtu, ishte e rëndësishme për mua që të vendosja disa projekte kyçe para se të largohesha”.

Pas largimit nga Nisma, shkoi për studime master të Zhvillimit Ndërkombëtar dhe Politika në Çikago, në gjeneratën inauguruese të Obama Foundation Scholars, dhe më pas filloi të punojë si konsulent kryesisht me organizata ndërkombëtare, fondacione dhe njerëz që kontribuojnë për të drejtat e njeriut dhe paqen ndërkombëtare.

„Mendoj se Nisma është çështje gjenerative dhe se perspektiva përse i përket luftës dhe konflikteve në rajon është thelbësisht e ndryshme në varësi të gjeneratës. Është e rëndësishme që hapësira në Nismë t’u dedikohet njerëzve të rinj dhe të jetë platformë për gjeneratat e reja”. Në vitin 2019, Mario mori çmimin francez për të drejtat e njeriut „Liberté, Egalité, Fraternité” në emër të Nismës për projektin „Narrativat e përbashkëta”.

LIBRI „NARRATIVAT E PËRBASHKËTA“

Libri „Narrativat e përbashkëta“ është rezultat i përpjekjeve të më shumë se 180 të rinjve nga pesë vende post-jugosllave për të marrë pjesë në procesin e krijimit të rrëfimeve të përbashkëta për ngjarjet më të diskutueshme gjatë luftërave të viteve të nëntëdhjeta në vendet post-jugosllave.

Në vitin 2019, Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut – Kroaci iu dha çmimi i Republikës së Francës për të drejtat e njeriut „Liri, Barazi, Vëllazëri“ për projektin „Narrativat e përbashkëta“, dhe çmimin e dorëzoi Kryeministri i Qeverisë së Francës.

Ky projekt la një përshtypje të fortë te shumë pjesëmarrës dhe pjesëmarrëse, dhe ata vazhduan të zhvillojnë dhe përmirësojnë angazhimin e tyre duke punuar me organizatat e shoqërisë civile të dedikuara për ndërtimin e paqes dhe pajtimin. Ata gjithashtu kontribuan akademikisht dhe vazhduan arsimimin e mëtejshëm në fushën e zgjidhjes së konflikteve.

Metodologjinë e Narrativave të përbashkëta si një qasje për të mësuar rreth shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe krimeve të luftës që kanë ndodhur në të kaluarën ua kemi prezantuar ekspertëve dhe eksperteve të shumtë, si dhe aktivistëve dhe aktivisteve të përkushtuar ndaj ndërtimit të paqes dhe krijimit të narrativave të përbashkëta në pjesë të ndryshme të botës.

VISAR MEHMETI

YIHR-A MË NDIHMOI TË HEQ BARRIERAT

Visar Mehmeti për herë të parë dëgjoi për YIHR-në në fillim të vitit 2008, kur u bë thirrje për të rinjtë nga Presheva që të marrin pjesë në një program shkëmbimi të përvojave.

I riu nga komuna me shumicë shqiptare në jug të Serbisë, më vonë do të bëhej Koordinator i organizatës për këtë komunë.

“Kjo thirrje kishte të bënte me organizimin e një vizite 2-3 ditore të të rinjve preshevarë në Beograd dhe Novi Sad e që për atë kohe ka qenë hera e parë që organizohej një gjë e tillë duke e ditur që mes të rinjve të Luginës së Preshevës dhe Beogradit, ose thënë ndryshe qyteteve të Serbisë, ka pasur shumë barriera, të cilat ende ekzistojnë”, thotë Mehmeti.

Konteksti politik i kishte ndihmuar mjaft ngritjes së barrierave. Territori me tre komuna me shumicë shqiptare në vitet 2000 dhe 2001 kishte kaluar nëpër një rezistencë të armatosur të shqiptarëve ndaj policisë së Serbisë e cila përfundoi në pranverë të vitit 2001 me një marrëveshjeje politike.

“Ka qenë periudhë jo shumë larg konfliktit të vitit 2001 në Luginë, dhe ka qenë një klimë e zbehtë. Shumë pak njerëz ose edhe OJQ janë marrë me avancimin e të drejtave të shqiptarëve dhe integrimin e tyre”, kujton ai. Mehmeti thotë se qëllimi dhe fokusi i YIHR-së, siç tregon vet emërtimi i organizatës, kanë qenë të rinjtë, informimi dhe vetëdijesimi i tyre për të kaluarën e afërt në territorin e ish-Jugosllavisë.

Edhe në punën që bën tash e pesë vjet, Mehmeti thotë se është duke u shërbyer nga përvoja që ka fituar me YIHR-ën. Ai thotë se gjatë periudhës dyvjeçare, sa ka qenë Koordinator i YIHR-së në Preshevë, ka qenë pjesë e shumë aktiviteteve të organizatës të cilat u kanë ndihmuar të rinjve nga Presheva që të njihen dhe shkëmbejnë përvoja me moshatarë të tyre nga rajoni.

“Një tjetër aktivitet që vlen të theksohet ka qenë vizatimi i grafikave për tekstet shkollore në gjuhën shqipe si dhe pranimi i diplomave, aksion që ishte pasqyruar shumë në mediat e Kosovës dhe Serbisë”, thotë Mehmeti.

Përveç këtyre, YIHR-a kishte organizuar edhe trajnime të ndryshme për të rinjtë.

Edhe në aspektin personal, Visar Mehmeti thotë se YIHR-a i ka ndihmuar mjaft.

“Duke e ditur se Presheva ka qenë dhe ende është shumë pak e integruar, mund të them se shumçka ka ndryshuar tek unë, përfshirë paragjykimet dhe barrierat që i kemi pasur ndaj të tjerëve, e kjo ka ardhur si rezultat i mungesës së kontakteve me moshatarët tanë në rajon”, nënvizon ai.

Mehmeti thotë se gjatë një praktike që e ka bërë në zyrat e YIHR-së në Beograd i ka rënë të merret me hulumtimin e krimeve të luftës të kryera në Kosovë nga forcat serbe me fokus në vrasjet e familjes Bogujevci në Podujevë dhe familjes Berisha në Suharekë por edhe me rastin e vrasjes së vëllezërve Bytyqi në vitin 1999.

Ai ka qenë edhe pjesë e “New Policy School”, një shkollë e organizuar nga YIHR-a, e cila zgjati gjashtë muaj dhe kishte synim mësimet bazë për të drejtat e njeriut, drejtësinë tranzicionale dhe integrimet europiane.

“Shumë pak organizata në rajon ka pasur në atë kohë që janë marrë me promovimin e të drejtave të njeriut, ballafaqimin me të kaluarën, e mos të flasim për Preshevën. Për ne këtu, YIHR-a ka qenë diçka krejt ndryshe, e ajo që e bën edhe më të veçantë është fakti se është e themeluar nga të rinjtë, ku vlerat e kësaj organizate kanë qenë drejtësia, liria, demokracia dhe paqja”, thotë Mehmeti.

MAJA MIQIQ LLAZOVIQ

PËR MUA NISMA ËSHTË NJË ANGAZHIM, NJË SISTEM VLERASH DHE NJË VENDIM JETËSOR

Maja Miqiq Llazoviq

drejtore e YIHR-së Serbi nga 2010-2014.

Maja Miqiq Llazoviq iu bashkua Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi në vitin 2008. Ajo ishte 24 vjeçe, sapo kishte mbaruar fakultetin juridik dhe nuk kishte qenë kurrë më parë aktiviste. Ajo ka dëgjuar për Nismën nga mediat dhe ka vendosur të aplikojë për pozitën e studiueses për të drejtat e njeriut. Në intervistën e punës, ajo kuptoi se kjo ishte ajo që donte të bënte.

“Nisma nuk ka qenë kurrë punë, Nisma ka marrë frymë dhe ka jetuar. U pendova që nuk u anëtarësova më herët, dhe nga ana tjetër, pikërisht për këtë shfrytëzoja rastin për të qenë me zë të lartë dhe për të shprehur një rebelim që mund të ketë qenë i fjetur në vitet e mëparshme.

Gjithmonë e kam ndjerë se jam e privilegjuar dhe se më e pakta që mund të bëj është të ekspozoj veten, të jem zë dhe t’u krijoj hapësirë atyre që nuk e kanë atë privilegj dhe që kërcënohen çdo ditë për shkak të asaj që janë”.

Ne kemi besuar se disa gjëra në shoqëri do të ndryshojnë. Me kalimin e kohës mendoj se kemi hyrë në vitet e zhgënjimit”.

Maja thotë se gjatë kohës së saj në YIHR, ka pasur një afrim domethënës mes Beogradit dhe Sarajevës dhe përmes festivalit “Ditët e Sarajevës” organizuar nga Nisma që nga viti 2007. Disa nga artistët, thotë ajo, erdhën në Beograd për herë të parë pas luftës, dhe tani ata janë mysafirë të rregullt.

“Për ne ishte shumë e rëndësishme të flisnim për rrethimin e Sarajevës. Mbaj mend që në vitin 2009 isha e ftuar në RTS për disa minuta në 2009 dhe sapo gjeta rastin të flisja për të para se të më ndërprisnin. Ishte një punë kaq e madhe për mua.”

Ajo është veçanërisht krenare për Paradën e Mesnatës në Beograd në vitin 2013, e cila u organizua pasi Parada u ndalua përsëri zyrtarisht.

“Shumë prej nesh punuam bashkë në Paradën e Krenarisë dhe sërish na ndaluan të ecnim. Ishte një poshtërim i madh për mua, nuk mund të pranoja që të kishim vetëm një konferencë më shumë dhe Krenarinë në katër mure. Dhe atë mbrëmje ne ecëm, spontanisht dhe singërisht”.

Maja tregon se “ishin të rinj dhe hapat e vegjël i inkurajonin”, por mundësitë e Nismës ishin të kufizuara.

“U largova nga Nisma në momentin kur mendova se po e dëmtoj organizatën me negativitetin tim. Gjithçka u rrëzua për mua në një moment, mendova se ishte faji ynë që nuk arritëm të ndryshonim botën. Vendosa që është koha për të ecur përpara dhe për t’ua lënë atë hapësirë të rinjve që kanë besim dhe entuziazëm të pandotur dhe që nuk janë cinikë. Doja t’ia dorëzoja Nismën gjeneratës së dytë – me sa më pak ngarkesë dhe të shëndetshme organizative”.

Maja ende shpesh analizon se çfarë ishte Nisma në jetën e saj dhe beson se ajo e ndihmoi të ndërtonte gjithçka që do te vetja.

“Kur flas për Nismën është një emocion. Dikur kishte shumë pakënaqësi dhe zhgënjime, sepse ne donim të arrisnim shumë, dhe arritëm shumë pak sipas standardeve të mia në atë kohë. Duke u pjekur dhe duke e parë botën jashtë flluskës së universit të mrekullueshëm të Nismës, gjithçka më merr një vlerë dhe peshë të re dhe bëhet më e rëndësishme sesa kur isha pjesë e roganizatës në një nivel operacional dhe të përditshëm.”

Puna në Nismë mbartte një “rrezik” për shumë aktivistë dhe aktiviste: ndër të tjera, që njerëzit që ata i konsideronin të afërt nuk do t’i kuptonin dhe nuk do t’i mbështesnin. Disa madje u larguan nga jeta e tyre sepse nuk mund të kuptonin se për çfarë luftonte Nisma, ose nuk ndanin të njëjtat vlera.

Në të njëjtën kohë, Maja thotë se për shkak të Nismës, në jetën e tyre erdhën disa njerëz të rinj me të cilët kuptoheshin “pa folur”, me të cilët ndanë luftën për diçka më të rëndësishme se vetja dhe të cilët vetë i zgjodhën, të jenë më shumë se miq, të jenë një familje.

MASHA GJURIQ

NISMA ËSHTË RINIA & GUXIMI, ME KOKËN NËPËR MUR

Në maj 2008, Masha ishte 17 vjeçare dhe ishte aktive në Partinë Liberale Demokratike (LDP, shqip – PLD). Ndonëse nuk kishte ambicie politike, PLD ishte një vend për njerëzit që ndanin ide dhe vlera të rëndësishme për të: pajtimi në rajon, liria dhe barazia para ligjit për të gjithë dhe Serbia në Evropë.

Masha Gjuriq

aktiviste 2008-2013, komunitet/menaxher marketingu (2013-2016), sot merret me marketingun dixhital në kompaninë e saj.

“Idetë dhe rruga për të cilat duhet të luftojmë dhe bindim ende sot, ndoshta edhe më shumë se atëherë”.

Deri në atë maj 2008, për Mashën, PLD ishte i vetmi vend për të cilin dinte. Dhe më pas, rastësisht, gjatë fushatës së atij viti, në vend të stendës së PLD-së, ajo shkoi në stendën e Nismës, ku ishte atëherë Lëvizja Nisma Ime, e cila ishte në fushatën GOTV *Të rëndësishëm jemi NE*.

“Më vjen mirë që profesorët më kanë drejtuar në një farë mënyre drejt Nismës dhe PLD-së. Profesori i skulpturës që më takoi në konferencën finale të PLD-së (në të cilën më çoi nëna ime) më vonë më ftoi të bashkohesha me partinë, të vija në mbledhjet e bordit etj., dhe profesoresha e edukimit qytetar na ftoi të merrnim pjesë në veprimin flash mob *Serbia u ndal*.

Dhe mendoj se kjo e përshkruan më së miri klimën politike: sado e papërshtatshme ishte që profesorët të të “rekrutinin” në aktivizëm, për mua ishte normale dhe e pranueshme, ashtu siç ishte edhe për nënën time. Ne ishim në anën e duhur. Dhe se kufiri ishte shumë i qartë atëherë”.

Pas këtyre viteve aktiviste, në vitin 2012, Masha gjeti punën e vërtetë, por jo te Nisma, sepse ishte e paimagjinueshme të punonte atje; Për të, nisma ka qenë gjithmonë “një hobi dhe ajo që bëj për dashuri; një vend ku mblidhem me ata me të cilët ndaj jo vetëm idetë, por edhe vlerat.”

Mirëpo, ajo filloi punën në Nismë me ftesë të drejtoreshës së atëhershme Maja Miqiq. Gjatë tre viteve të ardhshme, nga 2013-2016, ajo ka punuar si menaxhere marketingu dhe komuniteti, por është marrë edhe me projekte të ndryshme dhe komunikim dhe produksion në YIHR në kuptimin më të gjerë të fjalës. E pyetur se cilat janë iniciativat e saj të preferuara të Nismës në të cilat ka marrë pjesë, Masha thotë:

“E gjithë kjo kërkonte kurajo shtesë, por do të veçoja dy: Krenaria e mesnatës 2013, dita kur pushtuam rrugët e Beogradit, kur thamë mjaft, kur pushuam së frikësuar dhe ditën pas së cilës nuk kishte më kthim. Ajo fjalë e vështirë e huaj gjenocid, kur dolëm e shkruam para Kuvendit”.

Masha u ndikua më së shumti nga vitet që kaloi në Nismën time 2008-2013, para së gjithash sepse, siç thotë ajo, Nisma ishte një dritare drejt rajonit në një kohë kur rajoni në Serbi shmangej dhe kur kishim dritare drejt botës dhe Evropës. Kështu, Masha ishte ndër të parët e gjeneratës së saj që vizitoi Sarajevën, Zagrebin dhe Prishtinën - përvoja që e ndryshuan atë përgjithmonë dhe lindën miqësi që vazhdojnë edhe sot e kësaj dite.

Disa muaj para se të punësohej në Nisma, ishte në një program vizitor në Sarajevë, në Festivalin e Filmit në Sarajevë.

“Aty (më mirë) u njoha me Ivanin, bashkëshortin tim dhe babanë e vajzës sime, me të cilin më vonë punova në Nismë.

Kjo përcaktoi jetën time, jo vetëm privatisht, por edhe profesionalisht – sepse aty mësova shumë gjëra, duke përfshirë edhe pse nuk duhet të punosh kurrë me njerëzit që do”.

Ajo u largua nga Nisma në fillim të vitit 2016, për arsye personale dhe profesionale: “Njohuritë dhe interesat e mia i kaluan nevojat e organizatës dhe në të njëjtën kohë, marrëdhëniet e mia personale u përkeqësuan”. Ishin vite shumë emocionale dhe të vështira. Për fat të mirë, ne dolëm më të mençur dhe tani e kujtojmë të gjithë periudhën për të bukurën”.

AZRA JASEVIQ

NISMA ËSHTË ZËRI I ARSYES NË NJË KOHË ÇMENDURIE

Azra Jasević

koordinatorka programa za pružanje besplatne pravne pomoći od 2008. do 2012. godine, YIHR Crna Gora, advokatkinja u svojoj kancelariji u Podgorici.

Azra Jaseviq iu bashkua Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Mal të Zi në vitin 2008. Me profesion avokate, dëshironte të kontribuonte në forcimin e shoqërisë civile, sundimin e ligjit, si dhe anëtarësimin e Malit të Zi në Bashkimin Evropian. Në atë kohë, Mali i Zi zyrtar nuk kishte fuqi të përballej me rolin e tij famëkeq në ngjarjet e luftës në territorin e ish-Jugosllavisë gjatë viteve të nëntëdhjeta. Nxiste një politikë mosndëshkimi për krimet e luftës, prokuroria ishte joefektive dhe gjyqësori ishte i kontrolluar politikisht, kështu që sektori joqeveritar i kishte duart plot me punë, kujton Azra.

Ajo edhe sot beson se Nisma “punon në shërbim të qëllimeve të saj, dhe jo granteve” dhe është mirënjohëse për mundësinë e jashtëzakonshme për të bashkëpunuar me njerëz me të cilët ndan të njëjtin sistem vlerash.

“Përmes veprimeve të përbashkëta u zhvendosën kufijtë e respektimit të të drejtave të njeriut në Mal të Zi, sepse pas rasteve të fituara në gjykatën e Strasburgut, të cilat i drejtova si avokate kundër shtetit të Malit të Zi në lidhje me rastet e torturës dhe diskriminimit policor, Mali i Zi zyrtar mësoi mësimet e para nga sundimi i ligjit.”

Në atë kohë, Nisma e të Rinjve në Mal të Zi ofronte ndihmë juridike falas në rastet e shkeljeve drastike të të drejtave të njeriut para gjykatave vendase. Azra përfaqësoi qytetarët dhe qytetarët në ato procese:

“Meqenëse Nisma në Mal të Zi promovoi lidhjen dhe bashkëpunimin pas konfliktit të të rinjve që u përkasin komuniteteve të ndryshme në territorin e ish RSFJ-së (që në atë kohë më dukej një mision i rëndësishëm dhe i vështirë), unë me kënaqësi vendosa potencialet e mia personale dhe profesionale në shërbim të kësaj organizate.

Me projektet e Nismës që i drejtova si avokate, u hodhën themelet për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut, pas së cilës nuk pati më misione të pamundura në atë fushë në Mal të Zi”.

Disa nga viktimat e përfaqësuara nga Azra ishin Dalibor Nikeziq dhe Igor Miliq – një rast i torturës së rëndë në burg. Meqenëse humbën të gjitha procedurat para gjykatave malazeze, Azra filloi procedurat para Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në Strasburg, e cila në vitin 2015 vendosi në favor të Nikeziqit dhe Miliqit.

“I njëjti skenar është përsëritur edhe në rastin e Riza Alkoviqit, i cili si pjesëtar i popullatës rome është

diskriminuar në baza fetare dhe kombëtare. Gjykatat vendase nuk patën kuptim për shkeljen e të drejtave të tij dhe ai u kënaq me angazhimin e zyrës sime të avokatisë në vitin 2017 para gjykatës në Strasburg.

Këto vendime të karakterit pionier, më vonë shërbyen si shembuj shembullor për institucionet malazeze se si nuk duhet të veprojnë më në çështjen e të drejtave të njeriut”.

Në rastin e Prela Gjokiqit, një shtetas malazez me kombësi shqiptare, i cili u rrah nga një polic, Azra arriti të marrë një dënim me 3 muaj burgim efektiv në gjykatat vendase. Ky ishte një nga vendimet e para me një dënim efektiv me burg për një rast të torturës policore në Mal të Zi.

Azra thekson se puna në Nismë drejtoi rrugën e saj profesionale. Gjyqësori dhe prokuroria e kontrolluar rreptësisht politikisht ishin “të pjekur për ndryshim”. Ajo ka qenë aktive në Nisma deri në vitin 2012, kur edhe hyri në politikë. Në periudhën 2012-2017 Azra ka qenë deputete në Parlamentin e Malit të Zi dhe nënkryetare e Qeverisë së Trustit Zgjedhor, si dhe nënkryetare e partisë politike Mali i Zi Pozitiv pas themelimit të saj nga viti 2012 deri në vitin 2017.

Në këtë këndvështrim, Nisma ishte për Azrën një “kapsull fillestar për realizimin e mundësive personale dhe profesionale”. Në nivelin profesional, ajo hodhi dritë mbi “thellësinë e humnerës në të cilën gjendej drejtësia në Mal të Zi në fillim të viteve 2000”, e cila e çoi atë në ujërat politike dhe forcoi ambicien e saj për të krijuar një shoqëri më të drejtë dhe demokratike.

“Që nga viti 2012 nuk kam asnjë pozitë në Nismë, por ndjek dhe përkrah një numër të madh aktivitetesh”.

„Od 2012. godine, nemam nikakvu poziciju u Inicijativi, ali pratim i podržavam veliki broj aktivnosti.”

LUFTA PËRMES INSTITUCIONEVE: RASTI ALKOVIQ KUNDËR MALIT TË ZI

Lufta kundër diskriminimit dhe dhunës është një nga luftimet më të rëndësishme, sepse luftohet kur themi qartë dhe publikisht se nuk pajtohemi me të. Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Mal të Zi i ofroi ndihmë juridike falas Riz Alkoviqit, një myslimani rom, për shkak të një sërë sulmesh të motivuara etnikisht dhe fetarisht nga fqinjët e tij. Rizo Alkoviq e paditi Malin e Zi para Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut për shkelje të së drejtës për shtëpi dhe ndalimit të diskriminimit. Ai e dorëzoi peticion në Gjykatën Evropiane pasi u largua nga Mali i Zi me familjen e tij dhe mori azil në vend tjetër. Gjykata dalloj këtu dy sulme. I pari, që ndodhi në maj 2009, kur fqinji i tij nxori pistoletën nga makina dhe qëlloi me dhjetra plumba drejt tarracës së tij. Dhe i dyti, nga shtatori i po atij viti kur Alkoviq festonte Bajramin me familjen e tij. Atëherë në derën e banesës së tij ishte vizatuar një kryq ku ishte shkruajtur: „Shpërnguluni ose do të pendoheni thellë“

Kjo çështje është përfunduar nga Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut në Strasburg duke vendosur në favor të Riza Alkoviqit.

DARDAN ZHEGROVA

YIHR-A KA BËRË ATË QË DUHET

Viti 2008 kishte shënuar kohën kur i riu nga Kosova, Dardan Zhegrova, kishte filluar të interesohej për një përfshirje më aktive në çështjen e të drejtave të njeriut dhe mundësinë për këtë angazhim e kishte gjetur tek YIHR-a.

“Jam përfshirë në YIHR për arsye të interesimit në aktivizëm dhe të drejta të njeriut. Përveç pjesëmarrjes në disa ngjarje dhe aksione rrugore që janë realizuar nga “Nisma ime” që nga viti 2008, fillimi i përfshirjes time më seriozisht si aktivist në YIHR ka qenë që nga Human Rights School në vitin 2009”, thotë Zhegrova.

Si pjesëmarrës në aksione të organizatës që nga ajo kohë, Zhegrova thotë se YIHR-a e ka kryer pjesën e vet të punës.

“YIHR-a si organizatë ka bërë atë është është dashtë të bëjë, atë që ka marrë për të bërë. Çka mund të jetë e veçantë është se disa individë kanë shtyrë përpara aspekte që kanë rëndësi, mirëpo si organizatë ka bërë atë për çfarë është financiar”, thotë ai.

Ai thotë se janë shumë projekte dhe aktivitete që YIHR-a i ka zhvilluar gjatë veprimtarisë së vet.

“Mendoj që ka shumë projekte dhe aktivitete që kanë qenë tejet të rëndësishme për kohën dhe situatën në të cilën janë realizuar, mirëpo për mua personalisht më të rëndësishmet kanë qenë aksionet rrugore dhe programet e shkëmbimit me Serbinë”, thotë ai.

Zhegrova thotë se është mjaftuar me kontributin që ka dhënë në projekte të tilla si aktivist dhe gjithë kohën ka punuar për ato që mendon e beson.

“Roli im “zyrtar” ka qenë aktivist/vullnetar, mirëpo mendoj që kontributi është çka ka rëndësi dhe jo roli”, nënvizon Zhegrova.

Ai thotë se aksionet rrugore dhe projektet e shkëmbimit kanë qenë mundësi e mirë për të që ta praktikojë aktivizmin dhe për të përdorur kreativitetin.

“Bashkëpunimi me aktivistët e tjerë krijonte një ndjenjë të fuqisë që mendoj ka ndikuar që bëj edhe sot. Të qenit

i vetëdijshëm për të drejtat që kemi është shtytësi kryesor për të kërkuar ato. Mendoj që gjithmonë kam qenë i vetëdijshëm për atë që më takon, mirëpo YIHR-a/Nisma Ime, e më specifikisht Besart Lumi, Besa Luci, Sarah Maliqi, Raba Gjoshi, Marigona Shabiu, Andrej Nosov, e shumë të tjerë kanë qenë pjesë e rëndësishme në frymën e historisë time personale në YIHR-a/Nisma Ime”, thotë ai.

Parë në perspektivë, Dardan Zhegrova thotë se pavarësisht ndryshimeve që janë bërë përgjatë viteve, çështja e të drejtave të njeriut ende nuk është në nivelin që duhet të jenë.

“Sado që kanë ndodhur ndryshime, ende nuk kanë ndodhur ato ndryshime që unë dua të ndodhin”, thotë Dardan Zhegrova.

“Si aktivist i të drejtave të njeriut ende kam shumë punë për të bërë, ende nuk kemi të drejta të barabarta dhe ende nuk ka ndodhur ndryshimi që duhet të ndodhë”, shton ai.

Madje, sipas tij, shkelja e të drejtave të njeriut ndodh edhe në vendin ku do të duhej të mbroheshin ato.

“Ende kemi deputetë të Kuvendit që shprehin lirshëm homofobinë dhe seksizmin e tyre, ende kemi deputetë që vitin e kaluar si përfaqësues të të drejtave të njeriut nuk kanë mbështetur projekt ligjin që do të mundësonte një hap drejt të drejtave të barabarta për qytetarët”, thotë ai duke aluduar në Kodin Civil i cili këtë vit nuk mori votat e mjaftueshme në Kuvend për shkak të kundërshtimeve të deputetëve nga të gjitha partitë politike rreth çështjes së martesave mes gjinisë së njëjtë.

“Kështu nuk mund të them se ka ndryshime që mund të vlerësohen përdërisa nuk kemi të drejta të barabarta për të gjithë qytetarët”, shton ai.

BOJAN STANKOVIQ

MARATONA FILLON ME NJË HAP, POR PËRKUSHTIMI ËSHTË AI QË TË ÇON NË VIJËN E FINISHIT. KJO ËSHTË NISMA PËR MUA.

Bojan Stanković

asistent financiar i YIHR-ës 2008-2010,
koordinatör financiar i YIHR-ës 2010-2018.
Drejtor i YIHR-ës që nga viti 2018.

Pas diplomimit në Fakultetin Ekonomik në Nish në vitin 2008, Bojani dëshironte të transferohej në Beograd. Ai kërkonte punë në ekonomi dhe përmes Infostudit aplikoi në shumë konkurse, duke përfshirë edhe pozicionin e asistentit financiar në Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut. I zhgënjyer për shkak se nuk gjeti punë në profesion, pothuajse hoqi dorë nga ideja për t’u shpërngulur në Beograd. Ai do të kishte hequr dorë nga intervista për punë në Nisma nëse nëna e tij nuk do ta kishte bindur të shkonte gjithsesi. Pas kthimit nga Beogradi, në trenin për në Nish, ai merr një telefonatë nga themeluesi i Nismës, Andrej Nosovi: dakordohen që ai të fillojë punën të hënën e ardhshme. Brenda dy ditësh, Bojani u zhvendos në Beograd duke menduar se do të ishte vetëm një “punë e përkohshme”. Në “punën e përkohshme” është 15 vjetë.

“Unë nuk kam ardhur si aktivist, edhe pse kam marrë pjesë në protestat e studentëve në Nish në vitet nëntëdhjetë dhe më 5 tetor 2000 kam qenë një nga të shumtët që e ndryshuan Serbinë për mirë. Përsëri isha dikush që nuk dinte gjë për p.sh. Rrethimin e Sarajevës ose për një varr masiv në periferi të Beogradit. Kisha dëshirë që në vendin tim të ishte më mirë.”

Kur erdhi në Nismë, filloi të njëhej me njerëz që e ndryshuan dhe i thyen paragjykimet. Dhe nga fakti se ai vetëm “deshi të merrte rrogë”, Nisma dhe temat që trajtonte dalëngadalë u bënë tema qendrore në jetën e tij private.

“Më kanë ndryshuar më së shumti takimet e para zyrtare, e më pas miqësore me njerëz nga rajoni. Historitë e tyre të jetës, përvojat, jetët. Dhe kështu nga raportet financiare dhe buxhetimi, gjej mënyra për të siguruar më shumë ekipin përmes mbështetjes administrative dhe financiare, në mënyrë që koleget/ët të mund të punojnë më lehtë dhe të kapërcejnë pengesa të ndryshme. Fillova të dëshiroj të marr pjesë në takimet e programit, por edhe të jem pjesë e aksioneve në rrugë, gjë që atëherë vërtet nuk ishte e dëshiruar, dhe jo vetëm të ulem para kompjuterit dhe të punoj me buxhetet dhe raportet”.

Pas pozitës së asistentit financiar, ai u bë koordinatör financiar në vitin 2010, ndërsa nga viti 2018 është drejtor i Nismës. Gjatë gjithë asaj kohe, Nisma u shndërrua në një organizatë të respektuar rajonale të njohur përtej kufijve të Ballkanit, gjë që u konfirmua me nga një prej çmimeve më prestigjioze për të drejtat e njeriut në Evropë – Vaclav Havel – dhënë nga Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës. “Ajo që më plotëson dhe më jep forcë të jem këtu edhe në moshën 46-vjeçare janë të rinjtë dhe kur shoh tek ata dëshirën e sinqertë për të ndryshuar botën. Sa herë që mendoj se lufta jonë është e kotë, ata më mohojnë çdo ditë dhe nuk më lënë të rri, të bëhem apatik, të pushoj së luftuari për një rajon më të mirë”.

Bojani mendon se qasja rajonale e Nismës për zgjidhjen e problemeve dhe mënyra se si veprojnë aktivistet dhe aktivistët e saj me trashëgiminë e luftës, si dhe paqen e qëndrueshme, si synimi përfundimtar që është i bazuar në çdo projekt të organizatës dhe që nuk mund të arrihet përmes reformave vetëm në një shoqëri, janë karakteristikë e Nismës, por ekskluzivisht duke reformuar rajonin në tërësi.

“Nisma është një nga pionieret e shoqërisë civile në rajon, e cila i hapi rrugë shumë organizatave të tjera. Dhe kjo do të thotë se përmes të gjitha ndryshimeve politike dhe sociale në periudhën e tranzicionit të shoqërisë serbe, me punën time në Nismë, kam gjetur modalitete, së bashku me kolegët e mi, për t’iu përgjigjur sfidave të dhëna. Nuk mendoj se pas Nismës do të shkoja të punoja në bankë, por jam i sigurt se njohuritë dhe aftësitë që marr nga Nisma janë pasuria ime më e madhe në rrugën time të mëtejshme profesionale, cilado qoftë ajo”.

Bojani beson se “Ditët e Sarajevës” së Nismës kontribuan në rrëzimin e paragjytimeve duke përdorur një kulturë që ndihmon pranimin e diversitetit dhe tolerancës dhe ndikon në shkatërrimin e paragjytimeve. Ai e konsideron gjithashtu të rëndësishme nismën “Programi rajonal i shkëmbimit të të rinjve”, i cili ekziston që nga themelimi i saj. Ai beson se shkëmbimi i ndërsjellë mes të rinjve është çelësi për të kapërcyer paragjykimet dhe për të zgjuar empatinë.

“Nisma është e para që i realizoi këto programe me shumë vështirësi dhe tregues se sa e rëndësishme është situata edhe 20 vjet më vonë, kur është pothuajse e pamundur të organizohen të rinj nga Bosnja dhe Kosova që të takohen në njërin apo tjetrin vend. Ne kemi ende shumë punë përpara për të siguruar paqen afatgjatë në rajon dhe zbatimin e programeve të tilla si “Programi rajonal i shkëmbimit rinor” është një mënyrë e sigurt për ta bërë këtë.”

JASMINA LAZOVIC

NISMA ËSHTË HALLKA MË E RËNDËSISHME NË PROCESSET E SOCIALIZIMIT DHE PJEKURISË SIME PROFESIONALE

Jasmina Lazović

koordinatore e ekipit mediatik, koordinatore e programit të drejtësisë tranzicionale, koordinatore e programit rajonal. Sot, koordinatorja e programit të shkëmbimit në Heartefact.

Kontakti i parë i Jasminës me Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi u bë në verën e vitit 2007. Ajo ishte 23 vjeçe, studioi gazetari në Fakultetin e Shkencave Politike në Beograd dhe aplikoi për tre nga programet e Nismës: Programin Visiting, Shkollën e Politikës së Re dhe praktikën në ekipin e medias. Ajo që ndoshta nuk mund ta merrte me mend atëherë është se nga ajo verë e deri më sot ajo do të mbetej pjesë e Nismës, herë formalisht, herë jo formalisht.

Si pjesë e programit Visiting, ajo vizitoi Kosovën në shtator 2007; edhe pse ajo duhej të qëndronte tre ditë, ajo qëndroi më gjatë sepse i pëlqeu "gjithçka që ndodhi rreth YIHR dhe vetë organizata". Jasmina fillimisht ishte aktiviste, më pas praktikante e Nismës në Tribunalin e Hagës në 2008 dhe 2009. Ajo iu bashkua zyrtarisht ekipit mediatik të YIHR-së në tetor 2009, dhe vitin e ardhshëm u transferua në programe, ku qëndroi deri në shkurt 2017. Ajo ka qenë në Bordin e Drejtorëve në dy raste dhe është ende anëtare e Asamblesë së YIHR.

Në kohën kur Jasmina iu bashkua Nismës, Kosova ende nuk e kishte shpallur pavarësinë, marrëdhëniet në rajon ishin të acaruar, por kishte shumë më tepër entuziazëm sesa sot, para së gjithash për shkak se në zonën e ish-Jugosllavisë, individët dhe organizatat e shoqërisë civile kishin filluar të punonin së bashku për disa çështje, për herë të parë që nga përfundimi i luftërave në Kroaci, Bosnjë dhe Kosovë.

"Kishte një ndjenjë se kishte hapësirë që gjërat të ndryshonin. Nisma punoi në projekte të ndryshme rajonale që krijuan lidhje mes njerëzve në mbarë rajonin dhe, megjithëse ishim të sulmuar për këtë, në të njëjtën kohë vazhdimisht pamë përparim në thellimin e bashkëpunimit rajonal, kryesisht në nivelin personal, por edhe përmes bashkëpunimit kulturor, ekonomik të të rinjve dhe të ngjashme".

Në vitet pas vitit 2007, Jasmina punoi në disa nga nismat dhe fushatat më të rëndësishme rajonale në rajon. Nisma i mundësoi asaj të organizonte parada krenarie, "kur ato ishin të ndaluara, të marr pjesë në Krenarinë ilegale të mesnatës, të udhëtoj nëpër vend, rajon dhe botë duke takuar njerëz frymëzues dhe interesantë, kryesisht aktivistë të profileve të ndryshme, që në kuadër të samitit të të rinjve anembanë rajonit të organizoj tubime të aktivistëve të rinj nga e gjithë bota".

Nga të gjitha iniciativat e Nismës në të cilat mori pjesë, ajo thekson veçanërisht themelimin e Zyrës Rajonale për Bashkëpunim e të rinjve (RYCO), programin Visiting dhe praktikën në Tribunalin e Hagës. Sa i përket RYCO-s, me avokimin e kësaj iniciative është marrë që nga viti 2009 dhe sot e konsideron ekzistencën e kësaj zyre si një nga kontributet më të mëdha të saj dhe të Nismës për paqen dhe bashkëpunimin rajonal.

"Në të njëjtën rrugë – emocionalisht, gjëja më e rëndësishme për mua ishte programi Visiting – programi i shkëmbimit të të rinjve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë, nëpër të cilin kaluan qindra të rinj gjatë angazhimit tim në YIHR. Ky program, të cilin zakonisht e quanim "përralla treditore", u mundësoi të rinjve të thyejnë shpejt shumicën e paragjykimëve që kanë për Kosovën/Serbinë dhe në rrethanat e trazirave të vazhdueshme ndërmjet

Beogradit dhe Prishtinës të krijojnë disa përvoja të ndryshme personale për marrëdhëniet midis dy shoqërive. Ky ishte një nga programet ku ndryshimi mund të shihet menjëherë – pas 15 minutave të para të kaluara në Beograd, përkatësisht në Prishtinë, të rinjtë serbë dhe shqiptarë humbën ndjenjën e ngërçit që pashmangshëm e kishin të gjithë gjatë udhëtimit të tyre të parë në qytetet e përmendura.

Ajo që do theksoja në veçanti, janë të gjitha mundësitë që më ka dhënë YIHR, edhe pse mund të mos jem në lartësinë e tyre profesionale. Që më mundësoi të punoja dhe mësoja, të mësoja duke punuar".

Jasmina zyrtarisht u largua nga Nisma në vitin 2017, por vazhdoi të merret me drejtësinë tranzicionale, pajtimin në rajon dhe ballafaqimin me të kaluarën. E pyetur nëse rruga e saj profesionale u përcaktua nga vitet e kaluara në Nisma, Jasmina thotë:

„Patjetër. Nuk do të mund të vazhdoja t’i trajtoja këto tema në mënyrën se si e bëj sot, nëse nuk do të ishin të gjitha kontaktet, njohjet, përvojat dhe mundësitë që pata gjatë punës në Nismë. Për më tepër, motivimin dhe dëshirën për t’u marrë me këto tema ende e kam nga ajo periudhë kur sapo kisha filluar të merresha me aktivizëm në këtë fushë. Kur ndjej se sot vjen "ngopja" dhe e kam të vështirë të gjej motivim, medoemos mendoj që nëse unë, me gjithë këtë përvojë që kam dhe vitet e punës të investuara në këto tema përmes YIHR-së, nuk mund të merrem me këto tema dhe heq dorë, si të pres atëherë që dikush tjetër, që nuk ka përvojë të ngjashme me timen, do të dëshirojë të merret me këtë." "

Falë Nismës, Jasmina është kjo që është sot, dhe thotë se i detyrohet shumë viteve të kaluara në këtë organizatë – si personalisht ashtu edhe profesionalisht. Në këtë e ka ndihmuar më shumë se çdo institucion zyrtar apo mjedis informal në të cilin është rritur dhe pjekur:

"Marrëdhënia që kam me vendet dhe njerëzit në rajon ka rezultuar drejtpërdrejt nga përfshirja ime në YIHR. Fakti që unë i njoh shumë mirë shumë vende në Kroaci, BeH dhe Kosovë dhe mund të gjej rrugën time rreth tyre po aq mirë si në Beograd, është pasojë e drejtpërdrejtë e një dekade pune në dhe rreth Nismës. Së bashku me këtë vijmë qindra njerëz që kam takuar, me të cilët kam bashkëpunuar, jam shoqëruar, ndonjëherë kam debatuar, por sigurisht që i kam përdorur të gjitha këto rrethana për të ndërtuar një marrëdhënie me rajonin si një hapësirë ku jetojnë disa njerëz, një hapësirë që falë angazhimit në YIHR nuk i përjetoj si territore imagjinare, jopersonale, por si vende ku jetojnë njerëz që njoh".

ARBËR SELMANI

YIHR-A, ZËRI I ATYRE QË KANË MË PAK ZË

Arbër Selmani ishte pjesë e aktiviteteve për 12 gushtin, Ditën Ndërkombëtare të Rinisë dhe më pas pjesë e disa aktiviteteve të YIHR-së gjatë viteve 2008-2009. Në atë kohë, në të 20-tat, duke parë misionin dhe angazhimin e YIHR-së në rajon Selmani vendosi t'i bashkohej Nismës. Që nga ajo kohë ai ka qenë pjesë e YIHR-së në periudha të ndryshme, por jo aktivisht. Për një kohë, ai ishte edhe kryetar i Bordit ndërsa tani është kryesues i Kuvendit të YIHR-së në Kosovë.

Koha kur Selmani iu bashkua YIHR-së ishte periudha kur Kosova shpalli pavarësinë dhe tensionet ndëretnike dhe politike po vazhdonin në vend, ndërkohë Kosova përpiquej të vazhdonte ndërtimin e shtetit. "Ishte gjithashtu një periudhë e turbulencave politike dhe vendi ishte në kërkim të një identiteti edhe politik, edhe shoqëror".

Ai thotë se në kohën kur YIHR-a po mudohej të krijonte një urë komunikimi ndëretnike dhe një aktivizimi më dinamik në mbrojtje të lirive dhe të drejtave të njeriut, vendi ndodhej në një lloj "apatie dhe mungese të vullnetit politik për t'u ballafaquar me çështjet kyçe që ndërlidhen me të drejtat e njeriut".

Duke qenë aktiv nga jashtë më shume sesa nga brenda, Selmani dëshiron ta identifikojë veten me një nga projektet e zhvilluara në kohën e pandemisë në vend të quajtur "Personalja" ku ai ka punuar në terren me komunitet e marginalizuara.

Duke qenë një kohë të gjatë në rrugëtim me YIHR-në, Selmani thotë se duke qenë një organizatë rajonale që ndan preokupime dhe fushëveprime në disa shtete të dala nga ish RFJ-ja që ishin në raporte skajshmërisht të këqija pas luftës dhe ndarjeve të thella ndëretnike, YIHR-a kishte një peshë në jetën publike. Ndër vite ai vëren se shumë gjëra kanë ndryshuar dhe roli i shoqërisë civile gjithashtu, por në kontekstin kohor kur është themeluar dhe ka vepruar shumë gjëra që i ka realizuar YIHR-a nuk do të mund të bëheshin nga të tjerat. Duke qenë një organizatë rajonale ai thotë se YIHR ka qenë shpesh e atakuar në baza etnike, dhe ka vazhduar edhe kur ka qenë e kërcënuar apo etiketuar.

"Në atë kohë, përveç komunikimit mes të rinjve, organizatat e tjera nuk kishin mundësi të bashkoheshin me komunitet e tjera më të cënueshme si LGBT, viktimat e dhunës në familje apo personat me aftësi të kufizuara", thotë Selmani.

Ai shton se YIHR-a ka qenë një prej platformave që i ka shtyrë të rinjtë e komuniteteve të komunikojnë dhe të flasin për luftën dhe pasojat e saj. "Tani të rinjtë nuk flasin shumë

për luftën dhe në projeksionin e tyre. Shpesh duket se lufta dhe pasojat e saj kanë qenë më pak serioze sesa janë në të vërtetë kur flitet për luftën. Tani flitet më shumë vetëm kur kemi të bëjmë me zhvillime politike".

Në një përpjekje për të rivendosur komunikimin mes të rinjve, që ishin fëmijë të luftës, Selmani thotë se YIHR-a e ndihmoi të ndjejë dhe krijojë miqësi të reja me të rinj serbë që ndoshta më herët nuk do t'i kishte imagjinuar.

"Për një kohë pas luftës jo shumë njerëz kishin guximin të hynin në aktivitete. YIHR-a e ka krijuar një gjeneratë të aktivistëve të shquar të të drejtave të njeriut dhe avokuesve të vlerave njerëzore", thotë Selmani.

Më shumë se një dekadë pas, Selmani thotë se YIHR-a e ka ndihmuar të kërkojë dhe gjejë shtigje të ndryshme, shpesh jo të lehta. Në frymën e një historie personale ai thotë se YIHR-a e ka ndihmuar ta kuptojë veten dhe të tjerët më shumë.

"Më ka ndihmuar të njoh, korrigjoj dhe luftoj standardet e mia, shpesh të dyfishta. Mbi të gjitha më ka dhënë më shumë empati për çështje të ndryshme që më kanë shtyrë në aktivitete dhe protesta që në kushte normale ndoshta nuk do të dilja. Ka thyer kornizat që shpesh shoqëria t'i vë krejtësisht pa vend".

Ai thotë se për të YIHR-ën është një lloj pike reference për të drejtat e njeriut kudo në rajon dhe se kjo organizatë ka mbledhur shumë njerëz që kanë ndihmuar në transformimin e saj.

"YIHR-a është një zë i atyre që kanë më pak zë dhe zë një vend të rëndësishëm në pasazhin e organizatave që mbrojnë të drejtat e njeriut", thotë Selmani.

Duke u përpjekur për ta përshkruar me një fjali, Selmani thotë se YIHR-a edukon gjenerata që janë larg propagandës dhe që besojnë se është e mundur paqja dhe pajtimi mes të rinjve të vendeve të Ballkanit Perëndimor, pas luftërave të përgjakshme dhe viteve të rënda që kanë kaluar.

DANKO RUNIQ

INICIATIVA ËSHTË NJË VEND I SIGURT PËR TË GJITHË INDIVIDËT ME MENDIM TË LIRË

Danko Runiq

mik i YIHR që nga viti 2005, tani menaxher projekti i Këshillit të Evropës në Strasburg.

Në kohën kur u themelua Nisma, Danko jetonte prej shumë vitesh jashtë vendit. Në ato kohë të paqëndrueshme dhe të trazuara pas vrasjes së kryeministrit të parë të Serbisë të zgjedhur në mënyrë demokratike, Nisma shfaqet si zë i arsyes, thotë Danko.

“Më kujtohet shumë mirë mosbesimi dhe tronditja teksa lexoja një nga publikimet e shumta mediatike të Nismës dhe mendoja me vete “ata kanë guxim”.

Guximi dhe energjia e Andrej Nosovit dhe aktivistëve dhe aktivisteve të tjera ndikuan dukshëm në vendimin e tij për t'u kthyer në Serbi në vitin 2005, pas përfundimit të masterit në Universitetin e Bolonjës.

“Ndjeva se kisha aleatë”.

Prugët e tyre u kryqëzuan shpejt. Brenda Partisë Liberale Demokratike të sapothemeluar, Danko punoi për vendosjen e një dialogu me shoqërinë civile dhe ekipi i Nismës është bërë partneri dhe frymëzimi i tyre. Që nga viti 2008, ai drejton Departamentin e Administratës së Qytetit të Beogradit, i cili përfshinte bashkëpunimin me shoqërinë civile.

“Në ato vite, ambasada amerikane u dogj, kriminelët e luftës fshiheshin në Serbi, u vra Bris Taton, huliganët tërboheshin nëpër stadione dhe shkatërronin qytetin sa herë që kishte përpjekje për të organizuar një Paradë Krenarie”.

Në atë atmosferë, së bashku me ekipin e Nismës të udhëhequr nga Maja Miçiq në atë kohë, ata projektuan fushatën Beogradi pa dhunë, e cila filloi të zbatohet në Ditën Ndërkombëtare të Drejtave të Njeriut. Megjithatë, fushata ishte jetëshkurtër.

“Po të kishim qenë më këmbëngulës, ndoshta sot as nuk do të ishte e nevojshme fushata aktuale me një emër të ngjashëm”, shton Danko duke iu referuar situatës aktuale në Serbi.

“Megjithatë, ne i hapëm dyert e institucioneve të Beogradit për organizatat që merren me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut.”

Në vitin 2009, ai punoi me YIHR në përgatitjen e Samitit të Rinjve, një ngjarje që mbledhi së bashku qindra

të rinj nga i gjithë rajoni në Beograd për të diskutuar një të ardhme më të mirë.

Në vitet që pasuan, Nisma vendosi kontakte dhe bashkëpunim me përfaqësuesit e qytetit të Sarajevës, të cilët ishin mysafirë të festivalit të Nismës Ditët e Sarajevës në Beograd. Përvjetori i rënies së Vukovarit, “një nga tragjeditë më të pakuptimta të luftërave të viteve të 1990-ta”, u përkujtua edhe në Kuvendin e Qytetit të Beogradit në ato vite.

Në vitin 2016, Danko mori pjesë në krijimin e Zyrës Rajonale të Bashkëpunimit të Rinjve (RYCO), duke i dhënë mbështetje Nismës në këtë proces.

“Falë përpjekjeve të drejtoreshës së atëhershme Anita Mitiq dhe aktivistëve të shumtë të Nismës, çështja e ballafaqimit me të kaluarën u vendos lart në agjendën politike.

Një nga momentet e tij të preferuara në karrierën e tij profesionale ishte marrja e çmimit Miçiq të Nismës, i cili iu dorëzua në ditëlindjen e shtatë të YIHR.

“Përmes bashkëpunimit me Nismën fitova miq për jetë, bashkëluftëtarë në përpjekjet për ta bërë Serbinë një vend të denjë.

Puna e Dankos në fushën e të drejtave të njeriut vazhdoi dhe gjatë gjithë këtyre viteve ai qëndroi pranë Nismës. Runiq punon për Këshillin e Evropës për shumë vite dhe të drejtat e njeriut janë ende fokusi i tij.

“Isha jashtëzakonisht krenar kur, në vitin 2019, Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës vendosi t'i jepet Nismës çmimin Vaclav Havel, i cili u jepet organizatave që shquhen veçanërisht në luftën për të drejtat e njeriut. Kjo është një mirënjohje e madhe për ekipin e njerëzve të mbledhur në Nismë nga drejtori aktual Bojan Stanković”.

ANITA MITIQ

YIHR ËSHTË ZEMRA E KËTIJ RAJONI

Anita Mitiq

aktiviste 2009-2014, koordinatore e programit global 2014, drejtoreshë 2014-2018.

Deri në mars të vitit 2009, Anita nuk ishte në asnjë vend të ish-Jugosllavisë, përveç në Mal të Zi në det, dhe një herë në Kroaci, në Zagreb, për të vizituar të afërmit. Vetëm pasi lexoi “Në urën e Drinës” të Andriqit, ajo dëshiroi të kuptonte më mirë Serbinë, rajonin – dhe të shihte urën në Vishegrad. Atë vit ajo mbushi 18 vjeç, u bë e rritur dhe ndjeu se mund të kontribuojë në ndonjë ndryshim, por nuk ishte e sigurt se si. Në të njëjtën kohë, Serbia ishte në një lloj udhëkryqi politik: Kosova kishte shpallur pavarësinë një vit më parë, gjë që çoi në protesta masive kur qyteti “thyhej” dhe Evropa dukej më larg se kurrë. E gjithë Serbia ishte në sloganin *Kosova është zemra e Serbisë*. Këtu nuk kishte vend për mua”.

Në atë moment, kujton Anita, Nisma kishte një fushatë *Unë jam zemra e Serbisë*: “Dhe një ditë kur më erdhi ajo fletëpalosje – ma ndryshoi jetën”.

Gjatë gati një dekade në Nismë në pozita të ndryshme, Anita mori pjesë në iniciativa, projekte dhe fushata të panumërta. E pyetur se cilat ishin më të rëndësishmet për të, Anita përgjigjet:

“Të gjitha veprimet – nga përkujtimi i gjenocidit në Srebrenicë deri te protesta kundër promovimit të librit të kriminelit të luftës në Beshka. Shumë njerëz fjalë për fjalë rrezikuan shëndetin dhe jetën e tyre për shkak të disa prej atyre veprimeve, pësuan ofendime dhe sulme, patën probleme në familje, me miqtë, në universitete sepse morën pjesë në ato veprime. Shumë lot u derdhën në zyrë nga stresi dhe dhimbjet, por edhe nga lodhja. Kërcënimet me vdekje u bënë një dukuri e përditshme. Edhe kallëzimet për kundërvajtje ishin gjithashtu të zakonshme.

Pavarësisht të gjithave, aktivistet dhe aktivistët dilnin në rrugë për të luftuar kundër padrejtësisë, për të ndezur një qiri për viktimat e gjenocidit, për të tërhequr vëmendjen për një problem, për të luftuar për të drejtat e dikujt. Të palodhur edhe në diell edhe në shi, këta njerëz, pavarësisht gjithçkaje, kuptuan se guximi nuk është mungesa e frikës, por ideja se diçka është më e rëndësishme se frika”.

Në veçanti, përmend themelimin e Zyrës Rajonale për Bashkëpunim Rinor (RYCO) dhe festivalin Mirëdita, dobar dan, “sepse pak gjëra ishin më të rëndësishme dhe më të vështira për t’u bërë”.

Nisma i ka sjellë shumë Anitës si në aspektin personal ashtu edhe në atë profesional, edhe pse edhe ajo vetë është e vetëdijshme se këto dy plane janë të ndërthurura shumë shpesh në Nismë. “A i kultivojmë këto vlera sepse

kemi punuar në Nismë apo kemi punuar në Nismë sepse kemi kultivuar këto vlera”.

Në të njëjtën kohë, asnjëherë nuk e kemi parë njëri-tjetrin vetëm si kolegë, por si miq. Kishte shumë darka dhe takime pune, por edhe shumë festa ditëlindjesh dhe pas feste. Pasi shumica e njerëzve kalojnë nëpër nismë në të njëzetat e tyre, e bën pothuajse të pamundur vendosjen e një kufiri të qartë midis personales dhe të biznesit. Kishte shumë dashuri, por edhe heartbreak-ë”.

Në moshën 18-vjeçare, Anita ka parë vetëm Malin e Zi dhe Zagrebin; sot, 14 vjet më vonë, disa nga njerëzit më të rëndësishëm në jetën e saj janë nga Prishtina, Sarajeva dhe Zagrebi. “Nisma më dha mundësinë të eci lirshëm dhe e lumtur rrugëve të këtij rajoni, të kem gjithmonë dikë me të cilin do të pi kafe apo të telefonoj nëse kam nevojë për ndihmë”

Rreptësisht profesionale, YIHR i hapi shumë dyer, e njohu me njerëz nga e gjithë bota dhe i hapi rrugën e mëtejshme. Ajo u largua në vitin 2018, para së gjithash sepse, siç thotë ajo, ishte djegur. Sulmet e ndryshme ndaj saj dhe YIHR-së ishin shumë të shpeshta dhe patën ndikimin e tyre. Vetëm vite më vonë, kur ajo u shërua vërtet nga gjithçka, si mendërisht ashtu edhe fizikisht, e kuptoi se sa e vështirë dhe stresuese është jeta e aktivisteve dhe aktivistëve dhe cili është çmimi që paguajnë ata për idealet për të cilat luftojnë. Pas Nismës, ajo kaloi disa kohë duke jetuar dhe punuar në Sarajevë, dhe më pas mori një bursë Fulbright falë së cilës përfundoi studimet master në Teksas, ku u mor me tema të ngjashme – por nga këndvështrimi akademik.

“Aty kuptova se sa e rëndësishme ishte përvoja praktike që kisha dhe sa shumë ndikoi në zhvillimin tim akademik. Vitet që kalova në Nismë përcaktuan padyshim rrugën time profesionale, si dhe të gjitha interesat e mia profesionale”.

BORIS RAONIĆ

NISMA ËSHTË NJË FORCË SHTYTËSE QË ANGAZHON TË RINJTË TË AVOKOJNË PËR NJË SHOQËRI PA PARAGJYKIME DHE URREJTJE

Para se të merrte postin e Drejtorit të Përgjithshëm të Radios dhe Televizionit të Malit të Zi, Boris kishte përvojë shumëvjeçare në luftën për të drejtat e njeriut. Një nga ato përvoja ai e fitoi si drejtor programi i zyrës së YIHR në Mal të Zi.

Boris Raonić

drejtor programi, YIHR Mali i Zi, 2010-2012,
tani drejtor i përgjithshëm i Radio Televizionit të Malit të Zi.

Arsyeja kryesore për t'iu bashkuar Nismës ishte qëndrimi i tij personal ndaj të drejtave të njeriut, demokracisë dhe kërkimit të ndryshimeve në shoqërinë në tranzicion pas luftërave. Në kohën e themelimit të YIHR, rajoni po përballlej me sfida të shumta: krime lufte të kryera, refugjatë dhe persona të zhvendosur, të cilat kishin pasojë edhe për Malin e Zi. Problemi ishte veçanërisht ideologjia nacionaliste dhe konfliktet në një shoqëri të polarizuar, thotë Boris.

“Në këtë drejtim, anëtarësimi në Iniciativë ishte një reagim ndaj nevojës për ndryshimin e klimës ekzistuese socio-politike në Mal të Zi.

“Aty kuptova nevojën për ndryshime dhe përmirësim të shoqërisë përmes avokimit aktiv të këtyre vlerave”.

Në nivel personal, Boris e sheh YIHR si një grup të rinjsh të përkushtuar ndaj të njëjtit qëllim – mbrojtjen e të drejtave të çdo individi dhe ndërtimin e një shoqërie më të mirë përmes edukimit dhe aktivizmit. Thëkson se Nisma është një vend ku të rinjtë lidhen dhe mësojnë nga bashkëmoshatarët e tyre.

Megjithatë, në planin e biznesit, ai e sheh Nismën si një organizatë serioze joqeveritare me ndikim rajonal. Si një organizatë që merret me kërkime, por edhe me ofrimin e asistencës ligjore duke nxitur bashkëpunimin në rajon.

Zyra e YIHR në Mal të Zi u themelua në vitin 2006 dhe katër vjet më vonë Borisi u bë anëtar i saj. Në atë kohë, puna e Nismës ishte e fokusuar në ballafaqimin me të kaluarën, kërkimin dhe edukimin. Përveç kësaj, ata ishin të angazhuar në monitorimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut, duke ofruar mbështetje për viktimat e dhunës dhe duke zhvilluar fushata të ndryshme.

Ajo që Boris thekson si të rëndësishme është puna e drejtpërdrejtë me njerëzit që kanë pësuar padrejtësi, si dhe ofrimi i ndihmës juridike falas.

Jo më pak të rëndësishme janë shkëmbimet rinore rajonale që krijuan shumë miqësi dhe në të njëjtën kohë thyen paragjykimet e shumta që ekzistonin mes tyre.

Hulumtimet dhe raportet që tregojnë raste të veçanta të shkeljeve të të drejtave të njeriut kanë çuar në zbardhjen e problemit dhe, siç shprehet Boris, edhe në presion ndaj institucioneve kompetente. Puna e YIHR i kushtua kryesisht bashkëpunimit aktiv me përfaqësuesit e Qeverisë së Malit të Zi, partitë politike dhe mediat. Ishte gjithashtu një nga mënyrat për të lobuar për ndryshime në legjisllacion me qëllim përmirësimin e shoqërisë. Boris nënvizon gjithashtu fushatat publike për ta bërë shoqërinë më të vetëdijshme për çështje të caktuara, si krimet e luftës, por edhe të drejtat e pakicave dhe kategorive të tjera të cenueshme.

“Në fund, dëshiroj të them se çdo aktivitet ynë ka pasur kontekstin dhe synimin e vet social, i cili si i tillë ka pasur ndikim të fortë në promovimin e të drejtave të njeriut dhe vlerave demokratike.

Angazhimi aktivist i Borisit ka ekzistuar edhe para Nismës dhe thekson se do të vazhdojë edhe në funksionet e tjera që do të kryejë. Ai shton se puna në YIHR i mundësoi të zhvillojë aftësi që janë ende të dobishme për të përmes punës me njerëz nga sektorë të ndryshëm. I mundësoi gjithashtu edhe zgjerimin e rrjetit të kontakteve, që e ka ndihmuar në rrugën e tij profesionale.

“Sigurisht, puna për çështjet e të drejtave të njeriut kërkon gjithashtu aftësinë për të analizuar dhe kuptuar thellësisht sfidat komplekse sociale dhe ligjore, gjë që është e dobishme për mua edhe në situatat aktuale në punën time aktuale.”

Ai u largua nga Nisma në vitin 2012 dhe vazhdoi punën e tij si drejtor programi i Aleancës Qytetare. YIHR është themelues i kësaj organizate dhe Borisi aty vazhdoi parimin e punës së nisur në Nismë.

THEMELIMI I QENDRËS SË INFORMACIONIT DHE DOKUMENTACIONIT NË MAL TË ZI

Në vitin 2020, Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut themeloi Qendrën e Informacionit dhe Dokumentacionit, e vetmja e këtij lloji në Mal të Zi, e cila mbledh dhe paraqet fakte për krimet e luftës të kryera në territorin tonë gjatë viteve të nëntëdhjeta, si dhe në rajon. Nëpërmjet punës së qendrës janë organizuar ligjërata të shumta për studentët e shkencave juridike dhe politike, takime me përfaqësues të gjyqësorit dhe prokurorisë dhe institucioneve të tjera relevante, të gjitha me qëllim të forcimit të vetëdijes për rëndësinë e ballafaqimit adekuat me të kaluarën e luftës të Malit të Zi dhe sqarimin e fakteve nga ajo periudhë.

IVAN NOVOSEL

NISMA JANË VENDET, NJERËZIT DHE SITUATA QË E KANË PASURUAR NDJESHËM JETËN TIME

Ivan Novosel

koordinatori i programit YIHR Kroaci 2010-2015, tani drejtor programi i Shtëpisë së të Drejtave të Njeriut në Zagreb dhe kryetar i Bordit të Drejtorëve të Nismës në Serbi.

Ivan u bë pjesë e Nismës në Kroaci shumë shpejt pas themelimit të saj, në fillim të vitit 2010. Në atë kohë, Kroacia ishte në proces të anëtarësimit në Bashkimin Evropian dhe publiku ende fliste për krimet e luftës të kryera, shkeljen e të drejtave të njeriut gjatë viteve të nëntëdhjeta dhe punohej edhe për përmirësimin e tyre. Një nga aktivitetet e para në të cilën mori pjesë Ivani, 22-vjeçari i atëhershëm, ishte një tryezë e rrumbullakët mbi krimet e kryera në Medaçki Xhep në vitin 1993.

“Në atë kohë Nisma ishte shumë aktive në fushën e drejtësisë tranzicionale dhe ballafaqimit me të kaluarën. Nisma ishte një organizatë në të cilën doja të isha pjesë, sepse mblodhi njerëz me të cilët pashë mundësinë për të punuar së bashku për të përmirësuar respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut”.

Ivani ka një kujtesë veçanërisht të dashur për Nismën për krijimin e Political Youth Network-a (PYN), pasi ishte një nga projektet e para në të cilat ai mori pjesë aktive. Puna me të rinjtë e partive politike e fokusuar në ballafaqimin me të kaluarën, drejtësinë tranzicionale dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut ishte në fillim në atë kohë, kështu që shumë organizata të shoqërisë civile në Kroaci e kishin të vështirë të ndërmerreshin një ndërmarrje të tillë, kujton Ivani.

“Vlera kryesore e PYN-së atëherë dhe ende sot është se ajo ndërton ura midis politikanëve të ndryshëm të rinj nga opsione të ndryshme politike në mënyrë që të kuptojnë më mirë të kaluarën dhe të parandalojnë përsëritjen e luftërave.”

Në detin e aksioneve dhe projekteve të tjera që ai udhëhoqi apo në të cilat ai mori pjesë aktive, Ivani veçon fushatën “NE TË GJITHË – për Kroacinë e të gjithëve neve”, e cila u ngrit kundër mbajtjes së një referendumi që synonte ndalimin e përdorimit publik të alfabetit cirilik në Kroaci.

Më shumë se trembëdhjetë vjet pasi u bë pjesë e Nismës, Ivani thotë se ishte një pjesë e rëndësishme e rritjes së tij, se ajo përcaktoi rrugën e tij profesionale dhe se i la njerëz për tërë jetën.

“Nisma është familje. Nisma janë njerëzit me të cilët jam rritur. Nisma janë miqësitë për jetën. Nisma është një

periudhë formuese që, për nga vlerat, ndoshta më la gjurmët më të thella. Në Nismë kuptova se rrugën time profesionale e shoh në punën për të drejtat e njeriut dhe në Nismë mora mbështetje për të vazhduar ecjen në këtë rrugë.”

Ivan zyrtarisht u largua nga Nisma në vitin 2015. Ai vazhdoi karrierën e tij si drejtor programi në Shtëpinë e të Drejtave të Njeriut në Zagreb, por ai kurrë nuk u largua nga Nisma: ai ishte kryetar i Bordit të Drejtorëve të YIHR-së Serbi për dy mandate, dhe në atë pozicion ishte deri në mesin e vitit 2023.

SVEN MILEKIĆ

NISMA ËSHTË LUFTË KUNDËR SISTEMIT

Sven Milekić

Koordinator/ Drejtues i Programit të Drejtësisë Tranzicionale, YIHR Kroaci, 2011-2014.

Kur 27-vjeçari i atëhershëm Sven vendosi të bëhej pjesë e Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut, Kroacia po luftonte me probleme të shumta socio-politike: recesionin, politikat shtrënguese neoliberale, korrupsionin. Situata u trondit më tej nga vendimi i shkallës së parë kundër gjeneralëve Ante Gotovina dhe Mlladen Markaç, me të cilin ata u dënuan me 24 dhe 18 vjet për krime lufte të kryera gjatë operacionit Stuhia (Oluja).

Në rrethana të tilla, vullnetarët dhe koordinatorët e Nismës – të cilëve së shpejti do t’u bashkohet edhe Sveni – u përpoqën që KOMRA ta prezantojnë sa më mirë para qytetarëve të Kroacisë dhe të mbledhin nënshkrime për themelimin e saj.

Ishte fundi i prillit – fillimi i majit 2011.

“Duke pasur parasysh se ata kanë qënë për të njëjtat gjëra në të cilat kam besuar më parë – drejtësinë dhe vërtetimin e fakteve për luftën kundër etno-nacionalizmit – u bashkova fillimisht si vullnetar, e më vonë si koordinator lokal në Zagreb. Mendova se Nisma ishte vendi i duhur për të rinjtë që duan të paktën të përpiqen të ndikojnë në politikën mainstream”.

Në fund të atij viti, Zagrebi nënshkroi Marrëveshjen për anëtarësim në Bashkimin Evropian, kështu që interesi i Kroacisë dhe komunitetit ndërkombëtar për çështjet e drejtësisë tranzicionale dhe ballafaqimit me të kaluarën pushoi: “Si një çimentim shtesë i atyre marrëdhënieve, gjeneralët Gotovina dhe Markaç u liruan në nëntor të vitit 2012, kështu që elitat politike, mediat kryesore (me përjashtim të disave) dhe një pjesë e mirë e popullatës e paraqitën atë si një triumf të drejtësisë dhe konkluzionin se nuk kishte krim në Oluja – gjë që nuk korrespondon me faktet e vërtetuara para Gjykatës Penale Ndërkombëtare për ish-Jugosllavinë”, thotë Sveni.

Në vitet që pasuan, Sveni ishte pjesë e nismave të ndryshme të Nismës në të gjithë rajonin. Mirëpo, ai thotë se dy janë më të rëndësishmet për të – KOMRA dhe Nisma për të emërtuar një park të Zagrebit me emrin e familjes Zec, e cila u vra nga policia kroate natën e 8 dhjetorit 1991. “KOMRA” është një projekt kapital dhe deri diku utopik që guxon ta shikojë rajonin post-jugosllav si një hapësirë e lidhur ngushtë me përvojat e luftës. Ndryshe nga shumica e projekteve të ngjashme që fokusohen në shtetet kombëtare dhe popujt e paracaktuar si viktimë, kundër të tjerëve që janë autorë, ky projekt guxoi të fokusohet tek viktimat në tërësi, duke respektuar fakte të tjera dhe pa ambicie për të shtyrë disa opsione politike.

Kur bëhet fjalë për Nismën për të emërtuar një park në Zagreb sipas familjes Zec dhe për të emërtuar një vendbanim kujtimor me emër të njerëzve të tjerë meritore,

pata mundësinë të punoj për diçka që e konsideroj të rëndësishme për politikën lokale të kujtesës në vendlindjen time. Aty pata sërish rastin t’i shtyja viktimat në ballë, të bashkëpunoj me Oliver Fërliqin dhe të shihja se sa e ndarë është shoqëria midis atyre që mbështetën nismën tonë dhe atyre që dhanë një sërë argumentesh me orientim nationalist pse familja Zec dhe Aleksandra Zec nuk duhet të përkujtohet”.

Për Svenin, Nisma përfaqëson një grup të rinjsh që vëzhgojnë nga një distancë kritike gjithçka që ndodhi gjatë viteve të nëntëdhjeta të shekullit të kaluar, duke përfshirë “matricat autoritare të shoqërive tona post-jugosllave” të cilat herë drejtohen kundër njëra-tjetrës, herë kundër komunitetit LGBT, dhe nganjëherë refugjatëve dhe migrantëve.

“YIHR përfaqëson, në pjesën më të madhe, individë të pakompromis që mbrojnë me besnikëri dhe përkushtim idealet, në kurriz të problemeve dhe pengesave që hasin”. Pas disa viteve të kaluara në Nismë, Sveni filloi të punojë për Rrjetin Rajonal të Kërkimeve Ballkanike, BIRN, si gazetar që mbulon drejtësinë tranzicionale në Kroaci dhe rajon. “Puna në BIRN ishte kryesisht një vazhdimësi e trajtimit të të njëjtave tema të drejtësisë tranzicionale dhe ballafaqimit me të kaluarën, tashmë përmes objektivit të një gazetari. Më dha mundësinë t’i shikoj problemet nga një këndvështrim edhe më i gjerë social-politik”. Ai është veçanërisht mirënjohës për BIRN dhe YIHR, siç thotë ai, sepse i hapën horizontet dhe i dhanë mundësi për t’u përmirësuar më tej në shkollat verore, programet studentore dhe seminarët. “Më dha njohuri dhe aftësi, përforcoi interesat e mia për karrierën time të ardhshme.” Sveni gjatë këtyre viteve mbeti pjesë e Nismës dhe KOMRA-s, edhe pse joformalisht. Aktualisht ai është duke përfunduar studimet e doktoraturës në Universitetin Maynooth (Maynooth University) në Irlandë, të cilat ishin vetëm një vazhdim logjik i karrierës dhe zhvillimit të tij personal dhe profesional:

“Sa i përket studimit tim për doktoraturë, sigurisht që nuk do të kishte ndodhur pa vitet e punës në YIHR dhe BIRN, sepse tema e disertacionit tim – rrëfimi dominues për luftën e viteve të 90-ta – është pjesërisht i lidhur me gjithçka që kam bërë dhe kam mbrojtur prej vitësh në organizatat e përmendura”.

NINA SHEREMET

NISMA ËSHTË GUXIM

Nina Sheremet

koordinatore e programit, YIHR Bosnje dhe Hercegovinë, 2012-2014, tani këshilltare ligjore në Misionin e OSBE-së në Bosnje dhe Hercegovinë.

Si një nga fansat e Nismës, Nina iu bashkua kësaj organizate në Bosnjë dhe Hercegovinë në verën e vitit 2012. Deri atëherë, ajo kishte mbështetur prej kohësh projektin e YIHR-së, Të rinjtë për drejtësi; ishte nervoze kur në emër të Nismës foli Nedim Jahiq para Komitetit të të Drejtave të Njeriut të Kombeve të Bashkuara dhe ditët e pushimit i kurseu për majin, kur do të mbaheshin Ditët e Sarajevës në Beograd.

“Në Bosnjë dhe Hercegovinë, Nisma arriti në komunitete të ndara, zona rurale dhe të izoluara, ajo u bë qendra e gravitetit rreth së cilës u mbledhën të rinjtë, të cilët – po të mos ishte Nisma – nuk do të ishin në të njëjtin vend në të njëjtën kohë..”

Ajo ishte e kënaqur që kjo organizatë inkurajoi të menduarit kritik të të rinjve. Nina shton se Nisma ka bërë “pyetje delikate”, ato që nuk janë pyetur, por pa ofruar apo imponuar përgjigje.

“Megjithëse klima politike dhe sociale nuk është përmirësuar ndjeshëm që nga përfundimi i konflikteve të armatosura, unë pohoj se me Nismën ka ndryshuar jeta e të rinjve.

Për të gjitha arsyet e përmendura më sipër, Nina e zëvendësoi punën e saj në Institucionin e Avokatit të Popullit për të Drejtat e Njeriut në Bosnjë dhe Hercegovinë me punën e koordinatores në Nismë. Aq e admironte Nina guximin e aktivistëve të Nismës, sa që ajo vetë ishte mjaft e guximshme për ta zëvendësuar punën e saj në një institucion shtetëror me një punë në sektorin joqeveritar. “Kisha ndjesinë se Nisma do të më jepte krahë për të fluturuar, por edhe se mund të isha një “erë në shpinë” e të rinjve brenda/rreth Nismës”.

Nina e ka të vështirë të veçojë vetëm disa projekte apo fushata të preferuara në të cilat ka marrë pjesë si pjesë e kësaj organizate, sepse Nisma ka qenë dhe mbetet një pjesë e rëndësishme e jetës së saj. Megjithatë, disa prej tyre i sheh çdo ditë – si “Trëndafilat e Sarajevës”.

“Më 6 prill do të pikturonim me entuziazëm gjurmët e dukshme të predhave të gjuajtura në Sarajevë gjatë rrethimit katërvjeçar, të ashtuquajturit “Trëndafilat e Sarajevës”, që po zhdukeshin në mënyrë të pakthyeshme nga rrugët e Sarajevës”.

Qëllimi i këtij aktiviteti ishte që të rrëmbenin nga harresa monumentet autentike të rrethimit të Sarajevës.

“Më kujtohet qartë lufta në BeH, për shembull që nuk arrita të mbaroj klasën e parë të shkollës fillore në bankat e shkollës për shkak të rrethimit të Sarajevës dhe se një ide si Nisma ishte e nevojshme menjëherë pas luftës.”

I kujtohet edhe kur aktivistët dhe aktivistet protestuan dhe paralajmëruan publikun dhe politikanët në Bosnje dhe Hercegovinë ndërsa vendosnin lule dhe bënin homazhe me rastin e Ditës së Shtetit, se moszbatimi i vendimeve të gjykatës është vepër penale. Ky “aksion gueril” nisi narrativën e përgjegjësisë penale në këtë vend për mosekzekutimin e vendimeve gjyqësore, përfshirë rastin e Sejdiqit dhe Fincit.

“Ndërsa flitet çdo ditë për këtë, kjo më kujton atë mëngjes nëntori dhe të rinjtë me pankarta që rrinë ulur në betonin e ftohtë ku duhet të kalojnë politikanët, duke tërhequr vëmendjen e mediave të pranishme dhe madje edhe simpatinë e politikanëve.

“Të jesh vazhdimisht me aktivistë/aktiviste ishte një përvojë e jashtëzakonshme, kështu që nuk mund të shihja objektivisht se sa të mëdhenj janë në të vërtetë të gjithë hapat e vegjël.”

Nina veçon edhe vizitën trejavore në Francën Lindore, ku mbledhi fonde me organizatën joqeveritare CCFD, duke prezantuar aktivitetet e Nismës. Ajo shton se vetëm përmes reagimeve në Francë e kuptoi se gjetën “formulën unike” për pajtim, ballafaqim me të kaluarën dhe luftën për të drejtat e njeriut.

Puna në Nismë i mundësoi asaj të zhvillohej si personalisht ashtu edhe profesionalisht. Derisa punonte në këtë organizatë, Nina dha provimin e jurisprudencës dhe vazhdoi karrierën e saj në drejtësi. Që nga viti 2017, ajo është këshilltare ligjore në Misionin e OSBE-së në Bosnje dhe Hercegovinë.

“Me krenari ndjek të rinjtë që ishin brenda dhe rreth YIHR-së, si dhe se sa ajo përvojë dhe ideja e aktivizmit qytetar përcaktoi rrugën e tyre të mëtejshme profesionale”.

Nina thekson se koha tregoi që Nisma është bërë edhe më e nevojshme për gjeneratat e lindura pas luftës, sepse paqja nuk është thjesht mungesë lufte, por një proces afatgjatë në të cilin secili duhet të jap kontributin e vet.

“Ashtu si e vërteta, drejtësia, përgjegjësia, barazia, liria, demokracia dhe paqja nuk kushtëzohen dhe nuk mund të kushtëzohen”, përfundon Nina.

GJORGJE BOJOVIQ

KUDO TË NISEM, TY TË KTHEHEM PËRSËRI

Gjorgje Bojoviq

koordinator i projektit dhe programit,
sekretar 2013-2016, anëtar aktual i Bordit
Mbikëqyrës dhe këshilltar për Ballkanin
Perëndimor, grupi i Aleancës së Lirë
Evropiane të Gjelbër, Parlamenti Evropian.

Gjorgje ishte student i vitit të parë në Fakultetin Juridik në Beograd kur pa në Infostud se Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut po shpallte një thirrje për juriste dhe jurist të rinj që ishin të interesuar për gjykimet e krimeve të luftës dhe të cilët, si pjesë e projektit të Nismës, do të shkonin në Hagë. Duke qenë se këto tema e kanë interesuar gjithmonë, aplikimi në projekt ishte renditja më logjike e mundshme e ngjarjeve.

“Duke qenë se gjithmonë më ka interesuar shthurra e Jugosllavisë dhe thjesht kam gëlltitur gjithçka që lidhet me të – ky ishte momenti kur ëndrrat e fëmijërisë bëhen realitet. Kështu që në pranverën e vitit 2012 kontaktin e parë me Nismën e pata përmes një projekti me njerëz nga Kroacia, Franca dhe Gjermania”.

Në kohën kur u bë pjesë e Nismës, atë pranverë të vitit 2012, situata në Serbi, siç thotë ai, ishte kritike.

Në zgjedhjet e atij viti, SNS erdhi në pushtet, dhe publiku serb debatoi fushatën Preokret-LDP, votat e bardha dhe “nëse SNS do të jetë ajo që ishte HDZ në Kroaci – dikush që do të japë përgjigje dhe rezultate për temat e vështira”, nga Kosova në Hagë”.

Një vit pasi u takua me Nismën për herë të parë, Gjorgje filloi të punojë si coordinator projekti dhe më pas edhe programi. Ai ka qenë edhe sekretar i Nismës dhe sot është në Këshillin Mbikëqyrës. Dëshira për ndryshim është ajo që e shtyu atë të bëhej anëtar i saj:

“Nisma ishte ideale deri në atë masë që nuk është një parti politike që domosdo duhet të bëjë një lloj kompromisi, por të merret me çështjet më politike në vend. Duke u marrë me shpërbërjen e Jugosllavisë, e dija se Serbia nuk do të mund të ecë përpara as si shoqëri e as si vend derisa të ndahet me të kaluarën e saj dhe të bëhet një vend i plotë – të dijë se ku janë kufijtë e saj, cila është historia e saj, cila është e ardhmja e saj.”

Gjatë viteve kur iu bashkua Nismës, ai mori pjesë dhe drejtoi disa nisma, fushata dhe projekte. Megjithatë, njëra veçohet si veçanërisht e rëndësishme – Programi i Vizitave me Kosovën.

“Nuk ka kontribut më domethënës për normalitetin e Serbisë sesa të marrësh mijëra të rinj në Prishtinë, Mitrovicë apo kudo në Kosovë dhe të shkëmbesh me bashkëmoshatarë, politikanë, aktivistë, artistë andej. Hendeku që ekziston mes shoqërisë serbe dhe asaj kosovare është aq i thellë dhe plot keqkuptime sa që nuk kushtëzohet vetëm nga barriera gjuhësore, sa që çdo program që lidh dy shoqëritë – programet e shkëmbimit, festivali *Mirëdita, dobar dan!* apo diçka tjetër – për mua është gjëja më e madhe që bëri Nisma gjatë 20 viteve të para”.

Për Gjorgjen, Nisma ka qenë gjithmonë një “hapësirë lirie”, një vend ku shoqëria, shteti, e kaluara dhe e ardhmja reflektohen në mënyrë kritike dhe pa kompromis. Nisma është një “ide e panjollësor” se aktivizmi mund të ndryshojë botën, si dhe një “protestë e rinisë” që mban mbi supë barrën e rëndë të së kaluarës për të cilën nuk është përgjegjëse dhe që përcakton universin e saj politik dhe mendor.

Nga Nisma u largua në shtator 2016. Sot ai është anëtar i Bordit Mbikëqyrës dhe dikush që i qëndroi besnik ideve, parimeve dhe vlerave të saj deri në fund. Nisma ndikoi fuqishëm në rrugën profesionale të Gjorgjes, zhvillimin formues dhe ishte shtesa më delikate e arsimit dhe edukimit formal.

Po të mos ishte Nisma (si kosmodisk), sot nuk do të merresha ende me Kosovën, rajonin, pajtimin, integrimin në BE, demokracinë.”

JOSIP IVANOVIQ

NISMA E TË RINJVE – NISMA PËR TË GJITHË

Josip Ivanović

Koordinator i Programit Rajonal për Mobilitet dhe Bashkëpunim YIHR Kroaci, 2012-2016, aktualisht Këshilltar për Komunitete në Misionin e Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE) në Kosovë.

Pas përfundimit të studimeve bazë për filozofi në vitin 2010, Josip Ivanović filloi të punojë vullnetar në Shtëpinë e të Drejtave të Njeriut në Zagreb. Nëpërmjet udhëtimeve studimore dhe pjesëmarrjes në aksione dhe projekte që përkujtojnë krimet masive të kryera ndërmjet viteve 1941 dhe 1995, Josipi kupton se procesi i ballafaqimit kolektiv me të kaluarën është “ i penguar sistematikisht nga retorika dominuese e elitës politike”. Ai iu bashkua nismës në pranverën e vitit 2012, e cila në Kroaci u shënuar nga gjyqi i gjeneralëve Ante Gotovina dhe Mladen Markač para Tribunalit të Hagës. Në nëntor të të njëjtit vit, të dy u liruan.

“Rezultati i atij gjyqi dha një erë të fortë pas “triumfalizmit dritëshkurtër” kroat, siç e quajti Zoran Pusiç, kështu që më në fund u bë e qartë për mua se, pa angazhimin aktiv të atyre që kujdesen për pluralizmin social dhe drejtësinë, gjendja nuk mund të ecë përpara për më mirë. Së bashku me dëshirën për të qenë pjesë e ndryshimit që dua të shoh në shoqëri, nevoja për t’u rrethuar nga njerëz me bindje politike komplementare ishte motivi kryesor për t’iu bashkuar Nismës”.

Në atë kohë, ekipi i Nismës në Zagreb përbëhej kryesisht nga studentë të shkencave politike. Për Josipin, ishte shumë i dukshëm dallimi mes “aktivistëve të rinj të orientuar drejt pragmatikës dhe të ndërlidhur nga Fakulteti i Shkencave Politike në Zagreb”. Siç thotë ai, deri atëherë drejtësisë dhe veprimit shoqëror i ka qasur kryesisht nga këndvështrimi teoriko-historik.

Perioda e përshtatjes dhe njohjes me ekipin e YIHR-së pati një rëndësi formuese për identitetin e tij profesional dhe privat.

“Iu bashkova nismës si pjesë e një programi praktike gjastëmujore që pranoi një grup praktikantësh. Në të njëjtin vit, regjistrova studimet e doktoraturës në filozofi dhe shkrova tekste akademike për egalitarizmin liberal dhe qëndrueshmërinë e rendit demokratik, të cilat më ushqenin dyshime për përshtatshmërinë e çdo lloji veprimi shoqëror, përfshirë edhe atë të drejtuar nga Nisma. Unë kam qenë prej kohësh i preokupuar me këtë hendek të perceptuar midis teorisë dhe praktikës së ndryshimit shoqëror, pasi kam qenë njëkohësisht aktiv në të dyja fushat me të njëjtin entuziazëm. Në retrospektivë, ajo mospërputhje e perceptuar midis punës kërkimore dhe aktiviste nuk ishte një tregues i një problemi thelbësor, por një kusht për zhvillim të mëtejshëm në nivel profesional dhe personal”.

Nisma më e rëndësishme në kuptimin politik që e udhëhoqi ai ishte Rrjeti i Organizatave të Partive të të Rinjve në vitin 2014, kur rreth dyzet degë rinore të partive politike kryesisht parlamentare nga Bosnja dhe Hercegovina, Mali i Zi, Kosova, Kroacia dhe Serbia u mblodhën rreth një platforme të përbashkët me qëllim të arritjes së një konsensusi mbi parimet politike mbi të cilat duhet të bazohen pajtimi rajonal, mbrojtja e të drejtave të njeriut dhe forcimi i bashkëpunimit të ndërsjellë të partive politike.

Rrjeti u themelua në një konferencë rajonale, kur 19 degë rinore nga këto pesë vende nënshkruan Deklaratën e Mbështetjes së

Rrjetit të Organizatave të Partive të të Rinjve. Pas largimit të Josipit nga Nisma, Rrjeti vazhdoi të rritej dhe pranoi anëtarë të tjerë nga Sllovenia dhe Maqedonia e Veriut.

Një nismë tjetër rajonale që ai e konsideron shumë të rëndësishme është Nisma e Kujtesës së të Rinjve, e cila trajtonte mënyrën se si të rinjtë i perceptojnë vendet e shënuara dhe të pashënuara të kujtimit. Projekti mblodhi rreth dhjetë vullnetarë nga Bosnja, Mali i Zi, Kosova, Kroacia, Maqedonia e Veriut dhe Serbia, të cilët publikuan reflektimet e tyre ose reflektimet e dëshmitarëve-viktimave për vende të ndryshme kujtimi në të gjithë ish-Jugosllavinë.

Qëllimi i projektit ishte të rriste ndërgjegjësimin për rëndësinë e kulturës së përkujtimit dhe të inkurajojë të rinjtë të krijojnë pikëpamjet e tyre të pavarura mbi vuajtjet dhe dhunën politike në këto hapësira gjatë shekullit të 20-të.

Në fund të vitit 2014 dhe në fillim të vitit 2015, ata patën një projekt që përbëhej nga një sërë takimesh mes nxënësve të shkollave të mesme të Zagrebit dhe ambasadorëve të vendeve evropiane, ku u diskutuan çështjet socio-politike dhe sfidat specifike me të cilat përballëshin demokracitë evropiane në fund të shekullit të 20-të dhe në fillim të shekullit të 21-të.

Punën katërvjeçare në Nismë e filloi në vitin 2012 si vullnetar dhe e përfundoi në vitin 2016 si drejtues i Programit Rajonal për Mobilitet dhe Bashkëpunim. Nisma i dha mundësi të shumta për zhvillim të mëtejshëm dhe luajti një rol kyç në karrierën e tij profesionale.

“Që në vitin 2013, falë angazhimit tim në Nismë, më është ofruar një angazhim shtesë nga Rrjeti Ballkanik i Kërkimeve (BIRN), në projektin e Drejtësisë Tranzicionale Ballkanike, në të cilin kam punuar si gazetar dhe bashkëpunëtor deri në vitin 2014.

Nga Nisma iku në fillim të verës së vitit 2016 kur u shpërngul jashtë vendit me synimin për t’u regjistruar në studimet postdoktorale dhe falë përvojës së mëparshme të punës në Nismë, mori një ofertë biznesi në Misionin e Kombeve të Bashkuara në Kosovë (UNMIK), që në vitin 2017.

Gjithçka që mësova dhe ndërtova gjatë punës sime në Nismë është pjesë përbërëse e aktiviteteve të mia profesionale edhe sot”.

EDIN KOLENOVIQ

NISMA ËSHTË SHPRESA SE SHOQËRITË TONA MUND DHE DUHET TË BËJNË MË MIRË

Edin Kolenović

koordinatori i programit, Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut Mali i Zi 2012-2017, sot drejtor i zyrës së RYCO-s në Podgoricë.

Edini gjithmonë ka dashur të punojë në sektorin civil. Që gjatë studimeve në Fakultetin e Shkencave Politike në Podgoricë, ai u përfshi në organizata të ndryshme studentore. Në të njëjtën kohë kur ai po mbaronte studimet, në Mal të Zi u themelua Aleanca Qytetare me ndihmën e madhe të Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut, dhe ato dy organizata filluan të tërheqin vëmendjen e tij, kujton Edini.

“Megjithatë, kontakti i parë ndodhi krejt rastësisht në një trajnim dhe kështu filloi karriera ime profesionale. Duke ditur se me se merren organizatat dhe cili është mandati dhe misioni i tyre, angazhimi im filloi si vullnetar, dhe shumë shpejt u shndërrua në një angazhim profesional që do të ketë një ndikim vendimtar në zhvillimin tim profesional dhe personal”.

Në periudhën 2012-2017, Edini ka qenë aktiv në të dyja organizatat: në Aleancën Qytetare si koordinator për qeverisjen e mirë dhe në Nismën e të Rinjve si koordinator programi.

Nga të gjitha projektet që ka udhëhequr dhe ka marrë pjesë, ai veçon nismën për themelimin e Zyrës Rajonale për bashkëpunimin e të rinjve – RYCO. Nisma është një nga avokuesit kryesorë të kësaj ideje si dikush që “beson gjithmonë dhe i realizon ndryshimet në të cilat beson”.

“Praktikisht në ato vite, dhe do të rezultojë pothuajse vizionar, rrjeti rajonal i YIHR-së filloi një projekt të madh të avokimit dhe tërheqjes së të gjithë aktorëve të rëndësishëm, sepse e dinte se sa i rëndësishëm është një mekanizëm i tillë për rajonin. Më duhet të them se në atë kohë shumë nuk e dinin se për çfarë flisnim, dhe ata që e dinin, më shpesh nuk e besonin se një gjë e tillë ishte e mundur”.

Si anëtar i Nismës së të rinjve për të drejtat e njeriut në Mal të Zi, Edini ishte pjesë e një vizite studimore në Berlin gjatë së cilës u diskutuan hapat e ardhshëm drejt krijimit të një zyre rajonale. Në gusht të vitit 2014, procesi i Berlinit fillon zyrtarisht, ideja e krijimit të RYCO-s bëhet pjesë e procesit dhe më në fund qeveritë në rajon marrin iniciativën dhe ofrojnë mbështetje. Gjatë viteve 2014 dhe 2015, Edini ishte anëtar i grupit të punës për themelimin e RYCO-s, i cili kishte për detyrë përgatitjen e dokumenteve themeluese.

Procesi i themelimit u përfundua zyrtarisht me nënshkrimin e Marrëveshjes për Themelimin e RYCO-s në Pallatin Elysee gjatë Samitit për Ballkanin Perëndimor në Paris në vitin 2015.

Për Edinin, puna për themelimin e RYCO-s, ku punon sot, është një nga momentet kyçe në karrierën e tij profesionale.

“Projekti i avokimit për ngritjen e një strukture rajonale që do të punojë për të lidhur të rinjtë dhe për të mbështetur programet e lëvizshmërisë në rajon është diçka që më ka lënë përshtypjen më të madhe personalisht. Përvoja e këtij procesi, puna e vazhdueshme me kolegët dhe së fundi kënaqësia përmes krijimit të suksesshëm të një strukture të tillë mbart një bukuri të veçantë”.

I pyetur se çfarë përfaqëson Nisma për të në nivelin personal dhe çfarë në nivelin profesional, Edini thotë:

“Në nivelin personal, YIHR-a përfaqëson një familje dhe një sistem vlerash. Një grup njerëzish me të cilët dini se ndani të njëjtin vizion për të ardhmen e këtij rajoni. Kudo që takoheni dhe sa herë që takoheni, ndjenja e veçantisë dhe përkatësisë është një vlerë e pabesueshme që YIHR mbart me vete.

Në aspektin profesional, YIHR-a ishte hapi më i rëndësishëm për zhvillimin e mëtejshëm profesional. Një mundësi për përmirësim profesional, përmes punës në programe në të cilat besoni vërtet. Mësimi, njohja e të tjerëve dhe njerëzve të ndryshëm, si dhe e gjithë rajonit. Një mundësi për të marrë pjesë në programe të shumta dhe në të njëjtën kohë një mundësi për të arritur ndryshime konkrete për komunitetet dhe shoqërinë në terren dhe në shembuj konkretë”.

RASIM IBRAHIMAGIQ

NISMA MË BËRI NJERI TË TILLË SIÇ JAM SOT

Rasimi e ka hasur rastësisht Nismën. Në vitin 2011, në tabelën e shpalljeve të Fakultetit Juridik në Tuzla u postua një ftesë për të marrë pjesë në një punëtori kundër diskriminimit. Në atë kohë në universitet nuk kishte shumë aktivitete të ngjashme, kështu që Rasimi dhe disa kolegë të tij aplikuan.

Rasim Ibrahimagiq

vullnetar, bashkëpunëtor projekti, koordinator i projektit dhe programit, drejtor programi, 2014-2018, YIHR-a Bosnje dhe Hercegovinë, tani studiues në zyrën e Fondacionit Fridrih Ebert në Bosnje dhe Hercegovinë.

“Ishte interesante, mësuam diçka të re dhe mendova se ishte ajo. Megjithatë, unë përfundova në një listë postare të YIHR-së, dhe mund të thuhet, të asaj “one thing led to another”.

Në fillim, Nisma për Rasimin ishte vetëm një mundësi për t’u përmirësuar në fusha të caktuara të drejtësisë që nuk ishin pjesë e arsimit formal. Megjithatë, shpejt ai filloi t’i vëzhgonte ngjarjet shoqërore dhe politike nga një prizëm tjetër dhe “çdo gjë mori një dimension të ri”. Në atë kohë ai ishte pjesë e Partisë Socialdemokrate në Bosnje dhe Hercegovinë.

“Fatkeqësisht, qeveria nuk ishte ajo që kisha shpresuar dhe Nisma u dha të rinjve nga e gjithë Bosnja dhe Hercegovina mundësinë për të diskutuar problemet, shkëmbyer ide dhe për të ndërmarrë veprime konkrete.

Është shumë e vështirë për Rasimin që të veçojë projektet e tij të preferuara që i ka udhëhequr apo ka marrë pjesë në kuadër të Nismës në Bosnje. Megjithatë, disi bie në sy udhëtimi në “Ditët e Sarajevës” në Beograd në vitin 2012. Aty kuptoi se “Nisma është shumë më tepër se sa punëtori me temën e diskriminimit dhe njohjen e kolegëve të ardhshëm jurist nga qytete të tjera”.

Kishte ardhur shpesh në Beograd edhe më parë, ndaj nuk kishte pritshmëri të mëdha. Mirëpo, kur mbërriti atëherë në Beograd, e kuptoi se çfarë po ndodhte në të vërtetë.

“Një grup i të rinjve nga Serbia organizon një festival ku flitet për luftën në BeH!?”

Pikërisht atëherë ai mësoi për herë të parë se Bashkisë së Sarajevës iu vu zjarri gjatë luftës, sepse Nisma organizoi një ekspozitë për të në Kalemegdan. Ai gjithashtu kujton se ishte “turpëruar” sepse i hodhi poshtë temat e luftës dhe ballafaqimit me të kaluarën, duke konsideruar se nuk kishte të drejtë të fliste për të.

“Nga kjo distancë kohore, në fakt e kuptoj se si dikush që kam qenë në Gjermani gjatë luftës, më është hedhur një lloj stigme, e cila më ka dekurajuar të merrem me atë temë.

Pas atyre Ditëve të Sarajevës, ballafaqimi me të kaluarën u bë tema ime kryesore”.

Sidoqoftë, ai e konsideron “Shkollën e Kujtimeve të ndryshme” si “foshnjën” e tij dhe projektin më domethënës në YIHR.

Nedim Jahiq atëherë “ndoshta i dha vetes detyrën e hartimit të një metodologjie dhe programi” dhe e ftoi Rasimin që t’i bashkohej dhe Alma Mashiq ua la dorën e lirë. Idea ishte që të sillëshin të rinjtë që nuk kujtojnë luftën në komunitetet ku ndodhën krimet gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe luftërave të viteve të nëntëdhjeta.

“Ishte një përvojë krejtësisht e re për ne dhe ishte veçanërisht e rëndësishme për ne që të thyenim akullin në disa komunitete, ku njerëzit fillimisht nuk e kuptonin se kush jemi, pse jemi të interesuar për vuajtjet e tyre dhe çfarë duam prej tyre.

Ai veçon si “gjë të bukur” protestat me rastin e Ditës Ndërkombëtare të Drejtave të Njeriut në vitin 2013. Atë mëngjes, ai mbledhi skuadrën në Zhivinice, u dha bilbila dhe shenja dhe u sugjeroi që të interpretonin se si Rasimi erdhi vetëm. Plani ishte që të tjerët t’i bashkoheshin “spontanisht”, sepse protesta nuk ishte paralajmëruar më parë. Menjëherë pas kësaj, në të gjitha portalet dhe rrjetet sociale filloi të qarkullojë një foto e Rasimit i ulur i vetëm para Komunës dhe duke protestuar.

“Dhe për ta bërë edhe më simpatike, rastësisht erdhi edhe mamaja ime që më pyeti pse jam ulur në betonin e ftohtë, do më ftohen veshkat”.

Edhe pse kadisa vite nuk punon në YIHR, ai është i rrethuar nga Nisma në mënyra të ndryshme. Aty u takua me miqtë e tij më të mirë dhe me kumbarin e tij në dasmë, Nedim Jahiqin, i cili e “futi” në Nismë.

“Dhe puna ime e parë e vërtetë ishte për Nismën, e kuptova se kur Nina Sheremet më mësoi se ndonjëherë duhet të bëj kafe për kolegët e mi”.

Në Nismë, ai mësoi gjithçka që mundi dhe gjithçka që dinte ua transmetoi njerëzve të tjerë. Siç thotë ai, YIHR-ja definitivisht përcaktoi rrugën e tij profesionale. Aktualisht punon në Fondacionin Friedrich Ebert dhe aty mundohet të gjejë hapësirë për t’u marrë me tema të ngjashme. Kështu, në bashkëpunim me YIHR-ën, ata rivendosën ardhjen e të rinjve nga Beogradi në përkujtimin e masakrës në Portën e Tuzllës.

“Këto janë tema dhe gjëra nga të cilat sigurisht nuk do të mund të heq dorë kurrë dhe të cilave do t’u jem gjithmonë i përkushtuar”.

ATY KU FILLON HESHTJA, NE FILLIJMË BISEDIMIN: KRIMI NË KAZANI

Kazani është emri i një gropë që ndodhet në zonën e qytetit të vjetër në Sarajevë. Nga mesi i vitit 1992 deri në gjysmën e dytë të vitit 1993, në Kazani u kryen vrasje të civilëve kryesisht serbë, trupat e të cilëve më pas u hodhën në atë gropë. Këto krime lufte janë kryer nga Mushan Topallovij Caco dhe anëtarët e Brigadës së 10-të Malore të Ushtrisë së RBeH-së. Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Bosnje dhe Hercegovinë është një nga organizatat e para që foli publikisht për këtë krim dhe organizoi vizita në këtë vend të vuajtjes duke treguar përgjegjësinë.

Pas luftës, eshtrat e 23 viktimave, nga të cilat 15 janë identifikuar, u zhvarrosën nga gropa gjatë një sërë gërmimesh. Kanë kaluar 25 vite nga krimi në Kazani, ndërsa viktimat ende nuk janë nderuar në mënyrë dinjitoze dhe shumë qytetarë/e të kryeqytetit të vendit tonë nuk janë njohur me krimin në Kazani. Kjo ishte edhe arsyeja pse, së bashku me aktivistë/e të YIHR-së së BeH filloi mbledhja e nënshkrimeve për një peticion që i bënte thirrje Këshillit Bashkiak të Sarajevës të ngrinte një monument për të nderuar viktimat e krimeve të luftës në Kazani.

IVAN GJURIQ

NISMA ËSHTË NJË KUJTESË E ASAJ QË DUHET TË BËJMË NËSE DUAM TË JEMI NJË SHOQËRI MODERNE DEMOKRATIKE EVROPIANE

Ivan filloi zyrtarisht të punojë në Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Serbi në vitin 2013. Para kësaj ka qenë pjesëmarrës në disa nga programet e Nismës, vullnetar dhe aktivist. Prandaj, punësimi i plotë në organizatë ishte rendi më normal i gjërave.

Ivan Gjuriq

koordinator programi nga viti 2013 deri në vitin 2017, kur merr postin e drejtorit të programit deri në vitin 2022.

“Kjo ishte e vetmja gjë logjike në atë kohë dhe kjo ishte gjithçka që doja në jetë.”

Në momentin kur Ivani u bë pjesë e organizatës, Serbia ishte shumë më e hapur ndaj çështjeve me të cilat merret Nisma, të cilat sot janë shtyrë në prapavijë. Në vitin 2013, idetë rreth të cilave ata u mbledhën në Nismë u bënë erë në shpinë, thotë Ivani. Momenti i tyre dukej se kishte ardhur.

“Në atë kohë u nënshkrua Marrëveshja e Brukselit, u hapën negociatat me Bashkimin Evropian, KOMRA lëvizi nga pika fillestare. Në Beograd ka pasur një ekspozitë për Bogujevcët me Saranda Bogujevcin dhe kryeministrin Ivica Daçiq. Dukej sikur të gjitha temat dhe vlerat tona kishin gjetur rrugën dhe se kjo është rruga nëpër të cilën Serbia do të vazhdojë rrugëtimin”.

Megjithatë, një dekadë më vonë, “nuk ka mbetur asnjë gjurmë: as integrimi evropian, as, mos e dhëntë Zoti, pajtimi – kjo nuk është në radarin e askujt, bile edhe marrëveshja e Brukselit është çmontuar.”

Gjatë gati dhjetë viteve që Ivani kaloi në Nismë, pati shumë projekte dhe nisma me të cilat ai është shumë krenar edhe sot. Në vitin 2013 iu dha detyra për të ringjallur dhe zgjeruar grupin e aktivistëve të Nismës, kështu që në vitet në vijim erdhën shumë njerëz përmes programeve dhe projekteve të ndryshme; disa prej tyre sot drejtojnë organizatën, disa kanë marrë poste të rëndësishme në shoqëri pas Nismës.

“Formimi i gjeneratës së pestë të aktivistëve në të cilin u përfshiva dhe drejtova është diçka për të cilën jam shumë krenar”.

“Jam shumë krenare edhe për faktin që përfaqësova Nismën në nivel rajonal kur morëm çmimin Vaclav Havel në Këshillin e Evropës. Shpesh kam pasur rastin të përfaqësoj Nismën si drejtor programi dhe ndjenja e përfaqësimit të të gjithë njerëzve që janë këtu tani, që ishin këtu dhe që do të vijin nesër, është shumë e bukur.”

Një tjetër projekt i rëndësishëm në të cilin mori pjesë si pjesë e Nismës ishte themelimi i Zyrës Rajonale për Bashkëpunim Rinor, RYCO.

Ashtu si shumë që kaluan nëpër Nismën e të Rinjve, ose janë ende në të, ishte gjithmonë shumë e vështirë për Ivanin të bënte dallimin midis personale dhe profesionale. Kur u pyet pse është kështu, Ivani thotë:

“Është kështu sepse ne të gjithë kemi dhënë komplet veten në të dhe kjo është vlera e Nismës. Dhe pastaj, këtu fiton diçka, humbet diçka, por ne të gjithë kemi dhënë të gjithë veten tonë. Ky është dallimi midis Nismës dhe punëve të tjera që kemi pasur ose do të kemi. Me këtë, për shumicën e njerëzve Nisma ishte puna e tyre e parë, jo për mua konkretisht, por për shumicën e njerëzve ishte”.

Gjatë dekadës së tij në Nismë, Ivani bëri shumë miq dhe pati mundësinë të bënte atë që dëshironte gjithmonë: të udhëtonte dhe të takonte njerëz nga i gjithë rajoni.

“Në nivel profesional, më dha mundësinë të mblidhesha me njerëz me të cilët ndaja të njëjtat vlera, na dha hapësirë të flasim publikisht dhe që dikush ta dëgjojë këtë. Kjo është gjithçka për mua, gjithçka që kam dashur dhe kam nevojë. Kjo është highlight. Të jemi përfaqësues të ndonjë shkolle mendimi, i ndonjë sistemi vlerash, sido që ta quash”.

VENERA ÇOÇAJ

YIHR-A ËSHTË OPOZITË NDAJ POLITIKËS KRYESORE RAJONALE

Venera Çoçaj sa kishte mbushur 18 vjeç në vitin 2012 dhe mbaronte shkollën e mesme në vendin e lindjes në Porec të Kroacisë, ku dekada më herët kishin emigruar prindërit e saj, në një sistem arsimor të ngjashëm me vendet e tjera të Ballkanit, që për të nuk ofronte aq shumë njohuri për kapitullin e shpërbërjes së përgjakshme të ish- Jugosllavisë.

Ajo donte të dinte më shumë e të gërmonte më thellë dhe një moment i tillë për të erdhi kur YIHR-a ofroi programin e shkëmbimit të të rinjve në ballafaqim me të kaluarën. Për të, aty ishte pragu i parë i një mundësie që ajo donte ta shfrytëzonte për të mësuar më shumë. "Ishte një platformë e aktivizimit rinor dhe më pas më motivoi t'i bashkohem rrjetit të YIHR-së, për të rritur ndërgjegjësimin për ndryshime sociale", thotë Çoçaj.

Kjo bëri që ajo të transferohej në Prishtinë për të vazhduar studimet dhe të punonte me zyrën e YIHR-së.

Ajo kujton se në vend dhe në rajon, në tërësi, ishte një klimë e krizave të ricikluara politike dhe etnike që kërcënonin paqen dhe sigurinë, shumë nga të cilat, thotë ajo, vazhdojnë të jenë të pandryshueshme. Më brengosëse ishte çështja e personave të zhdukur gjatë luftës apo liria e lëvizjes.

"Duket se kemi ngecur në "status quo", thotë ajo, duke kujtuar se organizatat si YIHR-a ofrojnë një hapësirë alternative ndaj këtyre realiteteve të vështira të së kaluarës.

"Brezi im është një brez tipik i pasluftës, vazhdimisht i preokupuar me etnonacionalizmin e përditshëm" shton ajo.

Ndonëse kanë kaluar shumë vite nga lufta, ajo tregon se kujtimet i ka tejet të freskëta. "Meqenëse diskutimet dhe të mësuarit për të kaluarën e afërt nuk ndodhën në orët e historisë, jashtë shkollës mësuam një version të saj".

Më shumë se një dekadë pasi është larguar nga YIHR-a, Çoçaj përmend dy gjëra që e bëjnë YIHR-ën të dallohet nga të tjerat: faktin e të qenit një organizatë e udhëhequr nga të rinjtë që u jep mundësi të rinjve të mësojnë mbi ballafaqimin me të kaluarën, LGBT dhe të drejtat e njeriut dhe karakterin rajonal të rrjetit.

"YIHR vazhdoi të shfaqë potencialin e të rinjve si faktorë kyç në ndërtimin e paqes dhe pajtimin dhe shkoi përtej, duke përfshirë dimensionin rajonal. Në atë kohë, kjo ishte unike, ishte vizioni dhe misioni i organizatës".

Çoçaj përmend disa nga iniciativat ku ajo kishte rol organizues si shënimin e Ditës Ndërkombëtare për

Personat e Zhdukur, Projektin rajonal Youth Memories, që përfshinte vendosjen e pllakave memorializuese në vende që bartin histori të vështira të së kaluarës. Ndër to ishin si "Staro Sajmište" në Beograd, një kamp përqendrimi në Luftën e Dytë Botërore apo shtëpia e shndërruar në shkollë e familjes Hertica në Prishtinë, ku bëhej mësimin paralel, që u bë simbol i rezistencës paqësore në Kosovë, si dhe bashkëorganizimin e parë të marshit "Marshojmë, s'festojmë" në vitin 2016, duke krijuar një platformë që e shndërroi shënimin e 8 Marsit në Prishtinë në protestë feministe.

Gjithashtu ajo thotë se gjatë kësaj kohe i kishte për zemër organizimet që bënte në debate dhe programe edukative rinore, si dhe netët javore të shfaqjes së filmave me tema mbi të drejtat e njeriut, drejtësinë sociale, dhunën seksuale dhe aktivizimin ndaj grupeve LGBT.

Në dimensionin e një historie personale, Çoçaj, tani një kandidate për doktoratë në Univeristin London School of Economics and Politics në Londër tregon se për të YIHR-në ishte domethënëse, ngase ofronte një platformë për të vepruar e menduar. "Është opozitë ndaj politikës kryesore rajonale, e cila nuk është e prirur të investojë në paqen e qëndrueshme". Ajo thotë se organizatat si YIHR-a ofrojnë një hapësirë alternative ndaj realiteteve të ashpra dhe nxisin të menduarit kritik, që është i gdhendur në parimet e të drejtave të njeriut.

Sidoqoftë ajo thotë se ende mezi gjen ndonjë ndryshim thelbësor në raportet mes vendeve të ish-federatës jugosllave. "Kontributi kryesor i YIHR-së është vazhdimi i diskutimit mbi paqen dhe pajtimin në gjithë Ballkanin Perëndimor".

Gati dy dekada, YIHR-a ka bërë bashkë të rinjë që mbledhen dhe shprehen publikisht për çështje të ndryshme, duke kontribuar "në krijimin e hapësirave që bashkojnë qytetarët për të menduar dhe vepruar në mënyrë kritike".

Çoçaj e përshkruan YIHR-në si strehë të një grupi të rinjsh që po përpiqen të kuptojnë të kaluarën e tyre traumatike sociale në mënyrë që të kenë një të ardhme më paqësore dhe më të begatë.

NIKOLA PUHARIQ

NISMA ËSHTË NJË PËRQAFIM I MADH RINOR RAJONAL NË NJË LUFTË TË PËRKUSHTUAR DHE SISTEMATIKE KUNDËR NACIONALIZMIT TË TË GJITHA LLOJEVE

Nikola Puhariq

Deri në vitin 2019, Nikolla ishte drejtor programi i Nismës në Kroaci, ndërsa tani është në Bordin e Drejtorëve të saj. Nga viti 2019 e deri më sot ka punuar si studiues në sektorin joqeveritar, ka zhvilluar dhe zbatuar projekte të ndryshme të BE-së, ndërsa vitin e fundit është në departamentin e kulturës në Këshillin Kombëtar Serb në Zagreb.

Nikola Puhariq ishte më pak se 24 vjeç kur iu bashkua Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Kroaci. Ai ishte i motivuar në radhë të parë nga dëshira për të qenë pjesë e sektorit joqeveritar dhe në këtë mënyrë për të ndryshuar shoqërinë për të mirë. Ai ishte marrë edhe më parë me ballafaqimin me të kaluarën, ndaj këto tema nuk ishin të panjohura për të. Gjatë viteve të kaluara në Nismë, ai ka qenë asistent programi dhe është marrë me zbatimin e dokumenteve ndërkombëtare në legjislacionin vendas dhe praktikat politike me qëllim të mbrojtjes së pakicave vulnerabël. Pak më vonë filloi të merrej më intensivisht me ballafaqimin me të kaluarën.

I pyetur se si ishte situata socio-politike në Kroaci në vitin 2014, kur ai iu bashkua Nismës, Nikolla thotë:

“Më duhet të pranoj se klima politike në Kroaci në atë kohë ishte mjaft e trazuar dhe skizofrenike, duke pasur parasysh se vendi sapo ishte bërë pjesë e Bashkimit Evropian, gjë që solli njëfarë optimizmi. Në të njëjtën kohë, po forcohen lëvizjet dhe organizatat, qëllimi i të cilave ishte heqja ose kufizimi i të drejtave të personave LGBTIQ, pakicave dhe grave, gjë që tregoi një pasqyrë të realitetit në të cilin anëtarësimi në BE nuk i zgjidh problemet e të drejtave të njeriut.

Sfidat janë në rritje edhe për sa i përket bashkëpunimit rajonal, sepse Kroacia po largohet në mënyrë deklarative nga vendet e Ballkanit Perëndimor. Sido ta shikoni, momenti për t’iu bashkuar Nismës ishte interesant”.

Gjatë gjysmë dekadës së kaluar në Nismë, Nikolla mori pjesë në shumë programe, fushata dhe nisma. Ai thotë se kujtimet më të mira i ka nga shkëmbimet rinore si dhe nga udhëtimet studimore në vendet e ish-Jugosllavisë – sepse ato ishin momentet e daljes nga zona e komfortit të hapësirave tona të zakonshme mendore dhe fizike. Më pas, të rinjtë patën mundësinë të bisedojnë me njerëz që kaluan periudhën e shtetit të përbashkët, periudhën e luftërave dhe më pas periudhën e demokratizimit. Kjo është ajo që e bëri të njohur Nismën edhe sot e kësaj dite:

“Të rinj nga vende të ndryshme patën rastin të bisedojnë për tema të përditshme, por shumë të vështira dhe sfiduese. Nisma është vërtetë një pioniere në organizimin e takimeve të të rinjve dhe ideve të tyre me theks në procesin gjithëpërfshirës të ballafaqimit me të kaluarën dhe deri më sot ka një qasje unike”.

Deri në vitin 2019, Nikolla ishte drejtor programi i Nismës në Kroaci, ndërsa tani është në Bordin e Drejtorëve të saj. Nga viti 2019 e deri më sot ka punuar si studiues në sektorin joqeveritar, ka zhvilluar dhe zbatuar projekte të ndryshme të BE-së, ndërsa vitin e fundit është në departamentin e kulturës në Këshillin Kombëtar Serb në Zagreb. Siç thotë edhe vetë, “fatkeqësisht apo për fat” ende merret me tema si në fillim të karrierës së tij profesionale, në Nismë – ballafaqimin me të kaluarën, memorializimin, realizimin e të drejtave për viktimat etj. Për këtë arsye ai thotë se puna në YIHR përcaktoi plotësisht rrugën e tij të jetës.

“Do ta kujtoj periudhën e punës në këtë organizatë si atë në të cilën pata mundësinë të punoj me njerëz shumë të rinj, por më të guximshëm nga i gjithë rajoni, ndaj më pëlqen të besoj se kam marrë të paktën një pjesë të vogël të atyre cilësive dhe i kam marr me vete në luftën me sfidat e reja.”

Në YIHR kam bërë miq dhe shokë nga Kroacia, Serbia, Bosnja dhe Hercegovina, Kosova dhe Mali i Zi të cilët u bënë dhe mbetën pjesë e rëndësishme e jetës sime, dhe pasi mbaroi pjesëmarrja ime aktive në punën e organizatës, jam krenar që isha në gjendje të ndajë me ta angazhimin profesional dhe aktivist”.

BRANKA VIERDA

NISMA NA JEP NDJESINË SE JEMI NË ANËN E DUHUR TË HISTORISË

Branka Vierda

pravica i programska direktorka YIHR
Hrvatska od 2022. godine.

Branka Vierda filloi të merret me aktivizmin dhe të drejtat e njeriut në shkollën e mesme. Në Dokumenti – një qendër për ballafaqimin me të kaluarën – ajo ka punuar si vullnetare kryesisht në programet që kanë të bëjnë me monitorimin dhe gjykimet për krimet e luftës. Më pas, në vitin 2017, ajo iu bashkua Nismës së të rinjve për të Drejtat e Njeriut në Kroaci, si koordinatore e programit të drejtësisë dhe më pas të programit të pajtimit. Sot ajo është drejtore programi dhe drejton një ekip prej katër personash, ndaj nuk ka “ndarje të rreptë të punës”. Në Nismë, ajo i është përkushtuar më së shumti punës kërkimore, punës me të rinjtë, krijimit të një kulture gjithëpërfshirëse të kujtesës dhe konsiderimit se si politikat e kujtesës ndikojnë në marrëdhëniet ndëretnike dhe ndërshtetërore në të tashmen dhe të ardhmen.

“Në kohën kur studioja kam qenë aktive përmes partisë politike dhe aktivizmit rinor, më vonë jam përfshirë përmes shoqërisë civile. E dija që si juriste nuk do të bëja një punë burokratike që nuk ka perspektivë vizionare dhe sociale. Puna në Nismë më mundësoi të kontribuoj seriozisht dhe me përkushtim në programet tona të edukimit joformal të të rinjve përmes përmirësimit të vazhdueshëm, pikërisht sepse në fushën me të cilën merret Nisma, në arsimin formal, është tërësisht e anashkaluar”.

Programi “Narrativat e përbashkëta” i nisur nga themeluesi i Nismës në Kroaci, Mario Mazhiq, i cili rezultoi në një libër me të njëjtin titull të shkruar nga mbi 180 të rinj nga rajoni, shënoi punën e saj dhe ia bëri identitetin rajonal shumë të afërt.

“Është e rëndësishme të shkosh në vendet e vuajtjes në vitet 1990 dhe të krijosh mundësi që të rinjtë të bisedojnë me familjet e viktimave, me banorët, gazetarët, aktivistët, të vizitosh nëse ka ndonjë formë të ruajtjes dhe kujtimit – muzeumet dhe ekspozitat, të mendosh për marrëdhënien e asaj që na thotë spektri kryesor politik, ajo që shkruhet dhe lexohet. Është e rëndësishme të punohet me të rinjtë duke thyer këto mite kombëtare”.

Pjesëmarrësit e programeve të Nismës vazhdojnë të merren me këto tema edhe pas kësaj, qoftë përmes punës akademike në fakultete, aktivizmit në komunitetet lokale, apo përmes angazhimit në organizatat e shoqërisë civile që merren me të drejtat e njeriut.

“Mendoj se këta janë të rinj që e kanë kuptuar rëndësinë e përgjegjësisë së tyre për krijimin e ndryshimeve pozitive sociale. Të punosh me të rinjtë është e rëndësishme dhe jashtëzakonisht e përgjegjshme, aq më tepër sepse ndonjëherë bëhet fjalë për kalimin e vetëm një jave me ta. Reagimet dhe ndërveprimet e tyre që ne dëshmojmë dhe shohim janë, besoj, pafundësisht të vlefshme dhe një frymëzim për të ecur më tej.

Është një privilegj i madh të shohësh rezultatet konkrete të njohurive të tyre të reja, hapjen e temave tmerrësisht të vështira dhe që thyjnë perceptimin e tyre për vlerat e gdhendura në identitetin kombëtar. Guximi i tyre për t’u angazhuar më tej dhe për ta çuar me guxim këtë njohuri përpara është një potencial i madh i shoqërive tona.”

Branka thotë se Nisma pati një ndikim të madh në jetën e saj private, ndaj njerëzit më të afërt në jetën e saj janë ata që ka takuar në këtë organizatë. Nga ana profesionale – sërisht njerëzit, të cilët, thotë, janë “frymëzimi i vazhdueshëm për t’u marrë me këtë punë”.

Branka flet edhe për sulmet dhe presionet me të cilat përballlet Nisma e të Rinjve pothuajse në të gjitha vendet e rajonit, por më së shumti në Serbi. Ndonëse aktivistët dhe aktivistet nuk e kanë të lehtë kur kërcënohen apo kur qeveritë i etiketojnë si tradhtarë, thotë se të gjithë këto janë shumë pak në krahasim me atë që kanë kaluar dhe kanë mbijetuar njerëzit të cilëve Nisma u jep zë.

“Personalisht mendoj se është pjesë përbërëse e punës në të cilën rivlerëson atë që sot shihet si themeli i vendeve tona. Është një proces afatgjatë dhe ndryshimet që advokojmë vijnë shumë ngadalë. Është e rëndësishme që të mbetemi të motivuar në vazhdimësi dhe ta bëjmë këtë punë, vokacionin e punës për brezat e rinj “tërheqëse”, si dhe të ndërgjegjësojmë nevojën e një kontributi të tillë. Thjesht, normalizon dhe përvetëson se je në trazira për një kohë të tërë. Ndryshimi potencialisht nuk do të jetë i dukshëm në jetën tonë, gjë që është mjaft e vështirë, ndoshta edhe më e vështirë se kërcënimet”.

Branka thotë se të punosh në Nismë është diçka e dukshme në planin afatgjatë dhe se “të mbrosh veten do të thotë të kontribuosh në atë proces”. Beson se ajo që e bën Nismën specifike është identiteti i saj rajonal dhe se ajo është një formë e komunitetit.

“Nuk është familja, nuk janë vetëm miqtë dhe kolegët, është një formë bashkëpunimi, ndjeshmërie dhe pune sociale. Dhe në cilëndo zyrë të Nismës të vish, do kesh ndjenjën e përkushtimit të jashtëzakonshëm”.

Branka është personi i parë nga Kroacia që fiton çmimin “Ordinary Hero” për vitin 2022, i cili ndahet nga Qendra për Kërkime pas Konfliktit me qendër në Sarajevë. Çmimi jepet për guximin e njerëzve që punojnë aktivisht për promovimin e vlerave të drejtësisë, paqes dhe pajtimit.

FUSHATA #FALJE DHE MEMORIALIZIMI

Në vitin 2016, YIHR-a e Kroacisë filloi fushatën #FALJE, duke i bërë thirrje Qeverisë së Republikës së Kroacisë që t'u kërkojë falje të gjitha viktimave dhe familjeve të viktimave të krimeve të luftës dhe shkeljeve të të drejtave të njeriut që ndodhën gjatë dhe menjëherë pas operacionit ushtarako-polikor „Stuhia“ në gusht të vitit 1995.

Fushata zgjati disa vite dhe përfshinte një peticion, shpërndarje publike të përmbajtjes përmes mediave sociale duke përdorur hashtag #FALJE bilborda, manualin për politikanët „Si të kërkojmë falje për krimet“ dhe paraqitje publike. YIHR-a u dorëzoi peticion dhe nënshkrime përfaqësuesve të shoqatave të viktimave të shkeljes së të drejtave të njeriut gjatë dhe pas Operacionit „Stuhia“, të cilët ende presin drejtësinë për krimet.

Pas dhjetë vitesh avokimi me autoritetet lokale për të emërtuar një hapësirë publike me emrin Aleksandra Zec – një vajzë dymbëdhjetë vjeçare, pjesëtare e pakicës kombëtare serbe, e cila u vra në vitin 1991 në Zagreb, në janar të vitit 2022, Fondi i emrave për caktimin e emrave të Komisionit të Kuvendit të qytetit miratoi emrin Aleksandra Zec. Meqenëse ai emër aktualisht është i shënuar në Fond, ne vazhdimisht avokohemi që të ngrihet një memorial ose të emërtohet një vend publik me emrin Aleksandra Zec.

ANTE PEREZA

NISMA ËSHTË NJË GRUP I VOGËL INDIVIDËSH QË KRIJOJNË NJË MJEDIS MË TË MIRË PËR TË GJITHË NE

Ante Peraza

Bordi Drejtues i YIHR-së Kroaci që nga viti 2019. Punon si konservator-restaurues arti.

Pas pjesëmarrjes në aktivitetet e organizuara nga Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Kroaci, Ante Peraza kuptoi se ndajnë të njëjtat vlera dhe synime dhe në vitin 2018 u bë anëtar. Pesë vite dhe shumë projekte e aksione më vonë, Ante thotë se disa ndryshime në shoqëri janë të dukshme, por se është shumë e vështirë të flitet objektivisht për këtë.

“Besoj se shoqëria po bëhet më e hapur ndaj temave “të ndjeshme” të luftës dhe më e gatshme për të pranuar kritikën, por e gjithë kjo po ndodh me një hap shumë të ngadalhtë.”

Për Anten, Nisma përfaqëson një rreth njerëzish të ngushtë që luftojnë për një shoqëri më të hapur dhe më të drejtë. Konsideron se qasja individuale ndaj individëve është një avantazh i madh, sepse janë këta individë që do të vazhdojnë të punojnë në zhvillimin e shoqërisë në komunitetet e tyre. Njerëzit të cilët i takoi dhe me të cilët punoi, dhe projektet në të cilat mori pjesë, janë një gjurmë të madhe personale dhe profesionale tek ai:

“Njohja dhe bashkëpunimi me një numër të madh njerëzish nga vende të ndryshme, të cilët nuk kanë domosdoshmërisht të njëjtat qëndrime dhe pikëpamje, projekte në të gjithë rajonin dhe një qasje kërkimore dhe e paanshme ndaj ngjarjeve të luftës, ndikuan që të kuptoj më mirë shkaqet, rrjedhën dhe pasojat e konflikteve të viteve të nëntëdhjeta në këto hapësira, por edhe të zhvilloj një nivel autokritik në dashurinë për vendin tim”.

Nga të gjitha nismat e Nismës në të cilat ka marrë pjesë, Ante veçon botimin “Narrativat e përbashkëta”, autorë të të cilit janë të rinjtë kombësive, qëndrimeve dhe profesioneve të ndryshme. Ata u mbledhën për të shkruar për të kaluarën e tyre të përbashkët dhe tema të tjera që i bashkojnë ose i ndajnë, dhe secili grup përbëhej nga pjesëmarrës nga vendet që ishin në konflikt me njëri-tjetrin.

Kështu, të rinjtë nga Serbia dhe Kroacia duhej të pajtoheshin për ngjarjet në Vukovar dhe “Olujën” (Shqip: “Stuhia”), ndërsa një grup nga Serbia dhe Bosnja e Hercegovina hetuan rrethimin e Sarajevës.

“Kam moderuar grupin kroato-malazez që hetonte bombardimin e Dubrovnikut, pushtimin e zonës së Dubrovnikut, kampin Morinj dhe çështjen e kufirit në Prevlakë. Me këtë projekt kemi dëshmuar se me ndihmën e fakteve dhe duke u udhëhequr nga parimi i drejtësisë mund të gjendet një gjuhë e përbashkët edhe me temat më të ndjeshme”.

Gjithashtu veçon edhe konkursin për krijimin e një zgjidhjeje artistike për përkujtimin e viktimave civile të luftës, e cila do të vendosej në vendet e pashënuara të vuajtjeve civile gjatë luftërave të viteve të nëntëdhjeta në territorin e Kroacisë.

“Duke pasur parasysh edukimin tim artistik, kam qenë pjesë e jurisë që ka vlerësuar punimet e paraqitura. Zgjidhja e përzgjedhur fituese përfaqëson një vepër arti të jashtëzakonshme me një mesazh të fortë që besojmë thellësisht se do të gjejë vendin e saj në hapësirën publike”.

Ante është ende pjesë e Nismës duke marrë pjesë në menaxhimin e organizatës.

“Pjesëmarrja në aktivitetet e Nismës më mundësoi zhvillimin në kuptimin personal të njohjes me pjesët e së kaluarës që i njihja pak ose aspak, ndërtimin e një opinion autokritik ndaj historisë, njohjen me shumë njerëz përmes punës dhe bashkëpunimit, përvojës së organizatës dhe shumë më tepër.”

SENAD SHABOVIQ

YIHR, A FEW GOOD MEN AND WOMEN

Është një titull filmi që Senad Shaboviq e kujton kur i kërkohet ta përshkruajë Nismën e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut (YIHR), me pak fjalë.

Titulli i filmit të vitit 1992 “A few good men” e adapton në mënyrën se si organizata ka nisur dhe ka vazhduar punën në një rajon të trazuar.

“Fatkeqësisht, në klimën aktuale, YIHR-në do ta përshkruaja me titullin e filmit “A Few Good Men”, kuptohet, të adaptuar si “A Few Good Men and Women”, thotë Shaboviq teksa kujton momentet e para në fillim të viteve 2000.

Shaboviq është njohur me punën e YIHR-ës që nga themelimi i saj.

Duke qenë pjesë e skenës rajonale të shoqërisë civile, ai ka punuar në shumë organizata që kanë pasur fokus të njëjtë. “Admiroja YIHR-në, udhëheqjen dhe vizionin e saj. Gjithmonë kam pasur përkushtimin e madh të mbështes organizatat me një agjendë progresive dhe isha i lumtur të bashkëpunoja në disa aktivitete. Isha edhe më i lumtur kur u ftova në Bordin e organizatës”, thotë ai. Shaboviq gjatë kësaj periudhe ka bërë disa lëvizje në karrierë, në pozita të ndryshme në organizata ndërkombëtare dhe institute në Prishtinë, por thotë se gjatë gjithë kohës ka qenë në kontakt me YIHR-ën, duke bashkëpunuar në aktivitete të ndryshme.

Ai thotë se është vet emërtimi i organizatës që e bën atë të veçantë.

“YIHR-a vuri fokusin te të rinjtë. Në këtë aspekt, organizata ishte një lloj avangarde që punonte në këtë front shumë kohë përpara prirjes së përgjithshme ndërkombëtare të “youth mainstreaming”. Njerëzit që krijuan organizatën, si Andrej Nosovi, kanë vlerësuar saktësisht që të rinjtë e këtij rajoni kanë nevojë për vëmendje, se duhet punuar me ta për t’u bërë agjentë të ndryshimeve pozitive, brezi që na përcjell nga e kaluara negative në një të ardhme të dëshiruar,” thotë ai.

Kjo, në sytë e Shaboviqit, i ngjan asaj që bëri brezi i pasluftës pas Luftës së Dytë Botërore në Gjermaninë Perëndimore.

“Ajo që pamë atëherë dhe ajo që shohim për fat të keq sot është se një pjesë e madhe e të rinjve bien në grackën të vetëizolimit dhe nacionalizmit,” thotë Shaboviq. Një gjë tjetër për të cilën Shaboviq ia krediton suksesin YIHR-së, është aktiviteti në rrugë në çështje të avokimit për pajtim, diçka për të cilën thotë se kjo organizatë ka qenë pioniere në rajon.

“YIHR-a punoi me të rinjtë për t’i orientuar ata drejt gjërave të mira, drejt daljes nga “kurthi ballkanik”, drejt një sistemi vërtet progresiv, një lloj evropianizimi të vërtet të rajonit. Më pëlqeu gjithashtu që YIHR-a ishte e zëshme përmes aksioneve të shumta në rrugë dhe formave të tjera të shfaqjeve publike,” shton ai.

“Kjo ishte freskuese, duke marrë parasysh numrin e madh të organizatave të tjera, posaçërisht ato ndërkombëtare, të cilët favorizonin “avokimin” dhe “fushatat publike” përmes seminareve nëpër hotele të bukura ose billboard-ave të siguruara përmes kompanive të marrëdhënieve me publikun, që shpesh njëkohësisht punonin me yjet e skenës së muzikës që po përhapnin mesazhin e kundërt,” thotë ai.

Situata ka mundur të ndryshojë gjatë viteve por Shaboviq thotë se në shumë mënyra, rajoni i Ballkanit Perëndimor nuk ka arritur ende aty ku do të duhej të ishte tani, më shumë se dy dekada pas përfundimit të luftërave të përgjakshme.

“Disa nga çështjet themelore janë ende të pranishme. Ballafaqimi me të kaluarën ishte gjysëm i përfunduar dhe më pas është fshehur kryesisht nën qilim, nuk janë vendosur as pajtimi po as marrëdhënie funksionale, dhe progresi i përgjithshëm socio-ekonomik është ende peng i çështjeve të pazgjidhura dhe etno-nacionalizmit të vazhdueshëm dhe, në fakt, është në rilulëzim,” nënvizon Shaboviq.

“Koha kur punoja më intensivisht me YIHR-ën ishte në fakt një kohë e mirë, në pjesën më të madhe. Duke parë nga perspektiva aktuale – ku shihet regresi i madh – periudha e rreth dhjetë viteve më parë ishte premtuese. Gjërat shkonin në drejtimin e duhur. Në atë kohë, kam pasur përshtypje se njerëzit dhe qeveritë po shkëputeshin nga trashëgimia e luftërave dhe bashkëpunimi rajonal ishte në kulmin e tij”, thotë Senad Shaboviq.

Sipas tij, programi i shkëmbimit rinor Kosovë – Serbi, bashkë me shumë programe të tjera, kanë pasur një efekt të rëndësishëm në fushën e ballafaqimit me të kaluarën. “Sa i përket YIHR-së, unë vazhdoj të admiroj organizatën dhe të gjithë njerëzit e përfshirë. Është e qartë se ka shumë punë përpara dhe shpresoj që palët e interesuara dhe donatorët do të vazhdojnë ta kuptojnë këtë”, përfundoi ai.

NE

KUJTIM

JASNA BOGOJEVIQ

GRUAJA QË NUK DORËZOHET

Jasna Bogoeviq
(1946-2015)

anëtare e Kuvendit dhe Këshillit Mbikëqyrës,
2004-2015, YIHR Serbi, aktiviste antifashiste
dhe kundër luftës.

Në vitin 1991, Mensura Lula Mikijel ishte sekretare e regjisë ndërsa punonte për filmin e Goran Markoviqit "Tito dhe unë". Rreth asaj kohe, ajo dëgjoi për fushatën kundër luftës "Ndezja e qirinjve" si një nderim për viktimat e luftës dhe një shprehje solidariteti me të gjithë ata që u rebeluan në atë kohë. Shumë shpejt ajo iu bashkua asaj dhe pa shumë të njohur të saj në tubime, por edhe shumë njerëz që nuk i njihnte.

"Vërej një grua të bukur dhe të vrenjtur që kritikon me zë të lartë se ka pak njerëz".

Lula më vonë e pa të njëjtën grua në fushatën "Crni flor" (Shiriti i zi). Ajo ende nuk e di se kush është ajo.

"Rrethi i Beogradit, seancat të shtunave." I pyes njerëzit a e njohin atë grua dhe më thonë se quhet Jasna, se punon në televizion. Njihemi dhe pas një bisede të shkurtër, kuptojmë se jemi në të njëjtën anë, në anën kundër luftës, kundër krimit".

Lula thotë se më pas u bënë "shoqe të ngushta, të pandashme të bashkëvuajtura", dhe së shpejti me to u bashkua edhe Branka Paniq, mësuese e anglishtes.

"Jasna ishte një grua që disi shkoi së bashku me dy shoqet e tjera të saj – Brankën dhe Lulën, dhe është e pamundur të mendosh për Jasnën pa ato të dyja, ose për ato të dyja pa Jasnën", shpjegon Milosh Uroshevi¹, aktivist i Grave me të zeza.

Që të treja ndiqnin ngjarjet kundër luftës dhe natën ishin në kontakt telefonik duke ndjekur të gjitha lajmet. Lula thotë se u pëlqente të shikonin tenis – Jasna e adhuronte Federerin dhe brohoriste për të.

"Jasna Bogoeviq ishte një grua "e rëndë" dhe pesha e një gruaje "të rëndë" karakterizohet nga mospërkatësia dhe mospërshtatja", shton Milloshi.

Ai thotë se Jasna e "urrente" përkatësinë e çdo grupi, pra se ajo ishte sipër tij, "si një zog që i ndërton foletë në vende të paarritshme".

Janë të paktë ata që nuk kanë munguar asnjë mbrëmje të "Ndezjes së qirinjve" nga 8 tetori 1991 deri më 8 shkurt 1992. Milloshi thotë se Jasna Bogoeviq ishte një prej tyre. "Edhe pse nuk ma tha kurrë këtë, jam i sigurt se ka marrë pjesë në të gjitha seancat e Rrethit të Beogradit –Serbisë së Dytë – "asaj që nuk u pajtua krimin".

Ajo ka mbledhur nënshkrime kundër luftës në Qendrën Kulturore Studentore, ka qenë pjesë e aksioneve kundër luftës "Shiriti i verdhë" dhe "Kambana e fundit". Ajo gjithashtu qëndronte në errësirë dhe heshtje, së bashku me Gratë me të Zeza, çdo të mërkurë në Sheshin e Republikës në Beograd për pesë vjet nga ora 15:30 deri në 16:30. Lula tregon se ndalesat e të mërkurave ishin të detyrueshme për ta, sikurse edhe seancat e Rrethit të Beogradit të shtunave.

Jasna ishte një nga ato gra që bërtiste: Beograd, zgjohu! Beograd, turp të kesh!", kujton Miloshi.

Ashtu si Lula, edhe Jasna kishte miq dhe të afërm në Sarajevë, e cila ishte e rrethuar në atë kohë. Atëherë kanë qëndruar në radhët e organizatave humanitare "Adra", "Dobrotvor" dhe "Humanus" për të dërguar pako. Më pas ata u bënë pjesë e grupit të punës të organizatës "Adra". "Kishte gjithmonë disa dhjetëra mijëra pako dhe kjo bëhej kryesisht gjatë natës, dhe ishte një dimër i ashpër. Jasna e kishte të vështirë të përballonte të ftohtin, por duroi. Ajo mbërriti kudo", kujton Lula.

Ato ditë Lula dhe Jasna dolën me një "aksion të ri". Për të kontaktuar me Sarajevën, çdo mbrëmje shkonin te një radio amator tjetër i Beogradit dhe thërrisnin të afërmit dhe miqtë për të parë se si ishin dhe kishin arritur apo jo pakot tek ata.

"Shpesh kapeshin në Pale dhe më pas dilte në pah zemërimi i Jasnës. Ajo ishte vërtet e drejtë, gjithmonë në anën e viktimës dhe të të padrejtësuarit".

Lula dhe Jasna arritën të vizitojnë Sarajevën e rrethuar në vitin 1995, e cila ishte shumë e rrezikshme dhe udhëtimi ishte "i gjatë, i vështirë".

Organizuar nga Gratë me të Zeza, ndonjëherë edhe YIHR-ja, medoemos kanë vajtur në Srebrenicë çdo 11 korrik. "Jasna nuk shkoi më që kur u sëmur, dhe unë që një vit më vonë. Gjithmonë tronditeshim kur takoheshim me nënat e Srebrenicës, tek ato ose tek ne në Beograd."

Goran Miletiq shpjegon se Jasna kurrë nuk ishte e interesuar të bënte diçka vetëm për para, por ishte e rëndësishme për të që të kontribuonte në luftën për të drejtat e njeriut dhe ballafaqimin me të kaluarën. Për këtë arsye ajo vendosi t'i bashkohet "YIHR-së si një organizatë unike në këtë rajon" dhe mori pjesë edhe në themelimin e saj.

"Ajo bëri atë që dinte më mirë – merrej me media, arkiva mediatike, kërkime dhe mbledhje të materialeve të tjera që ishin bazë për raporte të ndryshme. Pa kontributin e saj, shumë nga ato që ka bërë YIHR-ja në atë periudhë nuk do të ishte e mundur", thotë Gorani.

Millosh Urosheviq e kujton Jasnën gjithashtu si një luftëtare të palodhur, e cila udhëhoqi beteja në fronte të shumta – "gjithmonë kundër heshtjes si shurdhim, pandjeshmërisë së vëzhguesve në banalitetin e indiferencës".

TAMARA KALITERNA

KRONISTE E KOHËS DHE VEPRIMTARE E PAKOMPRIMISTË PËR TË VËRTETËN

Tamara Kaliterna
1945-2013

gazetare dhe anëtare e ekipit mediatik të
YIHR-së Serbi 2004-2013.

Tamara Kaliterna iu bashkua Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në vitin 2004, një vit pas themelimit të organizatës dhe vrasjes së kryeministrit të atëhershëm të Serbisë, Zoran Gjingjiq. Ajo ishte me profesion sociologe dhe gazetare për ish Borbën, Danas-in, Fonet-in, gazetare dhe redaktore e Tanjugut, bashkëpunëtore e Autonomisë dhe Peshçanikut dhe mediave të tjera të pavarura rajonale. Ajo ishte gjithashtu anëtare e Shoqatës së Pavarur të Gazetarëve të Vojvodinës. Tamara në opinion u etiketua si një "serbe radikale" dhe si aktiviste e Nismës, Grave me të Zeza dhe organizatave të tjera joqeveritare. Siç e kujton themeluesi i Nismës, Andrej Nosov, "ajo ishte dukshëm Vojvodinase dhe Dalmatine". Ajo ka lindur në Zagreb në vitin 1945 dhe ka vdekur në Beograd në vitin 2013 në moshën 68-vjeçare. Në Nismë dhe organizata të tjera qëndroi deri në vdekje.

"Ajo ka qenë një advokuese e rëndësishme e lustracionit për përgjegjësitë e gazetarëve për luftërat etj. Në punën e saj është marrë shumë me etikën mediatike, veçanërisht në lidhje me "luftënxitësit". E takova në Danas, ku punoja. Ne u takuam për herë të parë në vitin 2001 dhe 2002, kur unë ndoqa gjyqin për krime lufte. Në Nismë, Tamara merrej kryesisht me monitorimin e mediave, programet mediatike, arkivat e mediave dhe prerjet e shtypit. Ajo ishte një lloj mentoreje për të gjithë ne, veçanërisht për njerëzit e rinj që erdhën në Nismë sepse Tamara kishte në kujtesën dhe përjetimin e saj gjithë shpërbërjen e ish Jugosllavisë", thotë Andrej.

Tamara iu kushtua programit të bashkëpunimit të gazetarëve nga Kosova dhe Serbia të quajtur "Gazetarët mund ta bëjnë këtë", i cili rezultoi me librin me të njëjtin emër të botuar nga Nisma. Ajo mblidhte prerje nga gazetaret dhe bënte analiza dhe tekste me redaktorët, domethënë dokumentoi shkeljen e standardeve gazetareske në lidhje me raportimin për luftërat e viteve të nëntëdhjeta. Ajo gjithashtu redaktoi buletin e Nismës midis viteve 2004 dhe 2005, i cili i parapriu revistës së Iniciativës "Rez" ("Prerje"), në themelimin e së cilës ajo mori pjesë në vitin 2007.

"Në atë kohë, buletini nuk ishte diçka e zakonshme, por konsiderohej një lloj publikimi dhe ajo i bëri ato edicionet e para online. Krijimi i një buletini në PDF në atë kohë ishte një revolucion, dukej sikur po bënim nuk e di se çfarë sepse sapo ishte shfaqur atëherë. Në fushatën që Nisma bëri për bojkotimin e kushtetutës në vitin 2006 në kohën e kryeministrit të atëhershëm Vojislav Koshtunica, e cila është ende në fuqi, kemi pasur rreth 50 botime të buletinit të shkruar nga ajo", kujton Andrej.

Ajo kishte një frymë aktivisteje edhe në adoleshencë, kur u përfshijta nga gjimnazi i Rijekës për organizimin e grevave dhe u ndalua të regjistrohej në të gjitha gjimnazet e Rijekës. Ajo studioi sociologjinë në Fakultetin Filozofik në Beograd dhe mori pjesë në protestat e studentëve në vitin 1968, ku ishte e vetmja e plagosur nga arma e zjarrit. Ajo dyshohej se me gurë "dëmtoi mjetin zjarrfikës dhe dëmtoi pronën publike" dhe gjyqtarit hetues i është përgjigjur "se dhuna nuk është pjesë e repertorit të saj politik".

Ajo redaktoi Buletinin mbi Rezolutën 1325 mbi një qasje feministe-antimilitariste ndaj sigurisë, demilitarizimit dhe

ndikimit të grave në zgjidhjen e problemeve në shoqëritë pas konfliktit.

Tamara, siç shprehet Andrej, "nuk ishte një punonjëse e zakonshme e organizatave joqeveritare, ajo i përkiste Nismës dhe organizatave të tjera, por ishte e saja".

"Tamara shpesh ishte në gjendje të ishte më radikalja në gjërat që bënte. Pasi u largova nga Nisma dhe bëra Heartefact-in, ajo erdhi tek ne. Praktikisht deri në vdekjen e saj, ajo mbajti poste të ngjashme si në Nismë ashtu edhe në Heartefact, dhe ishte gjithashtu një aktiviste e Grave me të Zeza."

Zhelko Stanetiç, i cili punonte në zyrën e Novi Sadit të Nismës së të Rinjve për të Drejtat e Njeriut, u takua me Tamarën në një shfaqje teatrale nga Teatri i Luftës së Sarajevës gjatë "Ditëve të Sarajevës" në Beograd. Tamara ka një "rëndësi monumentale" në gazetari, thotë Zhelko.

"Ajo ishte një kroniste e vërtetë e kohës në të cilën jetoi dhe një aktiviste e pakompromistë për të vërtetën për atë që ndodhi gjatë luftërave të viteve të nëntëdhjeta. Tekstet e saj u botuan në dhjetëra gazeta, revista dhe portale të ndryshme të përditshme rajonale dhe u ndaluan në shumë prej tyre. Pak para vdekjes së saj, u botua libri "Përsëritësit e historisë së rreme", i cili në fakt është një përmbledhje tekstesh që ajo ka shkruar mes viteve 1990 dhe 2013".

Asokohe në promovimin e librit ishte e pranishme edhe Kaliterna, e cila ndër të tjera tha:

"Dua të falënderoj të gjithë ata që kontribuan në botimin e librit – kolegët dhe koleget që e provokuan me raportime sipërfaqësore; teleprinteret e Tanjugut, e cila, duke rrezikuar punën, dërgoi tekstet e mia në mediat në Bosnje dhe Hercegovinë; Sllobodan Millosheviçit, i cili çdo shuplake timen argumentuese do t'i kthente faqen tjetër dhe do të vazhdonte me keqberjet e tij; Aleksandar Vuçiqit, i cili më shpërfytyroi materialisht me Ligjin e tij për Informim dhe më ngushëlloi moralisht se kisha të drejtë, sepse çfarë të presim nga Ligji, autori i të cilit është krahu i djathtë i përjetshëm i dukës çetnik".

ZORICA TRIFUNOVIQ

BRIGADIERE INTERVENUESE, GRUA E VENDOSUR DHE PARIMORE

Marija Perković, një aktiviste Gratë me të Zeza, u takua me Zoricën në dimrin e vitit 1998/1999. Zorica, përkthyesë, ishte duke vizituar organizatën humanitare "Osmeh" ("Buzëqeshje") nga Vrbasi, e cila kryesisht punonte me popullatën refugjate.

**Zorica Trifunović
(1954-2022)**

anëtare e Bordit Drejtues dhe Mbikëqyrës,
2005-2022, YIHR Serbi, aktiviste dhe feministe
kundër luftës.

"Pak vite më vonë, kuptova se përkthyesja modeste është gjithashtu një aktiviste e Grave me të Zeza, së cilës iu bashkova në vitin 1999", thotë Marija.

Ai takim i parë shënoi përgjithmonë perceptimin e Marijes për Zoricën – po aq modest.
"Sidoqoftë, pasi u njohëm dy dekada përmes përfshirjes aktiviste në Gratë me të Zeza, e kuptova shumë shpejt se atë buzëqeshje të saj të butë, modestin, humorin delikat, shpesh autoironinë, e mbart në fakt një grua shumë e rrumbullakosur (në kuptimin politik), e fortë dhe parimore."

Në "Gratë me të zeza", Zorica "rrëshqiti" nëpër letra, kujton Marija. Ajo i zgjidhte të gjitha problemet me lehtësi, prandaj Marija, sa herë që punonte me Zoricën, mendonte, "hej, nuk është asgjë".

"Por vetëm Zorica ishte në gjendje ta bënte atë "asgjë", në të gjitha rastet e tjera, puna me dokumentet pa të ishte si "ok, tani dua të vdes".

Zorica dinte të masazhonte bukur, në mënyrë "përrallore", kujton Marija dhe kishte duart e pianistes.

"Duart e holla, gishta të gjatë dhe ai masazh specifik që ajo zotëronte i ngjante më shumë lëvizjeve të një magjistari, apo kërcimit, sesa asaj që di unë për masazhin".

Zorica ishte pjesë e një grupi femrash që "krijuan fjalë për fjalë historinë".

"Një nga gratë që nisi rezistencën kundër luftës, që forcoi lëvizjen kundër luftës, nga pikëpamja feministe".

Para luftës, Zorica së bashku me kolegët e saj kanë marrë pjesë në themelimin e Partisë së Gruas në vitin 1990. Para

kësaj, ajo mori pjesë në themelimin e Parlamentit të Grave dhe Lobit të Beogradit. Këto organizata ishin "si një zë, një zë gruaje kundër nacionalizmit dhe luftës" dhe u rritën nga Konferenca "Gruaja shok-qe" dhe u themeluan "për të dëgjuar qartë zërin e artikuluar, të artikuluar politikisht të grave nga e majta".

"Dhe ishin këto gra, feministe nga e majta, që organizuan tubimin e parë kundër luftës në Beograd. Është një tubim kundër luftës në kuptimin e plotë të fjalës – i artikuluar politikisht, i mbajtur në shkurt të vitit 1991 dhe ato kërkuan që t'i jepet fund militarizimit të Jugosllavisë".

Zorica, si gratë e tjera që krijuan historinë e lëvizjes kundër luftës dhe antimilitariste në Serbi, besonte se organizimi politik i grave ishte shumë i rëndësishëm dhe se "protesta e artikuluar politikisht është e vetmja protestë".

"Prandaj, ajo iu bashkua grave me të zeza të formuara më vonë. Mendoj se këto qëndrime për domosdoshmërinë e politizimit e çuan Zoricën më vonë në Nismën e të Rinjve – për ta përcjellë atë politikë tek gjeneratat e ardhshme", përfundon Marija.

Alma Mashiq, e cila ishte drejtoreshë e zyrës së Nismës në Bosnje dhe Hercegovinë, e kujton Zoricën si një "brigadiere intervenuese". Zorica mori pjesë në aksionet aktiviste të YIHR-së në Serbi, veçanërisht në ato kushtuar gjenocidit të Srebrenicës.

"Zorka ka qenë gjithmonë këmbëngulëse, e vendosure, e pakompromis dhe ka shërbyer gjithmonë si shembull për ne të rinjtë në Nismë", thotë Alma.

Ajo nuk e humbi besimin, qëndrimin pozitiv dhe energjinë e saj edhe kur u sëmur. Vdiq më 5 nëntor të vitit 2022.

IMPRESUM

Publisher:

Youth Initiative for Human Rights (YIHR)

Editor-in-chief:

Sofija Todorović

Editors:

Ivana Nikolić
Perparim Isufi
Serbeze Haxhijaj

Journalists:

Dejana Cvetković
Ivana Nikolić
Jovan Kalem
Perparim Isufi
Serbeze Haxhijaj

Publication coordinator:

Ivana Jovanović

Translators:

Eda Radoman Perković
Filip Rakočević
Nikoleta Psofiou Rakočević
Tamara Belenzada

Proofreading:

Queen Victoria Education and Translations

Design and layout:

Sanja Polovina

Printed by:

Dual Mode, Beograd

Circulation:

100

MY

INITIATIVE

INTRODUCTION

You are holding a monograph of the Youth Initiative for Human Rights that seeks to answer the question: What is the Initiative to you? We embarked on this journey without knowing the outcome, choosing to put people first and engage with voices of those many of our current team members and activists have never met. Our desire is to bring together everything often not covered in reports, publications, and media appearances.

We were right because the answer was there all along, as early as the first interview: The Initiative is all its people. It sounds simple, but reading each of these stories you will find that there are young people – that they have always existed – who imagine the future differently and know that there are things that are more important than fear. Youth, in all its beauty, has marked the entire existence of the Initiative and has been the driving energy of every change we have both contributed to and witnessed. This is why the Initiative is an ‘avant-garde organization’ where ‘youth and courage’ always hold a central place, where ‘head through the wall approach’ is how we sometimes act. According to many, it is ‘hope’ and maybe it is just ‘the beginning’.

And beyond all that, the Initiative is you and ‘your people you bring together’.

The Initiative was founded in 2003 in Belgrade, two years after the end of the wars in the former Yugoslavia. At the time of its creation, the Youth Initiative for Human Rights was a ‘revolutionary’ organization.

Regional cooperation has always been the core of the Initiative, because without regional integration, achieving full democratic potential in the region is not conceivable. We worked with each other in the hardest of times, and we always chose communication, truth and responsibility when violence and breaking all ties were offered to us as the only possible option. We built connections where there were none, time and again. Wherever there was silence, we initiated a conversation.

Offices in other cities had never been established at someone’s request, but initiated by young people in those countries, reflecting their needs. Thus, the Initiative was founded in Kosovo (Pristina) in 2004, Montenegro (Podgorica) in 2006, Bosnia and Herzegovina (Sarajevo) in 2007, and Croatia (Zagreb) in 2008.

Initiative’s people, whose bits of life we have presented in this book think and act outside the box, running along paths that others dare not pass, uniting what for others may seem incompatible – Belgrade and Sarajevo, Miredita and *Dobar dan* (good afternoon). Initiative’s people motivate and restore faith in the fact that change is achievable when you gather together people who firmly believe in change, and then work together in new, different ways, to yield outcomes different from those we are used to.

Before you start reading, it is important for us to thank everyone who has been a part of the Initiative in any capacity, and we are talking about the number of about 16,000 people from all over the region.

We extend special gratitude to the journalists who worked on the preparation of this book: Ivana Nikolic, Serbeze Haxihaj, Jovan Kalem, Perparim Iusifi and Dejana Cvetkovic.

ANDREJ NOSOV

THE INITIATIVE MARKS A BEGINNING

Andrej Nosov

Regional Director 2003-2009, Director and Founder of "Heartefact", Theatre Director and Human Rights Defender

Twenty years ago, Serbia was at the beginning of a challenging period of transition, all wars had finally ended, and Andrej was just a kid from Prokuplje who believed that on the other side of the administrative line, in Kosovo, people with machetes and qeleshes were waiting for him, ready to beat him up. He first visited Kosovo in 2002 as a journalist for the "Danas" daily, when he realized that his view on relations between Serbs and Albanians was in contrast with reality.

"That single incredible fear was not my own, but rather an inheritance. When in fact, the opposite was happening: during the years of 2002 and 2003, I witnessed and experienced a different perspective, acquired a different outlook on things, and realized that we lived in two parallel worlds. This administrative line between Kosovo and Serbia, this Merdare, represents a form of a gateway, a passage into the other world. I remember that intimate experience, crossing Merdare felt as if you were entering a different world."

A year later, in 2003, he decided to create an organization, and the main motivating force was a "feeling of not belonging, the inability to identify with any existing initiative or narrative created at that time."

Looking back from this point in time, Serbia was amidst its only democratic period during those early years of the third millennium, with Zoran Djindjic leading the government and the first Pride Parade, the discovery of mass graves in Batajnica and the break of silence concerning war crimes and the war in Kosovo.

"We were arguing whether a lustration was necessary, we were still required visas to travel and I would call this a period in which traveling abroad was an obstacle that today's youth couldn't even begin to fathom. For us, standing in lines and waiting for visas was something completely normal to overcome various obstacles just to be able to travel."

In such an atmosphere, civil society organizations were focused on topics from the 1990s, either conflicts or democratization. There was no youth movement after the *Otpor* (Resistance). Then, the Initiative came to life. What most don't know is that the initial name of the organization was the Youth Initiative – Anti-trafficking Center, and that during the first few months of their work, these two organizations, which are still here, worked together. They separated a few months after the founding, but continued to share office space. When talking about the beginnings, Andrej says that it is especially important to mention the Humanitarian Law Center and Nataša Kandić, "who actually encouraged the emergence of the organization continuously, sometimes silently, other times through criticism, at moments by asking questions."

"For Natasa, the emergence of the Initiative signified a step forward, as up until that point young people were not that interested in the past and nobody wanted to deal with it."

Apart from Natasa Kandic and the HLC, great support was received from the IWPR (Institute for War and Peace Reporting) offices in Belgrade and Pristina, specifically Dragana Nikolic Solomon, Jeta Dzara and Tanja Matic, who would soon establish the Balkan Research Network, BIRN.

I DON'T WANT WAR

At the time when the Initiative was in its inception phase, the only other regional organization linking Kosovo and Serbia was the Humanitarian Law Center. When asked what it looked like, Andrej says that he put several thousand euros in a bag, went to Pristina, to a real estate agency where he explained in Serbian that he needed an apartment in the city center for the office.

They said that they had nothing and would let me know. I remember visiting Jeta Dzara and Tanja Matic in the IWPR office after that. We were having coffee when my phone rang, we had those old phones back then, and we referred to them as bricks. I answered and the voice on the other line said: "Good afternoon, this is Dr. Aslani, I heard that you were looking for an apartment."

It was a crib with a living room, nineties look, a classic apartment with a kitchen, a refrigerator, sofas, carpets, slippers, clothes racks. Everything was there, but it was a far cry from an actual office. I thought to myself that there was nothing wrong with it, I would sleep where I worked.

Then, one day, Sara Maliqi walked into the office, and noticed a poster that had the text "I don't want war" written thereon in Cyrillic, the one I brought with me. She walked in to help us with some taxes that we messed up, and then simply turned around and said: "I must work here." So, she came and took over the entirety of the Initiative in Kosovo.

The main, regional office was located in Belgrade, from where offices and organizations were established in other

countries of former Yugoslavia. "Our connection and joint work between Belgrade and Pristina, which was not related to projects, was something unique from the offset." At that time, there were no Zoom meetings, project coordinators or cooperation agreements.

"We worked together in the true sense of the word, as if we had one office. Making plans was a joint effort, team building was intended for all of us, and everything was shared. All of this resulted in the creation of a strong bond between Belgrade and Pristina, and the division of values was never called into question. We structured the organization based on our values, so it wasn't possible for someone to ask whether this statement was okay from Serbia's perspective, for example. We created our little island where principles bore importance, values bore importance, and whether we came from Kosovo or Serbia was a secondary matter."

Throughout his years at the Initiative, there were several initiatives of utmost importance to him. First of all, all campaigns, forums, talks and visits related to Srebrenica and the Srebrenica genocide, including the first trip to Potocari with two youth buses from Serbia on July 11, 2004, and the campaign with photos of Tarik Samarah on billboards with messages "To see, To know, To remember". Then there was the visiting program, which allowed young people to travel around the region and meet their peers, learn about the common past and learn not to deny it. "Days of Sarajevo" in Belgrade is also among them, and all the efforts and campaigns that ultimately helped establish independent institutions in Serbia.

ON BEHALF OF THE FUTURE

Andrej formally remained in the Initiative until 2009 and the establishment of "Heartefact". He says that he and the team felt that they should leave when Kosovo declared its independence. They were there for 5 or 6 years, and now it was time to leave the organization to some new young people. However, the connection between them seems to remain unbreakable to this day. So, when he talks about the people he met in the Initiative, it reminds him of the way in which his father talked about his time in the Yugoslav People's Army.

"But really, for me, the Initiative, in a Yugoslav kind of way, was a space that shaped our values. I am a kid from Prokuplje who believed that Albanians were waiting outside the border with qeleshes and machetes to beat me up. I am not someone who had carried these values all my life. To a large extent, the Initiative, the creation of the Initiative, and the creation of that space have shaped me, my beliefs and my knowledge, my general view and my judgment."

One of the basic values of the Youth Initiative for Human Rights is that you should always speak for yourself, and on behalf of those who are silent and cannot say what they think.

"I think this is the most important thing that is still present in the Initiative, something that holds it together. It is also a question of solidarity, empathy, and attitude towards the past. When you are a little stronger, you have the obligation and the task to speak out on behalf of the weaker, on behalf of those who are silent."

When asked how things were twenty years ago, and how they are today, Andrej says that today there is the Initiative "and that this is a key change". There is a place for young people who do not wish to blend into mainstream narratives, who wish to form themselves in a different way, and who aspire to engage in self-improvement. The existence of the Initiative means that there is a guarantee that we will remember past events, and that we will fight against denial and impunity, all in the name of the future we all dream of, which is for this 21st century to pass without conflict in the Balkans. "I don't know whether this is possible or achievable."

"For me, the Initiative marks the beginning, a start of a path, path towards where I don't know, but it is a start up."

PETRIT SELIMI

YIHR GAVE MEANING TO ITS ACRONYM

It was in the early 2000s when the region just closed the chapter on bloody wars. In Thessaloniki, Greece, young Kosovar Petrit Selimi met his Serbian peer, Andrej Nosov, an activist who was covering the southern region of Serbia, near the Kosovo border, at the time.

“His ability to network, explain the challenges, and identify effective solutions to enhance youth engagement in promoting democracy and human rights were the main qualities that brought together a group of young people, first in Serbia and then in Kosovo, Bosnia, Croatia, and Montenegro,” Selimi says, more than two decades after the idea for a regional youth organization was born to fight against established barriers.

Over such a long period, Selimi says his role within the organization was modest, but he believes that YIHR fully deserves the acronym it carries.

“In the Western Balkans, we are used to seeing countless abbreviations for organizations, international donors, and government agencies, but YIHR has truly taken the lead in bringing together young people, initiatives, and human rights,” he says.

According to Selimi, YIHR became a unique organization because it wasn’t satisfied with just organizing seminars, discussions, lectures, and training. Instead, it primarily focused on activism, door-to-door campaigns, and engagement in matters of art and culture, which are essential tools for political change and commitment.

“My role was quite small at first, in the initial discussions before the organization was founded, in its establishment and early events and conferences. Of course, I followed and supported actions in the following years in various capacities, from projects supporting dialogue and promoting the culture and art of what would later become the state of Kosovo in Belgrade, to protecting the LGBTQ+ community, empowering women and youth, and more,” Selimi says.

He recalls that these were the years after the Kosovo war when wounds, even from the war and genocide in Bosnia, which had ended years earlier, were still very present in public discourse.

“The wounds were fresh, the hatred ran deep, and the remnants of Milosevic’s regime could still wreak havoc, as we saw with the assassination of the Prime Minister of Serbia, Zoran Djindjic in 2003, when YIHR was founded,” Selimi says.

“People like Andrej Nosov and Sarah Maliqi, as well as many other colleagues, had a strong sense that they would not allow the achievements to lapse by forces of defeatism, extreme nationalism, far right, or even racist groups supporting rogue elements in Serbia, aiming to undermine the historic processes of Kosovo’s liberation, creation of democratic systems in the region, and the integration of the Western Balkans into the European Union,” he adds.

He highlights that in recent years, the festival “Miredita, Dobar dan!” has proven to be the only bridge left and the only way to present Kosovo to Serbia and vice versa.

“That’s why this festival is often under attack from tabloids and Serbian nationalist groups,” Selimi says.

However, he emphasizes that working on monitoring hate speech and fighting against it is essential because it is a “fight against something that has spread throughout the entire Balkans.”

Petrit Selimi has been involved in activism since the early 1990s, starting at the age of 14 when he addressed a UN youth summit about the importance of engaging young people as a tool in the fight for democracy, for collective and personal freedom.

He says YIHR supported Kosovo’s path back when doing so was quite dangerous.

“It allowed hundreds of journalists, activists, and students to participate in a unique exchange program to better understand each other’s perspectives in Balkan capitals at a time when, instead of opening borders, government and media trends were clearly put in the service of increasing divisions and hegemony,” Selimi says.

“I fear that part of that enthusiasm has been lost due to unprecedented time spent in transitional processes, lack of progress in resolving open bilateral issues, and the growth of authoritarianism and populism. Now I am even more pessimistic, and it shows how much we still need YIHR,” he concludes.

SONJA PROSTRAN

THE INITIATIVE MEANS A CONTINUOUS STRUGGLE

Sonja Prostran

Member of the Management Board of the Youth Initiative for Human Rights in Serbia 2004/2005-2009, now Director of USAID's Project for Strengthening the Judicial System in Uzbekistan and the EWMI branch in Uzbekistan

Sonja's story with the Youth Initiative for Human Rights begins in March 2003. She was the secretary of the District Court in Belgrade, and Andrej Nosov was a reporter for the Danas daily from one of the first war crimes trials before the District Court – the trial for Sjeverin kidnapping. Her more intensive cooperation with the Initiative in Serbia began when she became a spokesperson for the special department of the Belgrade District Court for war crimes in December 2003.

Today, 20 years later, Sonja says that the Initiative has left a profound mark on her personal and professional life.

"Thanks to the Initiative, I had the opportunity to talk to the ordinary people about what war crimes trials were, how they took place in Serbia, what were the similarities and differences between trials before the courts in Serbia and trials before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia in The Hague. To actually travel with the Initiative not only throughout Serbia but the entire region of the former Yugoslavia and thus disseminate knowledge or information about how the legal system in Serbia worked. It was an amazing opportunity."

From 2004/2005 to 2009, she was on the Board of Directors of the YIHR in Serbia. Although she occasionally did have problems due to her public appearances at the Initiative's events, where she spoke about the topic of war crimes, ever so unpopular, Sonja says that nevertheless no one ever "found it unusual, strange or, God forbid, illegal for a holder of the judicial function to be a member of the board of directors of an NGO". In 2005, Sonja was elected a judge of the Belgrade Municipal Court. She says that it was considered normal at the time for judges to participate in social and public life – which has become a rarity today:

"What happened after and what is still happening today has significantly downgraded our profession of judicial office holders, and it also speaks about the level of censorship that exists in Serbia today."

Sonja says that she enjoyed every contact and socializing with the Initiative, and that the years she spent working closely with its activists were cheerful, full of positive energy, enthusiasm, laughter and the will to change something.

"I remember that period as one of the most joyful and happiest in my life."

All the campaigns and actions she took part in have left a profound mark on her. If she had to single out some of them, it would be research on the transparency of war crimes trials before the courts in Serbia, Bosnia, Croatia and Kosovo. She conducted the research together with the then B92 journalist Milos Milic. Thanks to this research, in the fall of 2006, Sonja and Milos traveled to the United States, where they presented the results of the research at universities in Nevada and California.

Another project that she remembers particularly fondly is the internship of students from Serbia at the Hague Tribunal:

"During the two cycles of that internship, I supervised project implementation and it was immensely interesting, especially to follow-up the development path of the participating students. I have stayed in contact with many of them to this day."

After 2009 and leaving the Management Board of the Initiative, Sonja did not regularly follow the work of the organization. Her career took a different course – partly thanks to the Initiative because she started working for the *East West Management Institute* (EWMI), where she is still active today, a career path made possible through the YIHR.

"On a personal level, the Initiative has given me, first of all, the possibility of making acquaintances with people who still fight for human rights in Serbia and abroad, so these are, I can say it now, professional acquaintances. These were mostly students at the time, so I am especially pleased for having followed their development path to a certain extent and I still do to this day."

ALEXANDRA MILENOV

THE INITIATIVE MEANS HOPE

Alexandra Milenov

Coordinator of the outreach office of the Hague Tribunal in Belgrade, 2003-2007.

Exactly 20 years ago, Alexandra came from The Hague to Belgrade to run the outreach office of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia and to represent the Secretariat of the Tribunal in Serbia. Prior to that, she worked for the Prosecutor's Office of the Tribunal in The Hague from 1998 to 2003. One of the first pieces of advice she had gotten from her predecessor upon coming to Serbia was to meet Andrej Nosov, a young journalist who was, she was told, "a person one should meet" and whose voice would be important in the discussion about war crimes committed during the 1990s in the former Yugoslavia.

Her predecessor was right, Alexandra says: "At our first meeting, Andrej told me that he would establish a Youth Initiative for Human Rights. At that time, the Tribunal was trying former Serbian President Slobodan Milosevic and the interest of the media in Serbia was high. Nationalist sentiments were strong and the people's views on the involvement of Serbian forces in war crimes consisted of various forms of denial.

Andrej, and the young people he gathered in the Youth Initiative, bravely engaged in this emotional, difficult and sometimes hostile national discussion with creativity, compassion and the belief that every conversation is important."

In the course of the following four years of her stay in Belgrade, Alexandra did not reject a single invitation from the Initiative, which was, as she reflects today, perhaps even the most important partner she had in Serbia. She particularly highlights the program "Dealing with the Past", which brought together young people from all over the country to discuss war crimes and the work of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. She still remembers one specific occasion at one of the gatherings:

"At one such event, a girl of about 16 years old asked, 'But why do Albanians want to kill me?' The misinformation behind this and the fear it had caused to this girl point to the absolutely vital importance of the YIHR's work. It's virtually impossible to overestimate it."

Another program that she considered particularly important was arranging internships in the Hague Tribunal for law students from Serbia. In addition to having the opportunity to see how the Tribunal worked and what the trials really looked like, they were given a unique opportunity to spend some time living and working in the West, Alexandra adds.

"One participant thanked me and said that I could not fathom how much I had done for them on that occasion – in fact, I completely understood, which is why I worked with the YIHR to make this program happen."

During her time in Belgrade, Alexandra was a frequent participant in the Initiative's conferences, group discussions with young people and meetings with activists. She says that she loved every kind of interaction with the Initiative and that she has always been fascinated by the knowledge, ability, and professionalism of the Initiative's activists and employees in organizing programs and activities. When asked what her favorite Initiative program was, Alexandra says:

"It is impossible to pick a favorite, so I'll just mention the first event I participated in. The YIHR invited two women from Srebrenica to speak at a public debate in a city in southern Serbia. As we drove along, they were looking out the window and commented on the familiar landscape and their nervousness dispelled. At the event, they spoke about their experiences during the siege and the loss of their husbands. The audience could not stop asking them questions. In the end, when some had already started to leave, others stayed, and the women stood and talked to them separately. It was a powerful moment of human connection, made possible by the YIHR."

As the coordinator of the office of the Hague Tribunal in Belgrade, Alexandra mostly dealt with public relations, cooperated with the media, talked about the work of the Tribunal at various public events and cooperated with the NGO sector in Serbia. She also cooperated closely with local judicial authorities who worked on war crimes investigations and trials. She says that she had excellent relations with everyone, but still, she singles out working with the Initiative:

"Without a doubt, my work with the YIHR has also had the greatest impact. Young people are more open to listen to different perspectives and change their opinions, even when it comes to emotionally challenging things, such as acknowledging that the forces belonging to their own ethnic group have committed horrible crimes.

The gratitude I received from some young people who participated in the YIHR programs is my greatest professional achievement."

EDIN VELJOVIC

THE INITIATIVE MEANS COURAGE AND CONNECTION

Edin Veljovic

Researcher, Project Coordinator and Manager, Financial Director, 2003-2007, YIHR Serbia, now Team Leader of Alexander Mann Solutions in Serbia.

At the time when Andrej Nosov started founding the Youth Initiative for Human Rights in 2003, Edin was working in startups, a thought of his career soon taking a different path not even crossing his mind. During that year, he met Andrej for the first time at his sister's recommendation. Andrej was convincing, then, as he is now.

"All my life, I imagined myself to be in some kind of business adventure, and it turned out that, in the Initiative, I focused more on my values than ever before."

Political and social climate in Serbia was agonizing back then, at times even dark, Edin says. Soon after his arrival to the YIHR, the Government of Vojislav Kostunica was formed and Serbia made a turn to the political right. The activists dealing with the past started to be called out publicly as a "disruptive factor".

"We were better received in the region than in Serbia."

Edin started as a researcher in the Initiative at the end of 2003. He describes the Initiative's work at such an early stage of activities as enthusiastic and this enthusiasm was and remains his most important motivational element, says Edin.

Edin and Andrej not only shared a space with another organization, they also shared a computer.

"However, at no point did you feel you were in the wrong place – that vision was more 'tangible' than the reality itself."

YIHR was becoming a serious organization "at lightning speed" catching the attention of people who shared civic values and who dealt with the same or similar subjects, such as Srdja Popovic and Dragoljub Todorovic.

"YIHR helped me realize that there is a whole new planet of good, honest and brave people with civic values.

As the Initiative grew, one by one, wonderful colleagues and human beings came into my life."

Edin himself also moved up as the organization grew. During the years 2003 and 2004, he worked as a project

coordinator and manager, and in the summer of 2005, he moved to the position of financial director, where he remained until his departure from the Initiative – that is, if he has ever actually left.

"I kept going back to the Initiative even when I had already considerably devoted myself to for-profit organizations."

As some of the most important projects he worked on as part of the YIHR, he mentions the "Days of Sarajevo" in Belgrade, as well as the program "Journalists Can Do It". Moreover, there was also a project to encourage employment showing that the Initiative could also cooperate with local institutions.

Edin left the Initiative in 2007 to pursue a master's degree in business management at the University of Sheffield (England).

"You cannot work at YIHR during working hours: you're either dedicated to social change all the time or you're not."

He continued his career in the for-profit sector and corporations, and for a time he was a lecturer at the School of Management in Grenoble (France).

Edin states that working in the Initiative gave him the opportunity to strengthen the skills that later marked his career: facilitating groups and providing assistance to individuals within firms/corporations.

"The experience I gained at YIHR has helped me very much to understand many things about organizational culture, methods and ways of communication, resilience.

Had it not been for the Initiative, I would have never 'fallen in love' professionally with the topics of leadership, motivation, change management."

SARAH MALIQI

YIHR, AN ORGANIZATION FOR CHANGING MINDSETS

In 2005, when Andrej Nosov came to Pristina to establish a human rights organization, Sarah Malici went to meet him.

At the time, Sarah Maliqi was working at the Kosovo Pension Fund, but when she was offered the position of program officer at YIHR, she didn't hesitate to change her job.

A few months later, in September, she was offered the position of Acting Director of the Kosovo Office, at a time when the organization had only two projects in the pipeline. One year later, the organization took off and expanded across the region, and Sarah Maliqi became the Deputy Regional Director.

"It was a time of economic and political instability, but, above all, an atmosphere of fear and uncertainty. It was a time when the negotiations on status were expected to begin, and in that political environment, it seems to me that we accomplished some significant things," Maliqi recalls.

She says that the organization had several goals at that time, and one of them was cooperation between young people from Kosovo and Serbia.

"It was one of the biggest challenges because nobody believed we could do this. What YIHR did, hardly anyone else could have done. People coming from Belgrade to Kosovo or from Kosovo to Belgrade often didn't tell their parents where they were going. We used permits for participation in war crimes trials to facilitate the movement of young people," Sarah Maliqi says.

She recalls that when they first announced the program of visits to Pristina and Belgrade, they wanted to gauge the interest of young people.

Breaking the ice would ensue.

"Those who came (to Pristina) were afraid to speak Serbian on the streets. We wanted them to talk, and for people to get used to listening to them. We tried to open the issue of dealing with the past and transitional justice. Not just talk, but also delve into things," Maliqi says.

According to her, strategic planning was what set YIHR apart from other organizations. She mentions monitoring the Law on Access to Official Documents, the Conference on Violent Societies in Transition, working with youth, and working with the LGBT community as the most important projects the organization worked on during those years.

"Together with the employees, we tried to bring some key human rights issues to the forefront. We gathered around a common goal, and that goal was justice, beyond any national and political boundaries," Sarah Maliqi says.

"There was a kind of solidarity for the sensitive work we were doing. I wasn't afraid to send three Serbs from Belgrade to the local cafeteria "Kafet e vogla". People often greeted me in Serbian with 'Dobar dan, Sara,'" she recalls.

For a while, from 2007 to the beginning of 2008, just before Kosovo declared its independence, Maliqi was in Belgrade.

"Looking back on what I've been through, I think we're the generation that broke the ice, crossed barriers. We were the first to oppose the glorification of war criminals and their inclusion in institutions," she says.

Maliqi says that Andrej Nosov was a great inspiration for many people to progress with the organization's mission and vision.

"YIHR has strengthened my belief that I fight for a goal that affects change in the community's life. I carry this with me wherever I go. It has taught me to face failures boldly. That means learning to look at what's happening with a clear head, not only in your own country but everywhere in the region," she says.

She says that the uniqueness of YIHR lies in its assistance to young people in building new connections with their peers in the region, supporting civil society, and journalist exchange programs.

"The Initiative brought about visible changes even within civil society, in changing the social perception of inter-ethnic relations, dealing with the past in an environment where the consequences of the war were still fresh," Sarah Maliqi says.

"YIHR is very brave. It's a change of mindset," she concludes.

MISSING PERSONS: NAMES NOT NUMBERS

YIHR Kosovo is one of the most active organizations in addressing the issue of missing persons in Kosovo by organizing street actions since 2007. On the occasion of the National Day for Missing Persons in Kosovo, activists turned the number of the missing persons into names by putting the name of each victim on a 20-meter wall, to show that victims deserve and should be remembered with dignity. In front of this wall, empty chairs were placed to symbolize the missing audience.

Given that so far the victims were only referred to as numbers, revealing their identities was a sensitive matter for society in Kosovo given the fact that names indicate certain ethnicity. Victims are victims and they cannot be discriminated against based on their ethnicity. YIHR believes the truth cannot be hidden, in contrast, it should be faced.

DRAGAN POPOVIC

THE INITIATIVE IS A SUM OF ALL THOSE WHO WERE ONCE ITS MEMBERS AND LEFT BEHIND A PIECE OF THEMSELVES

Dragan Popovic

Programme Director, YIHR Serbia, 2006-2010.

Dragan is currently employed at the European Fund for Democracy.

After graduating from the Faculty of Law, Dragan worked for some time as a researcher on Roma rights violations, spending most of his time in their informal settlements in Belgrade. Then, in October 2004, he applied for a job at the Youth Initiative for Human Rights. It was a “turbulent time of reckoning with the fragile legacy of Zoran Djindjic and the gradual dismantling of the October 5th Republic”, which saw its demise in 2012, with the resonant return of the radical ideology.

After getting a job at the Initiative, Dragan went to Kosovo for the first time to help establish the Initiative’s office in Pristina. It was still 2004, a few months after the March violence. “It is difficult to describe what kind of event it was for a 24-year-old who saw Kosovo for the first time, a few months after the famous March violence in that country.”

Dragan spent six years in the Initiative. During that time, there were two most important characteristics of the organisation that became crystal clear for him. “First, as someone wittily remarked, ‘one Initiative year’ is equivalent to ‘seven human years’”.

Another important characteristic was the specific organisational culture. The Initiative was primarily a club of dedicated people, those who above all believed in the organisation’s mission, that society should be based on principles such as truth and justice for victims, protection of human and minority rights, and facing one’s own past. “In the Initiative, we never worked just so we could get paid,” Dragan says and explains that fixed working hours were not a priority, but that such an atmosphere put considerable pressure on people, which often led to burnout.

Dragan left the Initiative in 2010, but continued to deal with similar topics, working in the civil sector, politics and science. He says that the years spent at YIHR were a kind of school that built him and helped him become who he is today.

“The successes I experienced within the Initiative were invaluable for my personal growth. Moments like the one when, after hearing Dzevad Koldzic’s testimony, a girl

took off a shirt with Seselj’s image and approached him to apologise in Kraljevo in 2006, or the gratitude from the youth in Tuzla when we came to pay our respects to the victims of 1995 in 2010, have left a lasting mark on me.”

Dragan points out that, above all, the struggle for social values promoted by the Initiative became a part of him, whatever he did in life. What remains is his disdain for the classic, project-oriented civil society, as a perverted version of what he believes the civil sector should be. He believes that as much as the successful actions contributed to his professional development, perhaps the mistakes they made and the defeats they experienced contributed even more.

“As a generation that was supposed to inherit the anti-war team from the 1990s and that worked with them side by side, we all experienced a heavy defeat together, because the current society is in a worse state than it was 20 years ago. There is undoubtedly a subjective responsibility on the part of us activists and leaders of the civil society at that time in all of this.

However, no matter how crucial it is for learning valuable lessons, such a dark situation should not demotivate anyone. It is a long-term process, a struggle for the foundations on which we will build our society and state. Possibly the most important lesson from the Initiative is closely linked to this – people have always been our greatest asset. Dedicated, hard-working, persistent, often cynical and damaged by the terrible images they saw and even more terrible confessions they heard. People who know why they were, are, and always will be part of the Youth Initiative for Human Rights.”

FITORE BERISHA

YIHR, AN EXAMPLE OF HOW TO NAVIGATE DIFFICULT PATHS

Fitore Berisha was one of the founders of the YIHR office in Pristina when the decision was made to open it in 2004, and in 2005 she became its director. In the beginning, Fitore had only one staff member and a few external activists who were helping the organization.

She remembers a small apartment in the center of Pristina where everything had to be set up to kick-start the organization and enthusiastic young people eager to see some things move in the country, that would later become part of the organization's goals.

Berisha remembers two projects from that time: "Journalists Can Do It" and the "Visiting Program," which were youth exchange programs.

Another initiative she remembers as a symbol of the beginning of dispelling myths was an arranged visit of 40 artists from Kosovo to Novi Sad, Serbia, for the Exit Festival. That was the first time that Kosovo artists traveled to Belgrade. She says that despite carrying most of the burden to make the project a success, everyone was careful to avoid incidents.

After that, YIHR brought together activists from Kosovo and Serbia and organized their first trip to Srebrenica, the site of the July 1995 genocide, where over 8,000 Bosnian civilians were killed. "We made it possible for young people to see and feel for themselves what really happened in Srebrenica."

Those are two projects she worked on, both directly and indirectly, and for which still has a sense of belonging. "It was a time when young people didn't envision Pristina or Belgrade the way they do now. Back then, we were showing them what our societies, especially in Kosovo, were truly like."

She says that YIHR paved the way for slow progress towards bringing people together after a dark past, something that other organizations couldn't achieve despite significant work many of them accomplished in terms of dealing with the past. Years later, Berisha says that at the time, the YIHR initiative seemed utopian and it was burdened with doubts about whether it could accomplish what it set out to do. "It was hard for us to believe that we could succeed."

Berisha, a painter focused on human rights, particularly women's rights, left the organization she was working for and joined YIHR after being convinced by Andrej Nosov and other enthusiasts around him that she could do something never before seen through this organization.

She recalls the time after the March riots in Kosovo in 2004 when she had to travel frequently to Pristina and Belgrade, and action had to be taken to set the foundation of the organization back then. "It wasn't easy. It was a high-pressure job because of interethnic tensions."

She says that YIHR is an example of how to break through difficult paths and pave the way towards dealing with the past, peace, and reconciliation in the region. More than a decade after leaving YIHR, in 2017, at the "Miredita, Dobar dan" festival in Belgrade, she organized a dance performance titled "Love and Hate" with Icelandic music featuring dancers from Kosovo. The choreography contained a theme of revolt against violence.

"We wanted to convey the message that every conflict makes us vulnerable and affects us as human beings. Some viewed that dance as a provocation. But I tried to explain to them that in every war, no matter how brutal, there is love and hate," she recalls.

Berisha says she has YIHR to thank for instilling in her a certain culture of independent work based on integrity, something she has been using ever since to fight against femicide wherever it exists.

After more than 15 years of living outside Kosovo, now that she has returned to her homeland, Fitore marvels at how YIHR has managed to remain on its path while maintaining the same dedication and purpose it was founded on.

"YIHR is simply synonymous with vision, courage, and human values," says Fitore Berisha.

SHPEND QAMILI

YIHR, THE SCHOOL WE NEED

A group of enthusiastic young people gathered about 19 years ago to discuss what could be done regarding human rights in the region within a specific timeframe.

Shpend Qamili was one of those people.

Nearly two decades later, Qamili recalls that back then, the young people were optimistic in their predictions.

“We thought it would take us 10 years to address inter-ethnic issues, dealing with the past, and similar matters. It was not an entirely accurate calculation on our part, perhaps due to our enthusiasm and our belief that things would only go in a positive direction, as the region aimed for EU integration, and we believed that the path to the EU would resolve things,” Qamili says.

As one of the founders of the YIHR Office in Pristina, Qamili says that at that time, the situation for addressing the issues advocated by the organization was more favorable than it is now.

“In political terms, we were moving towards reconciliation, cooperation, and exchange, but we did not expect the escalation and the return of old narratives. It was different; there was more optimism,” he says.

Speaking about involving young people in human rights-related activities, Qamili says that it “requires finesse.”

“One thing I think the YIHR managed better than others is that they included those who thought differently. These are people who believe in different narratives, completely opposed to YIHR’s narratives, including young people who may be more radical. They were involved in our various initiatives,” Qamili says.

“We didn’t always invite only young people who tended to be more cosmopolitan and liberal, but we also invited young people who came with more traditional, nationalist narratives, and that was a main feature of our work,” he adds.

Over the years, Shpend Qamili was a mentor, he was involved in various training sessions, and was always

consulted when inputs were needed from the pioneers of the organization.

“They would call me, all generations respected me, and I still have good relations with all the leaders and activists I have known. The YIHR offices are exceptionally welcoming to me. I don’t have any role, but I support them,” he says.

He mentions that besides providing opportunities for networking while working with the organization, YIHR also showed him the capacity and potential of civil society.

“It made me stand firmly on the ground, in the sense that I would always contemplate over my capabilities, myself and the possibilities of what could be done. It made me realize that when the idea is good, and the work is done well from the offset, the idea evolves,” he says.

“YIHR created a critical mass among young people who are not so young now but who have worked and been engaged within YIHR, who were, are, and will be in key positions in the future, whether political or otherwise,” Shpend Qamili emphasizes.

Qamili says that even at his current job post, YIHR’s reports serve as a foundation for further consideration.

He points out that even when he was not part of the organization, he never felt detached from it and he was always connected to its activities in the field.

“YIHR is the school we need. School – because people come, learn, and then teach others. While trying to teach others, they learn even more. This is probably the best way to move to the next phase,” Shpend Qamili says.

“One cannot even imagine a small country like Kosovo without YIHR. I think YIHR should continue to exist,” he concludes.

VALON ARIFI

YIHR WENT AGAINST THE CURRENT AND WAS RIGHT IN DOING SO

Valon Arifi was an economics student in Pristina when he joined YIHR in 2004, after he spent some time working at the Council for Human Rights in Bujanovac. He remains an activist for the organization and is one of the longest-serving activists in YIHR. This shows that at the time, the political and social situation, as well as inter-ethnic relations, were unstable, especially after the conflict in the Presevo Valley in 2001.

There was a strict division between Albanians and Serbs. There was no cooperation or communication of any kind. There was no trust and no path towards integration.

Young people went to Belgrade for the first time through YIHR and the communication bridge that it had built.

“It was very difficult to take young people to Belgrade because their families didn’t allow it, they feared for their safety. Trust was non-existent. Until then, free movement had been the problem, free movement devoid of fear. At that time, it was very difficult to find young people participating in any inter-ethnic programs or initiatives. We were the first to dare to change the situation and go to Belgrade to participate in protests or activities related to war crimes,” he recalls.

Arifi says there was no project of his creation, but that he took part in most activities, and his entire contribution as an activist was split between Kosovo and Presevo. He mentions activities related to missing persons and diplomas, two activities he was most emotionally involved in.

He was part of a commemorative march in Tuzla, Bosnia, in 2010, where young Serbs, Albanians, and Bosniaks marched to raise awareness of accepting that the crimes had been committed and prosecuting war criminals.

“In the beginning, when we protested for the missing in Belgrade, we were guarded by the gendarmerie. Since then, things have started to change, more in people’s minds than at the official level,” Arifi says.

He also participated in other protests in Serbia, such as the one in Batajnica, on the outskirts of Belgrade, where in 2001, the remains of over 700 Kosovo Albanian civilians killed during the 1999 war were found.

“YIHR, the Humanitarian Law Center and Women in Black contributed to dispelling the myth that crimes were not committed and opposed the denial of crimes,” Arifi says.

In 2015, he won the “Person of the Year in Serbia” award, given by the OSCE Mission for activism with refugees during the refugee crisis moving from the East on their way to the EU countries.

“These are some of the things that show that no civil society organization would dare to openly challenge some of what has been rooted in our societies for years,” Arifi says.

“First of all, it was the courage to act. YIHR has always represented a visionary generation that opposed the discourse of crimes, while on the other hand, it tried to pave the way for peace restoration, reconciliation, and normal human communication in times when this seemed impossible. YIHR has truly brought together enthusiastic young people who can make changes,” he adds.

Arifi recalls that for many it sounded impossible when he told them he was going to Pristina and Belgrade.

Along with hesitation, came the labeling.

“They said we were “compradors” or that we were “paid by the other side”, depending on where we were or where our activism took place,” he says.

Valon Arifi says that YIHR has in many ways changed his view of the world. “Most notably regarding the LGBT community. Before I joined YIHR, as a 15-16 year old, I didn’t perceive it correctly. But along the way, YIHR shaped my views a lot,” Arifi says.

“I’m proud to have remained an activist and with YIHR after so many years. It didn’t let me leave. I credit the spirit of activism instilled in me to YIHR,” he emphasizes.

When summarizing his work and the organization’s work over the years, Valon Arifi says: “YIHR was initially a sanctuary for some kids, so to speak, who were trying to do something not only completely different from the region but were going against the current and were right.”

PRISHTINA PRIDE: CELEBRATING LOVE!

YIHR Kosovo is one of the organizers of Prishtina Pride Week, which besides empowering LGBTIQ+ persons, aims to raise the collective awareness and visibility of different sexual orientations and/or gender identities in Kosovar society. It addresses issues of LGBTIQ+ community and fights discrimination and unequal treatment of LGBTIQ+ persons in Kosovo. Kosovo remains a structurally homophobic state, as the lives of queer people are filled with hate, violence, and discrimination. Pride is a protest against such acts, and simultaneously celebrates queer resistance, diversity, and joy.

Due to continuous discrimination in a systematic way, unacceptance, and exclusion from the family, society, and the state, LGBTIQ+ persons deal with a high level of anxiety, stress, and depression on a daily basis. Pride marches in the region have also become platforms for enhancing regional solidarity of activists and marginalized groups.

Each year there's a different theme for Prishtina Pride, however, on the last, 7th edition, the focus was on the mental health of LGBTIQ+ persons emphasizing the consequences systemic homophobia has in the everyday quality of life of queer people.

IIVAN STOJANOVIC

THE INITIATIVE IS A PLACE WHERE I AM ALWAYS AMONG MY OWN

Ivan Stojanović

Youth Program Coordinator, Coordinator of the Dealing with the Past Program, Coordinator of the Campaign "Mobilization of Civic Serbia" Local Offices Coordinator, Youth Initiative for Human Rights Development Coordinator, 2004-2013. Currently Project Coordination Advisor at the OSCE Mission to Serbia.

Ivan became part of the Youth Initiative for Human Rights in Serbia at the end of 2004. By the age of 26, when he joined YIHR, Ivan had already had many years of activist experience in several civil society organizations in Serbia and he followed the work of the Initiative for a long time because it "promoted the values that I advocated for and dealt with topics I was interested in – dealing with the past and the protection of human rights". Ivan first worked in the YIHR as an IT assistant, but soon moved on to what he initially came for – he became the leader of the Youth Program and the Dealing with the Past Program.

At the time of his joining the organization, the situation in Serbia was, sadly, similar to the one we are living in now:

"Following the assassination of Prime Minister Djindjic, social climate was devastating, as it is today – denial of war crimes and the glorification of war criminals in the public space, flourishing of nationalism, especially among young people, state's negligence of human and minority rights violations, fear and hopelessness among young people."

During the eight years spent in the Initiative, Ivan emphasizes the Dealing with the Past Program and the campaign "Mobilization of Civic Serbia" for the parliamentary elections in January 2007 as particularly important when many activists were involved in the work of the organization and the YIHR became recognizable among the general public. Ivan also worked as a coordinator of local offices in Nis, Kragujevac, Zrenjanin and Novi Sad, and from 2009 on he was a Regional Development Coordinator, thanks to which he cooperated with, as he says, wonderful people throughout Serbia, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro and Kosovo.

Ivan stayed in the Initiative until the end of 2013, when he started his own agency for project writing through which he continued to cooperate with the YIHR in Serbia in the coming years. He is still interested in the topics he dealt with in the Initiative, so in 2021 he completed his master studies at the Faculty of Political Sciences with a master's thesis on transitional justice in Serbia. After the Initiative, he worked in several international organizations where as he says: "I applied all the knowledge and skills I acquired and advanced through my work in the Initiative".

Today, he says that the years spent with the Youth Initiative for Human Rights have left an indelible mark – both personally and professionally:

"On a personal level, the Initiative was a place where I could openly and effectively advocate my beliefs, before all regarding social and personal attitude towards war crimes and the change of attitudes among youth so that the society could move forward. There, I made a lot of close friends and new acquaintances with people who shared similar beliefs and attitudes.

In a professional sense, I largely built up the skills and knowledge I still use every day. This primarily relates to the organization of work and work ethic, but also to writing and project managing skills, reporting and communication. In addition, I met a large number of professionals in various fields with whom I still successfully cooperate today."

MARIJANA TOMA

THE INITIATIVE IS A GUARANTEE THAT THERE WILL BE A PLACE UPHOLDING THE VALUES I BELIEVE IN

Marijana Toma

Associate of the Initiative and a PhD student at the Catholic University of Leuven in Belgium.

The collaboration between Marijana Toma and the Youth Initiative for Human Rights happened naturally, almost immediately after the founding of the organization, which is now celebrating its 20th anniversary. Marijana worked as a history teacher in Belgrade's primary and secondary schools, and later at the Humanitarian Law Center, meaning that educational work with young people was always important and close to her heart.

"I believe that in 2004, I was in Herceg Novi at one of the Initiative's events where they gathered young activists from the entire region and discussed dealing with the past. That's how it all started."

After returning from her master's studies in the South African Republic, the Initiative began regularly hiring Marijana for all activities and initiatives related to educating young people about transitional justice. One of her most important and cherished projects is the "School of New Politics", where she was a lecturer and mentor in a project dealing with transitional justice. She co-authored the curriculum for transitional justice, but more importantly, she had the "freedom, honor, and privilege" to work with young activists.

"Regardless of my sporadic feelings of disappointment and frustration with the process itself, the inability to achieve something bigger, especially when it comes to putting pressure on the state to confront the past, the collaboration with the Initiative and the young people the Initiative found restored my hope and faith and provided that kind of injection of enthusiasm to remain in this field for so many years. That is the most important aspect of my collaboration with the Initiative."

During these years, whenever she thought that she couldn't continue her work on transitional justice, that it was all in vain, that she was going through a burnout, "some young person that the Initiative found somewhere" would appear: Anita Mitic, Jovana Kolaric, Marjan Maruna, Katarina Maruna, Djordje Bojovic, Sofija Todorovic, Boris Dimitrijevic and all the others she worked with would show her that it all still made sense.

Besides the "School of New Politics", Marijana highlights the "Visiting Program" for young people from Serbia and Kosovo as a particularly important project, giving special

credit to Andrej, firmly believing that the Initiative created an unbreakable bond between young people on both sides, a bond that no one else had the potential to create.

Much has changed over these 20 years, says Marijana. She finds optimism in the fact that today a much larger number of people stand behind the Initiative and participate in its work. On the other hand, transitional justice and dealing with the past are no longer part of public discourse; there are no discussions on these topics, and they have been pushed aside. Except for the Initiative and a few other organizations in the country and the region, no one is dealing with these issues anymore.

"I would like to see interest in these topics rekindled, and that's where I see the Initiative's role in the future. That's why it must continue with its educational work."

If the Initiative continues to carry that small flame of dealing with the past and continues to attract young people who want to work on it, I believe that there will be this initial spark of young people who will grow tired of the times and circumstances in which they live and where a college professor advises them to go to war. There will be a group of young people who will say, "Enough is enough."

The Initiative has brought a lot to Marijana: friendships that still endure, satisfaction that her students have surpassed her, and most importantly, "the belief that what I'm doing is worth it."

"The Initiative is a guarantee that there is a place that upholds some values that I believe in and a place that I'm sure will exist one day when my child becomes an adult. I know that this will be their safe haven."

GJERAQINA TUHINA

YIHR, AN ORGANIZATION OF UNIMAGINABLE STEPS

It was at the end of 2004, when Kosovo had just gone through another difficult moment following the March riots that year, during which 23 people, mostly Albanians, were killed in clashes with the police and NATO and UN peacekeeping forces, while some of them were burning houses and Serbian churches. At that time, Gjeraqina Tuhina, a prominent journalist of Kosovo Albanians, decided to join an initiative aimed at creating a bridge of communication between Serbian and Albanian youth.

She says that the “enthusiasm” of a young man from a small town in Serbia motivated her to contribute to his initiative so that she could “employ her vision to support this boy.”

This young man was Andrej Nosov, the founder of the Initiative.

“It was the post-riot period of March 2004, an event that had serious consequences not only at that moment but also in the following decades, influencing the shape and essence of the creation of the state of Kosovo,” Tuhina recalls.

On seeing the political and social atmosphere and the fact that Nosov didn’t have a well-established position in Serbian civil society and was relatively unknown, Tuhina had very little belief that the initiative would succeed. But she quickly realized that Nosov had a lot of determination, vision, and, above all, the courage to take extraordinary steps given the context at the time.

Tuhina had no doubt that the Initiative would function in a challenging post-conflict period, following the 2004 unrest. “I remember it like it was yesterday when Andrej told me that he wanted to establish an organization that would one day become the largest in the region. I didn’t believe it would succeed. Fortunately, my predictions proved to be wrong,” she says.

As a member of the General Board from the very beginnings of the organization, Tuhina was actively involved and believes that some of the most important projects organized were the “Visiting Program” and another initiative called “A Day of Untold Stories.”

She says that she learned a lot from the persistence of Serbian and Albanian youth to move forward, regardless of their past.

“We worked on increasing the number of participants, taking into account the context at the time, as this was done during a period when very few dared to travel from Pristina to Belgrade or vice versa.”

Tuhina says that what YIHR did at that time, which was unimaginable for her given the circumstances, was the creation of connections between the youth of Kosovo and Serbia, which had been completely severed for years.

At that time, cultural or other connections were very rare, and there was almost no contact between Serbs and Albanians from Kosovo.

YIHR organized visiting programs where young people had an opportunity to meet and establish private and professional contacts, resulting in dissolving prejudices and barriers that had been built and reinforced over the years, especially during the 1998-99 war.

The other two initiatives that Tuhina remembers, which carried significant weight when YIHR launched them, were meetings and cooperation of journalists, the first meeting at the civil society level between the two countries, and the first visit by Kosovo youth to the EXIT festival in Belgrade.

“From today’s perspective, all these elements may seem symbolic, and sometimes even insignificant. But we are witnessing the fact that 20 years ago, these steps were unimaginable,” says Gjeraqina Tuhina.

She adds that YIHR “pushed through many mental, and even physical, barriers, thanks to the vision and determination of an individual who didn’t stop until he realized his dreams.”

In a personal sense, Tuhina says that YIHR allowed her to travel to Belgrade in 2006, a place where she had spent most of her childhood.

“I hadn’t seen the city since the war due to the circumstances and a sense of insecurity. Andrej Nosov convinced me to go to Belgrade. I listened to him. It was a very emotional moment for me,” she recalls.

Two decades later, Tuhina sees YIHR as the reflection of one individual’s vision transformed into the most important organization in the region.

TARIK SAMARAH

THE INITIATIVE IS A SYMBOL OF HOPE

Tarik Samarah

Collaborator in the action "For You To See, to Know, to Remember" in 2005, YIHR Serbia, photographer, and founder of Gallery 11/07/95 in Sarajevo.

Tarik's friendship with the Initiative began at a time when the Initiative was simply an idea. In July 2003, in Srebrenica, he met two young people from Belgrade, Andrej Nosov and Nemanja Stjepanovic, who had come to pay their respects to the victims of the crimes committed in their name. A few months later, the Youth Initiative for Human Rights was officially established.

"From the meeting we had and this meeting of the souls, formal collaboration later ensued."

Tarik and Andrej met again in 2004 in Sarajevo, where they agreed that Tarik's photographs from his "Srebrenica" collection would be exhibited in Serbia.

One year later, on the tenth anniversary of the Srebrenica genocide, Tarik Samarah's photographs were displayed on billboards in Belgrade, Cacak, Novi Sad, and Nis.

The message read, "To see, to know, to remember." For Tarik, this artistic and activist action was like holding up a mirror to a society that refused to confront its own reflection.

"At that time, it was extremely important for us to exhibit the photographs in public spaces, to reach as many people as possible, and to break the silence and indifference that prevailed back then."

The goal of this activity was to initiate a dialogue among the citizens of Serbia, involve the media and prominent figures, and demonstrate the responsibility of the country for what happened in Srebrenica in July 1995.

"For the young members of the Initiative at the time, it took exceptional courage to engage in this project."

For Tarik, YIHR represents "hope in the possibility" of achieving awareness and societal transformation in our region. He emphasizes the importance of voices that resist conformity and regressive policies, serving as role models for young people. Tarik underscores the importance of the Initiative's work in educating, networking, and motivating young people to be agents of social change. However, at times, the struggle against destructive forces can feel like a "Sisyphean task".

"Nevertheless, it is an honor to share the idea of humanism with groups like YIHR and be on the righteous side of history."

There are entire generations of young people who have grown up with narratives of denial, disavowal,

and concealment, but this does not mean that efforts "against dominant ideological matrices are in vain". It is, in fact, a sign that those working on the culture of remembrance need to be even louder. Dealing with the past is an essential step in healing a society, but in our region, it remains an abstract concept", says Tarik.

"And that's why the work of individuals and groups like YIHR is even more important, because the burden of the past that today's generations have not processed and confronted will have to be carried by the new ones."

In 2012, Tarik Samarah established the Gallery 11/07/95 as an extension of his previous work. Over time, the form of the photographs changed from a book/monograph to an art exhibition. He sees his work as a continuum, always aiming to convey the truth about the Srebrenica genocide and call the observer to accountability.

"However, engaging the modern observer requires more than just the documentary nature of the photograph. It must go beyond that and appeal to the observer's intimacy."

The documentary basis of the photograph was crucial to him because each one is a "record" of a specific moment, from the exhumation of bodies from mass graves to graffiti on the walls of the former UN base in Potocari. However, mere documentary representation is not enough to engage the observer. That's why the combination of the documentary and artistic aspects of Tarik and Gallery 11/07/95's work are a contribution to the culture of remembrance and the theme of dealing with the past. Since art, more than anything else, has the ability and power to depict the unspeakable in the horror of traumatic events.

"I believe that every artist (photographer, writer etc.) who has chosen to deal with such issues has a responsibility to be ethically engaged in their work and to transform the weight that naturally comes with dealing with such issues into a responsible and engaged testimony."

In this way, Tarik's work forever rescues the victims of the Srebrenica genocide from oblivion.

RADOVAN KUPRES

THE INITIATIVE IS YOUTH THAT DOESN'T PRETEND TO BE CAREFREE

Radovan Kupres

Program Director of the Initiative in Serbia 2005-2006, today Creative Director of the Crta.

Radovan became a part of the Youth Initiative for Human Rights in Serbia in 2005, at a time when it was taking its first brave steps, and at a time when "social climate did not favor public debate on war crimes, guilt, and responsibility". Within the Initiative, he advocated for cooperation between Serbian institutions and the Hague Tribunal, and he fought to uncover the truth about everything that happened in the former Yugoslavia during the wars of the 1990s.

At that very time, Radovan explains, in Serbia "at best, there was an attempt to sweep unpleasant facts under the rug, and at worst, a distortion of history and the glorification of criminals. The situation isn't much better today, but a significantly larger portion of society is aware of the burden we carry from the wars of the 1990s."

He spent a little over a year in the Initiative as the Program Director, during which, as he himself says, he was a part of some very big and important undertakings. When asked about the most significant initiatives within the Initiative that he was involved in, Radovan states:

"The outdoor exhibition dedicated to the 10th anniversary of the Srebrenica genocide is undoubtedly the most significant moment of my involvement in the Initiative. We did something very subversive and 'bold'; we used billboards for something that no one at that time had ever thought they could be used for. We sparked a lot of anger, became the target of vicious attacks, but we also garnered support from many who hadn't known about us until then.

The media coverage of that campaign was incredible, we appeared in the programs and on the pages of the most influential media outlets from the USA to Japan, and we loudly proclaimed that Serbia in denial is not the only Serbia that exists."

Like many other former and current members of the Initiative, Radovan's personal and professional life became intertwined within this organization, and it was very difficult to separate them. Although the entire non-governmental sector was stigmatized at the beginning of the 2000s, it was characterized by "uncompromising courage".

"It felt great to have the opportunity to collaborate with pioneers (mostly female pioneers) of the human rights and transitional justice struggle from older organizations, but also to meet exceptional (back then) young individuals within the Initiative team."

He left the initiative during 2006 because, as he says, he no longer felt young.

"The fact is that I was older than most of the team members, and having a bit more life and professional experience was what I could contribute to the organization. Nevertheless, I also had much to learn.

After the initiative, I continued to work in the field that I was most engaged with during my time in it – communications."

SUADA KAPIC

THE INITIATIVE IS AN AVANT-GARDE ORGANIZATION

Suada Kapic

Associate of the Initiative in 2005 and 2010, YIHR Serbia, YIHR Bosnia and Herzegovina, now part of the FAMA Methodology team.

Suada Kapic received her formal education by studying comparative literature and philosophy at the Faculty of Philosophy in Sarajevo, and later directing at the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade.

Just before the very beginning of the war in 1990, she founded the first independent media company in Yugoslavia, FAMA International.

“It was easy to make the decision, but historical circumstances sidetracked us from what we wanted in the beginning – to become a large peacetime, independent media outlet.”

The further work of this media company, led by Suada, was determined by the beginning of the war, especially the siege of Sarajevo. At the beginning of the siege, Suada fled from her apartment in Grbavica, becoming a refugee in her own city for the next four years.

“The FAMA team followed the processes of involvement in the war and the four-year destruction of Sarajevo: the disappearance of one civilization and the establishment of a new one.

We witnessed how people fought terror with creativity, realized the power of human nature, followed the changes in social relations in the besieged city and gradually created the Knowledge Bank.”

After the end of the war in 1995, the “Map of the Siege of Sarajevo” was created, which was also showcased in the British Library in London in 2016 as part of the exhibition “Maps that marked the 20th century”. It has also been presented around the world and is part of a number of world encyclopedias.

“We took a number of photos around the city and combined them all in a single item to explain to others the meaning of the city under siege. I walked the streets and danger zones by myself, and I knew that it was important for us to have a map of ‘safe movement’.”

The map of the siege, together with the encyclopedia Siege of Sarajevo (published in 2000), was presented in Belgrade in 2005 in cooperation with YIHR. The event was held with the support of activists, as well as intellectual elites from Belgrade, Sarajevo and Zagreb, who jointly spoke about the disintegration of Yugoslavia.

“I was truly amazed by the determination and smart strategy without which it would not be possible to do

a mountain of initiatives, projects and, certainly, exert influence on topics that were and are still of vital interest to the entire region,” Suada describes her cooperation with the Initiative headed by Andrej Nosov at the time.

In 1996, the FAMA team, led by Suada, recorded the oral history of the “Siege of Sarajevo 1992-1996”, which consists of recorded interviews with citizens of the capital of Bosnia and Herzegovina. The aforementioned Encyclopedia is based on that project, as well as on maps, a photo album of Dayton negotiations, chronologies, comics, illustrations and photographs.

Cooperation with the YIHR continued on the “Srebrenica – Mapping Genocide” project in 2010. Through documentary animation, i.e. 17 animated maps, the genocide in Srebrenica is shown, with the aim of educating the general public about this crime, especially young people. The project was authored by the FAMA team, and the Initiative team led by Alma Macic at the time contributed to its realization.

“Through this cooperation with brave, quick-witted and intelligent young people, at the time that now seems rather distant, we obtained a platform so that our work could have educational purpose and that young people throughout the region could see, hear, think, talk about topics from our projects.

An avant-garde organization, that’s why I liked you, that’s why I trusted you completely, and that’s why we worked with you.”

In 2014, the FAMA team founded FAMA Methodology association engaged in the promotion of education, culture, civil society and media in wartime and post-war society in Bosnia and Herzegovina and the region. Suada is the co-founder of this association, as well as a team member. Through her work, she is still committed to the fight against political manipulation of history in the region.

FOR YOU TO SEE, TO KNOW, TO REMEMBER

The campaign of denial of the Srebrenica genocide is still ongoing. Back in 2005, the Youth Initiative for Human Rights campaign "For You to See, to Know, to Remember" generated a great deal of publicity in Serbia. The campaign consisted of placing photographs by Sarajevo artist Tarik Samarah with the motif of the Srebrenica genocide on 36 billboards. One billboard was also placed in Nis, Novi Sad and Cacak.

The action was carried out on the occasion of the tenth anniversary of the Srebrenica genocide, and during the action the Youth Initiative was subject to attacks by nationalist-oriented groups and individuals. Well-organized nationalist groups united around the "protection of Serbdom" damaged most billboards with black paint, writing inscriptions of fascist messages such as "Knife, Wire, Srebrenica", "There will be a rerun", etc.

Five years later, in 2010, the National Parliament of the Republic of Serbia adopted a declaration condemning the crimes in Srebrenica. Even though the declaration itself refers to the ruling of the International Court of Justice adopted in the dispute as per Bosnia and Herzegovina's lawsuit against Serbia, it does not use the word "genocide" as a qualification of the crime. Citizens' associations and activists have fought tirelessly against institutional negation and denial of crimes, and this struggle is still ongoing.

JETA XHARRA

YIHR IS A BEACON OF LIGHT WITHIN THE REGION'S COMMUNICATION DARKNESS

Kosovar investigative journalist Jeta Xharra has never held a position at YIHR, but she has remained closely connected to the organization from its inception until now.

Two decades after the organization's founding, Xharra says she has been involved in many activities organized by the young people within this organization, seeing in them an energetic and youthful spirit to effect change.

"Since the establishment of YIHR, I have been involved either as an activist, panelist, or moderator," says Jeta Xharra, who has been leading the office of the Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) in Kosovo for over 15 years.

Her commitment to YIHR is driven by her dedication to helping young people from countries that have gone through years of armed conflict establish bridges of collaboration and communication.

"There was very little cooperation between young Albanians and Serbs when YIHR became operational, and that's still true. YIHR has been a beacon of light in this darkness, organizing exchange programs, especially between Kosovo and Serbia, which is very important," she says.

"No one, neither then nor now, organizes visits of Albanian youth to Belgrade and vice versa, or visits of Serbian youth to Pristina. Therefore, this organization remains irreplaceable because it breaks down prejudices and pushes people to go to a place they've been taught to be hostile towards their entire lives, from school, family, politics, and media," she adds.

Xharra emphasizes the significant value in breaking down people's prejudices through programs like those carried out by YIHR.

She recalls research conducted by YIHR, monitoring the language used in the media in Serbia, where they identified media outlets still using derogatory terms like "Shiptars" to refer to Albanians.

"YIHR is important in the context of organizing the LGBTI+ parade in Kosovo, which always requires a lot of courage. The next bravest report YIHR produced in Kosovo is 'State of Constriction: Governance and Free Expression in Kosovo,' where all the harmful influences on the media in Kosovo, the pressure faced by both the media and whistleblowers, and how the space for freedom of expression in Kosovo is restricted are detailed," she says.

On a personal level, Jeta Xharra says YIHR has allowed her to make good friends with whom she remains close to this day.

In a broader sense, she explains that the organization has successfully influenced human rights advocacy.

"This has had a very positive impact because human rights are now part of my perspective in all the topics I work on, for example, a recent study I conducted on the discrimination of women within the public television sector," she says.

Overall, Xharra says that YIHR has made people, especially the younger generations, more open-minded.

"YIHR is vital for post-conflict societies like those in the Western Balkans," Jeta Xharra concludes.

MILICA MILIC

THE INITIATIVE IS A FAMILY – YOU LOVE THEM WHEN THEY ANNOY YOU AND WHEN YOU DISAGREE, BUT FOR THE MOST, BECAUSE YOU FEEL SAFETY

Milica Milić

koordinatorka pokreta „Moja Inicijativa”,
YIHR Srbija od 2005. do 2008. godine,
predsednica Upravnog odbora YIHR od 2016.
do 2018. godine. Trenutno radi kao freelance
producentkinja.

When she joined the Youth Initiative for Human Rights in 2005, Milica Milic was 20 years old and had a lot of enthusiasm and faith that an organisation like this would not need to exist for long; she believed that the Initiative would really “change everything”. At the time, the Initiative was a young organisation, Ratko Mladic was accused of war crimes, he was a fugitive and a national hero.

Today, when the Initiative turns 20, Milica is in her forties, Ratko Mladic is a convicted war criminal serving a life sentence. He is still a national hero.

“I believed that we would break down general social darkness of nationalism, denial or glorification of crimes, hatred and intolerance and inter-ethnic tensions, because we are that new generation and we have finally stopped the practice of silence, we offer fact-based knowledge, and now that knowledge is available to everyone, so I believed there would be no need to do that work anymore as things would change, naturally. Now we know that this didn’t happen. Things are changing, slowly and insufficiently, but the process is unstoppable.”

Milica was a participant in the first generation of the Justice Advocates Network programme, which, she says, was revolutionary in 2005. It included peer education on war crimes, dealing with the past, transitional justice and lectures on the work of the Hague Tribunal. The programme included a number of selected participants who, in the following years, organised and implemented educational workshops with young people on these, at the time literally “taboo” topics.

In the next three years, from 2005 to 2008, Milica worked on a programme dedicated to young people – she taught them about dealing with the past, educated them about human rights and participated in the development of the “My Initiative” activist network.

“The Initiative had a great formative effect on me, working in the organisation brought me the knowledge, skills, contacts, self-confidence, and it also created a base for my further professional path, establishing my system of values and profiled social topics that are of essential importance to me even today. For me, the Initiative is not an employer, a place, an organisation where I worked, but a question of identity; it exists because we made it, it has defined us in the same way, back in the past and now. I only know that I don’t carry this mindset and emotion for any other organisation I’ve worked in.”

Milica participated in the campaign marking the tenth anniversary of the genocide in Srebrenica – “For You to See, to Know, to Remember”, in 2005. At that time, the Initiative placed a number of photos by Tarik Samarah documenting the Srebrenica genocide on billboards in the centre of Belgrade. After a few hours, all the billboards were demolished, and the photos and messages were scrawled with car polish.

“At that moment, billboards in the center of Belgrade were the loudest acknowledgment of the genocide in Srebrenica.

The Initiative had a significant impact on the public at the time, and to me personally, it represented an act of courage and determination. Additionally, the Initiative organised a trip to Potocari on July 11th, and that was my first time being there. That experience changed my life.”

Among the other campaigns she participated in, she particularly emphasises the “We Matter” GOTV campaign, which led to the formation of the activist network “My Initiative”. There’s also the “Days of Sarajevo” festival in Belgrade, the first major initiative that went beyond the organisation’s usual scope of work. It was an artistic festival held at multiple locations, featuring concerts, exhibitions, debates, and parties.

“It was the most challenging job I’ve ever worked on. The festival holds incredible emotional significance for me. When we organised it for the first time, we used to say that we would continue “Days of Sarajevo” in Belgrade until a concert by a band from Sarajevo became a mainstream event in Belgrade, or until a theatre hosted a play by Sartre or the Chamber Theater as part of its regular performances. Today, that’s entirely normal, and there’s no longer a need for “Days of Sarajevo” in Belgrade to exist. “The Merdita, Dobar dan” festival is the next goal – for there to be no need for the Initiative to organise it anymore. I want to believe that even this festival will fade away while we are still alive.”

After 2008, she left the Initiative and decided to dedicate herself to the faculty. Next year she accepted Andrej Nosov’s invitation to jointly create a new organisation – the “Heartefact Fund”. “We established an independent theatre production, with the idea of creating a unique regional cultural space through the work of the new organisation, at a time when it seemed almost like madness, a whim, something destined to fail. Working at ‘Heartefact’ felt like a natural continuation of the work I had done in the Initiative. The essence was always the same, but the focus was different.”

In 2017, Milica moved with her family to the Netherlands, where she works as a freelance producer. She has collaborated with the film festivals “Eastern Neighbours Film Festival”, “Movies That Matter”, the festival of engaged film of the Human Rights Watch organisation, and “International Documentary Film Festival Amsterdam – IDFA”.

“The Initiative has been my foundation in every sense. Throughout nearly 20 years of my professional engagement, I have always chosen organisations and roles that make sense to me, that are meaningful, that address issues and questions from the societal margins.”

MIROSLAV JANKOVIC

THE INITIATIVE IS THERE IN TIMES OF UNCERTAINTY

Miroslav Jankovic

Human Rights Violations Investigator and Coordinator of Human Rights Programs, YIHR Serbia, 2003-2007, now legal adviser at Media Department of the OSCE Mission to Serbia.

At the end of 2003, Miroslav found himself at a crossroads of sorts: on the one hand, he had an offer to start a career as an attorney, and on the other hand, to start a job he applied for in the Initiative. When he learned that he had been accepted into the position of human rights violation researcher, he had no dilemma but to become part of the YIHR. A year later, Miroslav moved to the position of human rights programs coordinator.

“It was an extremely important and uplifting period for the civil sector in Serbia. The Initiative was at the forefront of that wave as we had a great team that had the knowledge, will, energy and integrity to tackle complex and difficult topics such as human rights and dealing with the past.”

Although he describes the atmosphere in the team as great, the challenges ahead were vast and demanding. This was a time when cooperation between the non-governmental sector and the state “was almost non-existent” and effecting changes in such an environment was not easy.

“It sometimes seems to me that our achievements were greater than possible.”

Miroslav is particularly proud to have participated in the opening of the Initiative’s offices in Podgorica and Pristina, and to have been on a team that trained others in documenting human rights violations and writing reports.

One of the first topics he tackled was the implementation of the Law on Free Access to Information of Public Importance in Serbia.

“We conducted extensive research, tested the transparency of institutions and wrote the first report in the history of Serbia on the implementation of this law, exceptionally important for democratic societies in transition.”

We also met with the first Commissioner for Information of Public Importance and Personal Data Protection, Rodoljub Sabic.

“Definitely, my greatest accomplishment was the help and support we provided to many ordinary people whose human rights were violated by the state; especially since the state did not care about it at the time, not even perfunctorily, such as in the case of Zivota Milanovic from Jagodina.”

Specifically, as the leader of the Hare Krishna religious organization in Serbia, Zivota Milanovic was a victim of

multiple attacks and was a victim of knife stabbing on several occasions. The Initiative supported Milanovic and they jointly pressed charges. Justice came in the form of the judgment of the European Court of Human Rights in Strasbourg in 2010, which sided with Milanovic.

Miroslav also singles out the case from 2005 when they requested the Security Information Agency (BIA) to provide them with the number of people wiretapped in Serbia during the same year. As the BIA failed to do it and after all legal remedies had been exhausted, this case was also brought before the European Court of Human Rights in Strasbourg. The Court ruled in favor of the Initiative in 2013, which represented “a roadmap to greater transparency and some new standards in the work of BIA”.

“The media and public showed great interest in the case, and we knew how to make it work to our advantage. An incredible victory by a small group of young people against such an enormous and powerful structure.”

He was part of the Initiative until November 2007 when he joined the OSCE Mission to Serbia, where he has been working to this day. However, he describes the work in the Initiative as crucial, because it was there that he acquired the knowledge that he still uses in his present work.

“This fight is not easy and I often see it as a marathon that I am running even today, with the same fervor and principles that my Initiative instilled in me.”

He also adds that his work in this organization taught him work ethics, the importance of integrity, the importance of facts, that is, everything that is a prerequisite for personal and professional development.

“When I think of the Initiative, as I often do, I see myself wearing a coat my parents bought me the day before I started working there. Now, that coat is a metaphor and the common denominator of my Initiative and my parents. I still carry and cherish both of them within me today, and the thought of them warms me in cold and uncertain days just as that coat did back then.”

VLADIMIR MILOVANOVIC

THE INITIATIVE IS A CONSISTENT EFFORT FOR A BETTER AND MORE JUST SOCIETY

When Vladimir joined the Initiative in 2005, Serbian society was increasingly shifting toward conservative values and ideologies, following a period of reforms and the assassination of Prime Minister Zoran Djindjic.

Vladimir Milovanovic

Project coordinator and creative director of the "We Matter" campaign, 2005-2008, YIHR Serbia, now a director and founder of the production company "Propaganda Film".

"At the same time, war-traumatized societies in the region were recovering from bloody conflicts, and it seemed that the new generations in the former Yugoslav countries had the potential to distance themselves from the nationalist politics of their countries."

Vladimir says that the "weed of violence in which we live today" was sown in the 1990s but experienced a resurgence between 2004 and 2008.

Working in the Initiative, he learned a lot about the chronology of the wars in the former Yugoslavia and the details of the crimes. He describes the Initiative's work as a "consistent, persistent, and ethically uncompromising attempt to make our society a better and more just place for all citizens."

"YIHR was a small organization at the time, but with some fantastic people.

It was an interesting hub of people and ideas that, by NGO standards, produced quite avant-garde content at that time."

His knowledge of transitional justice deepened as he worked with victims, followed war crimes trials, and researched available documentation. All this evidence testified to the role of national elites "in inspiring the wars of the 1990s" and the involvement of state and para-state structures in organizing and executing crimes against civilians.

Vladimir began his work at the Initiative as a project coordinator and ended it as the creative director of the "We matter" campaign, which he considers to be his favorite project. The mentioned Get out the vote (GOTV) campaign from 2008 aimed to encourage young people to vote in elections.

"It was one of the first GOTV campaigns on the internet in our country and the world, targeting the young population

in the country using new technologies and forms of activism."

After leaving the Initiative, Vladimir decided to step away from the non-governmental sector.

"At the same time, there were many mistakes on 'our side,' primarily in communication and tactics when conveying facts and evidence related to war crimes and the role official structures and individuals played in them."

He has been out of the non-governmental sector for a long time now, but he feels that the primary problem back then, and maybe still today, was project financing and bureaucratic, almost corporate, management of activities.

"On the one hand, this is necessary for running a large organization, but in the standardization of procedures from project application to implementation, there was a significant gap between the reality on the ground and what was described in the project."

Vladimir believes that another problem was the insufficient attention paid to the mental health of both victims and NGO activists who were in daily contact with traumatic stories, whether through victim interviews, documentation, or war crimes trials.

"I hope that things have changed in the meantime because anyone working with victims and trauma should undergo special psychological training and receive appropriate therapeutic support themselves."

After his NGO experience, Vladimir chose film as his means of communication and pursued master's studies in film and TV direction at the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade.

"I have and I will always defend and promote these values through my work and behavior."

EDINA HASANAGA COBAJ

THE INITIATIVE IS A PLATFORM FOR ACTIVE PARTICIPATION IN SOCIETY

Edina Hasanaga Cobaj

Executive Director of the Office 2006-2020, now a member of the Management Board, YIHR Montenegro.

Even during her studies, Edina became interested in activism and the work of non-governmental organizations. Before joining the Initiative, she provided support to children with intellectual disabilities and was a trainer in nonviolent communication.

The YIHR was founded in Montenegro in 2006, and Edina, who was 26 at the time, applied for the position of office coordinator. She was appointed the same year and remained in that position until 2020.

The social context in Montenegro at that time, including uninvestigated and unprosecuted war crimes, discrimination against minority and vulnerable groups, politically motivated violence, and attacks on journalists, called for the founding of YIHR. Apart from that, Montenegro regained its independence the same year, so there was some optimism that the momentum of pro-European elation would put human rights high on the agenda, Edina remembers.

“However, experience has demonstrated that translating verbal pro-European messages into tangible results and adhering to the high human rights standards set by leading states requires a significant amount of effort, hard work, and commitment.”

The early work of YIHR in Montenegro encountered many difficulties. At the time, state institutions didn't fully grasp the role of the non-governmental sector, Edina says. However, that didn't prevent the activists of the Initiative from monitoring human rights violations and providing free legal aid to those in need.

“Fortunately, through the activities of the YIHR, this image has changed and the situation is quite different now. The NGO sector is seen as a partner in resolving various social and institutional anomalies.”

Edina says that over time, the Initiative became intertwined with her identity. Leading YIHR, she was given the opportunity to participate in decision-making processes as a woman in a patriarchal society.

“This was a new space for me as a woman in a traditional country such as Montenegro, especially as a member of a minority group that has traditionally faced discrimination and rejection, to receive the opportunity to participate in decision-making processes, showcase my knowledge,

be acknowledged, and lead a non-governmental organization, thus contributing to the improvement of society for all its citizens, especially vulnerable groups.”

Throughout her years with the Initiative, Edina initiated numerous activities, campaigns, and projects. As the “pinnacle” of her work she singles out the establishment of an Information and Documentation Center as the only archive in Montenegro concerning the war crimes of the 1990s.

“Its significance can be seen in the education of a large number of students of law and political sciences, who will reach positions of political power in the future.”

At the regional level, she emphasizes projects aimed at facilitating youth exchanges, which significantly contributed to dispelling prejudices and stereotypes.

“I would like to point out that we were among the first to introduce the option of having our website available in three languages, in order to respect minority communities and contribute to the preservation of their identity.”

Today, many years after the founding of the Initiative, minority groups are in a better position and more visible, and this change has been brought about through the tireless work of the Initiative's activists, Edina says. Apart from this, various reports of the Initiative are regularly cited by international organizations and foreign embassies.

“However, what hasn't changed is that nationalistic fervor from the 1990s that has never completely extinguished but only varies in its intensity in society.”

The Initiative remains an organization where all true fighters for human rights can find their space for activism.

“Working in the Initiative represents a rich life experience filled with many beautiful, vibrant moments, everyday challenges, and the belief that through our actions, we contribute to making someone's life a little better.”

BESA LUCI

YIHR REFLECTS, ADAPTS, AND RESPONDS TO NEW POLITICAL DYNAMICS

It was in the summer of 2006 when Besa Luci, a girl from Pristina, had just completed her studies in political science and journalism at the American University in Bulgaria and was preparing for her master's studies, this time at the University of Missouri in the USA.

At that time, Kosovo-Serbia talks on the Kosovo status, which would mark the end of international administration in the country, were taking place in Vienna. Besa was actively involved in media coverage of these talks, alongside colleagues in Belgrade who were doing the same for Serbian media.

“Due to my academic background and my interest in understanding how journalistic narratives impact shaping broader societal perceptions and knowledge in practice, I recognised YIHR's commitment as a good professional opportunity, as YIHR was known as one of the most trustworthy human rights organizations,” Besa Luci recalls 17 years later.

Later, she returned to the organization as a temporary associate in 2009-2010 and was part of the YIHR Assembly and Board during 2010-2020.

Many years have passed, and Besa Luci now believes that YIHR was active at a time when dealing with the past was not treated as an integral part of negotiations between Kosovo and Serbia, or at least when dealing with the past did not involve the citizens of both countries.

But despite the years that have passed, things have not progressed significantly.

“To this day, YIHR continues to operate in a similar context because the talks, now referred to as negotiations, still do not give enough attention to people's experiences, their narratives, and how they come to terms with the past,” Besa Luci says.

“Being an organization that has long, and at a very important moment in time, been a place where young men and women from Kosovo and Serbia come together in common spaces to meet, talk, and show solidarity on human rights issues, YIHR has contributed to a climate of regional cooperation, which was as important as it was rare at that time,” she adds.

From her experience in working with YIHR, Luci says she has come to understand, at an even deeper level,

how crucial it is to critically examine the way we remember the past, who is remembered, and how the very way in which we form memories must be examined critically.

“When we talk about democracy, peace, or justice – we cannot treat them as processes solely governed and determined by political elites. It is crucial in these processes to document and articulate people's experiences and how those experiences are linked with collective memory,” Besa Luci says.

“I think YIHR has, on several occasions, raised important issues about who is heard, which experiences come to light, and which are suppressed, and these questions are essential,” she adds.

She says that these reflections and the practice of examining how inclusive and open these processes are have been integrated into her daily work as the Editor-in-Chief of KOSOVO 2.0.

“Even though much has changed since then, human rights are still at risk and are being violated. So, we must be critical and vigilant in order to protect these rights so that people's truths don't become suppressed and remain in the shadow, especially in the context of conflicts in the region, where there is usually a risk that the voices of those who sow discord and refuse to take personal responsibility tend to prevail,” Luci says.

Despite being mostly engaged with YIHR as an external collaborator during brief periods, Besa Luci says that YIHR will always be one of the first opportunities for her to apply the knowledge she gained during her studies, but also one of the first places where she was entrusted with a project of great importance in a sensitive political context.

“YIHR is an initiative that remains true to its commitment to protect and advance human rights, which emphasizes the importance of dealing with the past as an essential peace process; it constantly reflects, adapts, and responds to new political dynamics and those in power,” she says.

EMPTY PROMISES ARE THE BEST ADVERTISEMENT

On October 1, 2010, the activists of the Youth Initiative for Human Rights B&H and activists from the Sharp Zero from Banjaluka organized a pre-election street action in Sarajevo and Banjaluka with the message "Empty promises are the best advertisement". The objectives of this pre-election action were to remind citizens of empty promises made by politicians in the 2006 elections. The activists wearing T-shirts with captions "Empty promises are the best advertisement" and "October 3, THINK!" handed out empty parcels to passers-by. The parcels read: "Better healthcare", "Visa-free regime", "More jobs and youth employment", "Education reform", "European standards of higher education".

The activists collectively tied each other with a chain and blew their whistles as they walked from the Sarajevo Cathedral to the BBI Business Center wearing T-shirts with inscriptions: "Don't fool around, VOTE", "My vote, your salary", "I wish to speak", "I am a parliamentarian, I DON'T CARE", "It's easy when you're loaded".

The chains symbolized the restrictions faced by young people in Bosnia and Herzegovina. The cooperation of young people from Sarajevo with young people from Banjaluka in this campaign indicated that the problems of young people were the same throughout Bosnia and Herzegovina, and that politicians were doing little to change it.

PREDRAG MADZAREVIC

THE INITIATIVE IS AN ORGANIZATION THAT BREAKS AWAY FROM CLICHÉS

Predrag Madzarevic

Coordinator of the YIHR office in Kragujevac, Coordinator of the "Mobilization of Civic Serbia" campaign, Regional Coordinator for collecting signatures for the RECOM initiative, 2006-2011, YIHR Serbia, now assistant director and casting director.

Predrag first joined the Youth Initiative for Human Rights in Serbia in 2006. He was contacted by Ivan Stojanovic, who was already working with YIHR and whom he remembered from the time of Otpor, the revolution of October 5th, and the overthrow of Slobodan Milosevic. Predrag was quite familiar with activism. When asked about the social and political climate during those years, he responds clearly:

"What kind of political climate can there be in a country in which the prime minister is assassinated?"

He found Andrej Nosov and the entire team appealing from the start – they were different from him but all shared the same goal.

"I saw the Initiative as much more than an organization dealing solely with human rights."

"They were brave, open to different opinions, and completely ready to break away from the clichés that were popular in the civil sector at the time."

At YIHR, Predrag enjoyed handling logistics, organization, and, as he put it, "more tangible things." He preferred campaigns over projects.

When he first joined the Initiative, the organization was opening its offices in Kragujevac, Novi Sad, and Zrenjanin with the goal of decentralizing and expanding its activities. Through the activities of these Initiative "branches", hundreds of young people participated in discussions, lectures, and campaigns.

"I would highlight the work in the Kragujevac office, where we built a strong base of young people eager to engage in society; some of them left a more significant mark in the Initiative than I did."

One of the more important aspects of Predrag's involvement with YIHR was leading and organizing the campaign "Mobilization of Civic Serbia" in December 2006 and January 2007, aimed at encouraging young people to vote in the elections.

"That campaign was something new and different from anything done before. We had a caravan with DJs traveling across Serbia, with promoters from different social spheres,

and this attracted a significant portion of young people to vote."

"We worked as a team, and the response from people in every city we visited was substantial."

When he rejoined the Initiative in 2011, Predrag was the coordinator for collecting signatures for the RECOM campaign." He characterizes this campaign as a big challenge, especially in terms of logistics. The campaign aimed to establish an independent regional commission to determine the facts about the war crimes committed during the 1990s. Hundreds of thousands of signatures were collected during this effort.

"We were able to accomplish this because the organization was expanding, and this was achieved through all these campaigns, in a manner that was different from other organizations."

Later, he moved to Heartefact, an organization founded by Andrej Nosov. In 2012, Predrag had the opportunity to improve as a producer, working on new performances and organizing the staging and touring of the existing ones. This was a crucial step in Predrag's career that later directed him toward television and film production, which he still does today.

BESART LUMI

YIHR, A DRIVING FORCE FOR HUMAN RIGHTS

Back in 2006 Besart Lumi had just enrolled in the Faculty of Political Sciences at the University of Pristina when his now late father, also a human rights activist, told him about a call for the “Visiting Program.” This program invited young individuals from Kosovo to visit Serbia for a few days and meet young people there.

At that time, Lumi, an eighteen-year-old, was initially uninterested in this opportunity, but his father insisted that he should apply. After applying and being selected for the program, he crossed the Kosovo border into Serbia for the first time, an unimaginable experience for him until then. It was his first border crossing into Serbia and his first encounter with young Serbs.

Upon completing the program, Besart returned to Kosovo and began volunteering and participating in other anti-discrimination activities of YIHR. A year later, in June 2007, he received an invitation to a workshop in Ulcinj as part of the “My Initiative” program which he accepted.

During this period, Kosovo was engaged in negotiations about its status in Vienna, and the political climate was filled with anticipation regarding the recommendations of the UN Special Envoy for Kosovo, Martti Ahtisaari. It was a time filled with an abundance of hope and enthusiasm, and people expected that something would be done, and that the country would gain its independence, which fueled greater motivation to encourage voter participation. It was a pivotal time when people eagerly awaited their country's independence. According to Besart, during his tenure with YIHR, there was a palpable sense of progress—a focus not only on state-building but also on the development of society and the nation.

General elections were scheduled for November, and Lumi, together with others, created the “Get Out the Vote” (Albanian: Dil Voto) campaign.

While some opposition movements called for boycotting the elections, Lumi, in his campaign to encourage people to vote, collected signatures from at least 5,000 citizens.

“Get Out the Vote” and “My Initiative” were two successful social projects with which he strongly identified and which embodied the spirit of activism within YIHR.

“We had in mind everything we could do,” he says.

Since then, except for the period from 2014 to 2016, he has been with YIHR, taking various roles and responsibilities, making him one of the organization's longest-serving members.

For Lumi, what YIHR has achieved concerning human rights is the effort to build bridges of cooperation and communication among young people from different communities.

He says that YIHR has constructed new channels of communication and facilitated interactions between young people from two countries who had long been trapped in the divisions brought about by the war.

After many years with YIHR, including his time as a board member, Lumi says that the organization has made him more open as a person, expanded his knowledge, and made him more aware of the long-lasting anger that war leaves on people.

During the years when he was actively involved, there were not many people engaged in activities promoting human rights, peace, and reconciliation.

“It is a continuous line of communication and a perspective where you always see opportunities for collaboration beyond the borders that surround you. It makes you realize that everywhere, in Kosovo, Serbia, Bosnia, there are people who want to bring about positive change and leave the burden of hostility behind them,” he says.

Lumi points out that the forces against cooperation have always been stronger than the forces in favor of cooperation in all countries in the region.

When it comes to collaboration or victims, given that the space for communication is narrowing down, civil society has brought about changes, but little has been noticed. People who have gone through YIHR are individuals gathered around values,” he says.

Throughout his years of activism, Lumi says that YIHR challenged nationalist disruptive narratives and was fearless when it came to initiating debates on challenging topics.

“I believe that YIHR is a driving force that brings together people who promote human rights, democratic values, and believe in change and are willing to work for the change,” he concludes.

BARDH BAKIJA

YIHR, AN ADDED VALUE FOR THE REGION

Bardh Bakija joined YIHR in late 2006 as a sociology student from the University of Pristina. He was invited to participate in one of YIHR's activities after which he remained in the organization.

At that time, he was one of the most prominent students, but he abandoned his studies because such a system didn't make him feel fulfilled. "I was rebellious and dissatisfied with what was offered at the time and YIHR was the channel through which I could impart that activist energy," Bakija recalls.

He explains that at the time, Kosovo was still under international protection, awaiting the commencement of negotiations related to its final status. "There was this youthful euphoria and enthusiasm because we were under the impression that we were moving in a direction where we could exert some influence," he says.

He describes that time as a period of "unprecedented idealism" that gave them the strength to move forward. "We were identified as a kind of a movement for progress."

Bakija became a youth coordinator in YIHR and later the Director of the Youth Program.

Bakija mentions several important activities that took place during his time at YIHR, including the "Traveling to Europe" program in 2007, in which 30 students who wanted to travel to European countries were granted visas at a time when Kosovo was isolated. Another program was "Street Activism," which included several campaigns against discrimination and for access to public documents.

He speaks about the "My Initiative" as a concept of field activism and one of the projects he identifies with the most. "It was one of our efforts to build a base of youth activism, traveling all over Kosovo to encourage young people to get involved in public life."

Bakija says that what YIHR did, unlike other organizations, was a type of construction made with "very pure" idealism and that "one could say there is a kind of cynicism" when viewed from today's perspective.

In his opinion, YIHR brought together a group of different young people. "It was a group that wanted to break free from the legacy of the past, trying to build a kind of an almost messianic hope for a society moving away from its destructive past."

In hindsight, he says they were "quite radical and brave" when it comes to the activities they undertook, and that

they were identified as a progressive movement. Bakija says they tried to build zero tolerance for war crimes, regardless of where they occurred.

"We did something that was unimaginable for many others at the time. We created communication bridges and interethnic cooperation and non-selective activism for human rights," he says.

Bakija says that YIHR was a generation of young people trying to bring others to public life. "The foundations laid by YIHR, as a regional organization, enabled its longevity."

The Initiative, he says, was also a physical space, not only in terms of the rights it advocated for but also as a place where ideas thrived and activities were conceived. "We had an artistic space called Rizoma, which brought together activists and people who wanted to be more active and contribute with ideas."

Many years later, Bakija says that YIHR had a profound effect on him. "There were other organizations that did great work, but YIHR was a different universe."

He spent two intense years working at YIHR, and he says it gave him a new understanding of himself and opened his horizons in many aspects. "I also learned about interethnic communication along the way. My childhood in Djakovica had been marked by war, but I wasn't prepared to talk about it. YIHR gave me a kind of an adrenaline boost because to move forward, you have to take risks and confront all kinds of power," he says.

For him, YIHR is a very special and proven model of society, coexistence among people in the region, which can serve as a miniature model of how societies can function through a shared value system that is not influenced in any way by a particular orientation.

"This makes YIHR an added value for the region," Bardh Bakija concludes.

NERMA JELACIC

THE INITIATIVE IS A BRIDGE CONNECTING GENERATIONS

Nerma Jelacic

Member of the Board of Directors, 2006-2007, YIHR Serbia, now Director for Management and External Relations, Commission for International Justice and Accountability.

In the early 2000s, Nerma often traveled through the countries of the former Yugoslavia due to her work as a journalist so she would spend some time in Belgrade. Andrej Nosov and his team also worked extensively in the region, so they often crossed paths. She was elected to the Initiative's Board of Directors in 2006 at Andrej's invitation. At that time, she was the director of the Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) in Bosnia and Herzegovina.

"It was a more positive time where it seemed that there was a possibility to stand up defiantly against the criminals, deniers, and their enablers and to inspire the vast majority of young people who were 'hungry' for knowledge.

At the same time, domestic courts and prosecutors for war crimes were being established and discussions on other forms of transitional justice were taking place. In a way, emotional boundaries were opening (unlike borders), with an energy we hadn't seen since the end of the 1990s wars."

Today, however, there are no longer the enthusiasm and optimism that existed at the beginning of this millennium throughout the former Yugoslavia region, "because the voices of clerical nationalism, aided by tabloid media and social networks, have overpowered the voices of reason, love, and tolerance spread by organizations like YIHR."

Nerma says that YIHR still sets an example for young people coming from conflict and post-conflict societies, serving as a bridge that has connected younger generations from the region for years, "and it offers an antidote to the poison in which they are raised," which consists of state narratives regarding the wars of the 1990s and nationalism.

"On a personal level, YIHR is a mosaic of young and talented individuals who worked on establishing the organization, many of whom I am still in contact with, and, of course, behind them is the legacy of YIHR in its present form-an organization that is just as necessary today as it was 20 years ago."

Nerma states that the Youth Initiative has made significant progress in Bosnia and Herzegovina, both in local and regional terms, through various projects such as summer

schools on transitional justice, visits by young people from the region, and visits to the war crimes sites.

"Although the situation in Bosnia and Herzegovina, as well as in Serbia, cannot be described in a positive way because we see a return of denial, dehumanization, and other forms of intolerance, the engagement of the Initiative remains even more important."

Nerma remained with BIRN until 2008 when she was appointed as the spokesperson for the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. She held that position until 2014. Afterward, she moved to the Commission for International Justice and Accountability, where she currently serves as the Director for Management and External Relations.

"We gather evidence in places where international and domestic judicial institutions and investigative bodies lack access or where the risk is too high.

As much as we are aware of the limitations within which criminal justice operates, for me, collecting evidence about what happens and the individuals and institutions behind the crimes is an essential step not only for the prosecution in courts but also for establishing the factual truth and the right to truth that all citizens have."

DAYS OF SARAJEVO FESTIVAL

The festival "Days of Sarajevo" was organized for the first time in 2007, as a reminder of the 15-year anniversary of the beginning of the 44-month siege of Sarajevo, in order to familiarize the younger population with the events from the recent common past and point to the current cultural and social flows in B&H.

"Days of Sarajevo" represented the creation of new connections between citizens and artists, and several hundred people participated in the festival program every year. For a large number of activists from Sarajevo, this was their first visit to Serbia.

As part of the preparations for the festival "Days of Sarajevo" in 2010, the activists of the Youth Initiative for Human Rights organized a street action at Alija Izetbegović Square, where residents of Sarajevo wrote messages to citizens of Belgrade on T-shirts. Sarajevo citizens wrote their messages on 150 T-shirts then sent to the citizens of Belgrade to restore or improve contacts between the two cities. The authors gave reasons behind their writing on the T-shirts. The author of the inscription "For friends from Belgrade from friends from Sarajevo" says – "I think it is high time we built peaceful relations between these two cities."

The Festival was organized every year in Belgrade until 2014, and the following were presented with the festival award, awarded to individuals and institutions that contribute to the establishment of lasting and peaceful communication and cooperation between Belgrade and Sarajevo: the Yugoslav Drama Theatre and the then director of the theater Branko Cvejic, Mirjana Karanovic, Natsa Kandic, Women in Black, Borka Pavicevic and Biljana Sribljanovic.

Since 2017, the Youth Initiative for Human Rights has been organizing "Miredita, Dobar dan!" festival aimed at bringing the Kosovo cultural scene closer to Serbia and vice versa – to present the contemporary cultural and artistic scene of Serbia to the audience from Kosovo. In addition to presenting the best of the contemporary art scene, special attention of the festival program is focused on public debates and public advocacy.

RASA NEDELJKOV

THE INITIATIVE IS A SAFE PLACE, A CIRCLE OF PROGRESSIVE PEOPLE WHO FIGHT FOR VALUES THAT ARE TABOO TOPICS IN OUR SOCIETY

Rasa Nedeljkov

YIHR Program Director 2006-2007. Currently Program Director at Crta, civil society organization dedicated to the development of democratic culture and civic activism.

Period between 2006 and 2007 was a time of optimism that democratic forces would gain strength and become dominant in the process of society transformation, Rasa Nedeljkov recalls. At the time, he was a program director of the Youth Initiative for Human Rights in Serbia. For him as an activist, the Initiative was a “natural environment” and one of the few corners where he could realize his ideas and develop.

“I started following the work of the Initiative more intensively in 2005 when they launched the campaign ‘For you to see, to know, to remember’ about the genocide in Srebrenica. I was 24 at the time and believed that I would be able to move the world. I tried this idealistically through activism in a political party and it did not take me long to understand the extent to which the priorities of a political party were not values or political ideas, but material and political gain and the maintenance of the status quo.

Disappointed with the ingrained party hypocrisy, it was clear to me that I would hardly be able to realize my fight for a different Serbia through party activism. In such circumstances, the invitation to become part of the Initiative was not only a great responsibility and honor for me, but also a salvation and a chance to fight for the ideas I believe in with people with whom I shared the same values.”

For Rasa, the Initiative was a safe place, a circle of progressive people who are uncompromisingly fighting for values that were and still are taboo topics in our society.

“I had the opportunity to tackle important social topics, learn new methods of work, and work with creative and energetic people. The environment, i.e. the people from the Initiative, had the greatest impact on me. We all perceived the engagement in the Initiative as a calling, not a job. I have the same attitude towards activism, work, social engagement to this day and I believe that my development path would have been significantly different if I hadn’t had the privilege of working in the Initiative as one of my first professional engagements.”

As particularly important, he points out the “My Initiative” programs, an activist network that worked to

connect young people from across the region and the “Justice Advocates Network”, which he also considers a very important peer education initiative in the field of transitional justice.

“Although it didn’t hold up, I think the JAN initiative remains essential to this day, and I hope that the new generation of the Initiative may find inspiration in these initial attempts and achieve far more than we did.”

ZELJKO STANETIC

THE INITIATIVE IS THE HEART OF SERBIA

Zeljko Stanetic

YIHR activist since 2007 and director of the Vojvodina Civic Center in Novi Sad.

In 2007, the Youth Initiative for Human Rights published a call for competition entitled “Cutting Borders to Reach New Friends” The topic was supposed to be covered in a video or photo form, and the winner of the competition would receive a place among the group of activists who would visit the Sarajevo Film Festival. Zeljko Stanetic, a journalism student in Novi Sad at the time, won the competition and the trip to Bosnia pretty much defined his future professional life.

In those years, societies in the countries that were formed following the breakup of Yugoslavia were more distant from each other than they are today. A decade ago, as a result of the cooperation with the Initiative, the Vojvodina Civic Centre (VCC) was created, in which the Initiative activists from Novi Sad were engaged.

“With the close proximity of war events at the time and individuals accused of grave human rights violations still at large, the points of communication among people from different countries were primarily organizations such as the Initiative. Almost no one from the younger generations traveled to Sarajevo or Pristina unless it was organized by one of the civil society organizations. Although there is still a multitude of unresolved problems resulting from the war, time has made it possible for people to start communicating and collaborating at different levels, which is a process that (fortunately) cannot be stopped.”

The Initiative had its local office in Novi Sad back then; Zeljko joined as an activist and almost immediately became a coordinator for cooperation with the media.

“That was also my first job post at the Vojvodina Civic Centre. In the meantime, I coordinated the “My Initiative” network in Vojvodina, I was engaged as a trainer with the Initiative Training Center for several years, I was coordinating the process of collecting signatures in support of the Initiative for the Establishment of the RECOM Commission for the territory of Vojvodina. The process was guided by local needs and we received full support and assistance from the Initiative in the first years of operation.”

The first and, according to him, the most important program they implemented was the program of oral histories entitled “Untold Stories”. It arose out of the need to illuminate and record cases of human rights violations in Vojvodina during the 1990s. At that time, most of the organization’s resources were directed to field research and documentation. Today, activities are mostly related to the presentation of the results of the research through various art forms in order to build and nurture participatory culture of remembrance. At the moment, they are awaiting the premiere of the first short feature film produced by the VCC.

Zeljko associates his professional maturity with the Initiative; while working there, he realized that he wanted to continue his engagement with the issues of human rights, culture of remembrance and dealing with the wartime past in the region and involvement of young people in social and political processes through youth activism.

“I think that the Initiative, as a network of active, dedicated people, has influenced a large number of positive changes for societies in Serbia and the region in the last twenty years. On a personal level, through the years of work, the Initiative brought many people my way, people whom I met at the time and who are my best friends today. On a professional level, the Initiative was a valuable opportunity for me to cooperate with people from all over the former Yugoslavia, learn and thrive in such an environment.”

GOTV campaigns, such as “Mobilization of Civic Serbia” and “We matter”, brought a huge number of young and talented people to the Initiative and persuaded even more of them to vote at the very important elections in those years. Visiting programs of the Initiative have enabled thousands of young people to visit different places in the region for the first time.

Zeljko counts in one of the most important actions he took part in the writing of the sentence “That difficult foreign word – genocide” on the sidewalk in front of the National Parliament in 2010, right after the adoption of the Declaration on Srebrenica.

“The action was organized as a clear protest against the avoidance of the use of the word ‘genocide’ and relativization of the facts about what had happened in July 1995. Unfortunately, we are still witnessing this process today.”

The VCC’s cooperation with the Initiative has never discontinued, it has only changed forms over the years, sometimes being more or less intense: “I think activists never cease being activists, especially activists from YIHR.”

AGON MALIQI

YIHR, THE BRAVEST STRUCTURE IN THE FORMER YUGOSLAV COUNTRIES

Agon Maliqi's collaboration with YIHR began through a friendship he forged with Andrej Nosov even before the formal founding of YIHR in Kosovo. Maliqi and Nosov met in 2001 during a youth exchange program, and their partnership began in the form of a personal connection. After the establishment of YIHR regional offices and the expansion of the Initiative, Maliqi formally became a member of YIHR and worked as the office director in Kosovo during 2007-2008. Despite not having a structured cooperation with YIHR in later years, he always maintained a working relationship with Andrej and the organization at the regional level, supporting YIHR in Kosovo.

During 2018-2019, Maliqi once again began working with YIHR when he became a member of its Board in Belgrade. Maliqi describes the time when he started collaborating with the Initiative within a complex social and political context in the country, especially in the years after the Kosovo War and the period leading up to Kosovo's declaration of independence.

He remembers a time when, a few days after Kosovo's declaration of independence, Andrej Nosov wrote an editorial published in Kosovo, where he stated that the declaration of Kosovo's independence was a materialization of historical rights. This incited threats against him in Serbia.

Empowering young people and their participation in elections and public life, particularly through the "My Initiative" campaign, were some of the projects in which Maliqi played a pivotal role in strengthening youth activism. This activism was divided mainly into two dimensions: regional cooperation and reconciliation, and peace within the country.

Under the slogan "Your Seed, Not Your Father's," YIHR and its activists in Kosovo at the time challenged the culture of family voting and opposed the election boycott calls by political movements like Self-Determination (Vetëvendosje).

Maliqi states that YIHR, especially during that time, represented a highly progressive force in Serbia. "YIHR was truly a regional organization, both in its scope and its universal outlook."

Even beyond his time of engagement with the organization, Maliqi views YIHR as a deeply principled organization with fair and realistic views on Kosovo's history. "YIHR was a continuation of what organizations like Natasa Kandic's and the Humanitarian Law Center promoted – safeguarding universal values without ethnic agendas or hegemony."

In its authentic dimension, he says that what YIHR achieved symbolizes a platform of truth and human rights. "YIHR's authenticity lies in the fact that it did not embody an externally imposed idea to artificially promote peace."

YIHR in Pristina also played an active role in introducing the issue of discrimination based on sexual orientation into Kosovo's constitution.

However, Maliqi feels that recent years have seen a regression in inter-ethnic communication. "Perhaps the communication had been facilitated by the temporal proximity of the war. During that time, this closeness made it easier to better understand the truth about the scale of the tragedy that occurred. Especially in Serbia, where there were more progressive voices then than there are now."

He also mentions political parties that advocate for Kosovo's independence and a more reasonable civil society. "Even in Kosovo, one can notice a regression. But in Serbia, there's a noticeable effect of enclosure. The further we move away from the war, the greater the influence of political mythologies regarding the war."

He talks about a reality in which many things become susceptible to propaganda. "The more new generations, born without any direct experience of the war, become increasingly prominent, the more the political elites avail themselves of interpreting the war as they see fit."

At that time, the war and its consequences were so fresh that they couldn't be denied, as the crimes were witnessed and experienced, he says.

However, Maliqi notes that it was easier to confront the scale of the crimes back then. "In Serbia, political elites have fostered this backwardness and culture of denial. It also seems that civil society has lost the fervor it had back then."

For Maliqi, YIHR is a necessary voice. "In Kosovo, there's a neglect in terms of minority treatment in the ethnic dimension. YIHR is the only organization that has a kind of trust in the Serbian community."

Despite unique experiences, he says that the lack of tangible results in Kosovo-Serbia relations has made him more cynical, perhaps even more "down-to-earth."

"YIHR was one of the most liberal and bravest structures in the former Yugoslav countries," Agon Maliqi concludes.

ZELJKO BODROZIC

THE INITIATIVE STANDS FOR A NEW ENERGY IN THE PERSONAL AND PROFESSIONAL CIVIL FIGHT FOR A NORMAL BALKANS

Zeljko Bodrozic

Editor, *Rez* magazine, YIHR Serbia 2007-2008
Founder and Editor of *Kikindske newspaper*,
and President of IJAS – Independent
Journalists' Association of Serbia.

During the 1990s, Zeljko Bodrozic was the organizer of civil protests, and because of his journalistic articles, he was repeatedly convicted and fined during the repressive media laws of the Milosevic regime. He is the first journalist in Serbia to win a dispute against the state before the United Nations Human Rights Committee in New York (2005), as well as two disputes before the European Court of Human Rights in Strasbourg (2009).

He supported the work of the Youth Initiative for Human Rights since the organization was set up by taking parts in various actions and forums. As he shared the same values with Andrej Nosov, in 2007 he accepted Andrej's invitation to become part of the organization – they gathered together a team of journalists from the region and founded *Rez* magazine, where Zeljko was the editor-in-chief.

“Now when I look at all the figures from back then, *Rez* was really ahead of its time in many ways. At that time, along with *Vranjske*, *Nezavisna svetlost* and several other local newspapers, *Kikindske newspaper* was recognizable throughout the country, and it was compatible with what the Initiative was doing. Andrej had had the idea to start a regional magazine even before. The team from *Kikindske newspaper* took over the technical part, Mila Melank worked as art editor and Misa Dragin as technical editor, and we had good associates in all countries who found good interlocutors. They were mostly a younger team of open-minded people who wanted to get out of these nationalist narratives and xenophobic policies that were still prevalent in all our countries.”

According to Zeljko, in an environment that was still full of nationalist hatred, *Rez* managed to attract the attention of the public even during the short time it came out.

“It spoke boldly about topics that many avoided and shed light on them from all ex-Yugoslav points of view. We were clearly against war, divisions and hatred, and we uncompromisingly wanted our societies to confront the past, for criminals to be denounced and condemned, and for us to devote ourselves to victims on all sides. In addition, the magazine, it seems to me, also made an impression visually. We had issues dedicated to LGBT+ people, with provocative and in my opinion very beautifully designed covers.”

Zeljko remembers that Andrej was labeled a “traitor and a comprador” in Serbia at that time, a man who was in favor of “Shiptars and Kosovo”, and everyone else who dared to speak openly about topics from the past in those years was qualified as “anti-Serbs, ‘Other’ Serbians, Shiptars, ustashas, balijas”.

“I believed then that in a few years we would get rid of these dark stories, that society would be sensitive to minorities, but it turns out that we are still in that spiral of evil and hatred. Moreover, new generations are even more poisoned by nationalism and xenophobia. Here in Serbia, the government has systematically, in the last decade in particular, imposed on them this hatred

towards others and the different, and now the media like *Rez* is needed more than ever.”

In addition to being welcomed with hostility because of the topics they dealt with, they also received a lot of praise from colleagues from various newsrooms. Each issue was also available in an online edition, for which Ivan Buncic was in charge.

“We realized after a while that the project of publishing a regional magazine was almost impossible, because we were burdened with expensive and in some cases impossible distribution. We needed a lot more money to be available everywhere, and months of promotional campaigns, but there was not enough funds for that.” The initiative helped Zeljko become sensitized and strengthened his stances. After *Rez*, he felt a “new enthusiasm” to continue as an editor in the same direction in *Kikindske newspaper*.

“It's pretty depressing and frustrating when you're reliving something you thought would just be an ugly past. My children as students today wear slogans that I wore in the early nineties and I have to wonder if we actually managed to do anything and change anything for the better. It looks like we have not, but I think we actually have, because Serbia and other ex-Yugoslav countries would be in an even worse state if it were not for us who openly opposed the war, nationalisms and every form of hatred. A long time ago, Serbia turned to the right and most of the citizens are still trapped in ideas that are fatal both to themselves and to everyone else in the environment.”

The initiative, Zeljko says, is special because it brought together young people from the region who had never seen each other before, let alone socialized with each other. It helped him understand the needs and rights of all minorities, especially during the time of the first unsuccessful pride parades and violence in the streets. “The Initiative was avant-garde in every sense. This was the generation of people who were born when Milosevic came to power and they had someone from the anti-war movement to learn from. These young people were not burdened with an ugly past and began uniting the region. At that moment, the Initiative was a revelation to some young people, something new that opened their minds even more, like when I was a kid and I imprinted on Džoni Stulic.”

For his work, Zeljko received the Journalism Award for Ethics and Courage “Dusan Bogavac” in 2001, and the “Stanislav Stasa Marinkovic” Award for special achievements in journalism in 2018.

TANJA MATIC

THE INITIATIVE STANDS FOR YOUTH AND AN UNCOMPROMISING ATTITUDE – ONE MUST NOT STAY COCOONED BUT TAKE A LOOK AT ONESELF AND ONE’S OWN DOINGS

Tanja Matic

YIHR Media Team Coordinator and Deputy Editor-in-chief of Rez magazine 2007-2008. She currently works as a manager at an online travel agency Booking in Amsterdam.

In 2004, on the border between Kosovo and Serbia while on her way to Belgrade, the then journalist of the Balkan Investigative Regional Network (BIRN) from Kosovo, Tanja Matic, met Andrej Nosov, one of the founders of the Youth Initiative for Human Rights. Tanja joined the Initiative in 2006/2007 as part of the campaign “Not everyone is the same” which aimed to raise awareness on the importance of voting at the elections. At the beginning of 2007, YIHR founded the magazine “Rez” (Cut), and Tanja, who was already leading the media section of the Initiative at the time, became part of the magazine’s editorial team, the first issue of which was published in June of the same year.

“When we met, I worked for BIRN in Pristina as a journalist in the Kosovo office. It was wonderful to see someone so young devoid of nationalist sentiments. Rather, he was trying to forge a connection between Kosovo and Serbia. We worked together for a few years and then I moved to Belgrade and joined the media team.”

At the time, Zeljko Bodrozic was the editor-in-chief of the magazine, Tanja was the deputy, and Jelka Jovanovic was regional desk editor. Ivan Buncic was in charge of the online version of the magazine.

“That was a wonderful time, we had journalist associates from all over the former Yugoslavia and we published about 10 editions. Unfortunately, it was not a profitable media and it was quite difficult to find a printing house that would want to print something like that in Serbia. We printed our magazine in Kikinda, where the Kikindske novine was printed. It was quite difficult to find distributors as our topics were provocative, both socially and politically. We did not have demanding advertisers, we were independent, and we were not supporters of any political party.”

In that period, BIRN was one of the few that had journalists in the entire former Yugoslavia. BIRN was engaged in investigative journalism and social-political analyses, and since there were no organizations that were regionally engaged in culture and activism, the idea of launching “Rez” was born.

“I held it strongly that journalists had to be objective and should not take anyone’s side, that they should have their own views, but that it is very important that journalism serve the truth. I had this personal dilemma because I was going into activism from journalism – the dilemma of whether it was okay or not. ‘Rez’ was one of my outlets in a way, where I could still express myself journalistically, and, on the other hand, contribute to an organization of young people, some of whom were not even born at

the time of former Yugoslavia. I think it was useful on the one hand, and on the other hand, when I look at it, Serbia has perhaps stayed the same. Some things change, but unfortunately it is still necessary to have organizations such as the Initiative. I think that ‘Rez’ was a really high-quality magazine, I wish that something like that still existed.”

Tanja believes that the Initiative represents a movement of young, determined, uncompromising and energetic people – people who are not vain and who know when it is time to leave.

“What I found ingenious was that Andrej did not decide to stay at the helm of the organization forever. The Initiative is an organization that has changed its leadership; Andrej went off to engage in activism in culture. Specifically, the organization has always remained open to change from within and to other voices, which makes it differ from others.”

Tanja left the Initiative in May 2008 and moved to the SENSE news agency to cover war crimes trials in The Hague. The Initiative gave her a good basis to deal with transitional justice issues, specifically war crimes committed during the wars of the 1990s.

“One of the reasons why I left Serbia was a lot of disappointment after those elections because not much had changed, and on the other hand, it was also a professional challenge. The Initiative taught me a lot about war crimes, about things that happened on the territory of the former Yugoslavia, so reporting from the Tribunal was a natural continuation of that entire journey.”

She remained in the SENSE until 2016, and still lives in the Netherlands. She worked as a producer of several documentaries dealing with transitional justice: “I did it alongside my commercial job, which means that, in a way, I have always remained in that field.”

JELKA JOVANOVIĆ

INITIATIVE IS HOPE

Jelka Jovanović

Editor of the regional topic of YIHR magazine "Rez" in 2007-2008. She is currently a journalist for the Novo Magazin.

The year is 2007. The Danas journalist, Jelka Jovanović, wholeheartedly accepts the offer of her colleague, the Danas associate and founder of the Youth Initiative for Human Rights, Andrej Nosov, to write for the regional magazine "Rez", with Tanja Matić as the editor, the then BIRN journalist. Thanks to Andrej, Jelka was already familiar with the work of the Initiative, which she initially viewed as an "unattainable dream of a group of young people from the regions of former Yugoslavia".

"As a journalist who has always preferred the printed form, I liked the idea of starting such a magazine, I liked the name, I liked the people I worked with. Coming from all the countries of the former Yugoslavia, most of us had already collaborated in our early careers, or happened upon each other by chance. To this day, I remain unsure whether we honoured the intentions of the founders. Then the printed media crisis began in the world, and virtual messages were received by a small audience. However, I believe we did a good job."

Jelka considered it highly significant that the Initiative was primarily composed of men, as they are the ones expected to fight wars rather than advocate against them. She also regarded the participation of young women who opposed conflict "based on myths and senseless divisions as noteworthy."

"They managed to retain their sanity, as well as an excess of enthusiasm, even though anti-fascism and human rights were still an unattainable dream for Serbia and this part of the Balkans. And, luckily for me, their convictions reassured me. I feel sad that there is no such media initiative today, because social networks and online publications cannot fill the gaps and make people pause and think like paper does, despite all the innovations in the field. With the hindsight brought by these two decades, I believe it wouldn't be a bad idea to create a reprint, even in electronic format, as the ideas presented there are more vibrant and necessary today than ever before."

As a journalist, Jelka socialised with and supported the Initiative activists. She explained that she was not the instigator of actions and campaigns but rather an active observer and participant.

"Belief in noble ideals and positive outcomes, youth, and the strength with which you fight for these ideals – that is what sets the Initiative in the NGO sector apart to this day. I would love to see more young people, who are now old enough to be my grandchildren, follow this path."

Jelka says that she never actually left the Initiative, because that is impossible. She still tries to take part in actions – both as a journalist, and as a citizen – which is not always physically feasible, but brings her the same pleasure and satisfaction as it did in the very beginning.

"I am firmly convinced that the ideas, and I emphasise, the ideals of the Youth Initiative will never lose their significance, not in terms of strength but in terms of necessity. I share and advocate for them in my work and social engagement".

“MY INITIATIVE” ACTIVIST NETWORK

Activism has always occupied a special place in the activities of the Initiative and in youth organizing. For the Initiative, activism has always been a planned behavior or an activity that serves to achieve political, social or societal changes. For the Initiative, there has never been an alternative to democracy, European future and peace.

In 2006, the Initiative organized a campaign to boycott the referendum on the new Constitution of Serbia. The constitution was formulated without a public debate, with numerous compromises, and represents a step backward in the field of human rights compared to the previously valid solutions. Through the boycott campaign, “My Initiative” was formed, an activist network of young people from across Serbia who advocate for dealing with the past, the protection of human rights and the inclusion of young people in public and political life.

“My Initiative” organized three campaigns. The first campaign, called “Mobilization of Civic Serbia”, on the eve of the parliamentary elections in Serbia in 2007, with the aim of motivating democratically oriented young people who were disappointed in politics and politicians to vote, and with the aim of raising awareness of minorities about the importance of their participation in the elections. The campaign was conducted in twelve cities in Serbia. The activist movement “My Initiative” then launched a campaign for the presidential elections in Serbia “If You’re Abstaining – You’re Undermining” in January 2008, as well as the campaign “We Matter” in April of the same year.

Through this, the Initiative tried to communicate with young people in a different way and establish new standards in public campaigns. A particularly important segment is the use of new media in campaigns, which has set the Initiative apart from other related organizations. The activist network “My Initiative” was regional in scope and gathered young people, and various actions were organized in other countries as well.

IVAN BUNCIC

WITHOUT ORGANISATIONS LIKE THE INITIATIVE, SOCIETIES SIMILAR TO SERBIA HAVE NO CHANCE FOR IMPROVEMENT

Ivan Buncic

Project manager, YIHR Serbia 2007 – 2010, currently Senior Software Developer at the automotive company Tesla.

Following the assassination of the Serbian Prime Minister Zoran Djindjic, and the decision of the then President Boris Tadic to cooperate with the government of Vojislav Kostunica, the situation in Serbia and the region was more than tense. Around that time, in February 2007, Ivan Buncic joined the Youth Initiative for Human Rights after the recommendation of his good friend, now his wife, Milica Milic. At the time, Milica was the coordinator of the “My Initiative” movement, and the Initiative needed a web developer and system administrator. It was a young organisation with a modest budget with offices in Pristina, Sarajevo, Podgorica, Kragujevac, Novi Sad and Belgrade, and the office in Zagreb was opened after a few years, Ivan remembers.

“In 2007, Serbia, after just a few years of light, once again became a dark force in the Balkans. The Initiative was necessary as a bridge that had to educate the societies of the region and compel them to confront their dark past so that it would not be repeated.”

After a decade of work, international partners recognised the Initiative as an important organisation for both Serbia and the region.

“It was essential as a gathering place for young, capable individuals ready to challenge the notion that ‘only a Serbian is a human, and everyone else is trash’, that a woman’s place is in the kitchen, and that gay, lesbian, Albanian, and Muslim people shouldn’t exist.”

Ivan did not directly work on human rights in the Initiative. Working as a web developer and system administrator, he brought innovations in the field of IT system and network integration, created online materials, assembled the books, brochures and websites, which he believes will leave a significant mark.

“It might sound funny, but when we started, Twitter and Facebook did not exist globally, and Google had just launched Gmail and custom domains for organisations and companies. Until then, each regional office had its own mail server with a local provider. This made collaboration and organisation very difficult. I recommended and implemented Google, which the Initiative still uses today, although at the time it was not even certain that all those online services would survive for so many years.”

Among important actions and campaigns carried out during his involvement, he singled out the GOTV campaign “We matter” in which young people from Kosovo

and Serbia discussed the narratives dominant in their environments, as well as the “Justice Advocates Network” and “War in Serbia” projects.

“The Initiative brought me many acquaintances and friendships, opened my eyes, and taught me to see the world from various perspectives. It sensitised me to many issues I hadn’t even thought about back then. It stands out from other organisations because it unflinchingly advocates for positions and promotes the human rights of all individuals, regardless of any of their attributes. For me, the Initiative has been helpful on both a professional and personal level precisely through its uncompromising stance on basic principles I cannot go above or below.”

Ivan “has never really left the Initiative” and lives according to its values. He was a member of the Board of Directors, and since 2007 he has been in the Assembly of the Youth Initiative for Human Rights, although, as he says “he is not young anymore”.

MILAN RADOVIC

THE INITIATIVE IS A KEY PLATFORM FOR ACTIVELY ADVOCATING FOR THE RESPECT OF HUMAN RIGHTS

Milan Radovic

Researcher and project coordinator of YIHR Podgorica 2007-2012, currently the programme director at the Civic Alliance.

Milan joined the Youth Initiative for Human Rights in Podgorica in 2007. A sociologist by education, he wanted to use his knowledge to make a contribution to the reconciliation, protection of human rights, and the promotion of civic values both in Montenegro, and in the region. At the time, the entire region of the Western Balkans was going through a painful process of transition “full of changes and challenges”, and an integral part of that process was the issue of war crimes committed during the nineties, minority rights, torture in prisons, etc.

“Political and social climate at the time was quite challenging in terms of respect for human rights and the rule of law, which served as an additional motivation for joining this organisation.”

During this period, the organisation executed numerous actions and campaigns, with Milan singling out those that focused on various aspects of human rights as most significant. The Initiative team collected documents and gathered facts about war crimes committed during the wars of the 1990s, in order to truly understand those events, and so that the victims and their families would see justice.

“Thus, we established the Information and Documentation Center, which houses a rich archive of these events and serves to educate the public about them. Organising study visits, particularly trips to Dubrovnik, allowed young people, as well as public officials, to come face to face with the consequences of the wars and to gain a different perspective from the one presented in Montenegro.”

In addition, Milan singles out the regional youth exchanges which, he says, facilitated dialogue and exchange of experiences, “which contributed to strengthening regional connections and building a network of young leaders for human rights.” There are also the Initiative’s reports on the state of human rights in Montenegro, which contributed to numerous changes in this area, and thanks to which the Initiative gained recognition from major international organisations, such as Amnesty International, as well as the US State Department, various embassies and the European Union, who cited them and referred to their findings.

“This was crucial for raising awareness and putting pressure on competent institutions to change their practice.

We have achieved significant results, especially when it comes to torture, as initially, we were documenting over 50 cases per year. Today, that number is ten times smaller. What is crucial is that the awareness and political will of the authorities have changed, and they now see us as partners with whom they want to collaborate to ensure that their officials respect human rights when applying, for instance, the use of force.”

All of this, Milan continues, has strengthened the research capabilities of the Initiative in Montenegro and contributed to raising awareness about the importance of respecting human rights and achieving justice for the victims.

After spending several years in the Initiative, Milan continued his career in the Civic Alliance in 2012, an organisation founded by the Initiative. Initially, he served as the Human Rights Program Coordinator and currently holds the position of Program Director. That’s why he says he never truly left the Initiative.

“I can say that the years spent at YIHR had a significant impact on my professional development because they helped me gain experience and knowledge in areas that I had and still have the opportunity to implement in other projects within the Civic Alliance. I can also say that YIHR served as a crucial foundation in my professional journey, providing me with the tools, knowledge, and a network of contacts to continue working on promoting human rights and positive social change in Montenegro and beyond.”

RABA GJOSHI

YIHR, A SOCIAL CURRENT AND A SOURCE OF POTENTIAL FOR ACTION

It was the spring of 2007 when Raba Gjoshi completed her studies in psychology, and for her, it was a moment of unknown professional future. At that time, someone from the Initiative invited her to participate in a workshop for the “My Initiative” project, which marked the beginning of her mobilization of activists for the “Get Out the Vote” campaign (Albanian: “Dil voto”), encouraging young people to vote.

For Gjoshi, this opened the doors to the Initiative that aimed to build a communication bridge based on the exchange among young people who gathered to discuss the past, present, and the vision of the future.

At that time, Kosovo was in the midst of negotiations regarding its political status.

“It was a very challenging social and political context, a society emerging from war, profoundly traumatized, and deeply divided along ethnic lines,” says Gjoshi.

In a political context, she recalls that Kosovar society was grappling with its past, in a very sensitive time that was still witnessing a certain kind of political struggle. What personally helped Gjoshi to gain a different perspective on the political and social reality in Serbia was her first visit to Belgrade at the end of 2007. “It was a return to the trauma, especially when I saw police vehicles of the ‘Zastava’ type; it made me feel fear,” she recalls.

In 2010, Gjoshi became the director of YIHR in Kosovo, at a time when the organization was undergoing a transformation from a regional organization into a network of national organizations.

She is particularly proud of projects that she personally contributed to that include promoting social dialogue through advocacy and memorialization actions, primarily for individuals who disappeared during the Kosovo war. In 2010, Gjoshi decided to mark the National Day of the Disappeared, together with her colleagues and activists from the Initiative in Kosovo, by creating a wall in the center of Pristina with the names of all the missing individuals, regardless of their ethnic affiliation, according to the list provided by the International Red Cross Committee.

This move was very bold as it was the first time that all the victims’ names were publicly displayed, sparking a public discourse. Activists faced threats even though they were under the protection of the police and KFOR. “We had to guard the wall all night to prevent it from being destroyed before the public could see it. The families of the victims, as much as they felt comforted by the remembrance of

their loved ones, were equally struck by the reality of the lack of justice and the suppression of the truth.”

Gjoshi mentions the challenges of being part of the organization, as some people perceived the Initiative as an organization from Belgrade, which often led to a lack of trust. “Identifying with an organization like YIHR was problematic, and we were often labeled as traitors or a Belgrade mouthpiece.”

Under her leadership, YIHR transitioned to local governance, strengthened its collaboration with local institutions, and got closer to the local community of all ethnic groups, increasing the organization’s credibility and acceptance by the broader community.

On a personal level, she says that she grew alongside YIHR, just as YIHR grew alongside her.

“YIHR gave me the opportunity to materialize my personal values, which had an impact on my work in the organization.”

When she left YIHR in 2015, after more than 8 years, leaving a good part of her twenties behind, Gjoshi says she realized the value of that experience.

“It was a commitment that shaped my personality and the values I stand for. It’s an experience of unique moments that have remained deeply ingrained in me,” she says.

Gjoshi says that it’s hard to believe that any other organization could do what YIHR did. “It was guided by a rare vision and courage.”

More than a decade later, seeing the deep ethnic divide, Gjoshi says she feels less enthusiastic about the possibility of reconciliation being easy and quick. “I can’t say that with full conviction,” she says.

She believes that YIHR represents a social current and a source of potential to act based on some common values. “YIHR in Kosovo represented an unconventional vision for empowering society and the state.”

VJOSA REXHEPI

IT WAS IMPORTANT TO SHAKE UP SOCIAL APATHY

It was a workshop organized within the 2007 election advocacy campaign in Kosovo that led Vjosa Rexhepi to become a part of the Youth Initiative for Human Rights (YIHR).

As part of the campaign, for a full month, she made contact with many new friends who were part of the “My Initiative” network, with whom she’s still friends. She says that as activists, they shared the same values and beliefs, which motivated her to keep being a part of this network, participate in many other activities in the future, and hold various positions for several years, either as part of the organization’s assembly or now as a member of its board.

“I think it was very important at the time to shake up social apathy regarding injustice and human rights violations. A great success was even just to create a group of activists who would speak up against these injustices,” Vjosa Rexhepi says.

“For many oppressed social groups, YIHR continues to be the voice and a place to go, and what it has achieved in terms of educating and raising awareness among the youth, as well as in dealing with the past, has brought about significant changes in these areas,” she adds.

Speaking about the political context of that time, Vjosa Rexhepi recalls that Kosovo was in an important phase of institutional and political development, so it was a period with ample room for work and engagement in the field of human rights.

“I highlight one of the Initiative’s programs, ‘Dealing with the Past,’ where, for the majority of society, it was ‘too early’ to start discussions on reconciliation and cooperation with Serbia, let alone exchanges and getting to know each other beyond political rhetoric,” Vjosa Rexhepi says.

“Neither in the political or social context were we ready for a fresh start in terms of dealing with the past. Society was full of prejudices, and our duty was to lessen their impact until they were completely eliminated. The path was neither easy nor short and continues to this day,” she adds.

She says that YIHR created its own infrastructure in order to be successful in its work as a promoter of human rights in a broader regional context.

“YIHR was a regional organization with offices in almost all countries in the region, which made it unique and contributed to its success. This way, the initial contacts were made from all parts of the region, real experiences were shared from each country, and then further joint projects and increasing the number of people who went through different programs continued,” she says.

Vjosa Rexhepi says that the benefits of YIHR go beyond providing opportunities for advocacy and promoting human rights issues.

“Being part of a network of activists who fight for human rights and having even a small chance to contribute to the greater good and change in people’s lives gives you a sense of fulfillment. That is where I found a sense of community and connection to society, and I shared my passion for human rights with like-minded individuals, which is emotionally fulfilling,” she says.

She points out that when she started working with YIHR, there were very few young people involved in the organization’s activities promoting human rights, peace, and reconciliation, and they were “very often harboring social prejudices.”

“However, when you believe in these values, it’s much easier to confront them and move forward,” says Redzepi.

She emphasizes that in its early days, the Initiative considered it important to shake up social apathy surrounding injustices and human rights violations.

“YIHR is an inclusive space that brings together young people to amplify their voices, protect and promote human rights, and bring about significant changes through activism,” Vjosa Rexhepi concludes.

RUZICA DEVIC

THE INITIATIVE IS THE POWER AND FERVOUR OF YOUNG PEOPLE WHO BELIEVE IN BETTER FUTURE AND JUST SOCIETY

Ruzica Devic

Coordinator of the regional exchange program, YIHR Serbia, 2007-2009.

In 2007, Ruzica Devic decided to join the Youth Initiative for Human Rights in Serbia in order to learn more about social and political events in the region. At the time, Serbia still did not enjoy a visa-free regime, so Ruzica travelled only to former Yugoslavia countries. Unemployment was high, especially among young people.

“Changes in society that we eagerly awaited after the dark ‘90s, which briefly seemed to come to life after 2000 and in 2007, again seemed unattainable and distant,” Ruzica says.

In those years, Serbia was sinking into a political climate that was an heir to the destructive policies of the 1990s, and the atmosphere in society was bleak and devoid of prospects. Ruzica felt the need to confront this in order to avoid falling into apathy and general dissatisfaction.

“Kosovo was the main political topic, entirely unimportant to me at the time. I had never met an Albanian from Kosovo, nor was I interested in going there to gain any insight into the life that was happening just a few hundred kilometres away. Kosovars were some others, strangers to me, about whom I held a stereotypical opinion, just like everyone in Serbia, one I had acquired based on the media image of Kosovo, which turned out to be very wrong.”

With the Initiative, she went to Kosovo for the first time, to Pristina and Gračanica, and that trip changed her forever. It shattered her stereotypes and prejudices about the people in Kosovo and she made new friends. But it also confronted her with the truth about the war in Kosovo, about civilian casualties, and crimes.

Soon after her return from Kosovo she got a job at the Initiative, working on establishing cooperation programmes between Kosovo and Serbia, as well as on an internship programme at the Hague Tribunal. She was in charge of the youth exchange visiting programme and until 2009, almost every month, she led new groups of young people, students, journalists, activists, artists from Serbia, etc. to Pristina and Sarajevo, and she also welcomed groups of young people from Kosovo and Bosnia and Herzegovina in Belgrade.

“A significant number of young people from Serbia, Bosnia and Herzegovina, and Kosovo went through the program, and they visited societies that were considered hostile in their home countries. Through this program, they had the opportunity to meet their peers whom they had previously held misconceptions about. I still consider the ‘Visiting Program’ to be one of the most important initiatives, and it was the one which first opened the door between Kosovo and Serbia for young people.”

However, 20 years later, this programme has lost its exclusivity, Ruzica says, as young people from Belgrade go to party in Pristina on their own and vice versa; bands from Serbia play in Pristina, and students from these cities collaborate. In addition, nowadays there are many other, similar programmes that connect young people from Kosovo and Serbia.

“Strong reactions still exist in Serbia when discussing life in Kosovo from a different perspective – through art and culture that thrive there, rather than through hate speech and denial of the other. This is evident every time the Kosovo culture festival ‘Miredita, Dobar dan’ is organised. Kosovo remains a prominent topic in Serbia, similar to how it was back in 2007, but we have managed to bring about some change.”

During her two years with the Initiative, she was dedicated to efforts aimed at portraying a different image of Kosovo and educating young people about its wartime past. After her time with the Initiative, she felt the need to ‘see the world’ and take a break. Consequently, she spent the following two years outside of Serbia – one year on a professional internship in Germany and another year pursuing studies in Indonesia. Upon returning to Serbia, she remained committed to the same ideals and values through activism and her professional work.

“I continued to follow the work of the Initiative even after 2009, witnessing the transition of new groups of young people who carried on our work with the same enthusiasm and passion. Unfortunately, the need for these issues is present to this day. The Initiative has never given up on this struggle, and even after 20 years, it has not grown weary.”

Until September 1, Ruzica worked at the Roma Education Foundation as a coordinator of the education programme. Over the past fifteen years, she has been active in the civil sector in Serbia as a manager, coordinator and researcher on projects and programmes in the field of education, human and minority rights, culture of remembrance, and research on the Holocaust and the genocide of the Roma people.

ALMA MASIC

THE INITIATIVE MEANS LOVE, PASSION AND FRIENDSHIP

Alma Masic

Executive Director, 2008-2017, YIHR Bosnia and Herzegovina, now Program Coordinator of the International Commission on Missing Persons in Ukraine.

When Alma joined the Initiative in Bosnia and Herzegovina in 2008 as an executive director, she had already had a wealth of experience gained in international organizations and diplomacy. Back then, the Initiative found itself in a difficult situation: unpaid bills, workspace with no electricity, water or gas, and phone service cut off. Prior to becoming an executive director, Alma had been a member of the YIHR supervisory board in Bosnia and Herzegovina, and YIHR was only a year old.

“So, we needed to lift the organization from the ashes, starting from scratch, and I think that I was ready enough at the time to accept such a challenge.”

Before taking on the job in the Initiative, Alma worked for the International Rescue Committee during and after the war. She was one of the rare few who managed to travel throughout Bosnia and Herzegovina during the state of war, crossing the borders of Croatia and Serbia. On these travels, Alma was stopped, experiencing arrests and imprisonment.

“Therefore, despite all the many horrors that I’d seen and survived, I believe it was that part of the job that somehow put me on the path for everything that would ensue and that I would do, which is precisely trying to help ordinary people not to be victims.”

After moving to the International Commission on Missing Persons in 1999, she dealt with matters related to the aftermath of the war people mostly “turned their heads” from, such as mass graves.

“Yay, the war is over, long live peace, ‘let’s move on, shall we’, while the great difficulty is precisely to face these consequences.”

“Especially after the war in Bosnia and Herzegovina, which did not end neither with the victor nor the vanquished, but everyone was able to interpret the history and facts of the war in a way that suited them.”

What she has learned in her work is that the people who have suffered the most in the war and lost their loved ones are actually the ones who are striving for peace and building trust the most.

She describes the young people with whom she worked in the YIHR as exceptional activists who are, for her, the greatest wealth of this organization.

“And what I find the most valuable is that they have remained great friends with each other to this day and I often come across pictures of them together on Facebook from weddings, celebrations, children’s birthdays, joint trips and holidays. And for me personally, that is the greatest value and wealth of the Initiative.”

Nevertheless, political pressures and threats against Alma and other activists of the Initiative were frequent. They were called “poisoners of youth” that spread lies and falsities, for example during their work on the project “Srebrenica – Mapping Genocide”.

It did not stop them from pushing boundaries with their activities.

As one of the many Initiative’s activities she took part in, while admitting how hard it is to single just one out, she mentions the camp in Kozarac as “an absolute hit and number one”. The camp was followed up by the “School of Different Memories”, launched by activists in Stolac and Foca. “It was such a popular and effective project that you could very easily copy it to other regions of Bosnia and Herzegovina, especially to divided communities and those away from major cities.”

Then, there is the “Docu Corner” of the Sarajevo Film Festival which started as a “nothing and noone worth mentioning in some corners of taverns”, but soon became an indispensable part of the festival’s program. She also highlights the “Days of Sarajevo” in Belgrade, where artists such as Amira Medunjanin, Damir Imamovic and Dubioza kolektiv were presented to the Belgrade audience.

When Alma left the Initiative in 2017, she decided to leave everything behind. A few years earlier, her husband had passed away and her health deteriorated, which is why she decided to move to Barcelona.

Although her schedule is quite tight nowadays as she is living between Barcelona and Kiev, she would not miss the Initiative’s birthday “for anything in the world”, and she will definitely be in Belgrade this November.

“To meet you, new kids, who have grown up in the Initiative and to simply show you honor and respect for continuing to carry the torch, which was lit 20 years ago and has been passed down from one generation to another. Very successfully, I have to say.”

For Alma, the Initiative has always been a place that provided an incentive to think differently; the Initiative’s projects never “fit the mould” – it is always something better, bolder, braver and brazen.

NEDIM JAHIC

THE INITIATIVE MEANS YOUR PEOPLE – THE PEOPLE YOU BRING TOGETHER

Nedim Jahic

Volunteer, project coordinator, external associate, YIHR Bosnia and Herzegovina, 2008- 2014, now Engagement and Outreach Director at USAID.

Nedim first heard about the Initiative when he applied for their workshop at the Faculty of Law in Sarajevo. The topic was dealing with the past, and it did not mean much to him. Nevertheless, he was driven by what he heeded at the start of his studies – get yourself involved in any number of workshops and seminars because it’s good for your CV.

“At the time, I was already writing pieces for a couple of online media in B&H and was focused on some other matters. Anyway, the Initiative became a good framework for me to act within at the time.”

Nedim recalls his visit to Belgrade with the Initiative as part of the youth program. Although not too sociable, he met a bunch of new people and had good fun. After returning to Sarajevo, inspired by the visit, he took part in the launch of the campaign “Citizen, That’s Me”. They made posters and created a Facebook group, and started gathering people. He was 19 at the time. They collected signatures for petitions, put up posters around Banja Luka, and so it happened on one occasion that the police stopped them “in the middle of the night”.

“A group from Sarajevo, putting up posters in Cyrillic. Nobody understood anything. They let us go.”

Of the many trips with the Initiative, the Belgrade Beer Fest in 2008 stands out in particular. He was attending a discussion on Russia’s aggression against Georgia, with only five people present, and no one could wait for the discussion to end to continue to Usce where the Beer Fest was taking place.

Although he had “so little knowledge” on most topics, his goal at the time was clear – to change the country.

“We did a little bit of war crimes touring. We read a little bit about it. We wrote proposals for a couple of cool activities. We gathered people of different nationalities – ideal for any donor. A heartwarming story indeed. It took us a long time to realize that we made huge steps.”

Three years after Nedim’s involvement with the Initiative came the year 2011 and with it one major event: he spoke about the state of human rights in Bosnia and Herzegovina before the United Nations Human Rights Council in Geneva.

“I did it in Emma Watson style. Only in a bad suit, I think it was literally my prom suit. But it’s not that I was chosen to go because I was young. We went there because we worked like dogs for it, traveled up and down the country, and collected hundreds of signatures. We sounded better than the official delegation of Bosnia and Herzegovina, which was both great and terrible at the same time.”

In addition, there were “thousands of failures” during the work in the Initiative. For example, when they were collecting signatures for the

activists of “My Initiative” in Mostar, in summer at blazing 40 degrees. The municipality authority gave them approval to set up their booth on that very hot day. Only a handful of people signed it.

“We, like, organize a protest in front of the Eternal flame monument in Sarajevo on Statehood Day. Half the team is hungover, but I make them get up and come. Crazy. And then, we featured in all the newspapers, because at that time in B&H no one really did those sit-ins and things like that.”

In 2012, Nedim “snapped” a little and went off to deal with other issues. Still, even then he remained close to the Initiative. In cooperation with YIHR, he organized the “School of Different Memories”, based on the idea that talking about facts does not work in inter-ethnic dialogue in B&H. So they decided to give the children space to hear a multitude of different perspectives. They went around almost the entire country.

Nedim says that he no longer has any idea who the Initiative is, but that this is a good thing.

“Because it should be a place where some new people come all the time, learn a little something, and move on – spread ideas and so on. I would like to meet these new young people. Like, those who sent me an email to write this. This guy who told me to send some theses as answers to a couple of questions, I literally say the same thing to everyone in my line of work – when I expect them not to feel like writing and that they would not write anything meaningful.”

Most of his friends are associated with the Initiative. Nedim claims that this has not so much to do with the Initiative as with the desire to make everyone he knows a part of this organization.

“We took a lot of risks in our youth, with texts, opinions, actions, everyone kept telling us not to mess around, that it would be better if we finished our studies instead and shit like that. Anyway, we did finish everything, we have jobs, we have not failed in life. But we share that piece of life and bring it into everything we encounter. At the end of the day, that is the Initiative. Your people – the people you bring together.”

He continued his engagement with the topics he believes in, and says his current work draws on the experience he gained at YIHR.

MARIO MAZIC

THE INITIATIVE IS A FRAMEWORK THAT ENCOURAGED ME TO SAY WHAT NEEDS TO BE SAID, AND WHAT I WOULD NOT OTHERWISE DARE SAY AS AN INDIVIDUAL

Mario Mazic

Founder of the YIHR in Croatia 2008-2018; founder and principal consultant at Europe&Southeast Consultancy.

While still in high school in Petrinja, Mario Mazic established the youth group of the Croatian Helsinki Committee for Human Rights, focused on regional education of young people about human rights. Later, through the RECOM process, he meets people from the region who are part of the Youth Initiative for Human Rights and in 2008 he decides to establish the Initiative in Croatia as well.

“The Initiative was a regional organization at the time, but we registered it as a national organization in Croatia, which happened later in other organizations in the region. After that, we signed a memorandum of cooperation. It was important for us that the regional Initiative be the voice of a generation of young people who, through their work in the organization, stood up against the human rights violations from the past and their heritage.”

At the same time when Mario founded the Initiative, Croatia was in the process of negotiations with the European Union, which it entered in 2013.

“There was a high level of identification of the general public with war crimes defendants and convicts. It was a period of intensive negotiations and work with the EU. There were some special issues around fundamental rights, cooperation and the prosecution of war crimes that largely formed the work of the Initiative at the time. We assumed that the institutional or political sector would not lend their ears or support, and that we had to use the process of the EU accession and negotiations as an opportunity to influence political processes.”

In 2012, during a fellowship at Columbia University in New York, Mario began developing the Initiative’s regional program “Common Narratives”. The idea was to gather people who were not activists and who were separated by the war, connect them and enable a dialogue. Mario’s idea succeeded, and more than 150 young people from all over the region later went through this program.

Mario believes that the RECOM initiative is also a particularly important project that would enable the establishment of facts at the regional level and the promotion of the perspective of the “other” through public testimonies and public processes of dealing with the past.

“We still have a high level of misunderstanding of the perspectives of others. I’m not saying that a victim should understand the perpetrator’s perspective, but one should understand the perspective of another society.”

Regardless of the attacks and pressures on the Initiative, he was never afraid. He felt that if they were causing any kind of reaction, they were doing what was right.

“It seemed to me that the worst effect we could have was silence, to be ignored and not heard. I was afraid of that, that was my fear.”

The Initiative also conducted research on war crimes because they noticed that, regardless of the EU pressure at the time, not enough was being done to prosecute them. Mario points out that the crimes committed by Croatian forces in Croatia and B&H are particularly neglected and that there are cases that the general public is not aware of.

“We did a research on crimes against Serbs in Vukovar in the summer of 1991, on the operations Flash and Storm and other crimes and showed the public and EU institutions that Croatia was not doing what it said it was doing.”

Also, Mario states that the Initiative’s project “Political Youth Network”, which brings together people from the political sphere, is important. Young people talk to each other and to established politicians about what it means to be politically active citizens basing their work on certain values.

Mario was the Programme Director of the Initiative in Croatia until 2018. Leaving the organization as a founder was quite difficult for him.

“I think it can be dangerous for an organization when people don’t know when it’s time for them to leave. It was important to me that the Initiative had a team that was functional and that would genuinely uphold its values. Also, it was important for me to set up some key projects before I left.”

Following his departure from the Initiative, he pursued a master’s degree in International Development and Politics in Chicago, in the inaugural generation of the Obama Foundation Scholars, and then began working as a consultant mainly with international organizations, foundations, and people who contribute to human rights and international peace.

“I think that the Initiative is a generational thing and that the perspective on wars and conflicts in the region is fundamentally different depending on the generation. It is important that the space in the Initiative be dedicated to new people and serve as a platform for new generations.”

In 2019, Mario received the French Human Rights Prize “Liberté, Egalité, Fraternité” on behalf of the Initiative for the project “Common Narratives”.

THE “SHARED NARRATIVES” BOOK

The book “Shared Narratives” is the result of the efforts of over 180 young people from five post-Yugoslav countries to participate in the process of creating shared narratives about the most controversial events during the wars of the 1990s in the post-Yugoslav countries.

In 2019, the Youth Initiative for Human Rights – Croatia was awarded the “Liberty, Equality, Fraternity” Human Rights Prize of the French Republic for the Shared Narratives project, presented by the Prime Minister of the French Government.

This project left a strong impression on many participants, and they continued to develop and advance their engagement by working with civil society organizations dedicated to peacebuilding and reconciliation. They also contributed academically and pursued further education in the field of conflict resolution.

The methodology of Shared Narratives as an approach to learning about human rights violations and war crimes that occurred in the past was presented to numerous experts and practitioners dedicated to peacebuilding and creating shared narratives in various parts of the world.

VISAR MEHMETI

YIHR HELPED ME REMOVE BARRIERS

Visar Mehmeti first heard about YIHR in early 2008 when young people from Presevo were invited to participate in an exchange program. A young man from the Albanian-majority municipality in the south of Serbia would later become the organization's coordinator in his municipality.

"The invitation concerned organizing a two-day visit for young people from Presevo to Belgrade and Novi Sad, and at that time, it was the first time something like this was organized, knowing that among young people from the Presevo Valley and Belgrade, as well as other cities in Serbia, there were many barriers that still exist," says Mehmeti.

The political context contributed significantly to the existence of these barriers. The territory comprising three Albanian-majority municipalities went through armed resistance by Albanians against the Serbian police in 2000 and 2001, which was resolved in the spring of 2001 through a political agreement.

"It was a period shortly after the conflict in the Valley in 2001, so the atmosphere was grim. Very few people or even NGOs were working on advancing the rights of Albanians and their integration," he recalls.

Mehmeti says that the goal and focus of YIHR, as the name of the organization suggests, are young people, their awareness and understanding of the recent history in the former Yugoslavia.

He says that even in his job for the past five years, he has been using the experience he gained with the YIHR.

During his two-year tenure as the YIHR coordinator in Presevo, he was involved in many activities that helped young people from Presevo get to know and exchange experiences with their peers from the region.

"Another notable activity was the creation of illustrations for Albanian-language school textbooks, and diploma recognition, an action that had a significant impact in the media in Kosovo and Serbia," Mehmeti says.

In addition to these, YIHR organized various training sessions for young people.

From his personal experience, Visar Mehmeti says that YIHR has helped him significantly.

"Knowing that Presevo was and still is very poorly integrated, I can say that many things have changed in me, including prejudices and barriers we had towards others as a result of a lack of contact with our peers in the region," he emphasizes.

Mehmeti says that during his practical work at YIHR's offices in Belgrade, he engaged in research related to war crimes committed by Serbian forces in Kosovo, focusing on the killings of the Bogujevci family in Podujevo, the Berisha family in Suva Reka, and the case of the murder of Bitiqi brothers in 1999.

He also attended the "School of New Politics" organized by YIHR, which lasted six months and aimed to provide knowledge about human rights, transitional justice and European integration.

"At that time, there were very few organizations in the region dedicated to promoting human rights and dealing with the past, let alone in Presevo. YIHR was something entirely different for us, and what makes this organization even more special is the fact that it was founded by young people, and that the values of this organization have always been justice, freedom, democracy, and peace," Mehmeti says.

MAJA MICIC LAZOVIC

FOR ME THE INITIATIVE IS A COMMITMENT, A SYSTEM OF VALUES AND A LIFE DECISION

Maja Micic Lazovic

YIHR Serbia Director from 2010-2014.

Maja Micic Lazovic joined the Youth Initiative for Human Rights in Serbia in 2008. She was 24 years old, had just graduated from the Faculty of Law, and had never been an activist before. She had heard about the Initiative from the media and decided to apply for a position as a human rights researcher. During her job interview, she realized that this was what she wanted to do.

“Initiative was never a job; it had a life of its own. I regretted not joining earlier, and, on the other hand, I used the opportunity to be vocal and express the rebellion that might have been dormant during the previous years. I always considered myself privileged and thought that the least I could do was to be out there, be a voice, and create space for those who did not have that privilege and who were at risk every day simply because of who they were.

We believed that some things in society would change. As time passed, I think we entered years of disappointment.”

Maja says that during her time at YIHR, there was significant rapprochement between Belgrade and Sarajevo through the “Days of Sarajevo”, a festival which the Initiative has been organizing since 2007. She says that some artists came to Belgrade for the first time after the war and are now regular guests.

“It was very important for us to talk about the siege of Sarajevo. I remember that in 2009, I was a guest on Radio Television of Serbia (RTS) for a few minutes, and I just seized the opportunity to talk about it before they interrupted me. This was such a huge thing for me.”

She is particularly proud of the Midnight Pride in Belgrade in 2013, which was organized after the Pride Parade had once again been banned.

“Many of us worked together on the Pride Parade, and they banned our march once again. For me, this was an immense humiliation, and I could not accept that we would only have another conference and Pride between four walls. That evening, we walked spontaneously and sincerely.”

Maja emphasizes that “they were young, and small steps encouraged them”, but the possibilities of the Initiative were limited.

“I left the Initiative at a time when I thought I was harming the organization with my negativity. Everything crumbled down for me at one point, and I thought we were to blame for not being able to change the world. I decided it was time for me to move on and leave that space to young people with unspoiled faith and enthusiasm, without cynicism. I wanted to hand the Initiative over to another generation – with as little baggage as possible and organizationally healthy.”

Maja still frequently analyzes what the Initiative meant in her life and believes that it helped her build everything she loves about herself.

“When I talk about the Initiative, it’s an emotion. Sometimes there was a lot of bitterness and frustration because we wanted so much but achieved so little according to the standards I had at that time. As I mature and see the world beyond the bubble of the wonderful universe of the Initiative, all of this gains new value and weight and becomes more important than when I was engaged in the operational and daily work of the organization.”

Working in the Initiative carried a “risk” for many activists, including the fear that people they considered close would not understand them and fail to support them. Some even walked away from their lives because they could not comprehend what the Initiative was fighting for or did not share the same values.

At the same time, Maja says that because of the Initiative, some new people came into their lives, people with whom they reached this level of understanding in which “words were not necessary,” with whom they shared the struggle for something larger than themselves, and whom they chose to be more than friends, to be a family.

MASA DJURIC

THE INITIATIVE IS YOUTH AND COURAGE, GOING HEAD-FIRST THROUGH THE WALL

Masa Djuric

Activist from 2008 to 2013 and a community/marketing manager from 2013 to 2016, is now involved in digital marketing through her own company.

May 2008. Masa was 17 years old and active in the Liberal Democratic Party (LDP). Even though she didn't have political ambitions, LDP was a place for people who shared important ideas and values with her – reconciliation in the region, freedom, equality before the law for all, and Serbia in Europe.

"Ideas and a path that we still need to struggle and advocate for, perhaps even more so today than in the past."

Until that May in 2008, LDP was the only place of its kind that Masa knew. Then, during that year's campaign, she ended up at the Initiative's stand by chance, instead of going to the LDP stand. The "My Initiative" movement was there, actively involved in the GOTV campaign called "We Matter".

"I'm glad that in some way, my professors directed me towards the Initiative and LDP. The sculpture professor I ran into at the LDP's final conference (which, to be fair, my mom took me to) later invited me to join the party, attend committee meetings, and more. Additionally, our civics education teacher approached us to participate in a flash mob event called 'Serbia has stopped'".

I believe this best describes the political climate; as inappropriate as it may have seemed for these professors to "recruit" you into activism, it felt normal and acceptable to me, as well as to my mother. We were on the right side of it. That line was very clear at the time."

Following these years of activism, in 2012, Masa found a full-time job, but not with the Initiative. It was unimaginable for her to work there, as the Initiative had always been her "passion and a labor of love", a place where she connected with like-minded individuals who shared not only ideas but also values.

However, she began working at the Initiative at the invitation of the then-director, Maja Micic. During the following three years, from 2013 to 2016, she worked as a marketing and community manager, but was also involved in various projects, communications, and production at YIHR in the broadest sense of the word. When asked about her favorite initiatives in which she participated at the Initiative, Masa says:

"Any that demanded extra courage, but I'd like to highlight two: Midnight Pride 2013, the day we conquered the streets of Belgrade, when we said 'enough is enough', when we ceased to be afraid, and the day there was no turning back from. That foreign word 'genocide' weighing heavily on us, when we went out and wrote it in front of the Parliament building."

The years Masa spent in My Initiative from 2008 to 2013 had the greatest influence on her, primarily because, as she describes it, the Initiative served as a window to the region at a time when Serbia tended to neglect the region, even though there were already windows connecting Serbia to the world and Europe. So, Maša was among the first from her generation to visit Sarajevo, Zagreb, and Pristina, experiences that forever changed her and gave rise to friendships that endure to this day.

A few months before she began working at the Initiative, she was on a visiting program in Sarajevo, attending the Sarajevo Film Festival.

"That's where I met Ivan, my husband and the father of my daughter, with whom I later worked within the Initiative.

That defined my life not only personally, but also professionally, because I learned many things there, including why you should never work with the people you love."

She left the Initiative in early 2016 for both personal and professional reasons. "My knowledge and interests had outgrown the organization's needs, and at the same time, personal relationships deteriorated. Those were quite emotional and difficult years. Fortunately, we emerged from it wiser, and now we cherish the entire period for its positive moments."

AZRA JASEVIC

THE INITIATIVE IS THE VOICE OF REASON IN A TIME OF MADNESS

Azra Jasevic

Coordinator of the Free Legal Aid Program 2008-2012, YIHR Montenegro. A lawyer practicing in Podgorica.

Azra Jasevic joined the Youth Initiative for Human Rights in Montenegro in 2008. A lawyer by profession, she wanted to contribute to strengthening civil society, establishing the rule of law, and Montenegro's membership in the European Union. At that time, Montenegrin authorities lacked the strength to confront its ignominious role in the 1990s wartime events in the former Yugoslavia. They nurtured a policy of impunity for war crimes, the prosecution was inefficient, and the judiciary was politically controlled, so the non-governmental sector had their hands full, as Azra recalls.

She still believes that the Initiative “works in service of its goals, not grants,” and is grateful for the incredible opportunity to collaborate with people who share the same value system.

“Through joint action, we successfully challenged and shifted boundaries in Montenegro with respect to human rights. As the lead lawyer, I won cases against the state of Montenegro involving police torture and discrimination at the Strasbourg court. This marked the government’s first lessons in upholding the rule of law.”

At that time, the Youth Initiative in Montenegro provided free legal assistance in cases of severe human rights violations before domestic courts. In these proceedings, Azra represented citizens:

“As the Youth Initiative in Montenegro promoted post-conflict reconciliation and cooperation among young people from different communities in the former Yugoslavia (which I then considered an important and difficult mission), I gladly put my personal and professional potential at the service of this organization.

With the projects of the Initiative that I led as a lawyer, the foundations for the protection of human rights and freedoms were set, making previously considered ‘impossible missions’ in this field in Montenegro a thing of the past.”

Some of the aggrieved parties Azra represented were Dalibor Nikezic and Igor Milic – in a case of severe prison torture. As they lost all cases before Montenegrin courts, Azra initiated proceedings before the European Court of Human Rights in Strasbourg, which ruled in favor of Nikezic and Milic in 2015.

“The same scenario repeated in the case of Riza Alkovic, who, as a member of the Roma population, was discriminated against on religious and national grounds. Domestic courts showed no concern for the violation of his rights, and he obtained satisfaction through the engagement of my law firm before the Strasbourg court in 2017. These pioneering rulings later served as exemplary cases for Montenegrin institutions on how not to act regarding human rights.”

In the case of Prelje Djokic, a Montenegrin citizen of Albanian nationality who was beaten by a police officer, Azra managed to obtain a convicting sentence of 3 months of effective imprisonment before domestic courts. This was one of the first sentences with an effective prison term for a case of police torture in Montenegro.

Azra emphasizes that her work in the Initiative shaped her professional path. The judiciary and prosecution, strictly politically controlled, were “ripe for change.” She remained active in the Initiative until 2012 when she became involved in the political life of the country. From 2012 to 2017, Azra was a member of the Montenegrin Parliament and the Deputy Prime Minister of the interim government, as well as the Deputy President of the Positive Montenegro political party from its founding in 2012 until 2017.

From this perspective, the Initiative was the “initial spark for realizing personal and professional possibilities.” On a professional level, it illuminated “the depth of the abyss in which justice in Montenegro found itself at the beginning of the 2000s,” leading her into politics and strengthening her ambition to create a fairer, democratic society.

“Since 2012, I hold no position in the Initiative, but I follow its work and support a large number of activities.”

FIGHTING THROUGH INSTITUTIONS: THE CASE OF ALKOVIC V. MONTENEGRO

The fight against discrimination and violence is one of the highest importance, because we get in the way of violence when we clearly and publicly say that we do not tolerate it. Youth Initiative for Human Rights in Montenegro provided free legal assistance to Rizo Alkovic, a Roma of Muslim faith, due to a series of ethnically and religiously motivated attacks against him by his neighbors. Rizo Alkovic sued Montenegro before the European Court of Human Rights for violation of the right to home and prohibition of discrimination. He submitted the petition to the European Court after he left Montenegro with his family and was granted asylum in another country. The court singled out two attacks in this case. The first occurred in May 2009 when his neighbor took a gun out of his car and fired a dozen bullets towards Rizo's balcony. And the second, from September of the same year, when Alkovic and his family were celebrating Bayram. A cross was drawn on the door of his apartment on that occasion, along with the inscription "Move out or you'll deeply regret it."

This case ended with the decision of the European Court of Human Rights in Strasbourg in favour of Rizo Alkovic.

DARDAN ZHEGROVA

YIHR DID THE RIGHT THING

The year 2008 was marked by the moment when Dardan Zhegrova, a young man from Kosovo, began to take a more active interest in human rights issues and found an opportunity for his commitment within YIHR.

"I joined YIHR because of my interest in activism and human rights. In addition to participating in various events and street activities conducted by 'My Initiative' since 2008, my more serious engagement as an activist in YIHR dates back to the Human Rights School in 2009," says Zhegrova.

As a participant in the organization's activities at the time, Zhegrova believes that YIHR did its part.

"As an organization, YIHR did what it wanted to, what it was supposed to do. What may be special about it is that some individuals advocated for some important projects; however, as an organization, YIHR always used available funds for their intended purpose," he says.

He says that YIHR has developed numerous projects and activities throughout its existence.

"I think there are many projects and activities that were very important for the time and the context, but personally, street activities and exchange programs with Serbia meant the most to me," he says.

Zhegrova says that he is satisfied with the contribution he has made to such projects as an activist and has always worked for what he believes in.

"My 'official' role was that of an activist/volunteer, but I think the contribution is more important than the role," emphasizes Zhegrova.

He mentions that street actions and exchange projects were good opportunities for activism and creativity.

"Collaborating with other activists created a sense of power that I believe has influenced what I still do today. The awareness of the rights we are entitled to is the main driving force behind pursuing them. I have always been

aware of what belongs to me, but YIHR/My Initiative, specifically Besart Lumi, Besa Luci, Sarah Maliqi, Raba Gjoshi, Marigona Shabiu, Andrej Nosov, and many others, have been an important part of my personal story within YIHR/My Initiative," he says.

In hindsight, Dardan Zhegrova states that, despite the changes achieved over the years, the issue of human rights is yet to reach a satisfactory level.

"No matter how many changes have occurred, the changes I want to see are yet to happen," says Dardan Zhegrova.

"As a human rights activist, I have a lot more work to do; we still do not have equal rights, and the necessary change has not occurred yet," he adds.

According to him, human rights violations are still happening in the country where they should be protected.

"We still have politicians in the Parliament who openly express their homophobia and sexism. Last year, as representatives of human rights, certain members of the Parliament did not support the draft law that would have been a step toward equal citizens' rights," he says, alluding to the Civil Code, which did not receive enough votes in the Parliament this year as members of all political parties opposed same-sex marriages.

"So, I cannot say that there are changes that can be evaluated until we have equal rights for all citizens," he concludes.

BOJAN STANKOVIC

A MARATHON STARTS WITH A SINGLE STEP, BUT IT IS THE COMMITMENT THAT CARRIES YOU TO THE FINISH – THIS IS WHAT THE INITIATIVE MEANS FOR ME

Bojan Stankovic

YIHR Financial Assistant 2008-2010,
YIHR Financial Coordinator 2010-2018,
YIHR Director since 2018.

After graduating from the Faculty of Economics in Nis in 2008, Bojan wanted to move to Belgrade. He sought jobs in the economy sector and applied for many jobs advertised at the Infostud employment platform, including the one for the position of financial assistant in the Youth Initiative for Human Rights. Disappointed by not finding a job in his professional field, he almost gave up on the idea of moving to Belgrade. He would have even given up on the job interview at the Initiative if it had not been for his mother who had convinced him to go anyway. On his way back from Belgrade, still on the train to Nis, he received a call from the founder of the Initiative, Andrej Nosov: there and then, they agreed that he would start the job the following Monday. Within two days, Bojan moved to Belgrade thinking that it would be just a “temporary job”. Well, he has been on that “temporary job” for 15 years now.

“I did not come to the organization as an activist, although I had taken part in student protests in Nis in the 1990s and on October 5, 2000, as I was one of the many who were changing Serbia for the better. Again, I was someone who hadn’t heard, for example, of the Siege of Sarajevo or about the mass grave on the outskirts of Belgrade. I had a desire for things to get better in my country.”

When he came to the Initiative, he started meeting people who influenced changes in him and fought prejudice. And from simple “working for a salary” at the outset, the Initiative and the matters it addressed were slowly becoming central topics in his personal life.”

I was most changed first by business, and later by friendly meetings with people from the region. Their life stories, experiences, lives. And so, from financial statements and budgeting, I was finding ways to give more to the team through administrative and financial support, so that my colleagues could work more easily and overcome various obstacles. I began wanting to attend program meetings, but also to take part in street actions when this wasn’t really popular, rather than just sit at the computer and work on budgets and reports.”

After some time in the position of a financial assistant, he became financial coordinator in 2010, and has been the director of the Initiative since 2018. During all that time, the Initiative has grown into a respectable regional organization recognized beyond the borders of the Balkans, which was confirmed by one of the most prestigious human rights awards in Europe – the Vaclav Havel award – presented by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.

“What gives me the fulfillment and strength to be here at 46 years of age are young people and seeing that sincere desire to change the world in them. Whenever I begin to think that our fight is in vain, they prove me wrong on a daily basis and do not let me become cocooned, apathetic, or stop fighting for a better region.”

Bojan believes that the Initiative is characterized by its regional approach to solving problems and the way in which its activists deal with the war heritage, as well as sustainable peace as the ultimate goal and basis of every project, which cannot be achieved by reforms in only one society but exclusively by reforming the region as a whole.

“The Initiative is one of the civil society pioneers in the region, having paved the way for many other organizations. And this means that through all political and social changes in the transitional period of Serbian society, through my work in the Initiative I found, together with my colleagues, the modalities to respond to presented challenges. I don’t think that, after the experience in the Initiative, I would take on a job in a bank, but I am sure that the knowledge and skills that I have gained from my work in the Initiative are my greatest asset in my further professional path, whatever it may be.”

Bojan believes that the Initiative’s “Days of Sarajevo” have contributed to eliminating prejudice through culture that helps to accept diversity and tolerance, and influences fighting of prejudice. The Regional Youth Exchange Program, which has existed since the organization’s inception, is also an important initiative. Mutual exchange between young people is, he thinks, the key to overcoming prejudice and awakening empathy.

“The initiative was the first to implement these programs, with great difficulty, and an indicator of how important this has been can be seen in the situation 20 years later when it is almost impossible to organize a meeting of young people from Bosnia and Kosovo in any of their respective countries. There is still a lot of work ahead of us to ensure long-term peace in the region, and the implementation of programs such as the Regional Youth Exchange Program is a definite way for this to happen.”

JASMINA LAZOVIC

THE INITIATIVE IS THE MOST IMPORTANT PART IN MY PATH TOWARDS IMPROVED SOCIAL SKILLS AND PROFESSIONALISM

Jasmina Lazovic

Team Media Coordinator, Transitional Justice Program Coordinator, Regional Program Coordinator. Today, the coordinator of the exchange program at Heartefact.

Jasmina's first contact with the Youth Initiative for Human Rights in Serbia took place in summer 2007. She was 23 years old, pursuing a degree in journalism at the Faculty of Political Sciences in Belgrade, and had applied for three of the Initiative's programs: the Visiting Program, the School of New Politics, and an internship with the media team. What she likely couldn't have imagined at that time is that she would continue to be involved with the Initiative, sometimes formally, and at other times informally, from that summer until the present day.

As part of the Visiting Program, she visited Kosovo in September 2007. Although she was supposed to stay for three days, she extended her stay because she liked "everything that was happening concerning YIHR, including the organization itself." Jasmina was first an activist, then an Initiative intern at the Hague Tribunal in 2008 and 2009. She officially joined the YIHR media team in October 2009, and by the following year, she transitioned to the programs department, where she remained until February 2017. On two occasions, she was on the Board of Directors, and is still a member of the YIHR Assembly.

At the time when Jasmina joined the Initiative, Kosovo had not yet declared independence. The relations in the region were tense, but there was much more enthusiasm compared to today, primarily because individuals and civil society organizations in the former Yugoslav territory were beginning to work together, some of them for the first time since the end of the wars in Croatia, Bosnia, and Kosovo.

"There was a sense that there was room for things to change. The Initiative worked on various regional projects that created connections among people throughout the region, and although we faced criticism for it, at the same time, we constantly witnessed progress in deepening regional cooperation, primarily on a personal level, but also through cultural, economic, and youth collaboration, and so on."

In the years following 2007, Jasmina worked on some of the most significant regional initiatives and campaigns in the region. The Initiative enabled her to organize pride parades when they were banned, participate in illegal Midnight Pride events, travel around the country, the region and the world, meeting inspirational and interesting people, especially activists from various backgrounds. She also organized gatherings of young activists from all over the world within the framework of youth summits throughout the region.

Of all the Initiative's initiatives she participated in, she especially highlights the establishment of the Regional Youth Cooperation Office (RYCO), the Visiting Program, and her internship at the Hague Tribunal. When it comes to RYCO, she has been advocating for this initiative since 2009, and today she considers the existence of this office to be one of her and the Initiative's greatest contributions to regional peace and cooperation.

"On the same note, the Visiting Program holds special emotional significance for me. It's a youth exchange program between Kosovo and Serbia, and during my time at YIHR, the program had seen the participation of several hundred young people. This program, which we usually referred to as the 'three-day fairy tale', allowed young people to quickly dispel most of the

prejudices they had about Kosovo/Serbia. In the midst of constant turmoil between Belgrade and Priština, it enabled them to form different, personal experiences about the relations between the two societies. This was one of the programs where change was instantly visible. After the first 15 minutes spent in Belgrade or Priština, young Serbs and Albanians would lose the sense of tension that inevitably accompanied their initial visit to these cities. What I would particularly emphasize are all the opportunities given to me by the YIHR, even though I may not have been professionally qualified for them at the time... for allowing me to work and learn, to learn by doing."

Jasmina officially left the Initiative in 2017, but she continued to work on transitional justice, reconciliation in the region, and confronting the past. When asked whether her professional path was determined by her years in the Initiative, Jasmina says: "Definitely. I wouldn't be able to continue working on these issues in the way I do today if it hadn't been for the contacts, acquaintances, experiences, and opportunities I gained while working within the Initiative.

Furthermore, I still draw my motivation and desire to engage with these topics from that period when I was just beginning my activism in this field. Today, when I find myself reaching a point of where I'm getting fed up and I'm struggling to muster motivation, I often reflect on the fact that if I, with all my experience and years I'd dedicated to these issues within YIHR, can't keep working on them and am faltering, how can I expect anyone else, especially those without a similar level of experience, to be inclined to pursue these subjects."

Jasmina is who she is today thanks to the Initiative, and she recognizes that she owes much of her personal and professional growth to the years she spent in this organization. It helped her far more than any formal institution or informal environment she grew up and matured in ever could:

"The relationship I have with the countries and people in the region is a direct result of my involvement with YIHR. The fact that I know many places in Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Kosovo very well and feel equally at ease there as in Belgrade, is a direct result of a decade of work within and with the Initiative. In addition to that, there are hundreds of people I've met, collaborated with, socialized with, sometimes argued with, but I've certainly used all of these circumstances to build a relationship with the region as a space where some people live. Thanks to my involvement with YIHR, I don't perceive it as some imaginary, faceless territory, but rather as places where the people I know live."

ARBER SELMANI

YIHR, THE VOICE OF THOSE LESS HEARD

Arber Selmani participated in the activities marking August 12, International Youth Day, and later in the activities of YIHR in 2008-2009. At that time, in his twenties, on seeing the YIHR's mission and dedication in the region, Selmani decided to join the Initiative. Since then, he has been a part of YIHR periodically, but not actively. At one point, he was the chairperson of the board, and now serves as the President of YIHR Assembly in Kosovo.

Selmani joined YIHR around the time when Kosovo declared independence, and ethnic and political tensions continued in the country as Kosovo sought to build its state. "It was also a time of political turbulence, and the country was searching for its political and social identity."

He states that during the time when YIHR was trying to bridge interethnic communication and foster more dynamic activism in order to defend liberties and human rights, the country was experiencing a sort of "apathy and a lack of political will to address key human rights issues."

Considering that he has been more active as an external collaborator, Selmani wishes to refer to one of the projects developed during the pandemic in the country called "Personalja" (Personal), where he worked in the field with marginalized communities.

After spending a great deal of time alongside YIHR, Selmani believes that YIHR was viewed by the public as a regional organization with common interests and areas of operation in several states that emerged from the former Yugoslavia, which after the war, found themselves in extremely poor relations and harbored deep inter-ethnic divisions. He notes that many things have changed over the years, including the role of civil society, but at the time of its foundation and through its operations, YIHR achieved many things that others couldn't. He adds that, as a regional organization, YIHR often faced ethnic-based attacks and persevered even in the face of threats or labeling.

"At the time, communication exclusively occurred among young people because other organizations couldn't reach vulnerable groups such as the LGBT community, victims of domestic violence, or people with disabilities," Selmani says.

He adds that YIHR was one of the platforms that encouraged young people in communities to talk to each other and discuss war and its consequences. "Today, young people rarely talk about the war from their own

perspective. When the war is talked about, it often appears as if the war and its consequences were less serious than they really were. Nowadays, they are talked about only in the context of current political events."

In his efforts to restore communication among young people who were children of the war, Selmani says that YIHR helped him feel and form new friendships with young Serbs he couldn't have imagined before.

"For some time after the war, not many people had the courage to engage in activism. YIHR created a generation of outstanding human rights activists and advocates for human values," Selmani says.

More than a decade later, Selmani says that YIHR has helped him seek and find different, often not so easy, paths. In the spirit of his personal story, he says that YIHR has helped him better understand himself and others.

"It has enabled me to recognize, address, and confront my own double standards. Most significantly, it has heightened my empathy for various issues, prompting me to engage in activities and protests I might not have otherwise participated in under typical circumstances. It shattered the often unnecessary boundaries imposed by society."

He says that, for him, YIHR is a kind of reference point for human rights throughout the region and that this organization has brought together many people who have contributed to its transformation.

"YIHR is the voice of those less heard and occupies an important place among organizations that protect human rights," Selmani says.

Trying to describe it in one sentence, Selmani says that YIHR educates generations which have not fallen under the influence of propaganda and who believe that peace and reconciliation are possible among young people in the countries of the Western Balkans after bloody wars and challenging years.

DANKO RUNIC

THE INITIATIVE IS A SAFE PLACE FOR ALL FREE-THINKING INDIVIDUALS

Danko Runic

Friend of the YIHR since 2005, now project manager of the Council of Europe in Strasbourg.

At the time when the Initiative was founded, Danko had been living abroad for many years. In those unstable and turbulent times after the assassination of the first democratically elected Prime Minister of Serbia, the Initiative came forth as the voice of reason, Danko says.

"I remember very well the disbelief and shock as I was reading one of the numerous press releases of the Initiative and thought to myself 'These people really have guts'."

The courage and energy of Andrej Nosov and other activists substantially influenced his decision to return to Serbia in 2005, after completing his master's degree at the University of Bologna.

"I felt that I had allies."

Their paths crossed quickly. Within the newly-established Liberal Democratic Party, Danko was working to establish a dialogue with civil society, and the Initiative team became their partner and inspiration. In 2008, he became the head of the department of the City Administration of Belgrade which included cooperation with civil society.

"In those years, the American embassy was set on fire, war criminals were hiding throughout Serbia, Bruce Tatton was killed and hooligans raged in football stadiums and demolished the city every time an attempt was made to organize the Pride Parade."

In that atmosphere, together with the Initiative team led by Maja Micic at the time, they designed the "Belgrade without Violence" campaign and launched it on the International Human Rights Day. However, the campaign was short-lived.

"If we had been more persistent, perhaps a campaign of a similar name would not have been necessary today," Danko adds, reflecting on the current situation in Serbia.

"Nevertheless, we opened the doors of Belgrade institutions to organizations engaged in protection and promotion of human rights."

In 2009, he worked together with the YIHR to organize the Youth Summit, an event that brought together several hundreds of young people from across the region in Belgrade to discuss a better future.

In the years that followed, the Initiative established contacts and cooperation with representatives of the City of Sarajevo, who were guests at the Initiative's festival "Days of Sarajevo" in Belgrade. In those years, the Assembly of the City of Belgrade used to mark the anniversary of the fall of Vukovar, "one of the most senseless tragedies of the wars of the 1990s".

In 2016, Danko took part in the founding of the Regional Youth Cooperation Office (RYCO), assisting the Initiative in this process.

"Thanks to the efforts of the then director Anita Mitic and numerous activists of the Initiative, the issue of dealing with the past was placed high on the political agenda."

One of the most cherished moments in his professional career was the presentation of the Friend of the Initiative award on the seventh anniversary of the YIHR.

"Through cooperation with the Initiative, I have made lifelong friends, comrades in efforts to make Serbia a decent country."

Danko's work in the field of human rights has continued and he has remained close to the Initiative throughout the years. Runic has been working for the Council of Europe for many years, and human rights are still in his focus.

"I was tremendously proud when in 2019 the Parliamentary Assembly of the Council of Europe decided to give the Václav Havel Award to the Initiative, awarded to organizations prominent in their fight for human rights. This is a remarkable recognition for the team of people gathered in the Initiative by the current director Bojan Stankovic."

ANITA MITIC

YIHR IS THE HEART OF THIS REGION

Anita Mitic

Activist 2009-2014, coordinator of the global program 2014, director 2014-2018.

Until March 2009, Anita had not visited any of the former Yugoslav countries, apart from Montenegro's coast, and once Zagreb to visit her relatives. It was only after reading Andrić's "The Bridge on the Drina" that she wished to gain a deeper understanding of Serbia, the region, and to see the bridge in Visegrad. In that year, she celebrated her 18th birthday, officially becoming an adult, and she began to sense that she could make a difference, although she wasn't quite sure how to go about it. At the same time, Serbia found itself at a kind of a political crossroad; Kosovo had declared independence a year earlier, triggering widespread protests that left the city in chaos, and the idea of Europe seemed more distant than ever before. The slogan "Kosovo is the heart of Serbia" engulfed the whole country. "There was no place for me there."

At that moment, Anita remembered that the Initiative had a campaign titled "I am the heart of Serbia", and she said: "And one day, when that leaflet reached me, it changed my life."

During her nearly decade-long tenure with the Initiative, Anita was involved in countless initiatives, projects, and campaigns across various roles. When asked to name those most important to her, Anita responds:

"All activities, from the commemoration of the genocide in Srebrenica to the protest against the promotion of the book of a war criminal in Beska. Many people have literally jeopardized their health and lives because of some of these activities, enduring insults and attacks, facing family problems, difficulties with friends, and issues at their universities because of their participation. Many tears were shed in the office due to stress, pain, and exhaustion. Death threats became a daily occurrence. And misdemeanor reports were common.

And despite everything, activists continued to take to the streets to fight against injustice, to light candles for the victims of genocide, to draw attention to an issue, and to advocate for people's rights. Relentlessly, in both sunshine and rain, these people understood that courage was not the absence of fear but the belief that something was more important than the fear."

She particularly highlights the establishment of the Regional Youth Cooperation Office (RYCO) and the "Miredita, Dobar dan" Festival, "because few things were more important, yet harder to accomplish."

The Initiative has enriched Anita immensely, both personally and professionally, although she is aware that these two aspects are often intertwined within the Initiative. "Do we nurture these values because we worked in

the Initiative, or did we work in the Initiative because these values were ours to begin with?" she wonders.

Moreover, we never regarded each other merely as colleagues, but as friends as well. There were many business dinners and meetings, but also many birthday and after parties. Since most people go through the Initiative in their twenties, it makes it almost impossible to draw a clear line between personal and professional life. There was a lot of love, but also a lot of heartbreak."

At the age of 18, Anita had only seen Montenegro and Zagreb. Today, 14 years later, some of the most important people in her life are from Priština, Sarajevo, and Zagreb. "The Initiative has given me the gift of walking the streets of this region freely and happily, always having someone to share a coffee with or call if I need help."

Looking at the professional side of things, YIHR opened up numerous opportunities for her, introduced her to people from all corners of the world, and set the stage for her future. She left in 2018, primarily because, as she puts it, she experienced burnout. Various attacks on her and YIHR were too frequent, and they took a toll on her. It wasn't until years later, after she had truly recovered both mentally and physically, that she realized how demanding and stressful the lives of activists could be, and the price they paid for the ideals they fought for. After her time with the Initiative, she spent some time living and working in Sarajevo. Later on, she received a Fulbright scholarship, which allowed her to complete her master's studies in Texas, where she explored similar topics, but from an academic perspective.

"I realized then how important the practical experience I had was, and how much it influenced my academic development. The years I spent in the Initiative definitely shaped my career path and all my professional interests."

BORIS RAONIC

THE INITIATIVE IS A DRIVING FORCE THAT ENGAGES YOUNG PEOPLE TO ADVOCATE FOR A SOCIETY WITHOUT PREJUDICE AND HATRED

Before taking the position of Director General of Radio and Television of Montenegro, Boris had many years of experience in the fight for human rights. One of those comes from his work as a Programme Director of the YIHR office in Montenegro.

Boris Raonic

Programme Director, YIHR Montenegro, 2010-2012, now Director General of Radio Television of Montenegro.

The main reason for joining the Initiative was his personal attitude towards human rights, democracy and the pursuit of change in a post-war transitional society. At the time of the YIHR founding, the region had been facing numerous challenges – committed war crimes, refugees and displaced persons, which left their mark on Montenegro as well. Boris states that the nationalist ideology and conflicts in a polarised society presented a particular issue.

“In this regard, joining the Initiative was a reaction to the need to change the existing socio-political climate in Montenegro. I recognized the need for changes and improvement of society through active advocacy for these values.”

At a personal level, Boris sees YIHR as a group of young people dedicated to the same goal – protecting the rights of every individual, and the creation of a better society through education and activism. He points out that the Initiative is a place where young people connect and learn from their peers.

However, at a professional level, he sees the Initiative as a serious non-governmental organisation with regional influence. As an organisation that conducts research, but also provides legal assistance while encouraging cooperation in the region.

The YIHR office in Montenegro was founded in 2006, and four years later Boris joined. At the time, the work of the Initiative was focused on dealing with the past, research and education. Additionally, they were involved in monitoring instances of human rights violations, providing support to victims of violence, and conducting various campaigns.

What Boris points out as a significant aspect is direct work with people who have suffered injustice, as well as provision of free legal aid.

“Equally important are the regional youth exchanges that have forged many friendships and, at the same time, shattered numerous prejudices among them.”

The research and reports that depicted specific cases of human rights violations led to shedding light on the issues and, as Boris points out, exerted pressure on the relevant institutions. The work of YIHR was largely devoted to active cooperation with representatives of the Government of Montenegro, political parties and the media. It was also one of the ways to lobby for changes in legislation in order to improve society. Boris also emphasises public campaigns aimed at raising further awareness within society about specific issues, such as war crimes, as well as the rights of minorities and other vulnerable groups.

“Finally, I would like to say that each of our activities had its own social context and goal, which, as such, had a strong impact on the promotion of human rights and democratic values.”

Boris had been involved in activism even before joining the Initiative, and he emphasises that this commitment will continue through other roles he may undertake. He adds that his work with YIHR allowed him to develop skills that are still valuable to him in collaborating with individuals from various sectors. It also provided him with an expanded network of contacts, which has been beneficial in his professional journey.

“Undoubtedly, working on human rights issues requires the ability for deep analysis and understanding of complex social and legal challenges, which is beneficial to me even in my current position.”

He left the Initiative in 2012, and continued his work as Programme Director of the Civic Alliance. The YIHR is the founder of this organisation, and Boris continued implementing the principle of work initiated in the Initiative.

ESTABLISHMENT OF THE INFORMATION AND DOCUMENTATION CENTER IN MONTENEGRO

In 2020, the Youth Initiative for Human Rights established the Information and Documentation Center, the only one of its kind in Montenegro, which collects and presents facts about war crimes committed on our territory during the 1990s, but also in the region. Through the work of the Center, numerous lectures were organized for students of law and political sciences, together with meetings with representatives of the judiciary and the prosecutor's office and other relevant institutions, all with the aim of raising awareness of the importance of adequate dealing with the wartime past of Montenegro and shedding light on the facts from that period.

IVAN NOVOSEL

THE INITIATIVE MEANS PLACES, PEOPLE AND SITUATIONS THAT HAVE PROFOUNDLY ENRICHED MY LIFE

Ivan Novosel

YIHR Croatia Program Coordinator 2010-2015, now Program Director of the Human Rights House in Zagreb and chairperson of the Management Board of the Initiative in Serbia.

Ivan became part of the Initiative in Croatia very soon after its establishment, at the beginning of 2010. At the time, Croatia was in the process of joining the European Union and the public was still talking about war crimes that were committed, human rights violations during the 1990s, with work being done to improve them. One of the first activities in which the then twenty-two-year-old Ivan participated was a round-table discussion on crimes committed in Medacki dzep in 1993.

“The Initiative was then very active in the field of transitional justice and dealing with the past.

The Initiative was an organization I wanted to be a part of because it brought together people with whom I saw the possibility of working together to improve the respect for and protection of human rights.”

Ivan also cherishes the memory of the initiative to establish the Political Youth Network (PYN) because it was one of the first projects in which he actively participated. Work with youth from political parties focused on dealing with the past, transitional justice and human rights protection was in its inception at the time, thus many civil society organizations in Croatia found it difficult to embark on such an endeavor, as Ivan remembers.

“The principal value of the PYN, then as now, is that it builds bridges between various young politicians from different political options for the purpose of better understanding the past and preventing the recurrence of wars.”

In the sea of other actions and projects that he led or in which he actively participated, Ivan also singled out the campaign “ALL OF US – for Croatia of all of us”, which stood up against the holding of a referendum aimed at banning the public use of Cyrillic in Croatia.

More than thirteen years after becoming part of the Initiative, Ivan says that it was an important part of his growing up, that it determined his professional path and endowed him with people for life.

“The Initiative is a family. The initiative is the people I grew up with. The initiative is lifelong friendships. The initiative is

a formative period that, in value terms, probably left the deepest mark on me. In the Initiative, I realized that I see my professional path in human rights work; and in the Initiative, I received support to continue moving along that path.”

Ivan formally left the Initiative in 2015. He continued his career as a program director at the Human Rights House in Zagreb, but in fact he never left the Initiative: in two terms, he was the chairperson of the Management Board of YIHR Serbia and he held that position until mid-2023.

SVEN MILEKIC

THE INITIATIVE IS A FIGHT AGAINST THE SYSTEM

Sven Milekic

Transitional Justice Program Coordinator/
Manager, YIHR Croatia, 2011-2014.

At the age of 27, Sven made the decision to join the Youth Initiative for Human Rights, a time when Croatia was grappling with numerous socio-political issues such as recession, neoliberal austerity policies, and corruption. The situation was further unsettled by the first-instance verdict against Generals Ante Gotovina and Mladen Markac, who were sentenced to 24 and 18 years for war crimes committed during Operation Storm.

In such circumstances, volunteers and coordinators of the Initiative, including Sven who would soon join them, made efforts to present RECOM to the citizens of Croatia as effectively as possible and collect signatures needed for its establishment.

This was near the end of April and the start of May, 2011.

“Given that they advocated for the same principles I had believed in even before – justice and the pursuit of truth in the fight against ethno-nationalism – I first joined as a volunteer, and later took on the role of a local coordinator in Zagreb. I thought the Initiative was the right place for young people who wanted to, at the very least, make an attempt at influencing mainstream politics.”

By the end of that year, Zagreb signed an accession agreement with the European Union. This led to a reduced interest from both Croatia and the international community in matters related to transitional justice and addressing the past. Sven explains: “A further halt to these relations was the acquittal of Generals Gotovina and Markac in November 2012. Subsequently, the political elite, mainstream media (with some exceptions), and a significant portion of the population portrayed this as a triumph of justice and concluded that no crimes had been committed during Operation Storm. This stance contradicted the facts established by the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.”

In the years that followed, Sven was involved in various initiatives of the organization throughout the region. However, he states that two initiatives are by far the most significant to him – REKOM and the campaign to name a park in Zagreb after the Zec family, who were killed by the Croatian police on the night of December 8, 1991.

“REKOM is a monumental and somewhat utopian project that dares to view the post-Yugoslav region as a space intricately linked by wartime experiences. Unlike most similar projects that emphasize national states and predefined nations as victims, juxtaposed against others who are perpetrators, this project dared to focus on victims as a whole, while respecting other facts and without the ambition to further specific political causes.

When it comes to the initiative to name a park in Zagreb after the Zec family and establish a memorial neighborhood for other deserving individuals, this is where I had the opportunity to work on something I consider important for the local memory politics in my hometown. Here, I had the opportunity to put victims in

the forefront once more, collaborate with Oliver Frljic, and realize how divided the society was between those who supported our initiative, and those who put forth a series of nationalist-oriented arguments against commemorating the Zec family and Aleksandra Zec.”

For Sven, the Initiative represents a group of young people who critically observe everything that happened during the 1990s, including the “authoritarian patterns in our post-Yugoslav societies”, which are sometimes pinned against each other, sometimes against members of the LGBT community, and sometimes against refugees and migrants.

“The YIHR represents, to a large extent, uncompromising individuals who steadfastly and devotedly advocate for ideals, regardless of the problems and obstacles they encounter.”

After several years with the Initiative, Sven began working for the Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) as a journalist covering transitional justice in Croatia and the region. “Working at BIRN was, in many ways, a continuation of engaging the same topics of transitional justice and facing the past, but now through the lens of journalism. This gave me the opportunity to look at the problems from an even broader socio-political perspective.”

He extends his gratitude to both BIRN and YIHR, as they broadened his horizons, provided opportunities for further development through summer schools, student programs, and seminars. “This provided me with knowledge and skills, and augmented my interests leading to my future career.”

Throughout all these years, Sven has remained a part of the Initiative and RECOM, albeit informally. He is currently completing his doctoral studies at Maynooth University in Ireland, which were simply a logical progression in his personal and professional development:

“As for my doctoral studies, this certainly wouldn’t have come to life if not for the years of work at YIHR and BIRN, as the topic of my dissertation – the dominant narrative of the 1990s war – is somewhat connected to everything I had been doing and advocating for in these organizations for years.”

NINA SEREMET

THE INITIATIVE MEANS COURAGE

Nina Seremet

Programme Coordinator, YIHR Bosnia and Herzegovina, 2012-2014, now Legal Adviser to the OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina.

As one of the admirers of the Initiative, Nina joined this organization in Bosnia and Herzegovina in the summer of 2012. By then, she had long supported the YIHR “Youth for Justice” project; she had stage fright when Nedim Jahic spoke on behalf of the Initiative before the United Nations Human Rights Committee, and she saved her days off for May when the “Days of Sarajevo” would be held in Belgrade.

“In B&H, the Initiative was able to reach divided communities, rural and isolated environments, becoming a gravity center for the gatherings of young people who – if it were not for the Initiative – would have never been in the same place and at the same time.”

She was delighted that this organization encouraged critical thinking of young people. Nina adds that the Initiative asked “tricky questions”, those that were not supposed to be asked, but without offering or imposing answers.

“While the political and social climate may not have seen significant improvement since the cessation of armed conflicts, I firmly believe that the Initiative has brought about positive transformations in the lives of young people.”

For all the above reasons, Nina changed her job in the Institution of the Human Rights Ombudsman in Bosnia and Herzegovina to an Initiative coordinator. As much as Nina admired the courage of the activists of the Initiative, she herself was also brave to change her job in a state institution to a job in the non-governmental sector.

“I had a feeling that the Initiative would give me wings to fly, but that I too could be a ‘wind in the sails’ to young people in/around the Initiative.”

It is difficult for Nina to single out just several favorite projects or campaigns in which she participated as part of this organization, since the Initiative was and remains a significant part of her life. However, she sees some of them every day – like “Sarajevo roses”.

“On April 6, we would enthusiastically paint visible traces of grenades fired at Sarajevo during the four-year siege, the so-called ‘Sarajevo roses’, which were irreversibly disappearing from the streets of Sarajevo.”

The aim of this action was for the authentic monuments of the siege of Sarajevo not to slip into oblivion.

“I clearly remember the war in B&H, for example, that I wasn’t able to complete the first grade of primary school with my classmates due to the siege of Sarajevo, and that an idea like the Initiative was necessary immediately after the war.”

She also recalls when activists used protest – laying flowers and paying tribute on the occasion of the Statehood Day – to warn the public and politicians in B&H that failure to execute court decisions was a criminal offense. This “guerrilla action” launched a narrative on the criminal responsibility in this country for the failure to execute court decisions, including the case of Sejdic and Finci.

“While this is talked about daily, my first association is of that particular November morning and young people holding banners and sitting on cold concrete road the politicians were about to pass, capturing the attention of the present media and even the sympathy of politicians.”

“Being with activists all the time was an immense experience, so I couldn’t objectively see how gigantic all the small steps were actually.”

Nina also singles out a three-week visit to eastern France, where she and the NGO CCFD raised funds by presenting Initiative’s activities. She adds that it was only through the reactions in France that she realized that they had discovered a “unique formula” for reconciliation, dealing with the past and fighting for human rights.

Working in the Initiative made it possible for her to develop both personally and professionally. While working in this organization, Nina passed the judicial state exam and continued her career in the judiciary. Since 2017, she has been a legal adviser to the OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina.

“I am proud to see how far young people who were in and around the YIHR have gone, as well as how much this experience and the idea of civic activism has determined their further professional paths.”

Nina emphasizes that, over time, the Initiative has proven to be even more necessary for the generations born after the war, as peace is not only the absence of war but a long-lasting process to which everyone should contribute.

“Thus, truth, justice, responsibility, equality, freedom, democracy and peace are not and cannot be conditioned,” Nina concludes.

DJORDJE BOJOVIC

NO MATTER WHERE I GO, I SHALL ALWAYS RETURN TO YOU

Djordje Bojovic

Project and Programme Coordinator,
Secretary 2013-2016, Current Member
of the Supervisory Board and Advisor
for the Western Balkans, Group of the
Greens/European Free Alliance, European
Parliament.

Djordje was a first-year student at the Faculty of Law in Belgrade when he came across an announcement on Infostud. It mentioned that the Youth Initiative for Human Rights was looking for young lawyers interested in war crimes trials and who would be willing to travel to The Hague as part of the Initiative's project. Given his long-standing interest in these topics, applying for the project was the most logical course of action for him.

"Since I'd always been interested in the breakup of Yugoslavia and easily remembered all things related to it, this was the moment when boyhood dreams became a reality. So, in the spring of 2012, my first contact with the Initiative came in the form of a project with people from Croatia, France and Germany."

When he became a part of the Initiative in the spring of 2012, he described the situation in Serbia as pivotal. At that year's election, the Serbian Progressive Party came to power, and the Serbian public was debating Turnaround-Liberal Democratic Party campaign, blank ballots, and the question of "whether SPP would be what HDZ was in Croatia, someone who would provide answers and achieve results on pressing issues, from Kosovo to The Hague".

A year after his first contact with the Initiative, Djordje first began working as a project coordinator, and then as a program coordinator. He was also the secretary of the Initiative, and he remains a member of the Supervisory Board to this day. His thirst for change was what led him to become its agent:

"In that regard, the Initiative was ideal because it was not a political party that necessarily had to make compromises, yet it dealt with the most politicized issues in the country. While dealing with the breakup of Yugoslavia, I knew that Serbia wouldn't be able to move forward, both as a society and as a state, until it came to terms with its past and became a complete country, knowing its borders, understanding its history, and with an idea for the future."

During the years of the Initiative, he participated and led several initiatives, campaigns, and projects. However, one stands out as particularly important – the Visiting Program with Kosovo.

"There is no greater contribution to Serbia's normality than taking thousands of young people to Pristina, Mitrovica, or anywhere in Kosovo, so that they could exchange ideas with peers, politicians, activists, and artists. The divide that exists between Serbian and Kosovo society is so deep and filled with misunderstandings which are not solely due to a language barrier, and every program that connects the two societies – exchange programs, the "Miredita, Dobar dan", or something else is, for me, the most valuable thing that the Initiative pioneered in its first 20 years of existence."

For Djordje, the Initiative has always been a "space of freedom", a place where critical and uncompromising reflection on society, the state, the past, and the future takes place. The Initiative is also the "untainted idea" that activism can change the world, as well as the "protest of youth" that carries the heavy burden of the past on its shoulders through no fault of its own, but which defines its political and mental universe.

He left the Initiative in September 2016. Today, he is a member of its Supervisory Board and someone who has remained faithful to its ideas, principles and values to the end. The initiative strongly influenced Djordje's professional path, formative development, and was the most subtle addition to his formal education.

"If it were not for the Initiative (as a back-straightening tool), I wouldn't to this day be involved in matters related to Kosovo, the region, reconciliation, EU integration, and democracy."

JOSIP IVANOVIC

YOUTH INITIATIVE – AN INITIATIVE FOR ALL

Josip Ivanovic

Coordinator of the Regional Mobility and Cooperation Programme YIHR Croatia, 2012-2016, currently Community Adviser at the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) Mission in Kosovo.

After completing undergraduate studies in philosophy in 2010, Josip Ivanovic started volunteering at the Human Rights House in Zagreb. Through study trips and participation in actions and projects marking mass crimes committed between 1941 and 1995, Josip realizes that the process of collective dealing with the past is “systematically obstructed by the dominant rhetoric of the political elite”. He joined the Initiative in the spring of 2012, a year marked in Croatia by the trial of generals Ante Gotovina and Mladen Markac before the Hague Tribunal. In November that year, they were both released.

“The outcome of that trial was a strong wind in the sails of Croatia’s ‘short-sighted triumphalism’ as Zoran Pusic called it, so it finally became quite clear to me that the situation could not get any better without the active engagement of those who cared about social pluralism and justice. Along with the desire to be a part of the change I want to see in society, the need to be surrounded by people of complementary political beliefs was the main motive for my joining the Initiative.”

At that time, the Initiative team in Zagreb was largely made up of political science students. At the time, the difference between “pragmatically-oriented and interconnected young activists coming from the Faculty of Political Sciences in Zagreb” was very noticeable for Josip. As he says, until then, he approached social justice and action mainly from a theoretical and historical perspective.

The period of adaptation and acquaintance with the YIHR team had a formative significance for his professional as well as private identity.

“I joined the Initiative as part of a six-month internship program when a group of interns was admitted. That same year, I enrolled in doctoral studies in philosophy and wrote academic texts on liberal egalitarianism and the sustainability of democratic order, which fed my doubts about the adequacy of every type of social action, including those led by the Initiative. For a long time, I was preoccupied by this perceived gap between the theory and practice of social change as I was simultaneously active in both fields with equal enthusiasm. In retrospect, this perceived discrepancy between research and activist work was not an indicator of a fundamental problem, but a condition for further development on a professional and personal level.”

The most significant initiative in political terms he led was the Network of Youth Organizations of Political Parties in 2014, when about forty youth branches of predominantly parliamentary political parties from Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Kosovo, Croatia and Serbia gathered around a common platform to reach consensus on the political principles on which regional reconciliation, protection of human rights and strengthening mutual cooperation of political parties should be based.

The Network was founded at a regional conference when 19 youth branches from these five countries signed a Declaration of Support for the Network of Youth Organizations of Political Parties.

After Josip’s departure from the Initiative, the Network continued to grow and received additional members from Slovenia and North Macedonia.

Another, regional initiative that he considers very important is the Youth Memories initiative about how young people perceive marked and unmarked places of remembrance. The project brought together a dozen volunteers from Bosnia, Montenegro, Kosovo, Croatia, North Macedonia and Serbia who published their own reflections or the reflections of the victims-witnesses about different places of remembrance throughout the former Yugoslavia.

The aim of the project was to raise awareness on the importance of a culture of remembrance and to encourage young people to create their own, independent views on the suffering and political violence in these areas during the 20th century.

In late 2014 and early 2015, they had a project consisting of a series of meetings between high school students from Zagreb and the ambassadors of European countries. In these meetings, they discussed social and political issues and learned about the specific challenges that European democracies faced in the late 20th and early 21st centuries.

He started his four-year work in the Initiative in 2012 as a volunteer and completed it in 2016 as the head of the Regional Mobility and Cooperation Programme. The Initiative provided him with numerous opportunities for further development and played a key role in his professional career.

“As early as 2013, thanks to my involvement in the Initiative, I was offered additional engagement by the Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) on the Balkan Transitional Justice project, on which I worked as a journalist and associate until 2014.”

He left the Initiative in early summer 2016 when he moved abroad in order to enroll in post-doctoral studies, and thanks to his previous work experience in the Initiative, he received a job offer at the United Nations Mission in Kosovo (UNMIK) as early as 2017.

“Everything I learned and built during my work at the Initiative is an integral part of my professional activity even today.”

EDIN KOLJENOVIC

THE INITIATIVE MEANS HOPE THAT OUR SOCIETIES CAN AND MUST DO BETTER

Edin Koljenovic

Program Coordinator, Youth Initiative for Human Rights Montenegro 2012-2017, today – the Director of the RYCO office in Podgorica.

Edin has always wanted to work in the civil society sector. As early as while studying at the Faculty of Political Sciences in Podgorica, he was active in various student organizations. Around the same time when he was completing his studies, the Civic Alliance was founded in Montenegro with the enormous help of the Youth Initiative for Human Rights, and these two organizations were starting to grab his attention, Edin remembers.

“However, we made the first contact completely by chance at one training session, and that was how my professional career began. Knowing what those organizations did and what their mandate and mission were, I started as a volunteer and, very quickly, it turned into a professional engagement that would have a decisive impact on my professional and personal development.”

From 2012 to 2017, Edin was active in both organizations: in the Civic Alliance as good governance coordinator, and in the Youth Initiative as program coordinator.

Of all the projects he has led and participated in, he particularly singles out the initiative to establish Regional Youth Cooperation Office – RYCO. The Initiative is one of the key advocates of this idea as someone who “always believes, and then makes the changes they believe in possible.”

“In those years, and this would prove almost visionary, the YIHR regional network embarked on a major project of advocacy and engaging all important stakeholders, because they knew how important such a mechanism was for the region. I have to say that, at the time, many people did not have a clue what we were talking about, and those who did most often didn’t believe that such a thing was possible.”

As a member of the Youth Initiative for Human Rights in Montenegro, Edin was part of a study visit to Berlin during which the next steps towards the establishment of a regional office were discussed. In August 2014, the Berlin Process formally began, the idea of establishing the RYCO became part of that process and regional governments finally took on the initiative and gave their support. During 2014 and 2015, Edin was a member of the working group for the establishment of RYCO, tasked with preparing

founding documents. The founding process was officially completed with the signing of the Agreement on the Establishment of RYCO in the Élysée Palace during the Western Balkans Summit in Paris in 2015.

The work on the establishment of RYCO, where he works today, is one of the key moments in Edin’s professional career.

“The advocacy project for the establishment of a regional structure that would work on connecting young people and supporting mobility programs in the region is something that has left the biggest mark on me personally. The experience of this process, continuous work with colleagues, and ultimately the satisfaction through the successful creation of such a structure has a special charm.”

When asked what the Initiative means to him personally and professionally, Edin shares:

“On a personal level, the YIHR means family and the value system. A group of people with whom you know that you share the same vision for the future of this region. Wherever and whenever we meet, a sense of being special and of belonging is an incredible value that the YIHR carries with it.

In professional terms, the YIHR was the most important step for my further professional development. An opportunity to improve professionally through work in programs you truly believe in. Learning, getting to know those perceived as ‘other’ and ‘different’, but also the entire region. An opportunity to take part in numerous programs and at the same time an opportunity to realize concrete changes for communities and society through work in the field and on specific matters.”

RASIM IBRAHIMAGIC

THE INITIATIVE MADE ME THE PERSON I AM TODAY

Rasim stumbled upon the Initiative by chance. In 2011, he saw an invitation to a workshop on anti-discrimination posted on the bulletin board of the Law Faculty in Tuzla. There weren't many similar activities at the university back then, so Rasim and some of his colleagues applied.

Rasim Ibrahimagic

Volunteer, Project Associate, Project and Program Coordinator, Program Director, 2014-2018, YIHR Bosnia and Herzegovina, now a researcher in the Friedrich Ebert Foundation office in Bosnia and Herzegovina.

"It was interesting, we learned something new, and I thought that was it. However, I ended up on a YIHR mailing list, and as they say, 'one thing led to another'."

At the beginning, the Initiative was an opportunity for Rasim to enhance his knowledge in certain legal areas that were not part of his formal education. But soon, he started to view social and political events from a different perspective, and "everything gained a new dimension". At that time, he was a member of the Social Democratic Party in Bosnia and Herzegovina.

"Unfortunately, the government wasn't as I had hoped it would be, and the Initiative gave young people from all of Bosnia and Herzegovina the chance to discuss issues, exchange ideas, and take concrete actions."

Rasim finds it challenging to pick his favorite projects that he led or participated in as part of the Initiative in Bosnia. However, he highlights the trip to "Days of Sarajevo" in Belgrade in 2012. That's when he realized that "the Initiative was much more than just workshops on discrimination and getting to know future colleagues in law from other cities".

He had been to Belgrade before, so he didn't have high expectations. However, when he arrived in Belgrade at that time, he realized what was really happening.

"Some group of young people from Serbia organized a festival where they talked about the war in Bosnia?!"

At that time, he first learned that the Sarajevo City Hall was burned during the war because the Initiative organized an exhibition about it on Kalemegdan. He remembers feeling "ashamed" about it, as he had rejected the topics of war and dealing with the past, thinking he had no right to speak about them.

"With the benefit of hindsight, I understand that a sort of stigma was placed on me as someone who was in Germany during the war, which discouraged me from engaging with that topic.

After those "Days of Sarajevo", dealing with the past became my main focus."

However, he considers his "baby" and the most significant project at YIHR to be the "School of Different Memories." Nedim Jahic "probably gave himself the task of designing the methodology

and program" and invited Rasim to join him, with Alma Masic giving them free rein. The idea was to bring young people who had no memory of the war to communities where crimes occurred during World War II and the 1990s wars.

"It was an entirely new experience for us, and it was particularly significant for us to break the ice in some communities where people initially didn't understand who we were, why we were interested in their suffering, and what we wanted from them."

As a "charming story," he highlights the protests on International Human Rights Day in 2013. That morning, he gathered a team in Zivinice, handed out whistles and banners, and suggested that they stage it as if Rasim had arrived alone. The plan was for the others to "spontaneously" join him because the protest wasn't registered with the police. Shortly after, a photo of Rasim sitting alone in front of the Municipality building, protesting, began circulating on all news portals and social media.

"And to make it even more charming, my mother, who came across it entirely by accident, asked me why I was sitting on cold ground, and that I would get kidney inflammation."

Even though he has not worked at YIHR for several years, he is still connected with the Initiative in various ways. It's where he met his best friends and his best man at his wedding, Nedim Jahic, who "sucked him into" the Initiative.

"And my first real job was with the Initiative. I realized that when Nina Seremet taught me that sometimes I needed to make coffee for my colleagues."

In the Initiative, he learned everything he could and passed on all he knew to others. As he says, YIHR definitely determined his professional path. Currently, he works at the Friedrich Ebert Foundation, where he strives to find space to address similar issues. In collaboration with YIHR, they have re-established the visits of young people from Belgrade to the commemoration of the Tuzla Gate massacre.

"These are topics and issues I will surely never be able to let go of and will always be dedicated to."

WHERE SILENCE BEGINS, WE START A CONVERSATION: CRIME IN KAZANI

Kazani is the name for a pit located in the area of Old town (Stari Grad) in Sarajevo. From the mid-1992 to the second half of 1993, mostly Serb civilians were killed in Kazani, and their bodies were then thrown into the pit. These war crimes were committed by Musan Topalovic Caco and members of the 10th Mountain Brigade of the Army of the Republic of B&H. The Youth Initiative for Human Rights in Bosnia and Herzegovina was one of the first organizations to publicly speak about this crime and organize visits to this place of suffering, pointing out the responsibility of perpetrators.

After the war, the remains of 23 victims, 15 of whom were identified, were exhumed from the pit over the course of several excavations. 25 years have passed since the crimes at Kazani, and the victims have not yet been honored in a dignified manner and many citizens of the capital of our state are not familiar with the crime. That is why YIHR B&H, together with activists, began collecting signatures for a petition urging the Sarajevo City Council to build a memorial to commemorate the victims of the wartime killings at Kazani.

IVAN DJURIC

THE INITIATIVE IS A REMINDER OF WHAT WE NEED TO DO IF WE WISH TO BECOME A MODERN EUROPEAN DEMOCRATIC SOCIETY

Ivan officially started working at the Youth Initiative for Human Rights in Serbia in 2013. Prior to that, he had been a participant in some of the organization's programs, a volunteer, and an activist. So, getting a full-time job with the organization was the most natural progression.

Ivan Djuric

Program Coordinator from 2013 to 2017, when he assumed the function of Program Director until 2022.

"At that time, it was the only logical choice, and it was all I wanted in life."

When Ivan joined the organization, Serbia was much more open to the matters that the Initiative focuses on, the matters that are quite marginalized today. In 2013, the ideas around which they had gathered in the Initiative were gaining momentum, Ivan says. It seemed like their moment had come.

"At that time, the Brussels Agreement was signed, negotiations with the European Union were underway, and RECOM was revived from a standstill. There was an exhibition in Belgrade about the Bogujevci family with Saranda Bogujevci and Prime Minister Ivica Dacic. It seemed like all our topics and values found their way, and that this was the path Serbia would continue to follow."

A decade later, however, "there is nothing left, not even a trace of it: no European integration, God forbid reconciliation – it's not on anyone's radar, even the Brussels Agreement has been dismantled."

During the nearly ten years Ivan spent with the Initiative, there were many projects and initiatives that he is still very proud of. In 2013, he was tasked with revitalizing and expanding the group of Initiative activists, and in the following years, many people came through various programs and projects; some of them now lead the organization, while others took significant positions in society after leaving the Initiative.

"Forming that fifth generation of activists in which I was involved as a leader is something I am very proud of."

"I am very proud of representing the Initiative regionally when we received the Vaclav Havel Award from the Council of Europe. I often had the opportunity to represent the Initiative as the program director, and the feeling of representing all the people who are there now, who have been there, and who will come tomorrow, feels quite nice."

Another important project in which he participated as part of the Initiative is the establishment of the Regional Youth Cooperation Office (RYCO).

Like many who have gone through the Youth Initiative, or are still in it, it has always been very difficult for Ivan to distinguish between the personal and professional. When asked why this is the case, Ivan says:

"It's like that because all of us have poured all of our being into this, and that's the value of the Initiative. And then, you gained some, you lost some, but we all gave ourselves completely. That's the difference between the Initiative and some other jobs we have had or will have. Also, for most people, the Initiative was also their first job, not for me specifically, but for most people it was."

During his decade with the Initiative, Ivan forged many friendships and had the opportunity to do what he always wanted: to travel and meet people from the entire region.

"On a professional level, it has given me the opportunity to come together with people who share the same values, and provided us with a space to speak publicly and be heard. That's everything to me, everything I wanted and needed. That's the highlight. To be representatives of a school of thought, a value system, whatever you want to call it."

VENERA ÇOÇAJ

YIHR IS THE OPPOSITION TO THE MAINSTREAM REGIONAL POLICY

In 2012, Venera Çoçaj turned 18 and graduated from high school in her hometown of Porec, Croatia, where her parents had emigrated decades earlier, in an education system similar to other Balkan countries, which did not provide much knowledge about the bloody chapter of the disintegration of the former Yugoslavia.

She wanted to know more and dig deeper, and the right time to do so was when YIHR offered a youth exchange program that concerned dealing with the past. For her, it was the crossing of the first threshold of opportunity she wanted to use to learn more. “It was a platform of youth activism that later motivated me to join the YIHR network, in order to raise awareness of social changes,” says Çoçaj.

This led her to move to Pristina, continue her studies and work in the YIHR office.

She recalls that the country and the region, as a whole, were ruled by a climate of recycled political and ethnic crises that threatened peace and security, many of which, she says, have remained unchanged. Most worrying was the issue of missing persons during the war or freedom of movement.

“We seem to be stuck in the ‘status quo’,” she says, reminding that organizations like YIHR offer an alternative space for this harsh reality of the past.

“My generation is a typical post-war generation, constantly preoccupied with everyday ethnic-nationalism,” she adds.

Although many years have passed since the war, she shares that her memories are still very fresh. “Since we don’t hear any discussions or learn about the recent past in history classes, we learned one version of it outside of school.”

More than a decade after leaving YIHR, Çoçaj mentions two things that make YIHR stand out from the rest: that it is a youth-led organization that gives young people the opportunity to learn about dealing with the past, LGBT and human rights, and the regional character of the network.

“YIHR continued to demonstrate the potential of young people as key factors in building peace and reconciliation and went further by including the regional dimension. At that time, this was unique, it was the vision and mission of the organization.”

Çoçaj mentions some of the initiatives in which she played an organizational role, such as marking the International

Day of Missing Persons, a regional project of Youth Remembrance, which included placing memorial plaques in places that carry difficult stories from the past. Among them were Staro sajmište (the “Old Fairground”) in Belgrade, the concentration camp from World War II, or the Hertica family house in Pristina turned into a school, where parallel education took place, thereby becoming a symbol of peaceful resistance in Kosovo, as well as the co-organization of the march “We march, not celebrate!” in 2016, creating a platform that turned March 8th celebration in Pristina into a feminist protest.

She also says that at that time she loved organizing debates and educational programs for young people, as well as weekly evenings of film screenings dealing with topics such as human rights, social justice, sexual violence against LGBT persons and LGBT activism.

In terms of her personal story, Çoçaj, now a PhD student at the London School of Economics and Political Sciences in London, says that YIHR was significant to her because it offered a platform for thoughtful action. “It represents opposition to the prevailing regional policy, which is not inclined towards the achievement of lasting peace”. She says that organizations like YIHR offer an alternative space to harsh reality and encourage critical thinking, which is enshrined in human rights principles.

Nevertheless, she says that she is still barely encountering a fundamental change in relations between the countries of the former Yugoslav Federation. “The main contribution of the YIHR is to continue with discussions on peace and reconciliation across the Western Balkans.”

For nearly two decades, the YIHR has brought together young people to sit together and speak publicly on a variety of topics, contributing to “creating a space that brings citizens together to think and act critically.”

Çoçaj describes YIHR as a shelter for a group of young people who are trying to understand their traumatic social past in order to have a more peaceful and prosperous future.

NIKOLA PUHARIC

THE INITIATIVE IS A HUGE REGIONAL YOUTHFUL EMBRACE IN A COMMITTED AND SYSTEMATIC FIGHT AGAINST NATIONALISMS OF ALL KINDS

Nikola Puharic

Until 2019, Nikola was the Program Director of the Initiative in Croatia, and now he serves on its Managing Board. From 2019 until today, he has worked as a researcher in the non-governmental sector, developed and implemented various EU projects, and in the last year he has been working in the culture department of the Serbian National Council in Zagreb.

Nikola Puharic was just about to turn 24 when he joined the Youth Initiative for Human Rights in Croatia. He was chiefly motivated by the desire to be a part of the non-governmental sector and thus change society for the better. He had been engaged in the issues of dealing with the past before, therefore he was not unfamiliar with these topics. During his years in the Initiative, he was a programme assistant working on the implementation of international documents in domestic legislation and policies for the purpose of protection of vulnerable minorities. Sometime later, he engaged more intensively in dealing with the past.

When asked what the social-political situation was in Croatia in 2014 when he joined the Initiative, Nikola says:

“I have to admit that the political climate in Croatia was quite turbulent and schizophrenic at the time, given that the country had just become part of the European Union, which brought about certain optimism. At the same time, movements and organizations whose goal was to abolish or restrict the rights of LGBTIQ persons, minorities and women were strengthened, showing an image of reality in which the EU accession does not solve human rights problems.

Growing challenges also arose in terms of regional cooperation as Croatia was affirming its moving away from the Western Balkan countries. However you look at it, the moment to join the Initiative was interesting.”

During half a decade spent in the Initiative, Nikola took part in many programs, campaigns and initiatives. He says that he has the best memories of youth exchanges as well as study trips to the countries of the former Yugoslavia – because these were the moments of getting out of the comfort zone of our usual mental and physical spaces.” Young people at the time had the opportunity to talk to people who experienced the period of living in common state, the period of wars, followed by a period of democratization. In this regard, the Initiative has remained recognizable to this day:

“Young people from different countries had the opportunity to talk about day-to-day, but very difficult and challenging, topics. The Initiative is truly a pioneer in organizing youth meetings and their ideas with an emphasis on a comprehensive process of dealing with the past and has a unique approach to date.”

Until 2019, Nikola was the Program Director of the Initiative in Croatia, and now he serves on its Managing Board. From 2019 until today, he has worked as a researcher in the non-governmental sector, developed and implemented various EU projects, and in the last year he has been working in the culture department of the Serbian National Council in Zagreb. As he says, “unfortunately or fortunately” he is still engaged with the topics such as those at the beginning of his professional career in the Initiative – dealing with the past, memorialization, exercising rights for victims, etc., which is why he says that his work at the YIHR completely determined his life path.

“I will remember the period of work in this organization as the one in which I had the opportunity to work with very young, but the bravest people from all over the region, so I like to believe that I picked up at least a small part of these qualities from them and took them with me in the fight against new challenges.

At YIHR, I made friends and comrades from Croatia, Serbia, B&H, Kosovo and Montenegro, who became and remained an important part of my life even after my active participation in the work of the organization ended; I am proud for having been able to share my professional and activist engagement with them.”

BRANKA VIERDA

THE INITIATIVE MAKES US FEEL LIKE WE'RE ON THE RIGHT SIDE OF HISTORY

Branka Vierda

A lawyer and program director at YIHR Croatia since 2022.

Branka Vierda began her involvement in activism and human rights back in high school. She volunteered at the Documenta – Center for Dealing with the Past, primarily working on programs related to monitoring and trials for war crimes. She joined the Youth Initiative for Human Rights in Croatia in 2017 as the coordinator for justice programs and later for reconciliation programs. She is currently the program director, leading a team of four people, and there is “no strict division of work.” In the Initiative, she is mainly involved in research, working with youth, creating an inclusive culture of remembrance, and contemplating how politics of remembrance affect present and future interethnic and interstate relations.

“While I was studying, I was active both through a political party and youth activism, and later, I got involved through civil society. I knew that as a lawyer, I wouldn’t do a bureaucratic job that lacks a visionary and social perspective. Working at the Initiative allowed me to make serious and dedicated contributions to our informal youth education programs precisely because its aspects coinciding with the Initiative’s field of work were completely neglected within formal education.”

The “Common Narratives” program initiated by the founder of the Initiative in Croatia, Mario Mazic, which resulted in the book bearing the same name written by more than 180 young people from the region, marked her work and brought her closer with the regional identity.

“It is important to visit places of suffering from the 1990s and create opportunities for young people to talk to the families of victims, residents, journalists, activists, and to visit any places which help us preserve and remember the past, such as museums and exhibitions. We need to think about the relationship between what the mainstream political spectrum tells us, what is published and read. It is important to go through those national myths with the youth and dismantle them.”

Participants in the Initiative’s programs continue to engage with these topics, whether through academic work at universities, activism in local communities, or through engagement in human rights organizations.

“I think these are young people who have realized the importance of their responsibility in creating positive social change. It is important to work with young people because sometimes we spend only a week with them. Their reactions and interactions, which we witness and see, are, I believe, invaluable and serve as an inspiration to push forward.

It is a great privilege to be able to see concrete results of their new knowledge, the opening of topics that are terribly difficult and that shatter their perception of values inscribed in their national identity. Their courage to further engage and carry that knowledge bravely is an enormous potential for our societies.”

Branka says that the Initiative has had a significant impact on her private life, and the people closest to her life are those she met in this organization. On a professional level, she says that it’s the people who are a “continuous inspiration for doing this work.”

Branka talks about the attacks and pressures that the Youth Initiative faces in almost all countries in the region, but most notably in Serbia. Although activists do not take threats lightly or when governments label them as traitors, she says that all of that is still very mild compared to what the people to whom the Initiative gives a voice have been through and survived.

“Personally, I believe it is a fundamental part of the work where you re-evaluate what is seen today as the foundation of our countries. This is a lengthy process, and the changes we advocate for come very slowly. It is important to remain constantly motivated and make this endeavor, calling and work ‘appealing’ to new generations and raise awareness of the need for such contributions. Simply put, you normalize and internalize that you are in turmoil the whole time. Change may potentially not be visible in our lifetime, which is quite difficult, perhaps even more difficult than the threats.”

Branka says that working in the Initiative is something visible in the long run and that “taking care of yourself means contributing to that process”. She believes that what makes the Initiative unique is its regional identity, and that it is a form of community.

“It’s not family, not just friends and colleagues. It’s a form of collaboration, empathy, and social work. No matter which office of the Initiative you come to, you have a sense of exceptional dedication.”

Branka is the first person from Croatia to receive the “Ordinary Hero” award for 2022, presented by the Center for Post-Conflict Research based in Sarajevo. The award is given to honor the courage of people actively working to promote the values of justice, peace, and reconciliation.

#APOLOGY CAMPAIGN AND MEMORIALIZATION

In 2016, YIHR Croatia launched the #APOLOGY campaign, through which YIHR called on the Government of the Republic of Croatia to issue an apology to all victims and families of victims of war crimes and human rights violations that occurred during and immediately after the military-police operation “Operation Storm” carried out in August 1995.

The campaign, which lasted for several years, included a petition, the public sharing of content through social media using #APOLOGY, billboards, handbook for politicians “How to Apologize for Crimes” and public statements. YIHR delivered the petition and signatures to representatives of associations for the victims of human rights violations during and after ‘Operation Storm,’ who are still awaiting justice for the crimes.

After period of ten years of advocating towards local authorities to name the public space by the name of Aleksandra Zec – a 12-year old girl belonging to Serb national minority who was killed in 1991 in Zagreb, on January 2022 Aleksandra Zec’s name has been adopted in the Fund of names by the City assembly committee. Since the name is currently listed in the Fund, we continuously advocate to erect a memorial or name the public place named by Aleksandra Zec.

ANTE PEREZA

THE INITIATIVE IS A SMALL GROUP OF INDIVIDUALS WHO CREATE A BETTER ENVIRONMENT FOR US ALL

Ante Peraza

Board of Directors of YIHR Croatia since 2019. He works as a conservator-restorer of artistic artifacts.

Having taken part in the activities organized by the Youth Initiative for Human Rights in Croatia, Ante Peraza realized that they shared the same values and goals and became a member in 2018. Five years and many projects and activities later, Ante says that there are some visible changes in society, but that it is very difficult to talk about it objectively.

"I believe that society is becoming more open to 'sensitive' topics of war and more willing to accept criticism, but this is all happening at a very slow pace."

For Ante, the Initiative represents a circle of close people fighting for a more open and just society. He believes that an individual, person-to-person, approach is a great advantage, because it is these individuals who will continue to work on the development of society in their communities. The people he met and worked with, and the projects he participated in, have left a big mark on him, both personal and professional:

"Getting to know and collaborate with a multitude of people from different countries who do not necessarily share the same views and opinions, projects across the region and an investigative and impartial approach to war events have led me to better understand the causes, course and consequences of the 1990s conflicts in this region, but also to develop a level of self-criticism in love for my country."

Of all the Initiative's initiatives he took part in, Ante particularly singles out the publication titled "Common Narratives", authored by young people of different nationalities, opinions and professions. They came together to write about the common past and other topics that brought them together or divided them, and each group was made up of participants from countries that were in conflict with each other. Thus, young people from Serbia and Croatia had to reach an agreement on the events that happened in Vukovar and during the Operation Storm, while a group from Serbia and Bosnia and Herzegovina investigated the siege of Sarajevo. "I facilitated a Croatian-Montenegrin group that investigated the bombing of Dubrovnik, occupation

of the Dubrovnik area, Morinj prisoners camp and the issue of the Prevlaka border. With this project, we have proven that by virtue of the facts and guided by the principle of justice, a common language can be found even on the most sensitive of topics."

He also singles out the competition for the development of an artistic solution to commemorate civilian victims of war which would be placed at unmarked places of civilian casualties in the 1990s wars in Croatia.

"Given my education in arts, I was part of the jury that evaluated the received works. The selected solution is an exceptional work of art with a strong message that we deeply believe will find its place in the public space."

Ante is still part of the Initiative through participation in the running of the organization.

"Taking part in the Initiative's activities made it possible for me to develop personally, to get to know parts of the past that were little or not at all familiar to me, to build self-critical opinion on history, to meet a multitude of people through work and cooperation, gain organizational experience and much more."

SENAD SABOVIC

THE INITIATIVE, A FEW GOOD MEN AND WOMEN

This is the movie title that comes to Senad Sabovic's mind when asked to briefly describe the Youth Initiative for Human Rights (YIHR).

The 1992 movie title "A few good men" can be interpreted to adequately describe how the organization began and continued to operate in a turbulent region.

"Unfortunately, in the current climate, I would describe YIHR using the movie called 'A few good men,' modified of course as 'A few good men and women'," Sabovic says, recalling the beginning of the early 2000s.

Sabovic has been familiar with YIHR's work since its establishment. As part of the regional civil society scene, he worked in many organizations with a similar focus.

"I admired YIHR, its leadership, and its vision. I always had a strong commitment to supporting organizations with a progressive agenda and happily collaborated on various activities. I was even happier when they invited me to the organization's board," he says.

During this period, Sabovic made several steps in his career, holding various positions in international organizations and institutions in Pristina. He says that he has remained in contact with YIHR throughout the years, collaborating on various activities.

He believes that the organization's name is precisely what makes it special.

"YIHR focused on young people. In this regard, the organization was a kind of avant-garde that worked on this front long before the general international 'youth mainstreaming' trend. The people who created the organization, like Andrej Nosov, appreciated the fact that the youth of this region needed attention, and working with them was necessary so that they could become agents of positive change, a generation that would lead us away from a negative past and towards the future we desired," he says.

In Sabovic's eyes, this is similar to what the post-war generation in West Germany did after World War II.

"What we saw back then, and unfortunately still see today, is that a large part of young people fall into the trap of self-isolation and nationalism," says Sabovic.

Sabovic believes that another reason behind YIHR's success is its street activism in advocating for reconciliation, which he says made the organization a pioneer in the region.

"YIHR worked with young people trying to steer them towards positive pursuits, to break out of the 'Balkan trap,' and move towards a genuinely progressive system and a form of true Europeanisation of the region. I liked that YIHR was also vocal through many street activities and other forms of public appearances," he adds.

"This was refreshing, given the large number of organizations, especially international ones, which favored 'advocacy' and 'public campaigns' through seminars in nice hotels or on billboards provided by public relations companies, often simultaneously working with music stars who were actually sending contradictory messages," he says.

The situation may have changed over the years, but Sabovic says that the Western Balkans region, in many ways, has not yet come where it should be more than two decades after the end of the bloody wars.

"Some of the fundamental issues are still present. Dealing with the past is only half done and largely swept under the rug. Reconciliation and functional relationships have not been established, and overall socio-economic progress is still being held hostage by unresolved issues and ongoing ethno-nationalism, and, in fact, it's resurging," Sabovic emphasizes.

"The time when I collaborated most intensively with YIHR was mostly good. Looking at things from the current perspective, where we can notice significant regression, the period from about a decade ago was promising. Things were moving in the right direction. It seems to me that at the time people and governments were moving away from the legacy of war, and regional cooperation was at its peak," Senad Sabovic says.

According to him, the youth exchange program between Kosovo and Serbia, along with many other programs, had a significant impact in the field of dealing with the past.

"As for YIHR, I still admire the organization and all its people. It's clear that still much work remains to be done, but I hope that interested parties and donors will understand that," he concludes.

IN

MEMORIAM

JASNA BOGOJEVIC

A WOMAN WHO DOES NOT PANDER

Jasna Bogojevic
(1946-2015)

Member of the Assembly and Supervisory Board, 2004-2015, YIHR Serbia, anti-fascist and anti-war activist.

In 1991, Mensura Lula Mikijelj was a script supervisor while working on Goran Markovic's feature "Tito and I". Around that time, she heard about the anti-war campaign "Lighting candles" honoring the victims of war and expressing solidarity with all those who rebelled against the war at that time. She soon joined the campaign and saw a lot of her acquaintances at gatherings, but also a lot of people she did not know.

"I notice a beautiful, frowning woman raising her voice to complain that very few people came."
Lula later saw the same woman at the "Black band" action. She still didn't know who the woman was.
"Belgrade Circle, Saturday sessions. I asked around if anyone knew this woman and they told me that her name was Jasna and that she worked in television. We got to know each other and after a little conversation, we realized that we were on the same side, on the side against war, against crimes."
Lula says that they then became "close, inseparable friends", and soon, they were joined by Branka Panic, an English teacher.
"Jasna was a woman who somehow always went together with her two other friends – Branka and Lula, and it is impossible to think of Jasna without the two of them, or the two of them without Jasna," explains Milos Urosevic, a Women in Black activist.
All three followed anti-war events, and at night they were on the phone with each other following all the news. Lula says they loved watching tennis - Jasna adored Federer and cheered for him.
"Jasna Bogojevic was a 'difficult' woman, and the difficulty of a 'difficult' woman is characterized by not belonging anywhere and not succumbing," Milos adds.
He claims that Jasna "abhorred" belonging to any group, that is, that she was above it, "like a bird bending its nests in places hard to reach."
Few people have not missed a single evening of "Lighting candles" from October 8, 1991 to February 8, 1992. Milos says that Jasna Bogojevic was one of them.
"Although she never told me this, I am sure that she participated in all the sessions of the Belgrade Circle – of the Other Serbia – 'the one who did not put up with the crimes'."
She collected signatures for the petition against the war at the Student Cultural Center, and was part of the anti-war actions "Yellow Ribbon" and "The Last Bell". She also took part in Women in Black vigils, in silence and dressed in black, every Wednesday at the Belgrade National Square for five years from 3:30 to 4:30 pm. Lula points out that Wednesday vigils were 'a must' for them, together with Belgrade Circle sessions on Saturdays.
"Jasna was one of those women who shouted: 'Belgrade, wake up! Belgrade, be ashamed!'," Milos recalls.
Like Lula, Jasna too had friends and relatives in Sarajevo,

which was besieged at the time. Then, they were waiting in lines of humanitarian organizations "Adra", "Dobrotvor" and "Humanus" to send packages to Sarajevo. Later, they became part of the Adra's working group.
"There were always tens of thousands of packages and this was done mostly at night, and it was a harsh winter. Being in cold weather was very hard for Jasna, but she did endure. She managed to get around," Lula remembers. In those days, Lula and Jasna devised a "new action". In order to get in touch with Sarajevo, they went every evening to one Belgrade radio amateur to another and called their relatives and friends to check on them and see whether the packages had reached them.
"They were often trapped in Pale, and then Jasna's anger would come to the fore. She was really just, always on the side of the victim and the disenfranchised."
Lula and Jasna managed to visit Sarajevo under siege in 1995, which was very dangerous, and the travel was "long, hard".
Organized by Women in Black, sometimes by YIHR, they never missed going to Srebrenica every July 11th.
"Jasna stopped going when she got sick, and I stopped going a year later. We were always shaken when meeting the Mothers of Srebrenica, either at their place or at our place in Belgrade."
Goran Miletic elucidates that Jasna was never interested in doing something just for the sake of money, but that it was important for her to contribute to the fight for human rights and dealing with the past. That is why she decided to join the YIHR, "as a unique organization in this area", and she also took part in its founding.
"She was doing what she knew best - dealing with the media, media archives, research and collecting other materials that were the basis for various reports. Without her contribution, much of what the YIHR did in that period would not have been possible," Goran says.
Milos Urosevic also remembers Jasna as a tireless warrior, who fought on several fronts – "always against silence as deafness, observers' insensitivity in the banality of indifference."

TAMARA KALITERNA

CHRONICLER OF TIME AND UNCOMPROMISING ACTIVIST FOR TRUTH

Tamara Kaliterna
1945-2013

Journalist and member of the YIHR Serbia media team 2004 - 2013.

Tamara Kaliterna joined the Youth Initiative for Human Rights in 2004, a year after the establishment of the organization and assassination of the then Prime Minister of Serbia, Zoran Djindjic. She was a sociologist and journalist of the former media Borba, Danas, Fonet, journalist and editor in Tanjug, associate of Autonomija and Pescanik and other regional independent media. She was also a member of the Independent Journalists' Association of Vojvodina. Tamara was labeled in public as one of the "radicals of the other-Serbia" and an activist of the Initiative, Women in Black and other non-governmental organizations. As the founder of the Initiative, Andrej Nosov, recalls, "she was a proud woman from Vojvodina and a Dalmatian". She was born in Zagreb in 1945 and died in Belgrade in 2013 at the age of 68. She remained in the Initiative and other organizations until her death.

"She was an important advocate of lustration for journalists' accountability for wars, etc. In her work, she was engaged a lot with media ethics, especially in relation to 'warmongers'. I met her in Danas where I worked. We first met in 2001 and 2002, when I was following a war crimes trial. In the Initiative, Tamara dealt primarily with media monitoring, media programs, media archives, press clipping. She was a sort of a mentor to all of us, and especially to the new people who were coming to the Initiative because Tamara had remembered and experienced an entire breakdown of the former Yugoslavia," says Andrej.

Tamara was dedicated to a program of cooperation between journalists from Kosovo and Serbia entitled "Journalists Can Do It", which resulted in the book of the same name published by the Initiative. She collected newspaper clippings, conducted analyses and wrote texts with editors, that is, she documented violations of journalistic standards related to the reporting on the 1990s wars. Also, she was the editor of the Initiative's newsletter between 2004 and 2005, which preceded the Initiative's magazine "Rez" (Cut), of which she was one of the founders in 2007.

"At that time, the newsletter was not something common, but was rather considered a kind of publication, and she made those first online editions. Back then, to create a newsletter in pdf format was a revolution because it was a new thing at the time. In the campaign that the Initiative launched for the boycott of the Constitution in 2006 during the term of the then Prime Minister Vojislav Kostunica, the Constitution which is still in force, we had about 50 newsletter issues that she wrote," Andrej recalls.

She had had an activist spirit as a teenager already, when she was kicked out of the Rijeka grammar school for organizing strikes and was banned from enrolling in all of Rijeka's grammar schools. She studied sociology at the Faculty of Philosophy in Belgrade, and took part in 1968 student protests, during which she was the only person injured by firearms. She was suspected of having "damaged a firefighters' vehicle thereby causing damage to people's property" using a rock, and she responded to the investigating judge at the time "that the violence was not part of her political repertoire".

She edited the Bulletin on Resolution 1325 on the feminist-antimilitarist approach to security, demilitarization and women's impact on solving problems in post-conflict societies.

According to Andrej, Tamara "was not a regular employee of non-governmental organizations, she belonged to the Initiative and other organizations, but most of all she belonged to herself."

"Tamara would often be the most radical in things she did. After I left the Initiative and created Heartefact, she came to us. Virtually until her death, she held similar positions in both the Initiative and Heartefact, and was also a Women in Black activist."

Zeljko Stanetic, who worked in the Novi Sad office of the Youth Initiative for Human Rights, met Tamara at a theater performance of the Sarajevo War Theatre during the "Days of Sarajevo" in Belgrade. Tamara's importance for journalism is "monumental", Zeljko:

"She was a true chronicler of the time in which she lived and an uncompromising activist for the truth about what happened during the 1990s wars. Her texts were published in dozens of various regional daily newspapers, magazines and portals, many of which were banned. Shortly before her death, a book entitled 'Epigones of False History' was published, a collection of texts she wrote between 1990 and 2013."

Book promotion was attended by Kaliterna, who, among other things, said the following:

"I want to thank everyone who contributed to the book coming out – my colleagues who provoked it with superficial reporting; the woman who worked on the teleprinter in Tanjug, who, risking her job, sent my texts to the media in B&H; to Slobodan Milosevic, who would turn the other cheek at each of my argumentative slaps and continue with his misdeeds; to Aleksandar Vucic, who, with his Law on Information, financially scarred me and morally comforted me that I was right, because what can be expected from the Law whose author is the eternal right hand of the Chetnik duke."

ZORICA TRIFUNOVIC

A VIGOROUS BRIGADIER AND FIRM AND PRINCIPLED WOMAN

Zorica Trifunovic
(1954-2022)

Member of the Management and Supervisory Board, 2005-2022, YIHR Serbia, anti-war activist and feminist.

Marija Perkovic, Women in Black activist, first met Zorica in the winter of 1998/1999. Zorica, a translator, was visiting the humanitarian organization "Osmeh" (Smile) from Vrbas, which primarily worked with displaced persons.

"A few years later, I realized that the unassuming translator was also an activist from Women in Black, which I joined in 1999," says Marija.

That initial encounter forever marked Marija's perception of Zorica, precisely as someone unassuming.

"However, as we got to know each other over two decades of our activist engagement with Women in Black, I quickly realized that her gentle smile, unobtrusiveness, subtle humor, often self-irony, were all joined in a very well-rounded (in a political sense), firm, and principled woman."

As part of Women in Black, Zorica "glided" through paperwork, Marija recalls. She effortlessly solved all problems, leading Marija to think, "Well, this is easy-peasy" whenever she worked with Zorica.

However, only Zorica could make it seem like that. In all other instances, doing paperwork without her made Marija think, "Okay, now I wish to die."

Zorica was an adept masseuse, according to Marija, performing massages "magically" with the hands of a pianist.

"Delicate joints, long fingers, and the specific massage technique she mastered resembled the movements of a magician or a dance rather than what I thought a massage to be."

Zorica was part of a group of women who "literally made history."

"One of the women who initiated the anti-war resistance, who strengthened the anti-war movement, and all that from a feminist perspective."

Just before the war, Zorica, along with her fellow activists, participated in the founding of the Women's Party in 1990.

She had also been involved in founding the Women's Parliament and the Belgrade Lobby. These organizations served as "a voice, a female voice against nationalism and war" and stemmed from the "Comrade Woman" conference, founded "so that a clearly articulated political voice from left-wing women could be heard."

"And these women, feminists from the left, were the ones who organized the first anti-war rally in Belgrade. It was a true anti-war rally, politically articulated, held in February 1991, demanding an end to the militarization of Yugoslavia."

Zorica, like the other women who shaped the history of the anti-war and anti-militarist movement in Serbia, believed that the political organizing of women was crucial and that "the only true protest is a politically articulated protest."

"Thus, she joined the subsequently formed Women in Black. I believe that these beliefs about the necessity of politicization also guided Zorica later in her work with the Youth Initiative – passing that politics on to the next generations," Marija concludes.

Alma Masic, who was the director of the Initiative's office in Bosnia and Herzegovina, remembers Zorica as a "vigorous brigadier." Zorica participated in YIHR's activist actions in Serbia, particularly those dedicated to the Srebrenica genocide.

"Zorka was always persistent, determined, uncompromising, and she always served as an example to us younger members in the Initiative," says Alma.

Even when she fell ill, she did not lose her faith, positive attitude, and energy. She passed away on November 5, 2022.

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TË RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT